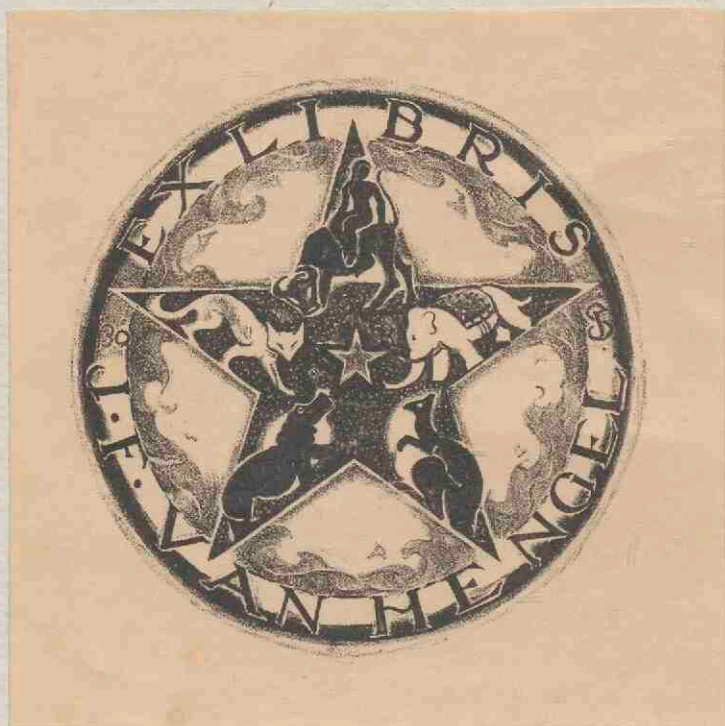

**Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen,
voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen,
schutterye, gilden en regeeringe**

<https://hdl.handle.net/1874/40523>

BRONNEN BOUWKUNST NO. NEDERLAND
N. STEDEN.

1966/
/1322

XI

AMSTERDAM,
 IN ZYNE
 OPKOMST, AANWAS,
 GESCHIEDENISSEN,
 VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
 GEBOUWEN,
 KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
 SCHUTTERYE, GILDEN
 EN
 REGEERINGE,
 BESCHREEVEN,
 DOOR
 JAN WAGENAAR,
 HISTORIESCHRYVER DER STAD.
 ELFDE STUK.

TE AMSTERDAM,
 By **TNTEMA** en **TIRBOEL**.
 M D C C L X V I I.

Met *Privilegie* van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van
 Holland- en Westfriesland.

Z E S D E D E E L.
 POORTERSCHAP, SCHUTTE-
 RYEN, KRYGSRAAD, BE-
 ZETTING EN VERMAAR-
 DE PERSOONAADJEN

V A N

A M S T E R D A M.

E E R S T E B O E K.

POORTER- of BURGERSCHAP
 EN DESZELFS VOORREGTEN.

W y hebben, in 't voorgaande VYFDE Over-
 DEEL, gehandeld van de Voor-gang, tot
 regten der Stad in 't gemeen, en toen, te de Be-
 kennen gegeven, dat de Poorters en Wet- van het
 houders ook nog byzondere Voorregten had- Poorter-
 den, die afzonderlyk verdienden beschreeven schap
 te worden (a). Tot de beschryving der van Am-
 eersten, hebben wy dit Boek geschikt. Het fterdam.
 verhandelen der anderen stellen wy uit, tot
 het volgende DEEL.

De meeste Steden in Holland zyn, eerst Aanlei-
 in de dertiende eeuw, voorzien van eene ding tot
 afzonderlyke Regeering, die magt hadt, om het ver-
 Poorters aan te neemen, en Keuren te maa- leenen
 ken, waarnaar dezelve geregeerd werden. van Poort-
 't Zy terlyke
 Voor-
 regten.

(a) V. Deel, I. Boek, bl. 73.

4 AMSTERDAMS VI. DEEL.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

't Zy dat 's Lands Graaven, toen reeds, toeleiden, om 't gezag der Edelen, door middel der Steden, te fnuiken, gelyk sommigen willen (*b*); 't zy dat de aanwas en welvaart der Steden vereifchten, dat zy, op zig zelve, geregeerd werden, en dat de ingezetenen zig, byzonderlyk, verpligttten, tot handhaavinge der genteene welvaart. De Graaven verwagttten en genooten, van tyd tot tyd, merkelyke dienften van deeze Stedelingen; waarom ten hoogfte nuttig was, dat zy dezelve, onder eene gefchikte Regeering, bragten, en, door 't verleenen van veele Voorregten, aan zig verbonden. Amsterdam was ook niet lang tot eene Stad verheeven geweest, of deszelfs ingezetenen, die, toen zy nog onder 't Stigt van Utrecht behoorden, reeds tolvryheid door Holland verkreegen hadden, verwierven verfcheiden' vryheden van 's Lands Graaven. De Poorterlyke vryheden werden zelfs uitgebreid tot zulken, die, buiten de Stad, doch binnen de Jurisdicctie, woonagtig waren, en 't Poorterschap verkreegen hadden; gelyk, onder anderen, blykt, uit eene tot nog toe ongedrukte Acte van den Hove Provinciaal, van den twee en twintigften April des jaars 1522, welke wy, hier agter, onder de *Bylaagen* (*c*), geplaatst hebben. Van deeze Poorterlyke of Burgerlyke vryheden nu, en van de Perfoonen, door welken, en de wyze, waarop, zy verkreegen, en wederom ver-

(*b*) Politie gronden en Maxim. III. Deel, Cap. II. bl. 420.
(*c*) L^r. A.

I. BOEK. POORTERSCHAP. 5

verlooren kunnen worden, hebben wy voor, ^{VOOR-}
 in dit *Boek*, omstandiglyk, en met de ver- ^{REGTEN}
 eifchte naauwkeurigheid, te handelen. 't Ge- ^{VAN BUR-}
 bruik eener geschreevene *Verhandeling* over ^{INGEZE-}
het Amsterdamsche Poorterschap, opgesteld ^{TENEN.}
 door de nette penne van wylen JACOBUS
 NOORDKERK, heeft ons in staat gesteld,
 om dit te beter te doen. Zy beruſt ter Se-
 cretarye deezer Stede, daar de Schryver de
 poſt van eerſten Stads Klerk, eenige jaaren,
 loffelyk, heeft waargenomen.

Burger en *Poorter* zyn benaamingen van Beteke-
 eene en dezelfde betekenis, en zeggen bei- nis der
 de zo veel als *Stedeling*. 't Gene wy nu eene woorden
Stad noemen, werdt, van ouds, een *Burg* ^{Burger}
 en *Poort* genaamd, van waar ook de naamen ^{en Poort-}
 van *Burgemeesteren* en *Poortmeesteren* geko-
 men zyn, om dezelfde Regeerders der Steden
 te betekenen. De naam van *Porte*, *Poirte*,
 of *Poorte* voor *Stad*, is, inzonderheid, zeer
 gemeen, in oude Schriften (1). En 't be-
 hoeft

(1) Men zie MELIS STOKÉ, in *Flor.* III., bl. 49.

*Als men feſtich ſcreef ende feſſe,
 Quamen met groter zwaerneſſe
 Die Vrieſen van over Ottenfoert
 Ghewapent t'Alcmaer in die POERT,
 Met groter menyen vermeten,
 Ende hebben dat PORTKYN beſeten:
 Die daer quamen ende waren beraden,
 Om dier POERT te ſtaen in ſtaden enz.*

In *Jan* II., bl. 192.

*Heer Gbye ſtappans omboet
 Sinen Neve ende der POERT
 Van Middelburch.*

En bl. 205.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

hoeft geen bewys, dat de naam *Poorter* van den zelve is afgeleid, en 't zelfde als *Burger* betekent (*d*), schoon men, misschien, hier of daar, ook in openbaare stukken, het woord *Poorter* gebruikt zal vinden, in de betekenis van *inwooner die geen Burger is*; 't welk men moet agten, by verzinninge, geschied te zyn. Daar van 't Burgerschap en de Burgerlyke Voorregten gehandeld wordt, worden de woorden *Burger* en *Poorter* met elkanderen verwisseld, en, zonder onderscheid, van dezelve Personen gebruikt (*e*).

Onder-
scheid
tusschen
de Am-
sterdam-
sche
Poorters.

De Poorters of Burgers van Amsterdam zyn *driederlei*. Veelen hebben hun Poorterschap gekogt, en worden, hierom, *gekogte Poorters* genoemd. Anderen hebben 't behuwelykt, en draagen den naam van *behuwde Poorters*: en wederom anderen zyn, van Poorters, en in de Stad, gebooren, en heeten, hierom, *ingebooren Poorters*. Men zou hierby nog eene *vierde* soort kunnen voegen, van zulken, naamlyk, aan welken het Poorterschap geschonken is. Doch also 't getal van deez-

ten

(*d*) Zie Handv. bl. 274.

(*e*) Zie Handv. bl. 123, 126.

*Die Grave soude hebben in hant
Sine PORTE van Zericzee,
Ende men soude die PORTE niet mee
Vesten, dan si gbevest ware.*

Zie ook de oude Brieven, by MATTHAEUS *Anal.* Tom. III. p. 259. *ad Anonym. de Reb. Ultraj.* p. 106 en op veele andere plaatfen. Zelfs werdt, in 't Latyn der Middeleeuwe, *Porta*, voor *Stad*, gebruikt. *Ad aliam PORTAM, id est ad Groningbe, se convertebat* leest men, by den ongenoemden Utrechtschen Schryver, door MATTHAEUS uitgegeven, p. 5.

I. BOEK. POORTERSCHAP. 7

ten allen tyde, zeer klein geweest is, en derzelve voorregten, genoegzaam, met die der gekogte Poorteren, overeenkomen, behoeft men, op deeze vierde soort, niet byzonderlyk, stil te staan. Alle deeze Poorters genieten dezelfde Voorregten, met dit onderscheid alleenlyk, dat sommige Voorregten, door de ingebooren Poorters, genooten worden, terstond na dat zy erkend en aangenomen zyn; en, door de anderen, niet dan een jaar na derzelve aanneeming; gelyk wy, wat laager, toonen zullen. Ook gaat het Poorterschap van alle Poorters over op hunne Kinderen, behalve van de Joodsche Poorters, welker kinderen, zo wel als zy, verpligt zyn, het Poorterschap te koopen (f).

VOR-
RECTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

De Voorregten van het Amsterdamsche Poorterschap kunnen in twee soorten onderscheiden worden: sommigen behooren alleen aan de Poorters: anderen hebben zy gemeen, met de andere ingezetenen deezer Stede. Wy zullen 'er, zo veel mogelyk zy, onderscheidenlyk, van handelen.

Voorreg-
ten den
Poorte-
ren by-
zonder-
lyk ei-
gen.

Onder de Voorregten, den Poorteren alleen eigen, munt, byzonderlyk, uit de bevoegdheid om, na eene geduurige zevenjarige inwooning binnen de Stad, tot alle Ampten van Regeeringe, te kunnen verkooren worden. By eene Handvest van Hertoge Albrecht van den een en twintigsten January des jaars 1394 [1395], was belast, dat niemant hier Schout, Schepen of Raad, dat is, Burgemeester, zou zyn,

I.
Zy zyn,
na eene
zevenjaa-
rige in-
wooning,
bevoegd,
tot alle
ampten
van Re-
geeringe.

(f) Zie den Joodschen Poorter-Cedul, in de Amsterd. Secretary, bl. 301. des Druks van 1737.

8 AMSTERDAMS VI. DEEL.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

zyn, dan die *Poorter* was, en hier, *staede-lyck, seven jaer langh, t'eynde een volgende*, gewoond hadt (g). En van dien tyd af, zyn alle *Poorters*, die zeven jaeren hier gewoond, en de andere vereischte hoedanigheden (2) hadden, bevoegd geagt, tot alle ampten van Regeeringe. Alleenlyk, werdt deeze bevoegdheid, in 't jaar 1652, bepaald aan het Groot-Poorterschap, welk toen ingevoerd; doch by eene Keure van den vyf en twintigsten Maart des jaars 1668, wederom te niet gedaan werdt (h): waarna, volgens eene uitdrukkelyke verklaring van twee Secretarissen van Burgemeesteren, van den agt en twintigsten January des jaars 1728, alle *Poorters*, gequalificeert om, binnen de Provincie van Holland en Westvriesland, eenige Ampten te bekleeden, naa eene continuele inwooning of Domicilie van seven Jaren, admissibel zyn tot alle ampten van Regeeringe, binnen deze Stad (i).

II.
Zy plag-
ten alleen
regt te
hebben,
om aller-
lei Poor-
ters-Nee-
ring te

De *Poorters* hebben, wyders, volgens verscheiden' oude en laater Keuren, voor deezen, alleen regt gehad, om *Poorters-Nee-ring te mogen doen*, en in de Gilden ontvan- gen te worden. Niemand, zegt eene Keur van den jaare 1465, en moet *poorters neringe doen, die geen poorter en is, op X pond* (k).

Doch

(g) Handv. bl. 115.

(h) Handv. bl. 124, 125. en hier voor II. Deel, XVII, Boek, bl. 185.

(i) Groot-Memor. N. X. f. 76. Handv. bl. 137.

(k) Handv. bl. 138.

(2) Wy zullen, hier na (VII. Deel, I. Boek, §. I.), nader onderzoeken, welke deeze andere vereischte hoedanigheden zyn.

Doch wat *Poorters-Neering* zy, is, niet altoos, eveneens begreepen. Van ouds, hieldt men allerlei handwerk, beroep of bedryf, welk tot een Gilde behoorde, voor Poorters-Neering. Het doen van winkel, en het tappen zelfs, werdt, tot diep in de voorgaande eeuw, als Poorters-Neering aangemerkt, en was aan allen, die geene Poorters of Poortereffen waren, verboden (l). Doch by de boven aangehaalde Keure van den vyf en twintigsten Maart des jaars 1668, waarmede het Groot-Poorterschap vernietigd werdt, werdt hierin merkelyke verandering gemaakt. De jongste vergrooting der Stad, die, weinige jaaren te vooren, was aangevangen, deedt de Regeering bedagt zyn op de bekwaamste middelen, om inwooners herwaards te lokken. Ten dien einde, werdt niet alleen het Groot-Poorterschap te niet gedaan, en allen Poorteren gelyk regt ge-
laaten, maar 't Geregt verklaarde ook „ dat „ aan elk, die zig, naar waarschyndykheid, „ eerlyk zou kunnen onderhouden, vrystaan „ zou, zonder Poorterschap te koopen, al- „ lerlei Handwerken en Neeringen op te zet- „ ten, mids alleenlyk doende den eed van „ getrouwheid aan de Stad, in handen van „ Burgemeesteren.” De voorgaande Keuren, hiermede strydig, werden te niet gedaan, behalven alleenlyk 't gene omtrent de Jooden was vastgesteld (m), aan welken, by eene Keure van den negen en twintigsten Maart

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

doen:
't welk,
nader-
hand,
eenigs-
zins, tot
de in-
wooners
in 't
gemeen,
overge-
bragt is.

(l) Handv. bl. 138.

(m) Handv. bl. 125.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Maart des jaars 1632, alle Poorters-Neering
verbooden was (*n*); hoewel, aan sommigen,
somyds, was toegestaan, eene Suikerbakke-
ry op te regten (*o*). De vryheid, in 't jaar
1668 verleend, gaf gelegenheid, dat veelen,
op het doen van eenen eed van getrouwheid
aan Burgemeesteren, waarvan hun een blyk
gegeven werdt, welk den naam kreeg van
Ingezeten-Cedul, niet alleen verscheidener-
lei Winkelneeringen, behoorende tot de
Groot- en Klein-Kraamers-Gilden, aanvin-
gen; maar ook, in eenige Gilden van Hand-
werken, werden aangenomen, of ten minste
de handwerken oefenden, zonder Gildebroe-
ders te zyn (*p*). Den Jooden zelve werden
Ingezeten-Cedulen verleend, om Comenys-
of Vettewaariers-, Tappers- en Tabakswin-
kel te mogen doen. Zy waren, al lang te
vooren, tot zeker bepaald getal, op byzon-
deren last van 't Geregt, in 't Makelaars-
Gilde aangenomen (*q*). Ook zyn eenigen
hunner, sedert, in 't Chirurgyns-Gilde, en
tot Doctoren in de Medicynen en Apothe-
kers ontvangen: 't welk, nog tegenwoordig,
plaats heeft. Doch, in de vier laatstgemel-
de gevallen, moeten zy 't Poorterregt ge-
kocht hebben. Ondertusschen, werdt de
vryheid om, op bloote Ingezeten-Cedulen,
of zelfs zonder dezelve (*r*), veelerlei Hand-
wer-

(*n*) Handv. bl. 138.

(*o*) Handv. bl. 138.

(*p*) Refol. van den Oud-Raad van Burgem. 30 January
1688. f. 266. Ingezeten-Boeken, N. 1. 2. 3.

(*q*) Handv. bl. 1063.

(*r*) Zie Handv. bl. 1281.

werken en Winkelneeringen te doen, zory-^{VOOR-}
 kelyk gebruikt, dat de Gilden daarby zeer ^{REGTEN}
 benadeeld werden; waarom de meesten ge-^{VAN BUR-}
 raaden vonden, geene Gildebroeders aan te ^{GERS EN}
 neemen, dan die 't Poorterregt verkreegen ^{INGEZE-}
 hadden; gelyk de oude Ordonnantien mede-^{TENEN.}
 bragten. Men verstondt ook, door den tyd,
 dat de woorden, *allerlei Handwerken en Nee-*
ringen, in de Keure van den jaare 1668,
 volgens het oogmerk van myne Heeren van
 den Geregte, scheenen te moeten gepast
 worden, op allerlei Weeveryen en allerlei
 Neeringen, tot de Groot- en Klein-Kraa-
 mers-Gilden behoorende, alleen; en dat de
 meening niet was, alle andere Handwerken
 en Neeringen, vryelyk, te laten oefenen,
 door zulken, die geene Poorters waren.
 Van dien tyd af, is de vryheid, by de Keu-
 re van 't jaar 1668 verleend; genoegzaam
 altoos, met deeze bepalingen, opgevat. De
 weavery, immers de Wollen- en Zyden-
 weavery, mag geoefend worden, door zul-
 ken, die geene Poorters zyn. Het Groot-
 Kraamers-Gilde, waartoe allen behooren,
 die de elle en koperen gewigt in hunne nee-
 ring gebruiken, laat ook elk wie wil, Poor-
 ter of geen Poorter, winkel opzetten, zo
 hy maar 't jaarlyksch Gildegeld voldoet. 't
 Klein-Kraamers-Gilde, waartoe de Vette-
 waariers, Kaarsenmakers, Kaaswinkeliers
 en Graankoopers in 't klein behooren, laat
 gelyke vryheid, immers aan de minst ver-
 mogenden; schoon de oude Ordonnantien
 voor beide deeze Gilden vorderen, dat der-
 zel-

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

zelve Gildebroeders Poorterszyn (*s*). Zelfs, worden, sedert veele jaaren, door zulken, die deeze Neeringen begeeren te doen, zeer zeldzaam Ingezeten - Cedulaen verzogt, of eenen eed van getrouwheid afgelegd. Doch de Inwooners, wyn, bier, sterken drank, of Koffy en Thee, in 't klein willende verkoopen, verkrygen daartoe eene Acte van verlof ter Secretarye, die aan elk, zonder onderscheid, gegeven wordt. Men houdt een Register van allen, die deeze neeringen doen, voornaamlyk, op dat zy, by de Gaarders van 's Lands Impost, aan welken alle deeze waaren onderworpen zyn, bekend zouden wezen. Wyders, hebben myne Heeren van den Geregte, na 't jaar 1668, uitdrukkelyk, vastgesteld, dat sommige neeringen, als het Bierbeschooijen, het Glazen-Kannen- en Aardenwerkverkoopen en het Boekverkoopen, niet dan door Poorters, zouden geoeffend worden (*t*).

III.
Zy heb-
ben Tol-
vryheid
in Hol-
land.

I.
Van de
Graaflyk-
heids
tollen.

Het oudste en voornaamste Voorregt der Amsterdamsche Poorteren, waaraan geene andere ingezetenen enig deel hebben, is de **TOLVRYHEID**, in *Holland*, en, hier en daar, *buiten Holland*. De Graaven van Holland vorderden, oudtyds, aan verscheiden' oorden, eenen Tol van alle waaren, die voorby dezelve gevoerd werden. In de elfde eeuw, hieven zy reeds eenen tol te Dordrecht; in de twaalfde, te Geervliet (*u*), die, in laater' tyd, ook naar Dordrecht verlegd

(*s*) Handv. bl. 1332, 1335.

(*t*) Handv. bl. 1192, 1445. Vervolg der Handv. bl. 78.

(*u*) Vaderl. Hist. II. Deel, bl. 140, 237, 277.

I. BOEK. POORTERSCHAP. 13

legd werdt, daar hy nog ontvangen wordt ^{VOOR-}
 (v): voorts, al vroeg, te Spaarnedam, te ^{RECTEN}
 Haarlem, en, sedert, ook te Gouda, te ^{VAN BUR-}
 Schoonhoven, te Gorinchem, te Weesp, te ^{GERS EN}
 Muiden, en op andere plaatsen. Zelfs is, te ^{INGEZE-}
 Amsterdam, in de veertiende en vyftiende ^{TGNEN.}
 eeuw, de Graaflykheids tol ontvangen (w),
 die egter, in laater' tyd, wederom van daar
 verlegd is. De Ingezetenen deezer Plaatse,
 toen nog geene Stad, werden, in 't jaar
 1275, van deeze HOLLANDSCHE of
 GRAAFLYKHEIDS TOLLEN vry ver-
 klaard (x). En in 't jaar 1291, in 't jaar
 1342, in 't jaar 1420 [1421], en, sedert
 dikwils, bevestigd in deeze Vryheid, welke,
 nogtans, in en na 't jaar 1342, toen Am-
 sterdam lang tot eene Stad verheeven ge-
 weest, en aan Holland gehegt was, alleen
 tot de Poorters of Burgers bepaald werdt
 (y); die zelfs, volgens de Handvest van
 Graave Willem den IV. van den negenden
 December des jaars 1342, *jaer ende dagh*
Poorter gheweest moesten zyn, *ende in der*
Poorten gewoont hebben, eer zy *Tollen vry*
varen mogten (z). Volgens dezelfde Hand-
 vest, waren *alle hare goeden*, dat is, gelyk
 de oudste Handvesten van Floris den V.
 spreeken, *haer eyghene goederen*, tolvry,
 zonder dat 'er eenige soorten van worden
 uitgezonderd. Doch men schynt, door *goe-*
de-

(v) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 641. VI. Deel,
 bl. 825.

(w) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 81. en Handv. bl. 25.

(x) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 18.

(y) Zie Handv. bl. 10, 125, 126.

(z) Handv. bl. 10.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

deren, alleenlyk *Koopmanschappen* te moeten verstaan, alzo de Privilegien van Tolvryheid, voornaamlyk of eeniglyk, verleend zyn, tot bevordering van den Koophandel. Hierom is, altoos, zelfs van Tolvryen, tol gevorderd wegens Huisraad (a), waaronder, nogtans, geene boeken, schilderyen, goud- of zilverwerk begreepen worden. En zulks geschiedt, nog tegenwoordig (b), ook van het Huisraad van Perfoonen, die, van hier, in de hooge Collegien in den Haage, worden afgevaardigd, ten ware zy zig voorzien van eene byzondere Acte van Vrydom van de Heeren Gecommitteerde Raaden, aan welken, sedert het vernietigen der Rekenkamer van de Graaflykheids Domeinen, in 't jaar 1728, het bewind over de Tollen staat (c). En zulke Acten worden, doorgaands, aan de Gedeputeerden in 't Collegie der Gecommitteerde Raaden, op hun verzoek, verleend. 't Is, wyders, om 't even, of de goederen, te lande of te water, voorby de Tollen of Tolhuizen, gevoerd worden. De Tolvryheid blyft, in beiderlei geval, dezelfde.

2.
Van den
Waffe-
naer-
schen tol.

Doch behalve de Graaven, vorderden ook verscheiden' byzondere Heeren, in Holland, tollen, van welker meesten de Amsterdam- sche Poorters ook vry verklaard zyn. De oudste van deezen was de *WASSENAERSCHE TOL*, die, in de veertiende eeuw of eerder, door de Heeren van Waffenaer, Burg-

(a) Zie BORT van de Domeinen, in zyne Werken, II. Deel, bl. 285. verg. Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 631.

(b) Gemeene Missiven N. 1X. f. 218 versa.

(c) Zie Groot-Plakaatb. VI. Deel, bl. 824, 826, 828.

Burggraaven van Leiden, van de Graaflyk-
 heid ter Leen gehouden, en te Alfen, en
 elders ontvangen werdt (*d*). De Stad kocht
 zig, in 't jaar 1360, vry van deezen tol,
 voor twee en dertig ponden Hollandsch, in
 't jaar. Alleenlyk, bleef zy verpligt, de tol-
 len, die, in de drie Jaarmarkten, te Vlaar-
 dingen, te Voorschooten, en te Valkenburg,
 van wege den Heere van Waffenaer, gehee-
 ven werden, te voldoen (*e*). De Waffenaer-
 sche Tol is, na 't uitsterven van den ouden
 stam van Waffenaer, wederom gekomen aan
 de Graaflykheid, en wordt nu te Haarlem,
 te Gouda, en aan de Goudsche fluis, by Al-
 fen, welke ik, reeds op 't jaar 1284, ver-
 meld vind (*f*), ontvangen. De Poorters
 van Amsterdam, by eene Handvest van den
 zes en twintigsten May des jaars 1480, ne-
 vens die van eenige andere Steden, in de
 vrye vaart door de Goudsche fluis, bevestigd
 geworden zynde (*g*), zyn ook nog vry van
 deezen Tol (*h*). Men vindt 'er eene Lyft
 van, in 't *Groot-Plakaatboek* (*i*).

VOOR-
 REGTEN
 VAN BUR-
 GERS EN
 INGEZE-
 TENEN.

Jan van Blois, Heer van Schoonhoven en
 van der Goude, verleende den Poorteren
 van Amsterdam, in 't jaar 1367, ook vryheid
 van alle zyne tollén in Holland, BLOISCHE
 TOLLEN genaamd; de Marktollén te Gou-
 da

3.
 Van de
 Bloische
 tollén.

(*d*) Zie Sentent. van den Hoogen en Provinc. Raede, *bl.* 378. Handv. van Kennemerl. *bl.* 94, 96.

(*e*) Handv. *bl.* 127, 128. en hier voor II. Deel, II. Boek, *bl.* 135.

(*f*) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, *bl.* 445.

(*g*) Handv. *bl.* 85. [40.]

(*h*) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, *bl.* 753.

(*i*) III. Deel, *bl.* 755.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

da en te Schoonhoven uitgenomen; waar-
voor de Stad hem, jaarlyks, vier Keulsche
Mark *Lodichs* of Luiksch Zilvers betaalen
moest (*k*). Hertog Albrecht bevestigde de
Stad, die hem zonderlinge dienften gedaan
hadt, in 't jaar 1398, toen *Guy van Cha-*
stillon, Graave van Blois, de laatste uit dee-
zen huize, overleeden, en zyne Heerlyk-
heden wederom aan de Graaflykheid ver-
vallen waren (*l*), in deeze tolvryheid, haar
zelfs de vier mark 's jaars kwyttscheldende.
In de Handveste, hiervan verleend, wordt
geen byzonder gewag gemaakt van de ver-
pligting tot het voldoen der Marktollen te
Gouda en te Schoonhoven; waaruit schynt
te volgen, dat Hertog Albrecht beoogd
heeft, onze Poorters ook van deeze tollent
vry te verklaaren (*m*). Jan van Blois heeft
niet alleen den naam gegeven aan eene Land-
streek by Gouda; maar ook aan een aan-
zienlyk gedeelte van Kennemerland of Ken-
nemergevolg, welk tot zyne Heerlyke goe-
deren behoorde. Het wordt, sedert, het
Baljuwschap van Blöis genaamd. In de Ste-
de Beverwyk, die tot de Heerlyke goede-
ren van Blois behoord hadt, wordt, nog te-
genwoordig, een tol ontvangen (*n*), van
welken onze Poorters, uit hoofde der aan-
gehaalde Handvesten, vry gehouden wor-
den.

In

(*k*) Handv. bl. 128.

(*l*) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 183.

(*m*) Handv. bl. 129.

(*n*) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 932.

In 't begin der vyftiende eeuw, vorderden de Graaven van Holland ^{VOOR-}MARKTTOL-^{REGTEN} ^{VAN BUR-}LEN te HEUSDEN en te Woudrichem, ^{GERS EN} van welken de Amsterdamsche Poorters, ^{INGEZE-} door Hertoge Willem van Beijeren, in 't ^{TENEN.} jaar 1409, ten eeuwigen dage, werden vry ^{4.} verklaard (o). Te Heusden, worden nog ^{Van de} een Landtol en een Watertol (p); en te ^{Markt-} Woudrichem, vier markttollen gevorderd; ^{tollen te} van welke allen, de Amsterdamsche Poor- ^{Heusden} ters vry zyn (q). ^{en te} ^{Woudri-} ^{chem.}

De voorgemelde Waffenaersche, Bloifche en Heusdensche en Woudrichemsche ^{5.} tollē, ^{Van den} die, van ouds, aan byzondere Heeren be- ^{Beesten-} hoord hadden, zyn, sedert, allen in den ^{en Roer-} boezem der Graaflykheid gekomen, en heb- ^{tol.} ben reeds tot de Domeinen der oude Graaven behoord gehad. Doch in Holland, worden nog een ^{BEESTEN- en ROERTOL} geheeven, welken ik niet vind, dat, ten tyde der oude Graaven, ingevoerd geweest zyn. Men vordertze, sedert omtrent twee eeuwen, te Hoorn, te Enkhuizen, te Edam, te Weesp, te Muiden, te Spaarnedam, en elders. Ook omtrent Amsterdam, aan de Diemerbrug, en aan Zeeburg, alwaar Beesten worden aangevoerd. De *Beestentol* bestaat in eenige penningen van ieder stuk vee, en de *Roertol* in een blank van ieder schip, waarmede het vee wordt aangebragt (r). Van deezē ^{Bees-}

(o) Handv. bl. 129.
 (p) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 944, 947.
 (q) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 639, 640.
 (r) Groot-Plakaatb. I. Deel, kgl. 1554, 1556. III. Deel, bl. 750. IV. Deel, bl. 650. V. Deel, bl. 938.

VOOR- Beesten- en Roertol, zyn de Amsterdamsche
REGTEN Poorters, uit kragte der oude Privilegien,
VAN BUR- insgelyks, vry.
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Doch te Gorinchem wordt, behalve den Graaflykheids Tol, van welken onze Poorters vry zyn, van 's Zondags voor Pinkstereen, veertien dagen lang, een Markt- tol ge- heeven, van ouds, door de Heeren van Arkel, ingesteld, en de *Arkelsche Markt- tol* ge- naamd, van welken, die van Amsterdam niet vry zyn; hierin gelyk staande met die van Haarlem, Delft, Gouda en andere Plaatsen (s). In den eersten opilag, mag dit, met reden, vreemd schynen. Gorinchem en 't Land van Arkel hadden wel, van ouds, aan byzondere Heeren behoord; maar waren, sedert het jaar 1412, aan de Graaflykheid van Holland gehegt (t): en Hertog Jan van Beijeren hadt, in 't jaar 1420, beloofd, dat de Amsterdamsche Poorters vry zouden zyn van alle tollē, die hy *ende die Graeflykheyt van Hollant* toen hadden, *of naemaels krygen* zouden (u). Doch men moet weeten, dat de Stad Gorinchem deezen Arkelschen Markt- tol in erfpagt bezit (v); zo dat dezelve, ge- voeglyk, kan worden aangemerkt, als niet tot de Graaflykheids Domeinen behoorende; waarom niet te verwonderen is, dat Plaat- sen, die anders van de Graaflykheids tollē vry zyn, deezen betaalen moeten.

Men

(s) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 640.

(t) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 388.

(u) Handv. bl. 126.

(v) Muniment-Register. N. 16. f. 541.

Men heeft, fomtyds, in overeenkomst met ^{VOOR-}de oude Tol-Ordonnantien, beweerd, dat ^{REGTEN}de Tolvryen in 't gemeen, en dus ook de ^{VAN BUR-}Amsterdammers, te Gorinchem, en te ^{GERS EN}Schoonhoven, onvry waren, wanneer zy de ^{INGEZE-}Rivieren afkwamen met goederen, die, be- ^{TENEN.}neden Keulen of Wezel, aan den Ryn, of ^{Verdere}beneden Venlo, aan de Maaze, gelaaden wa- ^{bepaalin-}ren (w). Doch 't geschil, hierover, met ^{gen der}Amsterdamsche Poorters gevallen, is, nu en ^{Tolvry-}dan, by 't Hof van Holland, in voordeel ^{heid.}van dezelve, uitgesproken (x). Maar van ^{de}*Gabellen*, fomtyds ook *Tollen* genaamd, die, door gantsch Holland, ten behoeve van Steden, Genootschappen of byzondere Perfoonen, tot onderhoud van wegen, paden, vaarten, sluizen en bruggen, geheeven worden, is niemant vry, uit hoofde der algemeene Privilegien van Tolvryheid. De Regeering van Amsterdam heeft ook, in vroeger' tyd, vergeefs, getragt, haare Poorters, uit kragte deezer Privilegien, te doen ontheffen van de inkomende en uitgaande Regten (y); hoewel 't haar, ten tyde der laatste Graaven, fomtyds gelukt is, het *Congie-* of *Verlofgeld* op het uitgaand Kooren te doen afschaffen (z).

De Amsterdamsche Poorters, genot wil- ^{Wyze}lende trekken van het Privilegie van Tol- ^{van 't}vry- ^{verzoeg.}

(w) Zie Groot Plakaath. I. Deel, kol. 1550. IV. Deel, bl. 636. en hier voor, II. Deel, IV. Boek, bl. 418.

(x) Regist. van diverse Sentent. berustende ter Secretarje. f. 1.

(y) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 401.

(z) Handv. bl. 69, 69, 89. en hier voor, II. Deel, IV. Boek, bl. 417. V. Boek, bl. 470, 480, 509. VI. Boek, bl. 52, 71.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

ken en
verlee-
nen van
Tolbrie-
ven.

vryheid, begeeven zig, met hunne Poorters- of Burgers-Cedule, voor Burgemeesteren; die hun, zo zy ingebooren Poorters zyn, terstond; en zo zy behuwde of gekogte Poorters zyn, wanneer zy doen blyken, reeds jaar en dag, voor Poorters erkend geweest te zyn; ter Secretarye, een' of meer *Tolbrieven* doen verleenen. Vooraf, moeten zy egter, voor Burgemeesteren, by eede, of, zo zy, hierin, wegens hunne geloofsgezindheid, zwaarigheid maaken, met waare woorden, in de plaatse van eede, verklaaren „ dat zy geen goederen van onvryen, op hunne *Tolbrieven*, voorby 's Lands Tollen, zullen laten voeren.” 't Welk een der vier punten is, die de *Tolbrieven* inhouden moeten. De anderen drie zyn „ dat de eigenaar des *Tolbrieffs* Poorter deezer Stede is; dat hy zulks, jaar en dag, geweest is, en dat hy 'er nog blyft wonen:” alles overeenkomstig met de algemeene *Tol-Ordonnantien* van Koning Karel van den dertienden May des jaars 1518. (a), aan welken men zig, hier en elders, in 't verleenen van *Tolbrieven*, sedert, altoos gehouden heeft. Doch alzo het afleggen van eenen eed, by 't verzoeken om *Tolbrieven*, hier ter Stede, voor dien tyd, niet plagt te geschieden, en ook, in de oude *Privilegien* van *Tolvryheid*, niet gevorderd wordt, werdt, in de *Tolbrieven*, die, in overeenkomst der *Ordonnantien* van 't jaar 1518, worden verleend, eene soort van

(a) Zie Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 1540, 1546. V. Deel, bl. 957.

van Protestatie ingelast, die nog, in alle Tol-^{VOOR-}
 brieven, gevonden wordt, en aldus luidt: ^{REGTEN}
welverstaande, also deeze Tolbrief niet is na ^{VAN BUR-}
ouder gewoonte; maar navolgende de Ordon- ^{GERS EN}
nantie van K. M. [Koningklyke of Keizerlyke ^{TENEN.}
Majesteit], eertyds, op zyne Tollen van Zee-
land (3), gemaakt, zo protesteert deze Stede
voorsz., dat zy nogtans dit doet onvermindert
dezer Stede Privilegien en Vrybeden, die den
inhoude van dien zouden mogen contrarieren (b).
 De Tolbrieven duuren niet langer dan een
 jaar, en moeten, na verloop van het zelve,
 wederom vernieuwd worden: 't welk, niet
 al-

(b) Zie Amsterd. Secretary bl. 290. des Druks van 1737.

(3) 't Schynt vreemd, dat hier alleen van de Or-
 donnantie op de Tollen van Zeeland gewaagd wordt,
 daar de Ordonnantien van den jaare 1518, naar wel-
 ken, de Tolbrieven zyn ingerigt, zo wel voor de
 Tollen van Holland en Friesland, dat is, Westfries-
 land, als voor die van Zeeland, geschikt waren. Of
 zou hier alleen van de Tol-Ordonnantie voor Zee-
 land gesproken worden, om dat de Steden van Hol-
 land, en Amsterdam in 't byzonder, de Tol-Ordon-
 nantien, voor Holland, Zeeland en Friesland, toen
 dit Formulier van Tolcedulen ontworpen werdt, nog
 niet hadden aangenomen; schoon zy, door 't Hof,
 waren afgekondigd? (Zie *Repertor. der Placaaten enz.*
des Hofs van Holland bl. 6.) Hoe 't zy; in 't jaar 1519,
 was 'er eene byzondere Tol Ordonnantie voor Zee-
 land uitgekomen, uit XXXIV. Artikelen bestaande;
 waarnaar de Tol van Yeersikeroord geheeven werdt.
 Zie *SMALLEGANGE Chron. van Zeeland*, bl. 166. En in
 eene Sententie van den Hove van den dertienden No-
 vember des jaars 1555, vindt men, van wege den
 Tollenaar van Spaarnedamme, vermeld, dat de Tol-
 Ordonnantie van den jaare 1518, eerst twee jaaren te
 vooren, in Amsterdam, afgekondigd was. Zie *Sententien*
van den Hoogen en Provinciaalen Raade, bl. 140.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

alleen in de Tol-Ordonnantien van den jaare 1518, maar ook reeds by de Handvest van Graave Willem den IV. van den jaare 1342 gevorderd wordt (c). Een Poorter moet, by zynen Tolbrief, een Handschrift voegen, inhoudende, welke goederen hy Tolvry begeert te vervoeren. Zo hy, by geval, verzuimd heeft zynen Tolbrief mede te geeven, plagt de Schipper of Voerman, van ouds, te rug te moeten, om dien te haalen (d). Doch eene Tol-Ordonnantie van den jaare 1625 en 't gebruik laten nu toe, dat men, om de reis voort te zetten, den Tol uitschiet; die, daarna, op vertooninge van den Tolbrief, binnen drie, of, zo de eigenaar buiten 'sLands is, binnen zes maanden, te rug gegeven wordt (e). Aan de Jooden, mids zy jaar en dag Poorter geweest zyn, worden, zo wel als aan de Christenen, Tolbrieven gegeven.

Zy zyn ook, hier en daar, tolvry, buiten Holland; als Tot hiertoe, spraken wy van de Tolvryheid der Amsterdamsche Poorteren in Holland. Doch zy genooten, al van ouds, ook eenige Tolvryheid buiten Holland, met naame, in 't Stigt van Utrecht, in Overyffel, en te Staveren in Friesland; waar van wy, insgelyks, kortelyk, handelen moeten.

I. De Amsterdamsche Poorters waren, reeds in de veertiende eeuwe of eerder, Tolvry IN 'T STIGT VAN UTRECHT, wanneer zy, met hunne Koopmanschappen, van boven, nederwaards kwamen; doch opwaards vaa-

(c) Handv. bl. 10.

(d) Handv. bl. 11.

(e) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 754.

vaarende, niet verder dan tot Reenen toe. En in dit Voorregt, werden zy, door David van Bourgondie, Bisschop van Utrecht, den een en dertigsten January des jaars 1478, bevestigd (*f*). De Inwooners der Stad Utrecht waren egter, in 't jaar 1316, door Graave Willem van Henegouwen, aan de tollén in Holland, onderworpen verklaard (*g*). In zeker oud Register, vervattende eene Ordonnantie op het Tolregt te Utrecht, wordt nader verklaard, dat die van Amsterdam, op Stigtsch regt, voeren, en half gaven, tot Geyn of op te Vaert; doch te Utrecht, vry waren (*h*). Ook heeft men bewys, dat zy te Wyk te Duurstede tolvry zyn (*i*). De Steden Amsterdam en Utrecht zyn ook, in 't jaar 1583, met elkanderen, overeengekomen, dat de eene Stad de goederen der andere niet meer bezwaaren zou, dan van ouds, en tot dien tyd toe, gebruikelijk geweest was (*k*). Doch deeze overeenkomst zag niet byzonderlyk op de Tollén; maar, voornaamlyk of eeniglyk, op der Steden Excynzen. Het Kapittel van S. Maria, te Utrecht, heft eenen tol te Schenkenschans, de *Mariëntol* genaamd, die, oudtyds, te Smidhuizen, plagt te leggen; in 't jaar 1318, van Smidhuizen, naar Emmerik, en in 't jaar 1635, van Emmerik, naar 's Graavenweerd, of Schenkenschans, verlegd werd.

(*f*) Handv. bl. 129.

(*g*) *Vid.* MATTH. de Nobilitate, *Libr.* II. p. 310.

(*h*) Handv. bl. 130.

(*i*) Certificatie in 't Vertrek der Thesaurie, *Oude Laade* K. Lr. JJ.

(*k*) Handv. bl. 66.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

2.
In Over-
yffel.
als

te Kam-
pen.

werdt. In 't jaar 1741, weigerde een Amsterdamsch Burger en Beurtman op Wezel deezen tol te voldoen. Doch men zag, hier, geene kans, om hem, met regt, in de tol-vryheid te handhaaven (l).

Met de OVERYSSELSCH E STEDEN, Kampen, Deventer en Zwolle, heeft de Stad Amsterdam ook overeenkomsten gemaakt, in gevolge van welken, haare Poorters, aldaar, insgelyks, eene bepaalde Tol-vryheid genieten. Wy hebben, reeds by eene andere gelegenheid, aangemerkt, dat Burgemeesteren van Amsterdam, in 't jaar 1475, schreeven, dat zy, toen, zelfs boven menschen geheugen, Tolvryheid in Overyffel genooten hadden. Wy hebben, te gelyk, den oorsprong deezer Tolvryheid naargespoord (m); waartoe wy den Leezer wyzen. Wy voegen 'er, alleenlyk, by, dat ook, uit oude Poorterboeken, blykt, dat onze Poorters, van ouds, voor tolvry, te KAMPEN, erkend geweest zyn (n). Ook hebben die van Haarlem aldaar het zelfde voorregt gehad; doch bepaaldelyk, ten opzigte van kooren, hout en bier (o). Ondertusschen, is, met Kampen, dikwils, geschil geweest, over deeze Tolvryheid (p). Doch de twee Steden zyn, onlangs, overeengekomen, dat de Poorters van Amsterdam

(l) Missiven van Decan en Capittule van S. Marien van 3. 16 Octob. en 18 Nov. 1741. beruende ter Charterkamer, en Stads Missiven, N. XXIX. p. 108.

(m) I. Deel, I. Boek, bl. 8. II. Deel, XI. Boek, bl. 89.

(n) Poorterboek N. 1. in 't begin van 't Boek.

(o) Privileg. van Haarl. bl. 364.

(p) Stads Missiven N. XXVIII. f. 154 verso, 158. N. XXIX. f. 80. N. XXXI. p. 335. N. XXXII. p. 201, 204.

dam de aloude Tolvryheid te Kampen ge-^{VOOR-}nieten zouden, midts zy hunne Tol-ceduls ^{REGTEN} toonen, en daarnevens, schriftelyk, ver-^{VAN BUR-}klaren, dat de goederen hun, in eigendom, ^{GERSEN EN} toebehooren; waartoe de Verklaringen der ^{INGEZE-}Schippers niet voldoende geoordeeld wor-^{TENEN.}den (q).

De Stad DEVENTER heft, van ouds, te De-^{venter.}eenen zogenaamden *Kater- of Koter-tol*, van welken, de Regeering van Amsterdam, by meer dan ééne overeenkomst, slegts eene bepaalde vryheid, voor haare Poorters, heeft kunnen bedingen (r). Van de geschillen, oudtyds, over 't betaalen van deezen Tol, gevallen, hebben wy, elders (s), uitvoeriglyk, gehandeld. Men vindt eene Ordonnantie op den zelve van den jaare 1696, in DUMBARS *Kerkelyk en Wereldlyk Deventer*, bl. 469. Eindelyk, is de Stad Amster-^{te Zwol-}dam ook, op den dertienden Maart des jaars ^{le.}1469, met de Stad ZWOLLE, overeengekomen, dat onze Poorters, aldaar, van den zogenaamden *Bisschops-Tol*, die Zwolle in Erfpagt hadt, zouden vry zyn; midts die van Zwolle ook, hier ter Stede, niet hooger bezwaard werden, dan de ingezetenen zelve (t).

De Stad STAVEREN in FRIESLAND, ^{3.}zig, in de veertiende eeuw, begeven heb-^{te Stave-}bende onder 't gebied der Graaven van Hol-^{ren, in}land, ^{Fries-}land, ^{land.}

(q) Missive der Stad Kampen van 6 Maart 1762. berus-
sende ter Charterkamer.

(r) Handv. bl. 67.

(s) II. Deel, II. Boek, bl. 125 enz. 132 enz. 168.

(t) Handv. bl. 130.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

land, en in 't jaar 1353, den Biffchops-tol aan zig hebbende genomen, verklaarde, terftond, de Poorters der vrye Steden in Holland tolvry, by eenen Brief van den negentienden Juny des gemelden jaars, die, met Stads zegel, zynde een Koggefchip, even als dat van Amsterdam, bezegeld werdt. Amsterdam begon, toen reeds, aanzien te krygen onder de Vrye Steden, waarom de oorfprongkelyke brief, die aan Hertoge Willem gerigt is, alhier bewaard werdt. Hy is nog, in de *Oude Kerke (u)*, voorhanden, en, in de jongfte uitgaave der *Handveften (v)*, te leezen.

De Koopluiden deezer Landen in 't gemeen, en die van Holland in 't byzonder, zyn, nu en dan, ook met Tolvryheid buitens Lands, met naame in Zweeden, befchonken (*w*). Doch alzo deeze vryheid Amsterdam, en vooral de Amfterdamfche Poorters niet in 't byzonder aangaat, zullen wy 'er hier niet op ftilstaan.

IV.
De Wet-
houder-
fchap
trekt zig
hunne
zaak aan,
wanneer
zy, buitens
Lands,
verange-
lykt, of

De Poorters deezer Stede hebben, by eene der oudfte Keuren, het voorregt verkreegen, *dat het Geregt zig hunne zaaken aantrekt, wanneer zy, t'eenigen tyde, buitens Lands, verongelykt zyn*; in de eerfte plaats, ten hunnen behoefve, fchryvende aan de uitheemsche Regeeringen; en zo, op dit fchryven, geen goed regt volgt, ook verlof tot Schâverhaalinge verleeneude aan de verongelykte Poorters (*x*): welk laafte, nogtans, wel

(*u*) *Laade XVIII.*

(*v*) *Bladz. 130.*

(*w*) *Handv. bl. 131, 133.*

(*x*) *Keurb. A. f. 6.*

wel onder de Regeering der Graaven (y); VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN. doch na dien tyd, zeldzaam of nooit, ge-
schied is. Op dit voorregt, steunt het ver-
zoek om *Brieven van Voorfchryvinge* aan uit-
heemsche Regeeringen, die, sedert veele
jaaren, door Burgemeesteren, verleend wor-
den. Wanneer ook, van ouds, een Poorter, om 's
Lands
schulden
bekom-
merd
worden.
om 's Lands schulden, buiten der Stede,
bekommerd of *gearresteerd* werdt, moest hy,
volgens een besluit der Vroedschap van den
derden September des jaars 1492, op Stads
kosten, wederom bevryd worden (z). En
zo Poorters elkanderen, buitens Lands, op
eenigerhande wyze, verongelykten, werdt
zulks beregt, als of het, hier ter Stede, ge-
schied ware (a).

By de Handvest van Hertoge Albrecht V.
van den vyftienden Maart des jaars 1387 Zy moe-
ten, we-
gens mis-
daad,
binnens
jaars, in
regten
worden
aange-
sproken.
[1388], aan die van Amsterdam, met Am-
stelland en Gooiland in 't gemeen, gegeven,
was verklaard „ dat, zo iemand misdaan
„ mogt hebben, de Graaf, of zyn Baljaw,
„ of iemand van 's Graaven wege, *hem daer*
„ voor zouden beschuldigen, binnen eenen jaer
„ nae dien dat die breucken gheschiet waren,
„ of die breucken zouden *quyt wesen, ten waer*
„ dat hy binnen dier tyt voorvluchtigh waer (b).”
En dit Voorregt wordt, by de Handvest van
Hertoge Willem van Beijeren van den vier-
den November des jaars 1411, op Poorters
deezzer Stede gepast, met deeze woorden:

Waert

(y) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 346.

(z) Keurb. A. f. 15.

(a) Handv. bl. 139.

(b) Handv. bl. 71.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Waert dat eenigh van den aenghenomen Poorteren teghen ons te vooren ghebreuckt hadde, dat soude by ons beteren naer den Recht van onzen Lande, daer die saecke geschiet waer, ende des soude men hem van den breucken, aldaer, binnen den eersten jaere daer naest volghenden, aenspreecken met rechte, of by soude daer af quyte wesen (c). De Vroedschap heeft ook, reeds in 't jaar 1557, op 't voordraagen van Burgemeesteren, beslooten, deeze Handvesten, in de zaake van eenen Cornelis Lambertsz., met allen ernst, tegen den Schout, te handhaaven (d). Volgens de aangehaalde Handvesten, is, naamlyk, de Schout verpligt, eenen Poorter, wegens begaane misdaad, binnens jaars, in regte te betrekken, mids de misdaadige niet voorvlugtig zy; zo hy anders zyn regt tegen den zelve niet verliezen wil. Sommigen meenen nochtans, dat schuldigen aan zwaare misdaden, ook als dezelve, verscheiden' jaeren geleeden, begaan zyn, in regte, mogen aangesproken worden (e).

VI. De Amsterdammers hebben, nevens die van Amstelland en Gooiland, by de aangehaalde Handvest van den jaere 1387 [1388], ook verkreegen „ dat zy, *om geene zaaken,* „ door 's Graaven Baljuw, of iemant anders, „ van 's Graaven wege, *te gysel gedaagd,* „ gevangen of bekommerd, noch aan lyf of „ goed gehinderd mogen worden, zo lang zy „ borg kunnen stellen, dat zy regt verbeiden
zul-

(c) Handv. bl. III.

(d) Resol. Vroedsch. N. I. 21 Octob. 1557.

(e) Zie BOEL Amsterd. Poorteregts, bl. 66.

„ zullen, met zulk een borgtogt, als Schepenen ^{VOOR-}
 „ bescheidenlyk denken zal (f).” En van ^{REGTEN}
 dit Voorregt hebben Burgemeesteren en ^{VAN BUR-}
 Raaden niet verzuimd, gewag te maaken, ^{TERS EN}
 toen zy, op bevel des Hertogs van Alva, ^{INGEZE-}
 in 't jaar 1570, de geregtelyke ^{TENEN.} *Coustimen*
 deezer Stede in *Crimineele* zaaken aan 't Hof
 van Holland opgaven (g). De Secretaris
 ROOSEBOOM, van het zelfde Voorregt
 spreekende, zegt, dat een Poorter niet mogt
 bekommerd worden, wegens eenige misdaa-
 den, *uytgeseyt nochtans moort, moortbrant,*
vrouwenkracht, raroof en andere delicten, by
het voorsz. Privilegie geëximeert (h). Doch,
 in de aangehaalde opgave der *Coustimen* in
Crimineele zaaken, wordt deeze uitzondering
 niet gevoegd by het Voorregt, om borg te
 mogen stellen, als men de hegtenis ontgaan
 wilde; maar by het Voorregt, om binnens
 jaars, wegens misdaad, in regte te moeten
 worden aangesproken (i). En 't gene met
 reden vreemd schynen mag, in de Hand-
 veste zelve, volgt de uitzondering op geene
 van beide deeze voorregten; maar staat, in
 't slot van den Brief, in deezer voege: *Uyt-*
geseyt Moort, Moortbrant, Vrouwen verkraft,
Raeroof, ende die hem teghens onse Lyf set met
ghewapender handt, ende die misdede binnen de
Raesloet van onsen Reygherbroeck ter Ouder
Amstel, ende an onse Konynen in Goylandt,
ende anders niet — dat souden wy berechten,
 met

(f) Handv. bl. 71.

(g) Handv. bl. 568.

(h) Recueil Cap. XL. Num. 34. bl. 202.

(i) Handv. bl. 568.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

met onse Heerlyckheyde (k). Uit welke laatste woorden, ik eerder besluite, dat de uitzondering valt op de regtspraak van Schepenen, waarvan, maar even te vooren, zo wel als in 't midden, en in 't begin der Handveste, gesproken was, en die Hertog Albrecht wilde, dat over alles gaan zou, behalven over de *zeven* genoemde punten. Schepenen deezer Stad hebben den Poorteren het voorregt, om zig, door borgtogt, te bevryden van de hegtenis, meer dan eens, laten genieten; gelyk by de *Stads Registers* blykt (*l*). Wy hebben ook, by eene andere gelegenheid, verhaald (*m*), hoe de Oud-Burgemeester en Raad, CORNELIS PIETERSZON HOOFT, t'eenigen tyde, verklaarde, dat de Vroedschap deezer Stad zig, altoos, trouwelyk gekweeten hadt, in het voorstaan van dit Privilegie. Doch diezelfde Vroedschap hadt, reeds in 't jaar 1592, verstaan, dat het Privilegie ligtelyk misbruikt kon worden, en daarom dienstig geoordeeld, deszelfs waare meening nader te bepaalen (*n*): 't welk ik egter niet weet, tot nog toe, geschied te zyn. Ondertusschen, is nog, by de *Ordonnantie op de manier van Procedeeeren voor 't Geregt alhier* van den jaare 1656, en by de *Ampliatie* derzelve van den jaare 1726, vastgesteld „ dat de Hoofdofficier niemant, „ die, over zaaken van gemeene middelen „ gevonnist zynde, borg stellen kon voor „ 't

(k) Handv. bl. 73.

(l) Confessieb. N. VII. f. 138, 193, 195 verso.

(m) II. Deel, XIII. Boek, bl. 307.

(n) Zie II. Deel, XI. Boek, bl. 88.

„ 't gewysde, in hegtenis neemen, of hou- VOOR-
 „ den zou; maar dat zulk een, terstond na REGTEN
 „ 't stellen van borge, zou moeten ontslaa- VAN BUR-
 „ gen worden; behalven in zaaken van Exe- GERS EN
 „ cutie, of daar eenige lyfstraf plaats hadt(o).” INGEZE-
 „ In andere gevallen, heeft de Regeering ook, TENEN.
 „ nog voor weinige jaaren, gevorderd, dat een
 „ gevangen Poorter, die borg stellen kon, be-
 „ hoorde te worden ontslaagen (p).

De Poorters hebben, hier ter Stede, ook, VII.
 van ouds, het voorregt gehad, dat zy, om Zy kon-
 doodslag, of eenige andere misdaad, niet meer den, van
 dan 't lyf, en zeker gedeelte hunner goederen ouds,
 verbeuren konden. Wy hebben, over dit niet meer
 Voorregt, reeds by eene andere gelegen- dan hun;
 heid (q), eenige aanmerkingen gemaakt, lyf, en
 welken wy hier niet herhaalen zullen. By honderd
 de Handvest van Graave Willem den IV. pond uit
 van den jaare 1342, was gesteld „ dat een hun goed
 „ doodslaager, gegreepen wordende, zyn verbeu-
 „ lyf verbeurde; doch maar twintig pond ren.
 „ Hollandsch uit zyn goed, ten behoeve van
 „ den Graave (r).” Vrouw Margareet ver-
 „ klaarde nader, in 't jaar 1346 „ dat een
 „ Poorter, eenen doodslag doende buiten de
 „ Stede, en met de Maagen des gefneuveld-
 „ den verzoend zynde, der Graaflykheid
 „ niet meer schuldig zou zyn dan tien pond
 „ wegens boete, en tien pond ter Landwin-
 „ ninge (s),” of verkryginge van Vryheid,
 om

(o) Cap. XIII. Art. IV. Handv. bl. 623, 627.

(p) Stads Missiven, N. XXXI. p. 178, 184, 189.

(q) II. Deel, II. Boek, bl. 107.

(r) Handv. bl. 11.

(s) Handv. bl. 135.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

om in de Stad weder te keeren, of te blyven
woonen. Doch Hertog Willem van Beijeren,
zig met zyne Moeder verzoend, en den
twist der Hoekschen en Kabbeljaauwschen,
voor eenen tyd ten minste, nedergelegd heb-
bende, bepaalde, in 't jaar 1355, naar 't
schynt, met oogmerk, om vrienden en maa-
gen te sterker aan te zetten tot bewaaringe
der herstelde Vrede, „ dat een Poorter van
„ Amsterdam, die zyn Lyf met regt ver-
„ beurd hadt, tot de helft van zyn eigenlyk
„ goed toe, zou mogen verbeuren; doch
„ meerder niet (t).” Hertog Albrecht maak-
te hierin egter eenige uitzondering, by de
Handvest, in den jaare 1387 [1388], aan
Amsterdam, met Amstelland en Gooiland in
't gemeen, verleend, verklaarende „ dat een
„ doodslaager honderd pond verbeuren zou;
„ en dat, zo 'er meer dan één aan den dood-
„ slag handdaadig waren, zy elk zestig pond
„ zouden verbeuren, zig, daarenboven, in
„ beiderlei geval, met de maagen des ge-
„ sneuvelden verzoenende. Doch zo de dood-
„ slaager, op heeter daad, gevat werdt,
„ verbeurde hy 't lyf, en niets uit zyn goed.
„ En zo iemant, in Amsterdam, aan vrede-
„ braak schuldig geworden was, zou hy zyn
„ lyf, en de helft van zyn goed verbeuren,
„ zynde dit, volgens deeze Handvest, het
„ hoogste, welk iemant, om cenigerhande
„ zaaken, verbeuren kon (u).” Eindelyk,
verklaarde Graaf Willem de VI., Hertog
in

(t) Handv. bl. 135.

(u) Handv. bl. 71, 72, 73.

in Beijeren, by eene Handvest van den een VOOR-
 en twintigsten Maart des jaars 1404 [1405], REGTEN
 VAN BUR-
 GERS EN
 INGEZE-
 TENEN.
 „ dat niemant der Poorteren van Amster-
 „ dam, 't zy hy 's Graaven Dienaar wa-
 „ re of niet, voortaan, om eenigerhande
 „ zaaken of breuken, meer verbeuren zou,
 „ dan zyn lyf; *ende hondert pont van synen*
 „ *goede (v)*,” door welke verklaring, de
 vorige Privilegien, in zo verre, veranderd
 werden, dat, voortaan, het goed van eenen
 Poorter, die 't lyf verbeurd hadt, om gee-
 nerlei misdaad, tot meer dan hondert pond,
 verbeurd verklaard zou worden. De Wet-
 houderschap van Amsterdam verstondt zelfs,
 in 't jaar 1570, dat iemant, op *simpele doot-
 slag* gegreepen wordende, volgens de Hand-
 vest van 't jaar 1342, niet meer dan 't lyf en
 twintig pond uit zyn goed behoorde te ver-
 beuren (w). Ook zegt Willem de VI. al-
 leenlyk, dat een Poorter niet meer dan 't lyf
 en hondert ponden verbeuren mogt; 't welk
 niet verbiedt, dat men hem minder mogt
 laten verbeuren. Men heeft, wyders, de
 Handvest van Willem den VI. altoos zo ver-
 staan, dat de woorden, *zyn lyf te verbeuren*,
 niet alleen zien op *het daadelyk verliezen van*
het lyf; maar ook gepast moeten worden
 op misdaadigen, die, voorvlugtig zynde,
 niet aan den lyve gestraft, maar gebannen
 worden (x). En dit komt overeen met de
 oudste Handvest, wegens dit Voorregt ver-
 leend,

(v) Handv. bl. 25.

(w) Handv. bl. 569.

(x) Zie ROOSEBOOM Recueil Cap. XL, n. 40, bl. 203, en
 hier voor, II. Deel, VI. Boek, bl. 67.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

leend, in 't jaar 1342; waarin, na de ver-
klaaring, dat een doodslaager, gegreepen
wordende, zyn lyf en twintig pond verbeu-
ren zou, deeze woorden volgen: *Ontruymt
hy, ende wort hy ballinck ghemaect als recht
is, so fullen wy hebben van zynen goede XX.
pont Hollandts (y).* Voor 't overige, heeft
de Regeering, doorgaands, zelfs ten tyde
van Karel den V. en Filips den II., toen
men verstondt, dat de misdaad van gekwet-
fte Goddelyke en Menschelyke Hoogheid,
waaronder ook de zogenaamde Kettery be-
greepen werdt, met het lyf en al de goede-
ren, zonder aanzien van eenige Privilegien,
moest geboet worden; veel werks gemaakt
van de handhaavinge van dit Voorregt. Ook
zyn hier verscheiden' vonnissen geveld, o-
vereenkomstig met het zelve (z). Doch
het is van geen byzonder gebruik meer, na
dat 's Lands Staaten, op den eersten May
des jaars 1732, de verbeurdverklaaring van
goederen, 't zy geheel of ten deele, om welk
eene misdaad het ook zyn moge, die van
gekwetste Hoogheid zelve niet uitgezon-
derd, voor altoos, hebben afgeschafft (a).
Die, ondertusschen, van dit aloude voor-
regt meer begeert te weeten, leeze de uit-
voerige Verhandeling van **TOBIAS BOEL
JUNIOR**, genaamd *Amstelredams Privilegie
en Poorterregt, raakende de verbeurte van lyf
en goed*, in 't jaar 1713, in 't licht gegeven.

Eer

(y) Handv. bl. 11.

(z) Confessieb. N. VII. f. 103, 196 verso. N. VIII. f.
42 verso.

(a) Zie Groot-Plakaatb. VI. Deel, bl. 577.

Eer wy van dit stuk, geheellyk, aftappen, merken wy nog, met een enkel woord, aan, dat het Voorregt, aan Amsterdam, met Amsteland en Gooiland in 't gemeen, in 't jaar 1387 [1388], verleend „ dat Kinderen het „ goed hunner Ouderen, by derzelver leeven, niet zouden mogen verbeuren (b),” niet zo ver schynt te moeten getrokken worden, dat het Geregt geene geldboeten, die, door minderjarige Kinderen, verbeurd waren, van de Ouders zou mogen vorderen. Immers, is, tegen het affchieten en affteeken van vuurpylen, voetzoekers, klapblossen en ander vuurwerk, hier ter Stede, meer dan ééne Keur gemaakt, waarby vastgesteld is, dat ouders en voogden, voor de onmondige, die onder hun bewind staan, zullen moeten boeten en verantwoordten (c).

Eindelyk, hebben de Amsterdamsche Poorters ook het Voorregt, dat hunne wettige Kinderen, na hun overlyden, in 't Burger-Weeshuis komen kunnen. Doch van de jaaren en andere hoedanigheden, in deeze Kinderen vereischt, hebben wy, in de *Beschryvinge van het Burger-Weeshuis* (d), omstandiger gewaagd. Wyders, moet men hier, nogtans, in gedagten houden, dat de Regeering zig ontslaagen agt van het onderhoud van Poorters-Kinderen, wanneer de Vader zig, met der woon, buiten de Stad begeben heeft (e). Tot

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

VIII.
Hunne
kinderen
kunnen,
na hun
overly-
den, in 't
Wees-
huis
komen.

(b) Handv. bl. 72.

(c) Zie Handv. bl. 861. en hier voor, II. Deel, XIV. Boek, bl. 394.

(d) III. Deel, IV. Boek, bl. 335.

(e) Stads Missiven, N. XXX. bl. 160.

VOOR-
RECTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Voorreg-
ten der
Poorte-
ren en
andere
Inwoo-
neren, in
't ge-
meen.

I.

Vrye
viffchery
en vrye
vaart
naar en
van de
Stad.

Tot hiertoe, gehandeld hebbende van de Voorregten, den Amsterdamschen Poorteren byzonderlyk eigen, gaan wy nu over tot zulken, die zy, met andere ingezetenen der Stede, gemeen hebben.

Onder deeze Voorregten, komt, in de eerste plaats, in aanmerking de Vryheid, die de ingezetenen in 't gemeen, zo wel als de Poorters, tegenwoordig, hebben, om zekere handwerken en neeringen te mogen doen. Wy hebben van deeze Vryheid hier voor (f) reeds gewag gemaakt: en voegen 'er hier alleenlyk by, dat *de ingezetenen der Stad in 't gemeen*, van ouds, ook, *vryelyk in de Zuiderzee hebben mogen viffchen*, mids zig onthoudende van de Overyffelsche kusten, en den mond der stroomen, in die Provincie (g). Ook hebben ingezetenen en Poorters niet alleen, maar vreemden zelven vryheid, om, met hunne schepen en goederen, door 't Vlie en 't Marsdiep, of 't gat van Texel, te komen tot voor de Vryheid der Stad, en wederom, van daar, de zeegaten uit te zeilen, zonder onderweg te mogen bekommerd worden; moettende zulken, die iets op hen te zeggen hebben, hen, deswege, voor 't Geregt deezer Stede, aanspreken: overeenkomstig met de Handvesten van den zestienden January des jaars 1399 [1400], en den een en twintigsten Maart des jaars 1404 [1405]. Zelfs was, in eene Handvest

van

(f) Bladz. 9.

(g) Handv. bl. 20, 21, 22. en hier voor, II. Deel; V. Bock, bl. 33 enz.

I. BOEK. POORTERSCHAP. 37

van den zes en twintigsten September des VOOR-
 jaars 1399, aan zulke Koopluiden, die, op REGTEN
 de reize naar of van de Stad, bekommerd of VAN BUR-
 beroofd werden, vryheid gegeven, om ge- GERS EN
 weld met geweld te keeren (b). De oudste INGEZE-
 Keuren (i), en eene verklaring der gant- TENEN.
 sche Regeeringe en Poorterye van den twee
 en twintigsten December des jaars 1498 (k)
 bevestigen dit Voorregt, enkelyk verleend
 tot bevordering der Scheepvaart en des
 Koophandels deezer Stad. En de Regeering
 heeft zig, in gevallen van bekommering van
 schepen of goederen, tusschen deeze Stad en
 Texel, in de voorgaande eeuw en in dee-
 ze, meermaalen, met eenen goeden uitslag,
 op het zelve beroepen (l).

Den Poorteren van Amsterdam is, by Hand- II.
 veste van de jaaren 1342, 1401 en 1422, Nergens,
 het voorregt verleend, om nergens benoorden ten plat-
 de Maaze, of, tusschen de Maaze en de Zype, ten Lan-
 ten platten Lande, in persoon of goederen, de, be-
 te mogen bezet, bekommerd of gearresteerd wor- noor-
 den (m). Doch in beslooten Steden, daar eenig den de
 Poorter gebreukt heeft, of daar zyne goe- Maaze,
 deren gevonden worden, staat zulks vry (n). te mogen
 Onder 't gene benoorden de Maaze in Holland bekom-
 legt, is ook het gantsche Noorderkwartier merd
 deezer Provincie begreepen: en ten opzigte worden.
 van

(b) Handv. bl. 25.

(i) Handv. bl. 495.

(k) Zie hier voor, II. Deel, IV. Boek, bl. 400.

(l) Refol. Vroedsch. N. 19. 2 Maart 1646. f. 97. Stads
 Missiven, N. XI. f. 126. N. XXVI. f. 24, 44 verso.

(m) Handv. bl. 11, 24, 134, 447. MIERIS Charterb. IV.
 Deel, bl. 651.

(n) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 119.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

van Waterland in 't byzonder, was, reeds in 't jaar 1350, verklaard, dat die goede Lude van Amstelredamme vrye en quyt varen ende keeren zouden met haren goede, onbelet ende onbecommert (o): welke verklaring, veelligt, ook op de Tolvryheid ziet, waarop wy dezelve, elders (p), hebben toegepast. In de Stad zelve, mag geen Poorter, in persoon of goederen, gearresteerd worden, ten ware hy op misdaad betrapt wierdt, of verdagt wase van de vlugt te willen neemen, of zyne goederen te willen verduisteren (q). En deeze Poorterlyke Voorregten heeft het belang des Koophandels ook doen toepassen, op alle ingezetenen zonder onderscheid; die, door Burgemeesteren der Stede, ten allen tyde, en zelfs, reeds in 't jaar 1474, tegen den Baljuw van Egmond (r), by dezelve, gehandhaafd zyn (s). Ook is, op den een en twintigsten July des jaars 1676, by Sententie van den Hoogen Raade, verstaan, dat Burgers van Amsterdam, ten platten Lande, in persoon noch goederen, arrestabel zyn (t). Doch, behalve in de reeds gemelde gevallen, wordt ook, by Schepenen, arrest toegestaan op Poorters of Inwooners enderzelve goederen, indien dezelve Trekkers, Intrekkers, of Endoffanten van Wisselbrieven zyn, die, by mangel van acceptatie of

be-

(o) Handv. bl. 24.

(p) II. Deel, II. Boek, bl. 135.

(q) Handv. bl. 615.

(r) Groot Memor. N. I. f. 10.

(s) Munim. - Regist. N. 26. f. 336, 372 verso. ROOSE-
ROOM Recueil Cap. XL. n. 26, 27. bl. 200. W. V. ALPHEN
Papegaay, II. Deel, bl. 395, 399.

(t) Sententie, berustende in 't Vertrek der Thesaurie,
Nieuwe Laade C. Lf. V. 2.

betaaling, behoorlyk zyn *geprotesteerd*, en door hen niet voldaan worden; of indien zy, VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN. Wisselbrieven *geaccepteerd* hebbende, die zy van Nonbetaalinge hebben doen *protesteeren*, dezelve weigeren te voldoen, na datze, met *Contrepotest* van den Trekker, te rug gekeerd zyn (u). Ook gedooft men, dat zulke Poorters- of Inwooners-goederen *gearresteerd* worden, waarop de *Arrestant* beweert regt van eigendom of *Hypotheecq* te hebben (v). Eindelyk, is, in 't jaar 1570, by de Vroedschap, verstaan, dat zelfs een Poorter, en veel meer nog een Inwooner, *gearresteerd* mag worden, zo, hy borg gebleeven zynde, voor de voldoening van 't gewysde, ten laste van eenen gearresteerden vreemden; de gearresteerde daarop uit het Arrest ontslaagen en vertrokken is, zonder aan 't vonnis voldaan te hebben (w).

De goederen van eenen Poorter, 't zy onroerende of roerende, mogen, uit kragte van Schepenen- of Weesmeesters-Kennisfen, of andere Brieven van verband, die regt van *parate Executie* hebben, III.
Niet te
mogen
worden
geëxecu-
teerd, dan
na voor-
gaande
Panding. niet *geëxecuteerd* worden, dan na voorgaande Loos- en *Eigenpandinge* (x), ten ware zulk een Poorter van de Loos- en *Eigenpandinge* afstand gedaan hadt; in welk geval, men, met het doen van *Sommatie* en *Renovatie*, kan volstaan (y). En 't gebruik heeft ook dit Voorregt

(u) Zie hier voor, IV. Deel, III. Boek, bl. 444, 445.

(v) Handv. bl. 615.

(w) Handv. bl. 139, 446.

(x) Handv. bl. 111.

(y) Handv. bl. 625.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

regt aan alle ingezetenen gemeen gemaakt. In welke andere gevallen, men, zelfs omtrent Poorters en Inwooners, niet tot Panding verplicht is; maar kort en onvertoogen, of *Zeevaardig* en *Vlootvaardig* of *Vlotvaardig* regt, gelyk het, oudtyds, genoemd werdt (z), vorderen kan, hebben wy, by eene andere gelegenheid (a), aangewezen.

IV.
Ter eer-
ster aan-
leg, niet
buiten de
Stad te
regt ge-
steld te
worden.

By eene der oudste Keuren, is vastge-
steld, dat een Poorter, regt zoekende bui-
ten der Stede tegen zynen Medepoorter,
tien Pond Hollandsch, en daarenboven zyn
Poorterregt, den tyd van tien jaaren agter-
een, verbeuren zou (b). En uit deeze Keu-
re, ziet men, hoe zeer 'er de Regeering,
al van ouds, op gesteld geweest zy, dat alle
zaaken binnen der Stede beregt, en par-
tyen niet voor eenen anderen Regter be-
trokken werden. Ook heeft men hier, al-
toos, zeer geyverd voor de handhaving
van het Privilegie *de non evocando*, of om
niet buiten de Stad, immers niet ter eerster
aanleg, in regte betrokken te worden;
zelfs tegen den Graaflyken Raad, of het
Hof in den Haage; niet slegts ten opzigte
van Poorters; maar van alle ingezetenen, die
hier ter Stede iet verbeurd hadden, zonder
onderscheid (c). Amsterdam heeft dit Pri-
vilegie, met andere Steden, en met het
Land

(z) Handv. bl. 111, 520.

(a) Zie V. Deel, I. Boek, bl. 101.

(b) Keurb. A. f. 16. Handv. bl. 136.

(c) Regist. van diverse Sentent. f. 54. Resol. Vroedsch. N. 1. 9 Sept. 1544. Groot-Memor. N. 1. f. 282 verso. Zie ook hier voor, II. Deel, V. Boek, bl. 495. VI. Boek, bl. 102. XIII. Boek, bl. 307.

Land van Holland, gemeen. Doch 't zal ^{VOOR-}
niet ondienstig zyn, de bewoordingen, waar- ^{REGTEN}
by het der Stad verleend is, een weinig na- ^{VAN BUR-}
der dan wy, elders (d), gedaan hebben, te ^{GERS EN}
overweegen. Zy luiden, in de Handvest van ^{INGEZE-}
den jaare 1342, aldus: *Voort wat geschiede* ^{TENEN.}
binnen der Vryhede van Amstelredamme, dat
sal berechten onsen Schout met den Schepenen
van binnen, daert tegen onsen Heertyckheyt niet
en draget of strydt (e). In gevolge deezer
Handveste, moest al wat binnen de Vryheid
verrigt werdt, 't zy door eenen Poorter,
ingezeten of vreemden, voor de gewoon-
lyke Regtbank van Schout en Schepenen
van binnen, dat is, in de Stad, gebragt en
beregt worden. In de Handvest van den
jaare 1387 [1388], aan Amsterdam, met
Amstelland en Gooiland in 't gemeen, gege-
ven, wordt dit Privilegie, op meer dan eene
wyze, ten kragtigste, bevestigd. Voorts, so
sullen wy, leest men daar, in 't begin, of
onse Balliu of Rechters een iegelyk recht ende
vonnis doen van allen saecken, nae vonnisse der
Schepenen, ende recht ende costume des Landts,
binnen der Stede of Dorpe, daer die saecken
geschiet syn. En wat laager, na 't voordraa-
gen van eenige andere punten; in alle wel-
ken, gesteld wordt, dat de Geregten der
Plaatsen, over doodslag, vredebraak en an-
dere misdaden, oordeelden, vervolgt de
Ruwaard, in deezer voege: woort soo en sal
die Balliu noch Rechter niemant, gevolgelyk,
noch

(d) II Deel, II. Boek, bl. 117.

(e) Handv. bl. 111.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

noch ingezeten noch Poorter, *daghen van breucken uyt der Stede ofte Dorpe, daer die breucken geschiet zyn, maer daer berechten, nae vonnisse der Schepenen (f)*. Niet minder nadrukkelyk, spreekt Hertog Willem, Albrechts Zoon, in de Handvest van den vyftienden July des jaars 1409: *Item soo sal onse Schout van onser Stede voornoemt — — altoos die Breucken berechten — —, die binnen derzelver onser Stede geschien sullen (g)*. 't Is, onder tusschen, waar, dat Graaf Willem de IV., in de Handvest van den jaare 1342, eenige zaaken van de regtspraak van Schepenen uitzondert, als hy verklaart, dat alles, wat binnen de Vryheid geschiedt, daartoe behooren zou, *daert tegen zyne Heerlyckheyt niet en draget*. En welken deeze zaaken waren, zegt Hertog Albrecht, uitdrukkelyk, in de Handvest van den jaare 1387 [1388], te weeten, *Moort, Moortbrant, Vrouwen verkracht, Raeroof, ende die hem teghens onse lyf set met ghewapender handt, ende die misdede binnen den Raesloet van onsen Reygherbroeck ter Ouder Amstel, ende an onsen Konynen in Goylandt ende anders niet (h)*. Wy hebben elders (i), tot opheldering deezer woorden, reeds eenige aanmerkingen gemaakt. Wy voegen 'er hier, alleenlyk, by, dat het woord *Raeroof* genoegzaam zo als wy 't, na anderen, verklaard hebben, verklaard wordt, in eene Handvest van den zelfden Her-

(f) Handv. bl. 71, 72.

(g) Handv. bl. 2.

(h) Handv. bl. 73.

(i) II. Deel, II. Boek, bl. 117.

Hertog Albrecht, in het zelfde jaar, aan die VOOR-
 van Waterland gegeven: waarin men leeft: REGTEN
Raroof, dat is te verstaen, soo wie eenen dooden VAN BUR-
man beroofde, ende dat zyn bename: of wie GERS EN
een dooden man wt onsen Lande in een ander INGEZE-
Lant voerde: of iemand van der galghe of van TENEN.
eenen rade name, buyten oorlof van ons of van
onsen Bailliu: of soo wie kercken beroofde (k).
 De zeven genoemde punten verstonden de
 Graaven dan, dat hunne Heerlykheid, of
 Graaflyk gezag, byzonderlyk, hoonden, en
 daarom wilden zyze, gelyk Hertog Albrecht,
 in de Handvest voor Amsterdam, met Am-
 stelland en Gooiland, spreekt, *berechten met*
hunne Heerlyckheyde (l), dat is, met hun-
 nen Raad, die, voor 't meerder gedeelte,
 uit *Heeren* en Edelen bestondt (4). Doch
 't schynt, dat de Graaflyke regtsoefening o-
 ver de zeven gemelde punten, immers over
 eenigen derzelven, niet veele jaaren stand
 gehouden heeft. Schepenen van Amsterdam
 hebben, ten minste, dikwils, regt gedaan
 over moord, brandstiging, kerkroof, en
 diergelyke misdaden (m): 't welk moet doen
 vermoeden, dat de Graaven, na't jaar 1388,
 ook de regtspraak over de uitgezonderde
 pun-

(k) Handv. van Waterl. bl. XXX. verg. Polit. Regeer. van den Briel, bl. 331.

(l) Handv. bl. 73.

(m) Zie de Confessie- en Sententieboeken en Considera-
 tien van Schepenen van 24 Nov. 1756. §. 36. bl. 12.

(4) *Doe maect men daer des Graven Raet*

Die moghenste en tie rycste HEEREN,

leest men reeds, by MELIS STOKK, in *Jan den I.*
 bl. 146.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

punten, aan de Geregten der Plaatsen, hebben overgelaaten. En zo ik my niet bedriegte, is zulks, ten opzichte van Amsterdam, geschied, by de aangehaalde Handveste van den vyftienden July des jaars 1409, in deeze woorden: *Item soo sal onse Schout van onser Stede voornoemt, die nu is of naemaels wesen sal, altoos die breucken berechten, kleyn ende groot, hooghe ende laghe, die binnen der zelve onser Stede geschien sullen, sonder eenigh toefeggen van onsen Balliu van Amsterlant ende van Waterlant, of van ymande anders van onser wegen (n).* 't Was hier, zo ergens, de plaats geweest, om van eenige uitgezonderde punten gewag te maaken. Doch men ziet, dat de Graaf alle breuken, hier ter Stede voorvallende, stelt aan de gewoonlyke regtspraak binnen de Stad. Ook blykt, uit eene andere Handvest van den zelfden Graave van den vierden November des jaars 1411, dat hy zelfs de breuken, tegen hem verbeurd, beregt wilde hebben, ter plaatse, daar zy waren voorgevallen (o).

Wanneer men nu onderstelt, dat de punten, waarover de Graaven, van ouds, de regtspraak aan zig behouden hadden, by de Handvest des jaars 1409, wederom aan de regtspraak van Schepenen onderworpen geworden zyn, zal men te ligter begrypen kunnen, waarom Hertog Filips van Bourgondie, de regtspraak over eenige zaaken willende aan zig trekken, in eene Handvest van den

jaa.

(n) Handv. bl. 2.

(o) Handv. bl. 111.

jaare 1452, aan 't Land in 't gemeen gege-
 ven, geheel andere punten uitgezonderd
 heeft, dan Hertog Albrecht en andere Graa-
 ven, te vooren, uitgezonderd hadden (p).
 Doch zyne Handvest werdt, in dit opzigt,
 wederom te niet gedaan by het Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, bevestigd by de Handvest van Maximiliaan en Maria van den jaare 1480, en behelzende „ dat de Staaten „ en Landen, in 't stuk der *Evocatiën*, by „ derzelve oude Privilegien blyven zou- „ den (q).” In laater' tyd, onder de Regeeringen van Karel den V. en Filips den II., werden, gewiffelyk, alle zaaken zonder onderscheid, ook zulken, waarover de Graaf, oudtyds, de regtspraak aan zig behouden hadt, gelyk *Zeeroof*, *Reeroof*, *Vrouwekracht*, *Moord*, *Moordbrand*, *Sodomie*, en zelfs *Conspiratie*, *Oproer*, *valsche Munt* enz. binnen de Stad beregt; zo als, uit de Instructie voor den Schout van den jaare 1564, af te nemen is (r). Alleenlyk, zonderde men toen de misdaad van gekwetste Goddelyke en menschelyke Hoogheid uit van de gewoonlyke regtspraak der Steden. Doch het Hof erkende, zelfs toen, dat, in geene andere gevallen, eenig Poorter uit Amsterdam geligt, en naar den Haage vervoerd mogt worden (s). In de opgaave der Privilegien en Coustumen, aan 't Hof van Holland, van den

(p) Zie Handv. bl. 75. en hier voort, II. Deel, III. Boek, bl. 248.

(q) Handv. bl. 79, 85.

(r) Handv. bl. 101.

(s) Resol. Vroedsch. N. I. 9 Sept. 1544. 28 Nov. 1534. verg. Lt. H. H. 15 Nov. 1727. f. 264.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

den jaare 1570, schroomde zelfs de Regeering van dien tyd niet, zig, omtrent dit stuk, in deezer voege, te verklaaren: *Item heeft 't Lant van Hollant Privilegie, dat men niemandt van den onderfaeten van Hollant ter eerster instantie mach evoceren, buyten den selven Landen. Ende datmen elcken moet aanspreecken voor zynen dagelyckschen Rechter, uytghesonderdt in cas van arrest (t).* Of nu de Steden, om gewigtige redenen, van dit Privilegie kunnen afstaan, en, in byzondere gevallen, gedoogen, dat haare Poorters en Inwooners, ter eerster aanleg, den gewoonlyken Regter onttrokken worden; en of, en hoe verre zulks, onder anderen, geschied zy, door haare bewilliging in het jongste generaale Plakaat op den ophef van 's Lands gemeene middelen van den twee en twintigsten July des jaars 1749; in welks *veertienste* Lid, bevolen wordt, alle zaaken tegens de Gaarders, en derzelve Bedienden of Borgen, ter eerster aanleg, te brengen voor Gecommitteerde Raaden; blyve het oordeel van kundiger luiden aanbevolen. Doch hoe 't ook hiermede zyn moge; 't is, ten minsten, in alle andere gevallen, volgens de uitdrukkelijke verklaring van 's Lands Staaten van den vyftienden September des jaars 1677, een onbetwift regt, dat geene Ingezetenen van Holland, niet voorvlugtig, noch op heeter daad gevat zynde, ergens anders, dan voor hunnen dagelyckschen Regter, mogen

(t) Handv. bl. 447. verg. GROTIUS Apol. Cap. XV. bl. 149, 150.

gen te regt gesteld worden (*u*): behoudende zelfs den Officier der Plaatse daar de misdadige woont, met uitsluiting van den Officier en Regter der Plaatse, daar de misdaad begaan is, het regt, om den misdadige te vatten, zo hy niet voorvlugtig, of op heeter daad gegreepen is; waarover het oordeel aan den gewoonlyken en bevoegden Regter ge-
 laaten wordt, by eene nadere verklaring van den zestienden December des jaars 1678 (*v*). Een voorval met een' Poorter van Amsterdam, waarvan wy, elders (*w*), gesproken hebben, heeft aanleiding gegeven tot beide deeze verklaringen.

Wy hebben nu de Voorregten der Amsterdamsche Poorteren opgeteld; zo verze hun byzonderlyk eigen zyn, en zo verze ook aan andere inwooners zyn gemeen gemaakt. Wy spreekten niet van eenige verouderde Voorregten, die, door verandering van tyden en zaaken, van zelve, te niet gelopen zyn. De meesten worden vermeld, in de Handvest van den jaare 1342. Eenigen ook elders. Zodanigen zyn „ dat een Poorter, tweemaal zes weeken in 't jaar, buiten de Stad verblyven mogt, eens om te zaaijen, en eens om in te oogsten; dat zyn goed nergens ongeld schuldig was, dan in Amsterdam, eenige weinige Graaflyke en andere belastingen uitgenomen; dat men hem niet ten kamp uitdaagen mogt, dan „ met

VOOR-
 REGTEN
 VAN BUR-
 GERS EN
 INGEZE-
 TENEN.

Optel-
 ling van
 eenige
 verou-
 derde
 Poorter-
 lyke
 Voorreg-
 ten.

(*u*) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 1385.

(*v*) Groot Plakaatb. IV. Deel, bl. 449.

(*w*) II. Deel, XVIII. Boek, bl. 320. XXIII. Boek, bl. 306. Aant.

VOOR- „ met zyne bewilliging; dat men hem, als
 REGTEN „ hy, buiten de Vryheid der Stede, in nood
 VAN BUR- „ kwam, moest byspringen; dat Poorters,
 GERS EN „ iemant gedood of gekwetst hebbende, zig,
 INGEZE- „ door het opbrengen van eenig geld, met
 TENEN. „ deszelfs maagen, verzoenen konden; dat
 „ men hun, ten behoeve der Stede, geen
 „ geld afleenen mogt dan tegen den twaalf-
 „ den penning enz. (x): alle welke voor-
 regten, geheellyk, in ongebruik geraakt zyn.
 Eindelyk, werdt ook, van ouds, aan de Poor-
 ters van Amsterdam, toegelaaten, zig vry te
 koopen van het regt van *Koermede*, zynde
 een regt der Graaflykheid op het beste pand
 uit iemants boedel, na zyn overlyden: aan
 welk regt, eenige Amsterdammers, zo wel
 als andere Ingezetenen van Holland (5), onder-
 der-

(x) Handv. bl. 11, 71, 111, 126, 135, 116.

(5) Het regt van *Koermede*, *Coermiede*, *Coermede*, *Cuermede*, *Ceurmede*, of *Keurmede*, welk woord zo veel als *geschenk* of *gifte* ter *keuze* van den ontvan- ger betekent (Zie KILIAAN, op *Miete*, *Miente*, *Miede*, druk van 1599.) is, niet slegts in Holland, maar, door al de Nederlanden, ingevoerd geweest, en wordt, niet zonder reden, als een overblyffel der al- oude dienstbaarheid hier te Lande, aangemerkt. Het werdt, door weereldlyke en Geestelyke Heeren, ge- vorderd; gelyk, door den Bisschop van Utrecht, en zelfs door den Abt van Egmond, en door byzondere Kapittelen, by voorbeeld, door het Kapittel van S. Maria, te Utrecht. (Vide A. MATTHAEI *Fund. & Fata Eccles.* Libr. I. Fund. V. p. 153. ejusd. *Not. ad Annal. Egmond.* p. 201.) In Holland en Westfriesland, hadt de Graaf zyne byzondere Amptenaars, *Keurmedebe- waarders* genaamd, die dit regt voor hem invorder- den. Zo leeft men, in 't *Pergament-Register* ter *Leen- kamer van Holland*, Libr. IV. *Aelbrecht* p. 200. (by MIERIS *Charterb.* III. Deel, bl. 409.) van *Moen Tyo- manszoen Coermiede bewaerre van Aemsterlant*. En hier- uit

derworpen waren; gelyk my, uit een *Vidimus* van eenen Brief van Hertoge Albrecht van den jaare 1371, gebleeken is (y).

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Na 't afhandelen der Voorregten van het Amsterdamsche Poorterschap, komt nu in overweeing, op welk eene wyze, en door welke Perfoonen, dezelve kunnen verkreegen worden. En hier moet men zig herinneren, 't gene wy, te vooren (z), hebben aangemerkt, dat de Amsterdamsche Poorters drierlei zyn, *ingebooren*, *behuwden* en *gekogten*. De *ingebooren Poorters* zyn zulken, die, in de Stad en van Poorters, gebooren zyn, waaronder ook zulken zyn begreepen, die, terwyl de Moeder op de reis was, zyn ter weerd gekomen; zynde deezen, meer-
maa-

Wyze,
waarop
het Poort-
terregt
verkre-
gen
wordt.
Door in-
geboor-
ren Poort-
ters.

(y) Zie den zelve hier agter, in de Bylaagen, Lf. B.
(z) Bladz. 6.

uit is aftenemen, dat, in Amstelland, ook *Keurmedi-
gen* woonden: 't welk ook bevestigd wordt, uit eenen brief van Graave Willem den III. van den vyf en twintigsten November des jaars 1328, waarby een stuk Lands opgedraagen wordt *ghelegen t'Outersdorp in den Kerspel te Diemen, dat Aleyden Reyniers was, die woende te Diemen*, die, zegt de Graaf, *onse Coermeedige was van goede dat zi obboerde van Kerstine boerre dochter die onse coermiedich was* enz. Zie MIERIS *Charterb.* II. Deel, bl. 470. 't Is, derhalve, niet vreemd, dat, ook in Amsterdam, Keurmedigen gewoond hebben. MATTHÆUS gewaagt van een pleit over 't regt van Keurmede, tusschen 't Kapittel van S. Maria te Utrecht en een' Smid te Deventer, wiens Vrouw en Dogter overleeden waren. 't Kapittel vorderde een der beste panden uit den huize, te weeten, 't Smids aanbeeld. De Smid beweerde, dat hy alleenlyk een kleed schuldig was. 't Geding werdt, omtrent den jaare 1300, ten voordeele van den Smid, uitgesproken. *Fundat. & Fata Eccles.* Libr. I. Fund. V. p. 153.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

maalen, by Burgemeesteren, voor ingebooren Poorters, erkend (a). Een gebooren Poorter verkrygt deeze hoedanigheid, door de geboorte; doch kan geen gebruik maaken van eenig byzonder Poorterlyk Voorregt, 't zy hy begeere, dat hem Tolbrieven verleend, of dat hy, in een Gilde, aangenomen worde, zonder zig, voor ingebooren Poorter of Burger, te doen erkennen; 't welk men noemt zyn *Burgerschap te laten overtekenen*. Kinderen van eenen Schout, Burgemeester, Schepen of Raad plagten zig, nogtans, zeldzaam, als gebooren Burgers, te laten overtekenen, ten ware zy zig van het Privilegie van Tolvryheid, of van eenig Poorterlyk Voorregt bedienen wilden, oordeelende zy, in 't gemeen, dat hunne afkomst te zeer bekend was, dan dat zy, ten ware by byzondere gelegenheden, hun ingebooren Poorterschap zouden behoeven te bewyzen. Dikwils, zyn ook Persoonen, tot Raaden in de Vroedschap, verkooren, zonder den gewoonlyken Poorter-eed gedaan te hebben; doch de Vroedschap heeft, op den dertigsten July des jaars 1655, reeds verklaard, dat de eed der Raaden, veel uitgebreider zynde dan de Poorter-Eed, den Poorter-Eed, volkomenlyk, insloot; en, derhalve, dat de nakomelingen der Raaden, voor ingebooren Poorters, moesten gehouden worden (b). Om voor ingebooren Poorter te worden erkend, is niet noodzaakelyk, dat

(a) Groot-Memor. N. VIII. f. 202 *verso*. N. IX. f. 53.

(b) Handv. bl. 123. *verg.* Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 16 Juny 1655. f. 76.

dat men zyns Vaders Poorterschap, met deszelfs Burger-cedul, bewyze. Een ingebooren Poorter kan zig, als zodaanig, ook op zyns Groot-Vaders-Burger-cedul laten overtekenen. En zo dra deeze overtekening geschied is, worden hem, zo hy 't verzoekt, Tolbrieven verleend.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZET-
TENEN.

Een *behuwde Poorter*, zynde zulk een, die met eene Poorteres, of Poorters Dogter getrouwd is, wordt, volgens eene der oudste Keuren, door zyn Huwelyk, *Poorter*, gelyck *eenen gebooren Poorter*, mids hy binnen der der Stede komt, met alle syne woninge, binnen ses weken (c). Dit laatste is egter in ongebruik geraakt. By verscheiden Keuren, is, wyders, vastgesteld, dat geen behuwd Poorter de voorregten van het Poorterschap, met naame het Privilegie van Tolvryheid, zal mogen gebruiken, voor dat hy den behoorlyken Poorter-eed hebbe afgelegd (d), 't welk, van ouds, binnen eene maand na het Huwelyk, plagt te geschieden (e); doch welke tyd, by eene Keure van den twintigsten February des jaars 1579, en dus kort na de verandering der Regeeringe, toen 'er veel aan gelegen was, dat men zig verzekerde van de trouwe der Poorteren, op veertien dagen verminderd werdt, met verbod van Poorters-Neering te doen, of zig van het Privilegie van Tolvryheid te bedienen, zo lang de eed niet ware afgelegd (f). Op den tyd,

bin^a

(c) Keurb. A. f. 9. Handv. bl. 123.

(d) Keurb. B. f. 44. C. f. 20. Handv. bl. 123.

(e) Keurb. F. f. 278.

(f) Keurb. G. f. 185. Handv. bl. 123.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

binnen welken, een behuwd Poorter den eed moest doen, heeft men egter, naderhand, niet zeer gestaen. Zelfs is, aan behuwde Poorters, somtyds, toegelaaten, dien te doen, na dat derzelver Vrouwen reeds overleeden waren (g). Doch by eene Keure van den zevenden April des jaars 1634, is verklaard „ dat hunne kinderen niet in 't Burger-Wees- „ huis ontvangen zouden worden, zo zy „ verzuimd hadden, den eed, t'eenigen ty- „ de, af te leggen (h):” 't welk nergens, omtrent kinderen van ingebooren Poorters, verklaard wordt. Volgens de aangehaalde oude Keure, mogen hem ook geene Tolbrieven gegeven worden, dan na dat hy een jaar Poorter geweest is (i); 't welk, in 't gemeen, zo is verstaan, dat hy geagt is, Poorter geworden te zyn, wanneer hy den eed doet, en zig laat aantekenen. Doch de Keur spreekt niet van het doen van den eed, en zegt, met ronde woorden, dat hy *Poorter wordt, gelyk een gebooren Poorter*, wanneer hy *een wyf neemt binnen der Stede, die Poorters is of Poorters kint*. Men schynt dan te moeten agten, dat hy Poorter wordt, als hy trouwt, niet als hy eed doet; en dat hem, volgens deeze Keure, een jaar na zyn Huwelyk, Tolbrieven gegeven kunnen worden. Eene latere Keur vordert, nogtans, te regt, dat men hem geenen Tolbrief geeve, eer hy eed gedaan hebbe (k). En dit mag ook aan gee-
nen

(g) Behuwd-Poorterb. N. I. f. 1 verso.

(h) Handv. bl. 124.

(i) Keurb. A. f. 9. Handv. bl. 123.

(k) Keurb. C. f. 20. Handv. bl. 123.

nen ingebooren Poorter geschieden. Doch geene Keuren vorderen, dat 'er, nog een jaar na het doen van den eed, verloopen moet, eer hem Tolbrieven kunnen worden toegestaan. De ingebooren Poorters verkrijgen Tolbrieven, inhoudende, onder anderen, dat zy jaar en dag Poorters geweest zyn, terstond na het doen van den eed. Daar schynt dan, zo men, alleenlyk, op den inhoud der Keuren, agt geeft, geene reden te zyn, om den behuuden Poorteren, die, door hun Huwelyk, *gelyk gebooren Poorters* geworden zyn, insgelyks, terstond na 't afleggen van den eed, geene Tolbrieven te verleenen, wanneer zy toonen, jaar en dag, getrouwd geweest te zyn: om nu niet te zeggen, dat, volgens de Handvest van Hertoge Jan van Beijeren van den agttienden January des jaars 1420 [1421], die niet lang stand gegreepen schynt te hebben, allen, die tot Poorters waren aangenomen, *rechtvoort*, of terstond, *Tollen vry* vaaren mogten (1). Nogtans, meen ik, dat, hier ter Stede, doorgaands, in gebruik is geweest, behuuden Poorteren geene Tolbrieven toe te staan, dan jaar en dag na het doen van den eed. Hierin is dan ook eenige ongelykheid, tusschen de ingebooren en behuwde Poorters.

De *gekogte Poorters* zyn allerlei ingezetenen en vreemden, die, noch van Poorters gebooren, noch met Poortereffen of Poorters-dogters gehuwd zynde, het Poorter-regt koo-

(1) Handv. bl. 126. [19.]

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.
Prys van
't Poor-
terfchap.

koopden. By eene Handvest van Willem den VI. van den vierden November des jaars 1411, was de prys van 't Poorterregt op vyf pond (*m*), of vyf kroonen gesteld, ten behoeve der Stede. Doch deeze prys werdt, by eene Handvest van den twintigften September des jaars 1413, op twee kroonen en elf grooten verminderd (*n*). Naderhand, is 'er, meermaalen, verandering in gekomen. In 't jaar 1574, werdt het, voor een' Hollander, op vyftien, en voor een' vreemdeling, op een en twintig guldens gesteld, genietende het Weeshuis drie guldens van ieder deezer sommen (*o*). Doch in 't jaar 1578, kort na de verandering der Regeeringe, kwam het wederom op vyf guldens voor de Stad, zes stuivers voor de Secretarje, en drie guldens voor het Weeshuis (*p*). In 't jaar 1624, werdt het Poortergeld verhoogd, met zes guldens, ten behoeve van de Aalmoeffeniers (*q*). Zes jaaren laater, werdt het op dertig guldens gesteld, om, door Burgemeesteren, aan de behoefstigste Armen-Comptoiren, te worden uitgedeeld (*r*). En in 't jaar 1634, kwamen 'er tien guldens by, ten behoeve van het Weeshuis, welk nu dertien guldens trok, uit het Poortergeld (*s*). Eindelyk, is het, om de kosten van den Krygs-

(*m*) Handv. bl. 111.

(*n*) Handv. bl. 122.

(*o*) Resol. Vroedsch. N. 2. 24 April 1574. f. 271 verso.

(*p*) Resol. Vroedsch. N. 4. 30 May, 3 Juny 1578. f. 1 verso.

(*q*) Resol. Vroedsch. N. 14. 24 Juny 1624. f. 192 verso.

(*r*) Resol. Vroedsch. N. 16. 2 July 1630. f. 153.

(*s*) Resol. Vroedsch. N. 17. 4 Jan. 1634. f. 37 verso.

Krygsraad te vervallen, in 't jaar 1650, op Voor-
 vyftig guldens gebragt (t): waarop het, tot REGTEN
 heden toe, gebleeven is, indien men de ver- VAN BUR-
 andering, die, door de opregting van het TERS EN
 Groot-Poorterschap, gemaakt werdt, doch INGEZE-
 niet lang stand hieldt, niet in aanmerking TENEN.
 neemt. De verhooging van 't Poortergeld
 heeft, ondertuffchen, te wege gebragt, dat
 het getal der Poorteren, en gevolgelyk ook
 het getal der kinderen in het Burger-Wees-
 huis minder geworden is, dan het plagt (u).
 Doch het getal der ingezetenen is egter aan-
 gewaffen, vooral, na de vryheid, die, in 't
 jaar 1668, aan allen verleend is (v). Ook
 wordt 'er, sedert de opregting van het Aal-
 moeffeniers-Weeshuis, meer dan te vooren,
 gezorgd, voor de kinderen van zulken, die
 geene Poorters zyn. De Stad geniet dus van
 het Poortergeld niet meer dan vyf guldens;
 het Weeshuis, oudtyds, drie, en sedert het
 jaar 1634, dertien guldens; het Aalmoeffe-
 niershuis, voormaals, zes, en sedert het
 jaar 1630, twee en twintig guldens; en de
 Krygsraad, sedert het jaar 1650, tien gul-
 dens.

By de Handvest van Willem den IV. van Burge-
 den jaare 1342, in de eerste opkomst der meeste-
 Stede gegeven, was het aanneemen van ren al-
 Poorteren, die hun Poorterschap kwamen leen
 koopen, gesteld aan Schout en Schepenen neemen
 (w): 't zy dat 'er, gelyk ons waarschylykft Poorters
 aan.
 voor-

(t) Resol. Vroedsch. N. 20. 28 Octob. 1650. f. 120.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. F. 11 May 1668. f. 55.

(v) Zie hier voor, bl. 9.

(w) Handv. bl. 11.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

voorkomt, toen nog geene Burgemeesteren waren, of dat derzelve aanzien, in de opkomende Stad, nog niet groot genoeg was, dan dat de Graaf hun het aanneemen van Poorteren, boven de Amptenaars, door hem of van zynen wege gesteld, zou hebben willen opdraagen. Doch in 't begin der volgende eeuw, was 't vermogen van Burgemeesteren, welk met dat der Stede toenam, reeds zo groot, dat hun, by de aangehaalde Handvest van den jaare 1411, onder den naam van *Raaden*, werdt toevertrouwd, met een of twee *Schepenen*, Poorters te mogen aanneemen, die hen ghevoegen zouden (x). Maar dat *Schepenen*, die wel haast, met Regtszaaken, de handen vol werks kreegen, het aanneemen van Poorters, al vroeg, aan Burgemeesteren alleen hebben overgelaaten, is af te neemen, uit eene Keure, die, kort na het verleenen der aangehaalde Handveste van den vierden November des jaars 1411, schynt gemaakt te zyn, en waarin *het ontfangen tot enen poirter* alleen aan *die rade van der Stede*, dat is, aan Burgemeesteren, toegeschreeven wordt. En, vermoed ik, dat deeze Keur, voor den twintigsten September des jaars 1413, gemaakt is, om dat de prys van 't Poorterschap, by dezelve, nog op vyf pond of kroonen gesteld wordt (y); die toen, op twee kroonen elf grooten, werdt verminderd. In eene Keure, die niet veel laater gemaakt schynt, leest men ook, dat *die vremde, die Poorters werden, eet deeden die Rade van*

(x) Handv. bl. III.

(y) Keurb. A. f. 9 vers^e, G. f. 20.

van der Stede (z). Sedert, vindt men ^{VOOR-} ^{REGTEN} ^{VAN BUR-} ^{GERS EN} ^{INGEZE-} ^{TENEN.} ners gemeld, dat Schepenen, by het aanneemen van Poorteren, tegenwoordig geweest zyn. De oudste Poorterboeken, die met het jaar 1537 aanvangen, bewyzen ook, dat, ten minste van dien tyd af, tot op dezen tegenwoordigen toe, de aanneemingen beëdiging van Poorteren, bestendiglyk, geschied is, door Burgemeesteren alleen.

Allen, derhalve, die hun Poorterschap willen koopen, of zig, als ingebooren of behuwde Poorters, laten aantekenen, vervolgen zig, op 't Raadhuis deezer Stede, voor de Kamer van Burgemeesteren*, daar zy, door den Bode, aangediend en ingelaaten zynde, geplaatst worden, de ingebooren Poorters, aan 't hooge einde van 't vertrek, in 't Oosten, ter regterhand van den voorzittenden Burgemeester, de behuwde Poorters, in 't Noordoosten, en de gekogte Poorters in 't Noorden of Noordwesten. De eersten moeten twee getuigen medebrengen, die verklaaren, dat zy van zulke Poorters zyn voortgesproten, als zy voorgeeven. En zy bewyzen derzelve Poorterschap, doorgaands, met Burgers-Cedulen op derzelve naam, of met andere blyken, over welke deugdelykheid Burgemeesteren oordeelen. In 't bewyzen van 't gebooren Poorterschap, komt, vooral, in aanmerking, dat de kinderen ter weerd gekomen zyn, na dat de Vaders Poorters geworden waren: 't welk, doorgaands, met Doop-Cedulen; en door de Doopsgezinden, die hier, sedert het jaar

1714,

(z) Handv. bl. 123.

VOOR- 1714, aantekening van de gebooren kinde-
 REGTEN ren onder hen houden (a), met Geboorte-
 VAN BUR- Cedulaen, beweezen wordt. De eersten zyn,
 GERS EN door de Kosters, of, ten opzigte van Roomfch-
 INGEZE- gezinden, door de Priesters, de tweeden, door
 TENEN. eenen der Leeraaren, getekend. De behuwde
 Poorters zyn, gemeenlyk, verzeld van hunne
 Vrouwen, die bewyzen moeten, Poorteres-
 fen of Poorters-Dogters te zyn; en van twee
 getuigen, die verklaaren, haar daarvoor, en
 voor Vrouwen van hun, die als Poorters be-
 geeren aangenomen te worden, te kennen.
 Zy, die 't Poorterschap willen koopen, be-
 hoeven niet verzeld te zyn. Een Vader, het
 Poorterschap voor zig zelve koopende, mag
 het, ten zelfden tyde, ook koopen voor eenen
 onmondigen Zoon, mids deeze den eed
 kome doen, zo dra hy daartoe de vereifchte
 jaaren bereikt heeft (b).

Bur-
 gemeefte-
 ren oor-
 deelen,
 wie zy
 tot Poor-
 ters wil-
 len aan-
 neemen.

't Staat, ongetwyfeld, aan Burgemeefte-
 ren, te oordeelen, wie zy voor Poorters wil-
 len aanneemen. By de Handveft van den
 vierden November des jaars 1411, wordt
 aan de Raaden of Burgemeesteren der Stede
 gesteld, tot Poorters aan te neemen, die hen
ghenoegen sullen (c): 't welk, zekerlyk, gee-
 ne bekende oneerlyke en oproerige luiden
 doen kunnen. De oudste Handveft, op het
 aanneemen van Poorteren, in 't jaar 1342,
 gegeven, zegt ook: *Ende wat Poorter zy
 ontfaen, die goedt knaep is ende onberuft*, dat
 is, die een eerlyk man is, en niet ter kwaa-
 der faame staat, *daer en sullen wy niet weder-*
 seg-

(a) Zie Handv. bl. 464.

(b) Refol. Vroedfch. N. 16. 26 Febr. 1630. f. 140 verso.

(c) Handv. bl. 111.

seggen (d). Men is, nogtans, in 't gemeen, niet zeer keurig geweest, in het aanneemen van Poorteren. Ook gedooft de uitgebreidheid der Stad en de menigte der Persoonen, die zig, geduuriglyk, tot Poorters aanbieden, niet, dat men, omtrent allen, de begeerde kundigheden zou kunnen hebben. Doch luiden van een openbaar snood gedrag zouden geene reden hebben, om zig te be-looven, dat zy, zig tot Poorters willende doen aanneemen, niet zouden afgewezen worden. 't Ontbreekt zelfs niet aan voorbeelden van zulken, wier naamen, op den zelfden dag, dat zy tot Poorters aangenomen waren, en den Poorter-eed gedaan hadden, op bevel van Burgemeesteren, in 't Poorterboek, zyn doorgeschrabt (e). En de voorbeelden zyn nog versch, dat gekogte Poorters geen genot van 't Poorterschap gehad hebben, wanneer, kort na derzelver aanneeminge, bleek, dat zy dit Voorregt onwaardig waren. In 't naburig Haarlem, was ook, by eene oude Keure, bepaald, dat iemand, die Poorter wilde worden, en aan eenige misdaad schuldig bevonden werdt, *dat Poortrecht niet te hulpe en soude comen in 't gerecht* (f). In de oude *Costumen der Stad Utrecht*, met welken men agten moet, dat die van Amsterdam, als oudtyds onder 't Stigt behoord hebbende, de meeste gemeenschap hebben gehad, leest men: *Eenich man de Borger werde, en men navonde ter waarheyte, dat hi van quaden geruf-*
te,

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

(d) Handv. bl. 11.

(e) Poorterb. N. 1. 24 May 1566.

(f) Zie VAN OOSTEN DE BRUYN Haarl. I. Deel, bl. 169.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

*te, oft eygen ware, deen en soude sene Borger-
scape nyet helpen, noch in staden staan (g). En,
veelligt, slaan hierop deeze woorden eener
oude Keure van Amsterdam, op het aan-
neemen van Poorteren gemaakt: Ende zo
wes him wedervairt, binnens jairs na dat hy
poirter is ontfangen, dat zal vp sinen coste we-
se, ende niet vp der Stede coste (h). Ten min-
ste, blykt 'er uit, dat men, ten behoeve van
Poorteren, die 't jaar en dag geweest waren,
kosten draagen wilde, die men, voor zul-
ken, die 't Poorterschap onlangs gekogt had-
den, niet begeerde op zig te neemen. Voor
't overige maakt men geene zwaarigheid,
om zelfs zulke vreemden tot Poorters te ont-
vangen, in welker Geboorteplaatsen, de
Amsterdammers van het Poorterschap uitge-
flooten zyn (i).*

Poorter-
Eed.

De bewyzen en getuigen deraankomende
Poorteren onderzocht, en in orde gevonden
zynde, wordt hun, door den voorzittenden
Burgemeester, de POORTER-EED afgeno-
men, die aldus luidt:

*Dat zweert gy, dat gy een goed en getrouw
Poorter deezer Stede, den Burgemeesteren en
Regeerders in der tyd onderdaanig wezen zult,
in waaken, byten en andere beschermenissen en
lasten deezer Stede u goedwillig hebben zult,
deeze goede Stede voor 't kwaad, dat gy zult
verneemen, waarschuwen, en tot alle welvaart,
met raad en daad, naar al uw vermogen, vor-
de-*

(g) Groot-Utr. Plakaarb. III. Deel, bl. 279.

(h) Keurb. A. f. 9 verso.

(i) Resol. Vroedsch. N. 4. 13 Juny 1578.

deren en helpen zult, en voorts alles doen en
 laten, dat een goed Poorter schuldig is te doen
 en laten.

VOOR-
 REGTEN
 VAN BUR-
 GERS EN
 INGEZE-
 TENEN.

ZO WAARLYK MOET U GOD ALMAGTIG HELPEN!

Zulken, die, wegens hunne Geloofsgezind-
 heid, zwaarigheid maaken in 't doen van den
 eed, doen alleenlyk eene belofte van getrouw-
 heid en gehoorzaamheid. In 't staaven van den
 eed aan Poortereffen, wordt eenige veran-
 dering gemaakt, en de woorden *waaken* en
byten overgeslaagen. 't Blykt, wyders, niet
 zeer klaar, of men, van ouds, den ingeboo-
 ren Poorteren wel eenen eed opgelegd heb-
 be. En mogelyk is hy, eerst in 't begin des
 jaars 1578, pas voor de verandering der Re-
 geeringe, in gebruik geraakt (*k*), en sedert
 in gebruik gebleeven (*l*). Doch de behuw-
 de en gekogte Poorters hebben, al vroeg in
 de vyftiende eeuw (*m*), en waarfchynlyk,
 de laatsten al eerder, den Poorter-eeed moe-
 ten afleggen. In de zestiende eeuw, was
 egter de eed der behuwde Poorteren in on-
 gebruik gekomen; die, te gelyk met het
 aantekenen derzelven, in 't jaar 1568, we-
 derom werdt ingevoerd (*n*). Burgemeeste-
 ren hebben, fomtyds, toegelaaten, dat de
 Poorter-eeed, door eenen Gemagtigde, werdt
 afgelegd (*o*).

De

(*k*) Refol. Vroedsch. N. 3. 15 Maart 1578.

(*l*) Zie Handv. bl. 123.

(*m*) Handv. bl. 123.

(*n*) Refol. Vroedsch. N. 2. 3 Febr. 1568. f. 93.

(*o*) Stads Missiven, N. XIX. f. 1 verso.

**VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.** De aangekomen Poorters, den eed gedaan hebbende, en door Burgemeesteren, by monde van den President, met hun Burgerfchap, geluk gewenscht, en tot getrouwheid aan de Stad en gehoorzaamheid aan Burgemeesteren vermaand zynde, worden, door den Bode, geleid, naar de Thesaurie, daar zy, die hun Poorterschap gekogt hebben, het Poortergeld, ter somme van vyftig guldens, en nog zestiën stuivers voor de Poorter- of Burger-Cedul betaalen. De Burger-Cedul wordt, vervolgens, ter Secretarye *geregistreerd*, waarvoor zes stuivers betaald wordt. De Bode geniet ook zes stuivers. De ingebooren en behuwde Poorters betaalen niet meer dan zestiën stuivers ter Thesaurie, voor de Burger-Cedul; zes stuivers ter Secretarye, en zes stuivers aan den Bode. De Burger-Cedulen, die op franchyn gedrukt zyn, vervatten, onder den eed, eene verklaring, door wien dezelve gedaan is, en of hy een ingebooren of behuwde Poorter zy, of zyn Poorterschap gekogt hebbe.

Byzonderheden omtrent de Poortereffen. Vrouwen worden, van Poorters gebooren zynde, gebooren Poortereffen, en met Poorters trouwende, behuwde Poortereffen, en kunnen zig, in beiderlei geval, voor Poortereffen, doen erkennen. Ook kunnen zy 't Poorterregt koopen, en 'er al 't genot van hebben, zo lang zy ongehuwd blyven; doch met iemant, die geen Poorter is, trouwende, kunnen zy geen gebruik van haar Poorterschap hebben, zo lang haare mannen zig niet als behuwde Poorters hebben laten

aan-

aantekenen. Haare kinderen zelve, voor dien tyd gebooren, worden niet als gebooren Poorters aangemerkt. Met één woord, het Poorterschap gaat, niet dan door de mannen, over op de kinderen. Doch eene Poorteres, Weduwe geworden zynde van iemand, die zig niet als behuwd Poorter hadt laten aantekenen, geniet, voor haare persoon, en zo lang zy Weduwe blyft, wederom alle de Voorregten van het Poorterschap. Eene vreemde, Weduwe geworden zynde van eenen Poorter, blyft Poorteres, zo lang zy Weduwe blyft. Doch men heeft, somtyds, getwyfeld, of zy, naderhand, eenen vreemden trouwende, haar Poorterschap verlieze; gelyk de Secretaris ROOSEBOOM (p) gesteld heeft. Maar deeze twyfeling moet verdwynen, als men, in de *Stads Registers*, voorbeelden vindt van behuwde Poortersesen, die, Weduwen geworden zynde, haaren volgenden vreemden mannen het Poorterschap hebben medegedeeld (q). Ook is, voor weinige jaaren, by eene uitdrukkelyke Resolutie van Burgemeesteren en Oud-Burgemeesteren, vastgesteld, dat eene Weduwe van eenen gebooren of gekogten Poorter, hertrouwende, haaren man Poorter maakt (r).

By de drie soorten van Poorteren, van welken wy, tot hiertoe, gehandeld hebben, zou men de reeds genoemde vierde soort kennen

Voor-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

't Poor-
terschap
is, som-
tyds, aan

(p) Recueil Cap. XL. N. 7. bl. 196.

(q) Resol. Vroedsch. N. 2. 16 Juny 1568. f. 101. Lr. F.
11 May 1668. f. 56 verso.

(r) Resol. van den Oud-Raad van Burgemeest. 26 July
1753. f. 204.

**VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.**

nen voegen van zulken, naamlyk, aan wel-
 ken het Poorterschap gefchonken is, die,
 nochtans, in vergelyking der anderen, een
 zeer klein getal uitmaaken. Burgemeesteren,
 daartoe byzonderlyk door de Vroedschap ge-
 magtigd, hebben het Poorterschap, dikwils,
 byzonde- re Per-
 foonen, aan byzondere Perfoonen, met naame aan
 Handwerksluiden, om niet gefchonken, ge-
 lyk, onder anderen, in 't jaar 1614, aan
 eenige Wollenweevers, en, naderhand, meer-
 maalen, gefchied is. Zo is, by voorbeeld, *Fi-*
lips van Zesen, te Priorau in Meiffen geboo-
 ren, en Raadsheer des Prinzen van Anhalt,
 van wien men eene Hoogduitsche Beschry-
 ving deezer Stede heeft, in 't jaar 1662,
 met het Burgerregt befchonken (*s*). Som-
 tyds, heeft de Stad ook het Poortergeld,
 twee jaaren, geborgd, of langer, ter beschei-
 denheid van Burgemeesteren (*t*). Het Groot-
 Poorterschap zelf is, eer het, in 't jaar 1668,
 te niet gedaan werdt, een en andermaal, te
 weeten, aan den Luitenant-Admiraal de Rui-
 ter, en aan den Pensionaris, *Pieter de Groot*,
 gefchonken, door Burgemeesteren. Doch
 het fchenken van het Poorterschap gefchiedt,
 federt eenige jaaren, veel zeldzaamer, dan
 in de voorgaande eeuwe. Alleenlyk, heeft
 nog plaats, 't gene, in 't jaar 1667, by Bur-
 gemeesteren en Raaden, is vastgesteld (*u*),
 dat alle wettelyk beroepen Leeraars der o-
 penbaare Kerken, na 't afleggen van den ge-
 woonlyken Poorter- eed, met het Poorter-
 regt,

(*s*) Poorterb. N. 2, op 20 Octob. 1662.

(*t*) Handy. bl. 124.

(*u*) Refol. Vroedsch. Lr. E. 9 Aug. 1667. f. 223.

regt, vereerd worden. Zelfs worden hun-
 ne Kinderen , al zynze ter weereld geko-
 men, eer dat de Vaders den Poorter-
 deden, aangemerkt als Poorters, mids zy
 den Poorter-
 zyn agttien jaaren bereikt hebben. De Pre-
 dikanten, den Poorter-
 in Burgemeesters Kamer. En hunne voor-
 gemelde kinderen worden, in gelyke ge-
 legenheid, even als de ingebooren Poorters,
 gesteld aan 't Oost- of hooger einde van 't
 vertrek.

Nu eischt de goede orde, dat wy over-
 gaan, tot het voorstellen van de wyze, waar-
 op het Poorterschap kan verlooren worden.
 En dit kan geschieden, of door *misdaad*, of
 door *ontvrydinge* of verwooninge van het
 zelve. Onder de misdaden, door welken,
 iemand zyn Poorterregt verloor, werdt, van
 ouds, geteld het *vaeren uyt der Poorte*, om
 te gaan *rooven ende bornen* of branden, zon-
 der verlot van den Graave, of van de Wet-
 houderfchap (v); het haalen van brieven van
 eenigen Heere, om van Stads diensten of boe-
 ten ontslaagen te zyn, of het doen van ee-
 nige andere boodschappen, tot agterdeel van
 de Stede (w): wyders, het bekommeren van
 zulken, die 't Marsdiep of 't Vlie inkwamen,
 buiten de Vryheid der Stede (x): als mede, het
 zoeken van regt op zynen Mede-Poorter, bui-
 ten de Stad (y). In alle deeze gevallen, ver-
 beur-

Hoe 't
 Poorter-
 schap
 verloo-
 ren
 wordt:
 naamlyk,
 door mis-
 daad.

(v) Handv. bl. 11.

(w) Handv. bl. 139.

(x) Handv. bl. 495.

(y) Handv. bl. 136.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

beurde men, daarenboven, tien pond Hol-
landsch; doch in 't laatste, zyn Poorter-
regt niet langer, dan voor tien jaaren. Zul-
ken ook, die om misdaad gebannen wor-
den, verliezen hun Poorterschap, zo lang de
ballingschap duurt. En 't spreekt van zelf,
dat ook zulken, wien Burgemeesteren, bui-
ten den gewoonlyken vorm van regten, de
Stad ontzeggen (z), te gelyk begreepen wor-
den, hun Poorterschap, met al de Voorregten,
die 'er aan vast zyn, verlooren te hebben.

Door
ontvry-
dinge of
verwoon-
ninge.

Men verliest, in de *tweede* plaats, zyn
Poorterecht, door *ontvrydinge* of *verwoonin-*
ge. En men wordt geagt, zig van zyn Poor-
terschap ontvryd, of zyn Poorterschap ver-
woond te hebben, wanneer men, jaar en
dag (6), met zyn huisgezin, buiten de Stad,
blyft

(z) Groot-Memor. N. X f. 79, 92 verso. N. XI. f. 59
verso. Stads Missiven, N. XXVIII. f. 75 verso.

(6) De spreekwys *jaar en dag*, die, in de oude
Privilegien, Keuren en Ordonnantien van deeze en
andere Steden, zeer dikwils, voorkomt, en van ons,
reeds meermaalen, gebruikt is, heeft, agt ik, in de
oude Stukken deezer Stad, voornaamlyk, tweeder-
lei betekenis. Men verstaat 'er door, of, 1. *een*
geheel en volkomen jaar, by voorbeeld, van den
tweeden February deezes jaars, tot den tweeden
February des volgenden, beide ingeslooten: 't
welk dan op een jaar en één dag uitkomt: of, 2.
een jaar en zes weeken. En deeze twee betekenissen
zyn 'er, door 't gebruik, of by nadere verklaring,
aan gegeven. In den eersten zin, wordt de bewoor-
ding *jaar en dag* gebruikt, in de Handvest van den
jaare 1342, vorderende dat niemant tolvry vaare, *eer*
by jaer ende dagb Poorter geweest is, en dat de tol-
brieven, *binnen den jare*, vernieuwd worden. *Handv.*
bl. 10, 11. De verklaring in de Tolbrieven, dat ie-
mant *jaar en dag* Poorter geweest is, wordt ook, in de-

I. BOEK. POORTERSCHAP. 67

blyft woonen ; gelyk blykt, uit de Keure van den een en dertigften January des jaars 1652 (a). Doch op deeze Keure vallen nogtans eenige uitzonderingen, eene van welken, in de Keure zelve, vermeld wordt.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Voor

(a) Handv. bl. 124.

dezelfde betekenis, opgevat. Zie ook *Handv.* bl. 56, 57, 124, 136 enz. In den *tweeden* zin, moet men, agt ik, de woorden *jaar en dag* opvatten, daar gesproken wordt van den tyd, na verloop van welken, iemand zyn Poorterschap verwoond heeft. In de oude *Costumen van Utrecht*, wordt zulks, uitdrukkelyk, in deezer voege, verklaard: *So wie dat kyeft, jaer ende dag uter stat te varen voer misdaet*, 't welk, in sommige gevallen, aan iemand, die de boete, in welke hy verweezen was, niet voldoen wilde, vryftondt, dat is, een jaer ende tue ende veertich dage. Zie *Groot Utr. Placaatb.* III. Deel, bl. 282. verg. bl. 276. Binnen zulk een' tyd, naamlyk, hadt hy zyn Poorterschap verwoond: en die, te Haarlem, zyn Poorterschap verwoond hadt, was, volgens het Octroi op de Magistraatsbestelling van den jaare 1651, niet verkiesbaar tot de Regeering, dan na dat hy het Poorterschap, op nieuws, verkreegen, en, na 't doen van den Poorter-eed, *een jaar en zes weeken*, dat is, *jaar en dag*, in de Stad, gewoond hadt. *Groot-Plakaatb.* IV. Deel, bl. 399. *DE BRUYN Haarl.* I. Deel, bl. 140. Vermoedelyk, moet de uitdrukking, *jaer ende dach*, ook in den zin van *een jaar en zes weeken* genomen worden, in de *Handv.* bl. 557. daar geleerd wordt, dat Schepenen-vonnissen, zo wel als Schepenen-Kennissen, hier, niet verjaaren, al zynze *over jaer ende dach out*, om dat, elders, gebruikelyk was, dat leinant, die *een plecht* hadt op een verkogt huis, *binnen jaers ende ses weken*, zyne zaak vervolgen moest; of hy *verloor* zyn regt. *Groot Utr. Plakaatb.* III. Deel, bl. 285. vergel. *Grotius Int. tot de Holl. Regtsgel.* II. Boek, VII. Deel, §. 8. bl. 89, 90. XXX. Deel, §. 4. bl. 188. XXXVI. Deel, §. 5. bl. 201. XLI. Deel, §. 48, 50. bl. 225, 226. III. Boek, VI. Deel, §. 12. bl. 333.

VOOR-
 REGTEN
 VAN BUR-
 GERS EN
 INGEZE-
 TENEN.

Voor eerst, verliest iemand zyn Poorters-
 schap niet, die, tot voortzetting zyner Stu-
 die of Koophandel, langer dan een jaar, bui-
 ten de Stad verblyft, mids hy oogmerk heb-
 be en behoude, om zig hier, met der woon-
 neder te zetten. In 't byzonder, is verstaan,
 dat een afwezig Student Poorter blyft, als
 zyne Voogden hier woonnen (b). Reizen-
 de Poorters behouden, insgelyks, hun Poor-
 terschap. En 't een en 't ander is, meermaa-
 len, erkend, by Burgemeesteren (c). Doch
 sommigen hebben geschreeven, dat zulke
 buiten de Stede studeerende, reizende, of uit
 hoofde van hunnen Koophandel verblyvende
 Poorters hun Poorterschap verliezen, wan-
 neer zy, elders, trouwen, of een Poorter-
 schap aanvaarden (d). En men kan hieraan
 niet twyfelen, wanneer het een of het ander
 geschiedt, gelyk wel gebeurt, met oogmerk,
 om hier niet weder te keeren. Doch wan-
 neer iemand het oogmerk om zig hier neder
 te zetten toont te behouden, beken ik, niet
 te kunnen zien, waarom het bloote trouwen
 op de reize, of zelfs 't aanvaarden van een
 ander Poorterschap, welk, somtyds, om goe-
 de redenen, en slegts voor eenen tyd, ge-
 schieden kan, hem hier zyn Poorterschap zou
 doen verliezen. Omtrent het aanneemen van
 een vreemd Poorterschap, wordt, in eene
 oude Keure, alleenlyk gevorderd, dat men
 'er, hier ter Stede, blyk van toone. Dus
 luidt

(b) Missiven ter Dagvaart, N. III. p. 113.

(c) Resol. van den Oud-Raad van Burgemeest. 30 Jan. 1647. f. 202. Groot-Memor. N. VI. f. 251. N. VIII. f. 330.

(d) ROOSEBOOM Recueil, Cap. XL, N. 14. bl. 197.

kuidt dezelve: *Ende wair enich Poirter die an- Voor-*
ders wair in enigher stede of dorpe poirter of ^{REGTEN}
buer worde, die soude dair betooch af bringhen ^{VAN BUR-}
binnen vier daghen na dat hy poirter of buer ^{GERS EN}
wair gheworden by IIIJ. ₤ holls. Ende dit sal ^{INGEZE-}
[staen] tots gherechts pruewinghe (e). 't Ge- ^{TENEN.}
 regt schynt hier dan geoordeeld te hebben,
 of zyn vreemd Poorterschap nadeelig voor
 de Stad ware, of niet. Bevondt men 't laat-
 ste; dan schynt men hem, van ouds, niet
 belet te hebben, met behoudenis van zyn
 Poorterschap hier ter Stede, ook elders Poo-
 rter te worden. Even als zulks, ook van ouds,
 den Poorteren te Utrecht, somtyds, toege-
 laaten werdt; waarop, met deeze woorden
 der oude *Costumen* van die Stad, gezien wordt:
Waer yemant van onsen borgeren de ergent an-
ders ware Borgercappe of Porterscappe gewon-
nen hadde, of noch wonne, ter stat wederwil-
le, de ware sine Borgercappe quyt, also vroe-
alse bi dat gedaen hadde, ende nummermeer
sine Borgercappe weder te crigen, ten waer dat
yemant dat gedaen hadde, of noch dede, bi oir-
love der Stat (f).

Ten anderen, verliezen zy hun Poorterschap Ook niet
 niet, die, in dienst van 't Land of van de zodani-
 Stad, jaaren agter een, buiten de Stad ver- gen, die,
 blyven. Zelfs worden hunne Kinderen, schoon in 's
 buiten de Stad gebooren, als ingebooren Lands of
 Poorters, aangemerkt, ten minste tot na de der Stede
 dood hunner Vaderen, en tot op hunne meer dienst, af-
 derjaarigheid; wanneer zy zig voor Poorters wezig
 zyn.
 schy-

(e) Keurb. A. f. 9 verso.

(f) Groot Utr. Plakaatb. III. Deel, bl. 281.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

schynen te moeten doen erkennen, en voorts in agt neemen, 't gene van alle Poorters, zonder onderscheid, gevorderd wordt, zo zy de voorregten van het Poorterschap niet verliezen willen (g). Doch dit 's onnoodig, indien zy zelven ook, in 's Lands of der Stede dienst, afwezig blyven (b). Zulken nogtans, die een Ampt voor hun leeven buiten de Stad gingen bekleeden, werden, van ouds, verlaan, hun Poorterschap te verliezen. In de Lyft der Raaden, voor de *Handvesten* en elders te vinden, leeft men, op 't jaar 1578, dat de Raad *Gerrit Janszoon Delft*, die hem begeven hadde om te wesen *Tresorier van Holland* — *oversulx syn Poorterschap verwoont hadde*, verklarende voor *diversche Raden ende Gedeputeerden by de Staten van Holland*, niet gesint te syn, omme weder binnen *Amsterdam* te resideren. En op 't jaar 1586, dat de Raad *Pieter Pauw Adriaanszoon*, *Rentmeester* te *Alkmaar* geworden zynde, *syn Poorterschap verwoont* hadt. In laater' tyd, hebben nogtans veele aanzienlyke Burgers, Ampten voor hun leeven, buiten de Stad, zullende gaan bekleeden, eene verklaring verworven, of van *Burgemeesteren*, of doorgaands van de *Vroedschap*, dat zy en hunne *Kinderen*, desonaangezien, *Poorters* deezer *Stede* zouden blyven. De voorbeelden van zulke verklaringen zyn menigvuldig, zo in de *Registers van Burgemeesteren* (i), als, inzonder-

(g) Resol. van den Oud Raad van Burgemeesteren 3 Jan. 1652. f. 35. Groot-Memor. N. III. f. 269 verso.

(b) Groot-Memor. N. VII. f. 110.

(i) Groot-Memor. N. IV. f. 17. N. IX. f. 42 verso.

derheid, in de *Registers der Vroedschap* (k). VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN. *Eindelyk*, verliezen, zelfs volgens de Keure van den een en dertigsten January des jaars 1652, zulken hun Poorterschap niet, die, schoon zy, met hun huisgezin, jaar en dag, buiten de Stad, 't zy in beslooten Steden, of ten platten Lande, willen gaan wonen; of En ein-
delyk voor hun vertrek, of, ten langste, binnens ook niet zulken, 's jaars na het zelve, ter Secretarye, zullen hebben verklaard, waar zy, hier ter die, met
kennis Ste- van Bur-
de, hun *Domicilium* of woonplaats, of, ge- gemees-
lyk het, gemeenlyk, en ook in de *Stads Re- teren,*
gisters (l), genoemd wordt, *vuur en licht*, langer
waarby andere oude *Costuymen* ook *huysraat* dan een
ende cost voegen (m), blyven houden; om jaar, uit
dus, aan alle Stads Lasten en Ordonnantien, de Stad
gelyk andere Inwooners, onderworpen te blyven, en hun
blyven. Ook moeten zy, voor hun vertrek, *Domici-
lium* ter
volgens dezelfde Keure, ten minste twee Secreta-
maanden agtereen, in de Stad, hebben huis rye laaten
gehouden (n): 't welk iemant, volgens de oude aanteke-
Utrechtsche Costumen, geagt werdt te doen, nen.
*daer by dagelix te cost gaet, en nachtelix te
beade, met zynen echten wive, indien by een
echt wyf heeft, anders die man alleen* (o).
In gevolge van deeze Keure, heeft men, ter Secretarye, terstond, een nieuw Register aangelegd, het *Domicilien-Boek* genaamd,

(k) Resol. Vroedsch. L^r. F. 12 Maart, 10 July 1668. f. 42, 64. L^r. G. 16 Septemb. 1669. f. 6 verso. L^r. K. 22 May 1675. f. 208. L^r. L. 6 Septemb. 1677. f. 256. L^r. KK. 12 January 1735. f. 448 enz.

(l) Resol. Vroedsch. L^r. L. 24 Dec. 1676. f. 34.

(m) Groot-Utr. Plakaatb. III. Deel, bl. 279.

(n) Handv. bl. 125.

(o) Groot-Utr. Plakaatb. III. Deel, bl. 290.

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

naamd, welk nog gehouden wordt. Een Poorter, eenigen tyd buiten de Stad wylende gaan wonen, zonder zyn Poorterschap te verliezen, verzoekt zulks aan Burgemeesteren, die hem, daartoe, voor twee, drie, of ook, doch zeer zeldzaam, voor meerder jaaren, indien hy 't begeert, verlof geeven. Vervolgens, laat hy zyn *Domicilium* ter Secretarye aantekenen. Hy betaalt, wegens die aantekening, vier en twintig stuivers ter Secretarye, en zes stuivers aan den Bode. De aantekening wordt, in 't gemeen, jaarlyks vernieuwd, en moet, ten minste, noodzaakelyk, met kennis en bewilliging van Burgemeesteren, vernieuwd worden, zo dra de tyd van 't verlof verstreken is, indien men de voorregten van het Poorterschap niet verliezen wil: zynde het gebeurd, dat een Poorter, die verzuimd hadt, de aantekening van zyn *Domicilium* te vernieuwen, met zyn rytuig in de Stad komende, als een vreemde, *gearresteerd* geworden is (p).

Allen, die, zonder in de gemelde uitgezonderde gevallen te zyn, jaar en dag, buiten de Stad wonen, verliezen hun Poortrecht: al ware 't zelfs, dat zy, door ziekte, belet geworden waren, binnen 's jaars, met der woon, in de Stad weder te keeren (q). Wy spreekten, wyders, niet van zyn Poortrecht kwyt te raaken, door 'er van af te staan, of het op te zeggen; om dat zulks, van ouds, en, in zorgelyke tyden, meer plagt

(p) Domicilien-Boek, N. I. f. 65 verso.

(q) Stads Missiven, N. X. f. 158 verso, 160.

plagt te geschieden (r), dan naderhand, en tegenwoordig. In den jaare 1561, geschiedde het, om niet getrokken te worden in de Schutteryen of Stedelyke diensten, die veelen, ten dien tyde, zeer tegen de borst waren. Doch de Vroedschap besloot toen, dat niemant zyn Poorterschap zou mogen opzeggen, dan ten overstaan van twee Schepenen (s).

VOOR-
REGTEN
VAN BUR-
GERS EN
INGEZE-
TENEN.

Ten besluite deezer Verhandeling, merken wy alleenlyk nog aan, dat zulken, die, zig van hun Poorterschap ontvryd, of het zelve verwoond hebbende, naderhand, wederom hier ter Stede willen komen wonen, en de Poorterlyke voorregten genieten, al waren zy ook Poorters Kinderen, verpligt zyn, het Poorterschap, op nieuws, te koopen (t). Eene enkele aantekening, uit het oudste *Poorterboek* ontleend, zy genoeg, om dit te bewyzen. *Benedictus Andriesz. Valk*, staat 'er, alhier gebooren, in 't *Weeshuys* opgevoet, die zyn Poorterschap verwoont heeft, is op hyden den lesten dach in *Meye a^c XV^c LXVJ.* wederomme Poorter geworden, ende heeft den behoorlicken eedt gedaan, en *Tresoriers* van zyn Poortergelt betaelt.

(r) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 233.

(s) Resol. Vroedsch. N. I. 9 May 1561.

(t) ROOSEBOOM Recueil, Cap. XL. N. 15. bl. 198.

BYLAA- GEN L. A. B Y L A A G E N

op het VI. DEEL, I. BOEK.

L. A.

Beroerende die Vryheyt van hondert roeden die de Stede rontomme die Stede heeft, ende dat die poorteren oft Landtluyden buyten dezer Stede binnen die voorn. hondert roeden woenende ongebouden zyn mitten dorpen van amsterueen oft Slooterdyck te contribueren.
[Haage 22 April 1522.]

De Graue van hoichstraete heer van montingny van culenburch van borffelen Stadthouder generael die president ende raide des roomfchen keyfers Coninck van germanien van Castillien gecommitteert ten zaicken zynre m. landen van hollant zeellant ende vrieslant onsen beminde medebroedere in raide Jan benninck raedt etc. Saluyt ende dilectie. Alzoe Schout Burgermeester, Schepenen ende rade der Stede van amstelredamme in den name van de zelue Stede ons te kennen gegeuen hebben dat al ist zoe dat de voorsz. Stede van amstelredamme gepriuilegeert es dat de vryheyt der seluer Stede strect hondert roeden verde buyten de vuyterste poirten van amstelredamme ende dat zy van allen ouden tyden daer of geueert ende gebruyct hebben ende van allen den gheenen die binnen dezelve hondert roeden woenende zyn ontfangen hebben gehad den honderste penninck als men die ouer de poorteren heeft gegairt insgelycx excyse van den dranck ende alrehande excyse die men in der Stede gegeuen heeft ende al noch gheeft ende van allen

las-

lasten contributien hoedanich die zyn die te
 ontfangen als van andere hoere burgheren als
 poorteren gheacht ende op de vryheyt van de
 tholle van der Stede gheuaren hebbende en-
 de alnoch varen ende gheacht werdden mede
 voor de Schout ende Schepenen van aemstel-
 redamme als borgheren ende alfulcs justiciabel
 geweest zyn ende al noch zyn ende hebben
 daer of in possessie geweest zoe langhe dat
 gheen memorie ter contrarie en es dat desen
 niet jegenstaende onlanxleden belieft heeft de
 waersman van amsterueen eenen Claes Wil-
 lemsz. Jan Kerck Pieter Dirksz. cum fociiis
 woenende binnen de voorf. hondert roeden
 wesende binnen de vryheyt der seluer stede tot
 Aemsterueen te recht te roepen ende an te
 claghen dat zy schuldich zullen zyn heur goet
 in geschrifte an te brengen onder den Sche-
 penen omme daerna te schote gheset te war-
 den ende te contribuieren recht of zy bueren
 ende justiciabel waren ende stonden onder die
 van Aemsterueen willende zoe ondeuchde-
 lick turberen de voorf. van Amsterdamme en-
 de beroeuen van huer vryheyt ende oude
 deuchdelycke possessie van dien draghende tot
 heur groote prejudicie ende oick de K. M^s.
 zoe dit jurisdictie roert ende de Jurisdictie
 van Aemstelredamme toebehoerende de K. M^s.
 mitsdien vermindert soude moghen worden
 ende by sinistre wegen coomen aen een am-
 bochtsheer van aemsterueen dat alsoe nyet
 en behoirt gelyck die voorf. supplianten zeg-
 gen ons biddende om onse behoerlicke pro-
 visie **SOE IST** dat wy U lasten ordonneren
 ende committeren mits desen dat voir U en-
 de een adionct niet suspect dairtoe genomen
 gedachuaert ende geroupen wesende alst be-
 hoort ter plaetse contencioese de waersman
 van aemsterueen ende anderen dient behoiren
 sal gedaen hebbende of doende beledt off tur-
 bel

BYLAA-
 GEN
 L^r. A.

BYLAA-
GEN
L. A.

bel den Impretanten in hoere possessie voorf. omme v te zien informeren ghy van wegen der K. m. v doechdelycken informeert van de premiffien ende possessie van de suppl. mitsgaders vptie turbacie hunlieden ter contrarie gedaen ende stelt Uwe informatie int lange by goede declaratie in geschrifte Ende indien U blyct van t gundt dat voorf. is bysonder van den possessie van den impetranten ende de hinder ende turbatie hemlyuden daerinne gedaen ende gepoocht te doen ter contrarie zoe veel dat genouch zy maintineert ende onderhoudt van wegen als bouen die zelue supplianten of huere gemachtichde in hoerlyuden possessie mits ofdoende alle turbacie hinder ende letfel ter contrarie gedaen by den voorf. waersman ende allen anderen den zeluen zeer scherpelicken beuelende van wegen des keyfers voorf. hun te verdragen den Supplianten ende den geenen die onder ende bynnen hoere jurisdictie bewind ende vryheyt voorfz. staende gefeten ende begrepen zyn eenige hinder ende turbacie contrarie huerlieder possessie voorf. voortaan meer te doen mair die te laeten blyuen ende berusten in den voorf. hoere possessie ende gebruyckenisse zoe dat zy des mogelycken te vrede zyn. Ende in cas van oppositie weygeringe oft vertreck alle turbacie ende nieuwlycheyt geweert ende of gestelt mits restabliffement ende restor gedaen zynde alst behoert ende omme voorder geschil te schuwen die sake contenciose genomen ende gestelt in handen van de K. M. als Souuerain dair toe committerende een fequester nvt ende foluent ist noot maict van als proces verbal ende dachuaart d oppofanten refusanten of delayanten te comen of gemachtichde te zeynden voer ons alhier in den hage tot sulcke betamelicken dage als ghy hemlyuden beteickenen zult ten welcke dage ouerbrengh

brengt of zeynt ons Uwe voorf. informatie ^{BYLAA-}
 auctentyck toebefloten alst behoort mitsgaders ^{GEN}
 uwe proces verbal omme te procederen zoe ^{Lr. B.}
 wel in de principale materie poffeffore als vpt
 prouifie van den ende gebruycke-
 niffe van de contenciofe fake als nae rechte
 dienen ende behoren zal. Ons certificerende
 wes ghy hierinne gedaen zult hebben ende u
 wederuaeren fal wesen. Gegeuen in den ha-
 ge onder t signet hier angehangen Vpten xxij
 in April in 't jaer onfes heren duysent vyf-
 hondert twee ende twintich nae paeffchen.

(Onder ftondt)

By mynen Heere den Stadthouder ge-
 neral, die Prefident ende raiden van
 hollt Zeelt ende Vrieslt.

(getekend) BEAUVOIR.

*Laager hing het Signet van den Hove,
 gedrukt in rooden wasche.*

Het oorffprongkelyke beruft, in 't Vertrek
 der Thefaurie Ordinaris, *Oude Laade*
 E. Lr. J.

Lr. B.

Vidimus van Schepenen en Raad van Amsterdam ^{Lr. B.}
 van eenen Brief van Hertoge ALBRECHT van
 BEIJEREN van den twintigften October des
 jaars 1371, waarby verklaard wordt, dat ee-
 nige Perfoonen zig van 't Regt van KEURMIE-
 DE badden vrygekogt.

Allen den ghenen die defen brief zullen zien
 iof hoeren lezen doen wi cont en kenliken
 fcepenen en raet der poerten van aemftelredam-
 me

BYLAA-
GEN
L. B.

me dat wi ghezien hebben en overghelesen eenen brief gans en ghave onghesanteliert en ongheziert welbefeelt mit ons lieves gheduchtes heren zeghel van hollant alset ghelecc sprekende van woerde te woerde alse hier nae ghescreven staet. Aelbrecht bi goods ghenaden palensgrave biden riin heretoghe in beyeren Ruwaert van Henegouwe van hollant van zee-lant en vrieslant doen cont allen luden dat wi vercoft hebben bi kerstiaen albrecht diers soen onsen coermyedebeware willem dirc loefels soen nelle siin wiif siin zuster en siinen broeders aelwaer clais wedeghen en hoer kiint vri te wesen van onsen coermiede. des zal zi ons gheven bi heren coenracts ons clerics hant diere ons goede rekinninghe of doen zal viif ende dertich seilde zestien scell. hollants voerden seilt gherekent en dat loven wi him te waren voer ons en voer onse nacomelinghe tot ewighen daghen ten ware of zi hem hier namels weder verdieden. In oirconde desen brieve befeelt met onsen zeghel ghedaen tote zierycee tsmenendaghes na sinte lucas dach int jaer ons heren m°. ccc° een en tseventich. In kennisse der wareyt soe hebben wi scepene en raet voersz onser poerte zeghel an dit wtscrift ghedaen tenen oirconde ghegheven des sonnendaghes na sinte willeboerts dach int jaer ons heren m° ccc° een en tseventich.

Onder aan, bing der Stede Zegel, zo als bet, hier voor, (V. Deel, 1. Boek, bl. 33. N. 3.) afgebeeld is.

Z E S D E D E E L.

POORTERSCHAP, SCHUTTE-
RYEN, KRYGSRAAD, BE-
ZETTING EN VERMAAR-
DE PERSOONAADJEN

V A N

A M S T E R D A M.

T W E E D E B O E K.

SCHUTTERYEN, BURGER-COM-
PAGNIEN, WAGTEN *en*
BEZETTING.

I.

O U D E S C H U T T E R Y E N .

Van de vroegste tyden af, heeft de Re-Oor-
geering van Amsterdam zorg gedraa-^{sprong}
gen, voor de veiligheid, bescherming en ^{en oud-}
verdediging der Stede; en zig, daartoe, in ^{heid der}
de eerste plaats, gediend van der Stede ^{drie} Schutte-
Poorteren, die, ook van ouds, verplicht wa-^{ryen.}
ren, hunnen Heeren en 's Lands Graaven,
naar hun vermogen en overeenkomstig met
de oude Voorregten en Gewoonten, in den
kryg by te staan (a). 't Is ten hoogste waar-
schyn-

(a) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 96 enz. 105, 119, 143,
179, 180.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

fchynlyk, dat de Poorters, die, als het de gelegenheid vorderde, in der Stede, of des Graaven dienst, ten stryde trokken, reeds in de veertiende eeuw, door de Wethouderschap, uitgekooren zyn; gelyk men, met zekerheid, weet, dat, in de volgende eeuw, geschied is; en dat zy, na den togt, wederom, tot hun voorig beroep, zyn gekeerd, zonder zig, byzonderlyk, met den wapenhandel bezig te houden; ten ware hun, misschien, ook zo vroeg reeds, gelyk naderhand (*b*), het bewaaken der Stad zy toevertrouwd geweest. Doch in de zelfde veertiende eeuw, en waarschynlyk, al voor 't midden der zelve, was, te Amsterdam, met kennis en bewilliging van de Regeeringe, een *Schutters-Gilde* opgerecht, onder zekere voorwaarden; waarvan, aan het zelve, Brieven verleend waren, van der Stede wege (*c*). De opregting van zulke Gilden was, ten deezen tyde, gemeen hier te Lande; doch geschiedde altoos door, of met bewilliging en onder opzigt van de Wethouderschap der Steden (*d*). Men hadt, op 't einde der veertiende, en in 't begin der vyftiende eeuw, niet meer dan één *Schutters-Gilde*, te Amsterdam (*e*). Doch in eene der oude Keuren, op pergament geschreeven, en vermoedelyk lang voor 't midden der vyftiende eeuw gemaakt, vindt men reeds gewaagd van *oude Schutters* (*f*): waaruit af te nemen

(*b*) Keurb. A. f. 21.

(*c*) Handv. bl. 140. [150.]

(*d*) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 659.

(*e*) Handv. bl. 140, 141.

(*f*) Keurb. A. f. 20 verso.

men is, dat de twee andere Schutteryen, die, zekerlyk, in de vyftiende eeuw opgerecht zyn, of ten minsten ééne derzelven, toen reeds in wezen waren. Deeze twee Schutteryen waren die van de Voetbooge en van de Handbooge, en worden, klaarlyk, van de oude Schutterye onderscheiden, in eene Keure van Maymaand des jaars 1471, beveelende „niemant in *dat oude scut* te kiezen, *dan wt dat jonge scut, en handboge scut (g).*” De oude Schutters voerden ook Boogen, en waarschyndlyk alleen Handboogen. Doch, met het aanwassen der Stede, schynt men geraaden gevonden te hebben, nog twee Schutteryen op te regten, die Voetboogen en Handboogen, onderscheidenlyk, voerden. Van deeze twee Schutteryen is, vermoedelyk, die van de Voetbooge de oudste geweest, om dat zy, altoos, voor die der Handbooge, en, oudtyds, blootelyk, *de jonge Schutterye* genoemd werdt. De Handboogschutterye hier, naderhand, bykomende; en de oude Schutterye, in den jaare 1516, vernietigd zynde, en in derzelve plaats, *de Kloveniers-Schutterye* zynde opgerecht (*h*); werden de drie Schutteryen, in't gemeen, *de Kloveniers- of Oude, de Voetboogs-, en de Handboogs-Schutterye* genoemd. 't Getal der oude Schutteryen, die wel van de Burgervendelen onderscheiden moeten worden, is nooit grooter dan drie geweest, hier ter Stede.

De

(g) Keurb. A. f. 62.

(h) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 483.

OUDE
 SCHUT-
 TERYEN. De oude Schutterry bestondt, in 't jaar
 1394, toen zy nog de eenigste was, en toen
 de *oude voorwaerden ende brieven*, haar door
 de Wethouderschap verleend, vernieuwd en
 veranderd werden, uit omtrent vyf en ze-
 ventig man (i). Doch in 't jaar 1413, werdt
 dit getal op negentig gebragt (k). En in 't
 begin der volgende eeuw, bestonden de
 drie Schutterryen uit twee honderd perfoonen
 ieder (l). Elke Schutterry was, toen, of
 wat later, verdeeld in twaalf rotten (m),
 en hadt haare *Deken* en *Overmannen*, welke
 laatsten, in laater' tyd, ook *Gezwoorens* ge-
 noemd werden. Ook hadt elke Schutterry
 zynen *Koning*, die de eerste in rang was, en,
 om 't affchieten der *Paapegaai*, verkooren
 werdt. Men vindt hem reeds gemeld, in de
 aangehaalde *Keure* van den jaare 1471,
 waarin bevolen wordt „ dat elke Schutter
 „ zyne kleeding maaken moest, zo als de *Co-*
 „ *nync mit sinen hogen raet dat ordineren*
 „ zou (n).”

Kleeding
 der Schut-
 teren. De Kleeding der Schutteren was niet
 eenerlei. Zy droeg, van ouds, den naam
 van *Pallore*, *Palloir* of *Pallure* (o), en werdt,
 volgens de *Ordonnantie* van den vierden A-
 pril des jaars 1413, jaarlyks, vernieuwd; zo
 nogtans, dat ieder Schutter, het eene jaar,
 een rok, tabbaard of vlieger, en het andere
 jaar

(i) Handv. bl. 140.

(k) Handv. bl. 141.

(l) Handv. bl. 141.

(m) Zie II. Deel, IX. Boek, bl. 476.

(n) Keurb. A. f. 62.

(o) Keurb. A. f. 20 verso, 139.

jaar, een Kaproen maaken moest (p). Het OUDE
opperkleed der byzondere Schutteren hadt SCHUT-
niet eenerlei verwe, indien men anders staat TERYEN.
maaken moge, op de oudste Schutters-stuk-
ken, die, in de vertrekken van den Krygs-
raad op 't Stadhuis, en in de Kloveniers-
Doele, voorhanden zyn. Hier ziet men de
Handboogschutters, somtyds, eenpaariglyk
in 't zwart, somtyds, eenpaariglyk in 't
bruin, afgebeeld. Doch de Voetboogschut-
ters worden, in een der oudste Stukken, in
't jaar 1533, door *Cornelis Anthoniszoon*, ge-
schilderd, en hangende in den gang, voor de
kleine Krygsraads-Kamer op 't Stadhuis, in
een tweeverwig kleed, groen aan de regter-,
en rood aan de linkerzyde, vertoon: welke
verwe nogtans verschilt van die der Livreye
van de Poorteren in 't gemeen, die, volgens
eene Keure van den derden February des
jaars 1483, op Sacraments-dag, moesten op-
trekken, in *cen pallure ende wapenrok halff
root ende half wit, root bouen* (q). Doch,
veelligt, is de verwe der Schutters-kleedin-
ge niet alle jaaren dezelfde geweest. Im-
mers, men heeft nog eene uitvoerige Or-
donnantie van den derden Juny des jaars
1560, voor het Schutters-Gilde te Zoest, in
't Stigt van Utrecht, waarby blykt, dat het
zelve, jaarlyks, van kovel of kaproen ver-
anderde, en 'er dan rood en wit, dan blaauw
en wit, en dan wederom groen en wit la-
ken toe kocht (r).

De

(p) Handv. bl. 140, 141.

(q) Keurb. A. f. 139.

(r) Vide MATTH. de Jure Gladii, Cap. XIX. p. 332.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.
Hunne
wape-
nen.

De wapenen der oude Schutteren waren ook onderscheiden, en veranderden, naar tyds gelegenheid. De oudsten handelden Hand- en Voetboogen: ook *Clowers*, zynde eene soort van handbuffen of musketten (*s*), zelfs eer nog het Kloveniers-Gilde was opgeregt (*t*). Voorts, droegen zy een harnasch om, of voor 't lyf, van ouds een *Pansier*, of *Creeft* en *halve Creeft* genaamd, en hadden een *lang mes* of degen op zyde: in welke laatstgemelde rusting, zy, in zorgelyke tyden, dagelyks, langs straat gaan moesten (*u*). By sommige gelegenheden, voerden zy ook spietfen, hellebaarden, slagzwaarden en ander geweer (*v*).

Hun
dienst.

De dienst, dien deeze Schutteryen, van haare eerste opregting af, aan de Stad deden, bestondt, voornaamlyk, in het uittrekken in 's Graaven, of, gelyk het oudtyds genoemd werdt, *in ons Liefs Heeren Heirvaart*, en ook elders, ten oorbaar der Stede in 't byzonder. Voorts, bewaarden en bewaakten zy de Stad (*w*), by dage en by nagte, vooral, in zorgelyke tyden; 't welk ook de pligt was der Poorteren in 't gemeen. Doch alzo de Schutters, beter dan de gemeene Poorters, geoefend waren in de wapenhandeling, en veelen derzelve ook in 't Geregt zaten, of tot de Vroedschap beho-

(*s*) Zie F. BURMAN Nieuwe Aanmerk. bl. 463.

(*t*) Keurb. A. f. 132. D. f. 3 verso.

(*u*) Keurb. A. f. 136, 149, 183.

(*v*) Keurb. D. f. 80 verso.

(*w*) Handv. bl. 140, 141. Resol. Vroedsch. N. 2. 9 April 1566, f. 14 verso. en hier voor, II. Deel, VII. Boek, bl. 152, 169.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 85

hoorden (x); verliet de Wethouderschap zig ^{OUDE} meer op hen, dan op de Poorters in 't ge-^{SCHUT-} meen. In tyden van onraad, werdt de wa-^{TERYEN.} penklok getrokken. De oude Schutters verscheenen op de Plaats, tot bescherminge van 't Stadhuis. De twee andere Schutteryen stelden zig voor de Poorten, aan dien kant, daar men den aanval dugtte, gelyk, in 't jaar 1481, de Voetboogschutters aan de Nieuwendyker-, en de Handboogschutters aan de Kerkzyde-Poort bescheiden werden (y). Als men uittrekken moest, gelyk in 't volgende jaar gebeurde, werden zy allen, op de Plaats, voor 't Stadhuis, verzameld, om van daar der Stede bannier te volgen (z). De Stad zondt hun, op den togt, eenige knegten mede, die hun hunne Toortsen droegen (a), als zy, by avond of by nagt, moesten voorttrekken. 't Geregt of Burgemeesteren gaven, vooraf, als 'er Heirvaart geboden of vereischt werdt, aan de Overmannen der drie Gilden kennis van 't getal der Schutteren, die men, naar gelang der andere Poorteren, zou noodig hebben. De Overmannen dedden hierop de looting, en de Schutters trokken uit, op bevel van de Wethouderschap; uit welke, dikwils, een Burgemeester, of twee Schepenen voortrokken (b). Op Sacraments-dag, woonden de drie Schutteryen ook den plegtigen omme-

(x) Handv. bl. 141. Keurb. A. f. 62.

(y) Keurb. A. f. 119 *verso*.

(z) Keurb. A. f. 137 *verso*.

(a) Handv. bl. 140.

(b) Handv. bl. 141.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

megang by, onder hoere kairse of toorts (c). By de inhaaling van 's Lands Vorsten, of andere doorlugtige Perfoonaadjen, werden zy, insgelyks, in de wapenen gebragt; gelyk, wy, in de *Geschiedenissen* der Stad, meer dan eens (d), hebben aangetekend. Men vindt, dat zy dan, somtyds, byeen kwamen, de oude Schutters of Kloveniers, in S. Jacobs Kapelle; de jonge of Voetboogschutters, op de Kolk; en de Handboogschutters, in de Lieve-Vrouwen-Kapelle (e). In zulk eene gelegenheid, hadden zy ook elk eene toorts, of dikke waschkaars in de hand (f).

Zy schieten naar 't Wit, en naar de Paapegaai.

Ieder der drie Schutteryen hadt haare byzondere Doele (1), daar zy, ten minsten eens ter weeke, vergaderden, om naar 't wit te schieten, 't zy met boogen, of met klovers. Ook schooten zy, jaarlyks, of uiterlyk om de twee of drie jaaren, op Maydag, naar de Paapegaai (g): 't welk, in de oudste tyden, plagt te geschieden, buiten de Bindwyker- of Binnenwyker poort (h), op het Schaapenveld, daar, naderhand, de Handboogdoele by de Voetboogdoele geplaatst werdt. Keizer Karel hadt den drie Schutteryen in 't gemeen, op den zestienden Maart des jaars 1521, Octroi verleend, dat de

(c) Keurb. A. f. 50.

(d) II. Deel, IV. Boek, bl. 371, 397. VI. Boek, bl. 68, 89.

(e) Keurb. E. f. 61.

(f) Keurb. B. f. 27.

(g) Handv. bl. 140.

(h) Zie een Schepenenbrief van 't jaar 1471. aangehaald I. Deel, I. Boek, bl. 52.

(1) Wy hebbenze, hiervoor (III. Deel, I. Boek, bl. 244 enz.), uitvoeriger beschreeven.

de Gildebroeders niets verbeuren zouden, OUDE SCHUT-
TERYEN. wanneer zy, in 't fchieten, 't zy in de Doelen, of naar de Paapegaai, iemant, onverhoeds, kwetsen of dooden mogten, midszy, voor 't fchieten, volgens gebruik, behoorlyk, geroepen hadden (i).

Op het onderhoud der drie Schutters-Gilden, liepen eenige kosten. De vergaderingen in de Doelen; het fchieten aldaar naar 't wit, en elders naar de Paapegaai; de kleding der Schutteren, die, jaarlyks, vernieuwd werdt; hun geweer, en 't gene 'er meer noodig was, om de Schutteryen in ftand te houden, belafte de Schutters boven vermogen. De Wethouderfchap dan, in aanmerking neemende, dat de Stad, in tyd en wyle, veel dienft kon trekken van de Schutteryen, befloot haar, van tyd tot tyd, eenige voordeelen en vryheden toe te ftaan, om haar te gemoet te komen in de kosten, die zy te draagen hadden. De oude Schuttery verkreeg, in 't jaar 1394, de Viffchery in de Stads graften; benevens de vryheid om, drie maal 's jaars, van 's daags voor S. Maarten in den winter, en van 's Zondags voor Vafteavond, telkens tien dagen, en van 's Zondags voor Sacraments-dag in den Zomer, negen dagen lang, alleen wyn te mogen tappen, op zo veele plaatsfen, als zy goedvondt, zonder Excyns fchuldig te zyn; midszy, vooraf, in de Kerke, liete afkondigen, wanneer zy haaren wyn dagt op te fteeken; waarna niemant, zo lang de wyntap der Schutterye duur-

Voorreg-
ten der
drie
Schut-
teryen.

(i) Handv. bl. 141.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

duurde, binnen de Vryheid der Stede, eenigen wyn verkoopen mogt, op eene boete van drie pond Hollandsch, Koopmans geld. Voorts, beloofde de Stad, jaarlyks, tot haare Kleeding, elf gouden Hollandfche Schilden te zullen betaalen. De Toortsdraagers, als de Schutters ter Heirvaart toogen, zouden door de Stad bekostigd worden. Ook zou de Stad hun de boogen vergoeden, die zy, in Stads dienst, aan twee mogten schieten (k). De oude Schutters verhuurden, federt, hunnen Wyntap en Visschery, en verwierven, in 't jaar 1413, dat de huurders vry verklaard werden van Heirvaart (l), 't welk de huur moest doen ryzen. De Visschery in 't Gouden - Water, dat is, in den Amstel binnen en buiten de Stad, zo ver der Stede Vryheid zig strekte (m), werdt, in 't jaar 1480, gegeven aan *de jonghe Schutterye van de Voetboghe ende de Schutterye van de Handboghe*, insgelyks met vryheid van Heirvaart voor de huurders. Doch deeze Schutteryen moesten, daartegen, *twee Bairdzen*, zynde eene foort van Oorlogschepen, met het gene 'er toe behoorde, op haare kosten, ten dienste der Stede, onderhouden (2). En deeze zyn

(k) Handv. bl. 140.

(l) Handv. bl. 140, 141.

(m) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 172.

(2) Wy ontleenen deeze laatste voorwaarde, uit den oorspronkelyken brief, waarby de Regeering het Gouden Water aan de twee Schutteryen opdraagt. Hy is nog voorhanden, en met het Stads zegel ten zaaken bekrachtigd. Wy voegen hem, aan 't einde van dit Boek, onder de *Bylaagen L. A.*; zo om dat de voorwaarde, die 't onderhouden der twee Baardsen betreft.

zyn alle de Voorregten, die ik vind, dat de Oude drie Schutteryen immer hebben bezeten. De Oude Schuttery, zig diep in schulden gesteken hebbende, en, reeds in 't jaar 1505, den Excyns van haaren Wyntap, aan de Stad, die voor haar in 't vershot was, hebbende moeten afstaan, werdt, in 't jaar 1516, vernietigd. Haare Doele werdt verkogt, en 't gene 'er van kwam, nevens al wat zy van den Wyntap en Visschery plagt te hebben, besteed, tot het opregten eener Kloveniers-Doele. De Kloveniers verkreegen eenigen der Voorregten, die de oude Schutters gehad hadden, met naame, elf Wilhelmus schilden 's jaars, midt onderhoudende den altaar in de Oude Kerke, dien de oude Schutters hadden bezeten; de visschery in der Stede vesten, en een honderd een guldens zes stuivers en vyf duiten, voor ieder der twee termynen van den vryen Wyntap, in de plaats van de drie der oude Schutterye (n). Voorts, werdt hun de nieuwe Doele, met den tooren *Swyght Utrecht*, afgestaan (o). Doch de Visschery in de Stads vesten werdt, sedert, door de Stad, van haar gekogt (p). De twee andere Schutteryen behielden de Visschery in 't Gouden-Water nog, die haar, in 't jaar 1480, was opgedraagen.

Doch

(n) Keurb. C. f. 127.

(o) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 413. V. Boek, bl. 483, 484.

(p) Quyttschelding in 't Vertrek der Thesaurie, *Nieuwe Laade D. I. F — H. X.*

treft, in alle de Uitgaaven der *Handvesten*, overgeslaagen is, als om dat, in geene dier uitgaaven, de dagtekening gevonden wordt.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

Onder-
zoek, of
zy immer
regt ge-
had heb-
ben tot
het be-
stellen
der Wet-
houder-
schap.

Doch alzo sommigen zig, nu en dan, ver-
beeld hebben, dat de Schutteryen, van ouds,
veel zeggens hebben gehad in 't bestellen
der Wethouderschap; en dat haar regt hier
toe, naderhand, op de Burger-Compagnien
overgegaan is, gelyk zulks, onder anderen,
in 't jaar 1628, door eenige woelzieke Gees-
ten, gedreeven werdt (q); zal 't niet ondien-
stig zyn, hier, kortelyk, te onderzoeken,
wat van deeze zaake zyn moge.

In de oudste tyden, is de Raad der Stede,
toen uit vier en twintig perfoonen bestaan-
de, eene enkele reis, gekooren door de Ge-
meente, gelyk wy, hierna, breeder toonen
zullen. Doch geen blyk altoos is 'er, dat
de Schutteryen zig, voor 't jaar 1578, ge-
moeid hebben, met de bestelling der Wet-
houderschap. Te vooren, werden zy, 't is
waar, zo wel als de Overluiden der Gilden,
nu en dan, geraadpleegd by de Regeeringe,
vooral, in zorgelyke tyden, gelyk in de jaa-
ren 1566 en 1567 (r). En zulks is, ook in
laater' tyd, by gewigtige gelegenheden, om-
trent de Kapiteinen der Burgervendelen, die
gelyk als de plaats der Schutteryen vervuld
hebben, geschied. In 't jaar 1579, kwam
'er eene Keur op het diepen der Waale uit,
die, by raade *van de Schutteren der drie Schut-
terien*, gemaakt was (s). En in de volgende
eeuwe, schynen de Burgervendelen, immers,
een der zelve, ook over dit of diergelyk
onderwerp geraadpleegd te zyn: 't welk men
af-

(q) Zie II. Deel, XIV. Boek, bl. 395.

(r) II. Deel, VII. Boek, bl. 167, 169, 171, 183.

(s) Keurb. G. f. 196 verso.

afneemen mag, uit een Schutters - stuk, op de groote Krygsraads Kamer, boven den ingang hangende, en in 't jaar 1625 geschilderd; waarin de Kapitein *Albert Koenraad Burg*, de Luitenant *Pieter Evertszoon Hulft*, en de Vendrig *Arend van Buil* aan eene tafel zitten, op welke, eene tekening der oude Waale legt. Voorts, was de Krygsraad ook, in de jaaren 1584 en 1585, geraadpleegd, op het versterken der Stede (u). Doch in 't jaar 1578, staken de Schutteryen zig, voor 't eerst, in de bestelling der Wethouderschap. Ook bouwde men, in 't jaar 1628, op dit voorbeeld alleen, het regt, welk de Burger-Compagnien van dien tyd, of de *Schuttery*, zo als men dezelve toen noemde, waande te hebben, om de Wethouderschap te zetten, en te verzetten.

Doch dat de gantsche handeling der drie Schutteryen, in 't jaar 1578, afweek van de Privilegien en aloude gewoonte, blykt zelfs, uit twee Acten der zes en dertig Schutteren van dien tyd, die de dienende Wethouderschap toen van den eed ontsloegen, en nieuwe Vroedschappen en Burgemeesteren verkooren. By deeze Acten, protesteerden de Schutters wel *expresselyk*, een en andermaal, dat zy, 't gene zy deden, deden voor die *reysse alleen, ende sonder t selue in consequentie te trecken*. Waaruit klaarlyk volgt, dat het regt der Schutteryen, tot het verzetten der Regeeringe, welk alleen op deze

Egt berigt van haar gedrag, in 't jaar 1578.

(u) Resol. Vroedsch. N. 5. 30 Sept. 1584. 25 Maart, 20 April 1585.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

ze daad gebouwd wordt, eenen zwakken grondslag heeft. Men vindt deeze Acten *geregistreerd*, met de eigen hand van den Secretaris JACOB DE HAAN, in eene Naamlyst *der ghenen, die sedert den jare XV^c. LXXVIIJ. die principaelfte Ampten hebben bedient binnen de Stad van Aemsteldam*, welke, tegenwoordig, ter Thesaurie deezer Stede (v), beruft. Wy hebben de aantekening, in welke de Acten gevoegd zyn, hier agter onder de *Bylaagen* (w) geplaatst, om dat zy, ook in andere opzigten, licht geeven kan, aan 't gene, in ons verhaal van de verandering des jaars 1578, hier voor (x), te vinden, mogt schynen eenige opheldering noodig te hebben. Hier ter plaatse, zy 't ons genoeg, uit de Acten der Schutteren zelve, getoond te hebben, dat het verzetten der Wethouderschap, welk zy toen ondernamen, niet geschiedde, uit hoofde van eenig regt, welk zy zig aangemaatigd, veel min bezeten zouden hebben. De nieuwe Magistraat werdt, eigenlyk, gewettigd, doordien zy van 's Lands Staaten, die, na 't afzweeren van Koning Filips, Souverainen geworden waren, voor wettig, erkend werdt.

Haare
afhang-
kelyk-
heid van
Burge-
meeste-
ren en

De drie Schutteryen waren zo weinig geregtigd, tot het bestellen der Wethouderschap, dat zy, in tegendeel, schoon onmiddelyk onder haare byzondere Overmannen staande, eigenlyk, zo wel als deeze Overmannen, van de Wethouderschap afhingen,
en

(v) *Kas N. XI.*

(w) *L^r. B.*

(x) *II. Deel, IX. Boek, bl. 469 enz.*

en even als andere Gilden, geheellyk, aan OUDE dezelve onderworpen waren. Uit de Or-SOHUT- donnantie van den jaare 1394, blykt reeds, TERYEN. dat de Broeders van het oude Schutters-Gil- van 't de, wel by ~~made~~ der Overmannen, doch Geregt. door het Geregt, in het Gilde aangenomen, of uit het zelve gezet werden (y). De Kloveniers-Schuttery niet alleen; maar ook de Voetboogs- en Handboogs-Schutteryen, waren, door Burgemeesteren en Schepenen, opgereg (z). En in 't jaar 1554, werdt, by de Vroedschap, beslooten, dat geene Schutters, uit eene der drie Schutteryen, zouden verlaaten worden, buiten kennis van Burgemeesteren (a). Toen ook de Overluiden, in 't jaar 1560, ondernomen hadden, eenige Schutters uit de Schuttery te zetten, werdt by de Vroedschap beraamd, dezelve wederom te herstellen (b). Men wilde ook niet, dat zulken, die in de Schutteryen gesteld werden, zig daarvan, door uitkoop, zouden zoeken te doen ontslaan (c), waartegen, zelfs by eene Keure van den dertien- den Maart des jaars 1554, voorzien werdt (d): hoewel my een egt blyk ter hand is gekomen, dat het, uit de oude of Kloveniers Schutterye, nog in den jaare 1562, geschied is (e). Dat Burgemeesteren of 't Geregt de Schutteryen bevalen, in 's Graaven of der Ste-

(y) Handv. bl. 140.

(z) Handv. bl. 141.

(a) Refol. Vroedsch. N. 1. 7 Maart 1554.

(b) Refol. Vroedsch. N. 1. 22 Juny 1560.

(c) Refol. Vroedsch. N. 1. 15 Maart 1563.

(d) Keurb. P. f. 5.

(e) Zie Bylaagen Lr. C.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

Stede dienst, uit te trekken; de Stad te be-
waaren en te beschermen; in de wapenen
te verschynen, om den Vorst in te haalen,
of eenige plegtige ommegangen by te woo-
nen, blykt, uit alle de Plaatsen der *Stads*
Registers, met welken wy, te vooren, be-
weezen hebben, dat de Schutters, van ouds,
tot dit alles, gebruikt werden. 't Geregt stel-
de zelfs orde op het schieten naar de Paape-
gaai (*g*), en op de maaltyden der Schutte-
ren in de Doelen (*h*). De Doelen zelve,
schoon den Schutterryen, van ouds, hebben-
de toebehoord, mogten niet bezwaard, veel
min verkogt worden, buiten bewilliging van
't Geregt (*i*). Uit al het welke, de afhang-
kelykheid der Schutterryen van de Wethou-
derschap, ten klaarste, blykt.

Vereeni-
ging der
drie
Schutte-
ryen met
de Bur-
gervende-
len.

Hoe 't, eindelyk, met de drie Schutte-
ryen afgeloopen zy, staat ons nu nog, ten
besluite, te melden. Gelyk de oude Schut-
tery, in 't jaar 1516, door de Wethouder-
schap, te niet gedaan werdt; zo waren, al
vroeger, te weeten, in 't jaar 1492, de
Schutterryen allen drie, door 't Geregt en de
XXXVI. (*k*), en in 't jaar 1496, de Voet-
boogs- en Handboogs-Schutterryen, door 't
Geregt alleen, te niet gedaan. De laatste
reis geschiedde zulks, om dat veele Schutters
den eed van getrouwheid aan de Wethou-
derschap, die, in dien zorgelyken tyd (*l*),
ten

(*g*) Keurb. A. f. 20 verso.

(*h*) Keurb. E. f. 36, 60.

(*i*) Handv. bl. 140.

(*k*) Keurb. A. f. 179 verso.

(*l*) Zie II. Deel, IV. Boek, bl. 332.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 95

ten hoogste noodig gehouden werdt, nog OUDE
niet hadden afgelegd (*m*). De vernietiging SCHUT-
der Schutteryen geschiedde, t'elken reize, TERYEN.
by afgekondigde Keuren; doch schynt niet
niet lang geduurd te hebben. Na weinig
tyds verloop, zag men de Schutteryen we-
derom in stand. De oude Schuttery alleen
werdt, na dat zy, in 't jaar 1516, te niet
gedaan was (*n*), niet wederom hersteld. Ten
tyde der vervolginge des jaars 1568, verlie-
pen de meeste Schutters. De Schutteryen
bestonden slegts in naam; tot dat zy, na 't
sluiten der *Satisfactie* in 't jaar 1578, weder-
om tot stand raakten. Doch in 't jaar 1580,
werden zy, door Burgemeesteren, op last van
Willem den I., Prinse van Oranje, met de
Burgervendelen tot één lighaam gebragt (*o*),
welk lighaam, federt, ook den naam van
Schutterye kreeg (*p*). Men zag alleenlyk nog Over-
een zweemfel der oude Schutteryen, in de man-
Overmanschappen der drie Doelen, die, tot schappen
tot in de volgende eeuw, in stand bleeven. der Doe-
Over elke Doele, werden, door 't Geregt, len te
vier Overmannen gesteld, uit de Kapiteinen niet ge-
der Burgervendelen, die ook optrokken; daan.
naar 't wit schooten, en, van tyd tot tyd,
met hunne onderhoorige vendels, in de Doe-
lenteerden (*q*). Doch tusschen de jaaren 1640
en 1650, nam de Stad de Voetboogs- en
Handboogsdoele, en, waarschylyk, ook de
Vis-

- (*m*) Keurb. B. f. 19 verso.
(*n*) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 483.
(*o*) II. Deel, X. Boek, bl. 18.
(*p*) Zie Handv. bl. 147. Art. 19.
(*q*) DAPPER bl. 443, 447.

OUDE
SCHUT-
TERYEN.

Viffchery in 't Gouden Water, die van zeer geringe waarde geworden was, over van den Burger-Krygsraad, tegen redelyke voldoeninge (r). De Kloveniers Doele was, na dat de drie Schutteryen, in 't jaar 1580, met de Burgervendelen vereenigd waren, zo ik my niet bedriege, reeds door de Stad, aangenomen en onderhouden. De Overmanschappen der Doelen bleeven in stand, tot in 't jaar 1672, wanneer zy, by een besluit der Vroedschap (s), vernietigd werden (3). Sedert, is 'er geen overblyffel der oude Schutteryen, hier ter Stede, meer bespeurd, ten ware men daarvoor houden wilde de gezelschappen van eenige Liefhebberen, die, in de voorgaande en deeze eeuw, van tyd tot tyd, opgeregt zyn, en welken, met kennis der Wethouderschap, in de Schiet-Doele, in de nieuwe Doelenstraat, byeenkwamen, om naar 't wit te schieten (t).

Beschry-
ving
van het
Schiet-
Collegie
in de
Klove-
niers
Doele.

Zulk een gezelschap was, agt ik, de *Gebroederschap der Schutters-Ordre van Sint Michiel in de Kloveniers Doelen*, die VONDEL, met een Lofgedigt, vereerd heeft (u), waarvan ik een afdruksel in folio gezien heb, in 't jaar 1659, by *Thomas Fontein*, uitgegeven. En zulk een gezelschap is, nog tegen-

(r) Resol. Vroedsch. N. 18. 5 Juny 1642. f. 118.

(s) Resol. Vroedsch. N. Lr. H. 4 Oct. 1672. f. 326.

(t) COMMELIN bl. 667.

(u) Poëzy, II. Deel, bl. 575.

(3) De Digter P E L S (*Gebr. en misbr. des Toneels* bl. 9.) ziende op deeze vernietiging, die, by zynen tyd, voorgevallen was, zegt, dat

— — de Doelens, om byzond're groote réden,
In 't énd vervallen zyn met wil der Overbeeden;

genwoordig, onder den naam van SCHIET-^{OUDE} COLLEGIE, in wezen, zonder dat my ge-^{SCHUT-}bleeken is, wanneer het zelve is opgeregt.^{TERYEN} Het bestaat, als het voltallig is, uit dertig Leden, onder welken zyn een Deken, een Ontvanger of Cassier, en een Boekhouder of Secretaris. De Deken beschryft de Leden. De Ontvanger vordert de boeten in, en de Boekhouder houdt aantekening van 't gene 'er, in 't Collegie, voorvalt. Tot de aanneeming van een nieuw Lid, wordt niet beslooten, dan met eenpaarige stemmen. Het stemmen geschiedt, by toegeslooten' briefjes, waarin een X. de aanneeming, en een O. de afwijzing van iemand, die tot Lid voorgesteld wordt, betekent. Ieder nieuw Lid betaalt tien guldens voor Intredegeld, en tien stuivers, voor 't schryven van zyn' naam op een bordje, waarop de naamen van alle de Leden, volgens den rang hunner aanneeminge, zyn aangetekend. Als eenig Lid goedvindt, het Collegie te bedanken, betaalt hy vyf guldens, tot een afscheid. Op den laatsten Woensdag in elke maand, komen de Leden byeen, om naar 't wit te schieten; van Maart tot Augustus, ten vyf uuren, en van September tot February, beide ingeslooten, ten drie uuren, na den middag. Die netst schieten, en vooral, die de pen midden in de schyf treffen, genieten eenige byzondere eer. Eens 's jaars, in de maanden Juny, July of Augustus, schieten de Leden ook naar de Paapegaai: 't

XI. STRUK.

G

welk,

BURGER- welk, gemeenlyk, in het Dorp Slooten, ge-
 COMPAG- daan wordt. In dit Collegie, wordt een
 NIEN. blaauw vendel, met een' Oranje-blaauw-
 en witten bovenrand en Stads wapen ver-
 sierd, bewaard. De woorden PRO ARIS
 ET FOCIS, dat is, *voor outer en haardstede*,
 zyn 'er, in de schuinte, van den eenen tot
 den anderen hoek, in te leezen. Twintig
 Leden van het Collegie hebben, in 't jaar
 1754, ten gebruike van het zelve, eenen
 fraaijen zilveren Beker doen vervaardigen,
 die op de twee langstleevenden der bekosti-
 gers versterven moet, en ondertuffchen in
 bewaaring blyft van den Kastelein der Klo-
 veniers Doele; alwaar de Leden, gemeen-
 lyk eens in 't jaar, eene vriendelyke maal-
 tyd houden. Voor het Collegie, is een Re-
 glement opgesteld, uit zes en dertig Arti-
 culen bestaande.

II.

NIEUWE SCHUTTERY, OF BURGER-
 COMPAGNIEN EN KRYGSRAAD.

Oudheid
 der
 Burger-
 Vende-
 len.

De Amsterdammers, al voor 't jaar 1300,
 de Graaven van Holland, in hunne Heir-
 vaarten, hebbende moeten dienen (v), zo
 is, gelyk wy, reeds, hebben aangemerkt (w),
 wel te vermoeden, dat zy, in zulke gele-
 genheden, in orde, en onder bekwaame
 Hoofdmannen, uitgetrokken zyn. Graaf
 Willem de IV. bedong, in de Handvest van
 den

(v) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 11.

(w) Hier voor, bl. 85.

II. BOEK. SCHUTTERY en BEZETTING. 99

den jaare 1342, dat zy hem *dienen* zouden, BURGER-
tot zynen wille, naer haere macht (x). En dat COMPAG-
 deeze dienst, niet alleen door het Schutters-NIEN.
 Gilde, welk, veelligt, toen al was opgeregt,
 verrigt werdt, is hieruit af te neemen, dat
 de Stad Hertoge Albrecht, in 't jaar 1398,
 toen het Schutters-Gilde uit niet meer dan
 omtrent vyf en zeventig man bestondt, wel
 drie honderd gewapenden leveren moest, tot
 den togt naar Friesland (y). De krygstog-
 ten, die, in 't begin der volgende eeuw,
 door de Stad, werden ondernomen, werden,
 gewiffelyk, door meer Poorters, dan door
 de Schutters, bygewoond (z). Ook blykt,
 uit eenen egten brief van den jaare 1421,
 dat de Poorters, toen reeds, in kommerlyke
 tyden, der Stede poorten bewaakten (a).
 En in 't oudste *Pergamenten-Keurboek*, vindt
 men eene Keur, die, waarschylyk, nog Oudste
 eerder gemaakt is, en bewyft, dat de Poor- bekende
 ters, onder twaalf Hoofdmannen, *Waak-* Keur op
meefters genaamd, en te gelyk Brandmees- het waa-
 ters, de Stad, geregeld, bewaakten (b). Wy ken.
 zullen deeze Keur, die nergens gedrukt is,
 om haare oudheid en merkwaardigheid, hier
 invoegen:

VAN DER WAKE.

*Item nyement en moet die Stede waken by
 en zy poirter jof poirters kint ten wair dat t*
 ge-

(x) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 105, 119.

(y) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 180.

(z) II. Deel, III. Boek, bl. 224, 232, 233.

(a) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 310.

(b) Keurb. A. f. 21.

**BURGER- gerechte kende of dat die waecmeesters kenden
COMPAG- elx in boiren bedrieue dat hy dair guet ghe-
NIEN. noech toe waire.**

Item zo wie dat vp die wake niet en comt alze die wachter derde warue blaest ende die wake ghezet wair of die tot wakene gheset worde ende des nachtes niet al wt en wakede of dat hy qualiken wakede die wairs vp v grote. Ende men en zal hem zynre wake des nachts niet ghewairt doen. Mer des andren nachts zo zal hy waken ende inlegghen ter tyt toe dat dat ghelt betaelt is.

Item zo zal een yghelic mensche by nachte heusschelijke wanderen ende zo wien dat die wachters of wakers toespreken by nachte die zullen him antwoirden by x s hollns. Ende wairt yemant die dien wachters of den wakers hier om misdede dat zoude men beteren by den gherechte. Ende wairt zake dat die wachters ende wakers yemant gaen liet zy en wisten wie hy ware dat zoude men him afnemen dats him een ander huede. Tots gherechts prueuinghe.

Item zo zal men kiesen alle iare xij guede knapen der brandmeesters ende waecmeesters wesen zullen ende die sal men dair toe eeden dats te wetene

Jeerste drie guede knapen die dat bewaren zullen optie lantzide alze wintmolenzide nyendyck caluerstrate byndwyck twisschen twien grafen ende voirt in allen steghen ende straten optie lantside ghelegghen.

Item drie guede knapen op die waterzyde alze wintmolenzide nyendyck caluerstrate byndwyc ende alle steghen ende straten optie waterzyde ghelegghen.

Item

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 101

Item drie guede knapen vp die lantzyde alze BURGER-
kerczyde ganzoird gryneneffe 't keyzerrike COMPAG-
ende alle steghen ende straten vp tie lantzyde NIEEN.
ghelegghen.

Item drie guede knapen vp die waterzyde al-
ze kerczyde ganzoird gryneneffen ende alle
steghen ende straten vp tie waterzyde ghele-
ghen.

Ende dese voirs. brantmeisters ende waec-
meisters zullen elcx in horen bedriue bewaren
alle dat den brande behoirt by nachte ende by
daghe. Ende zo wair zy aen cloppen dair zal
men him guedertierliken die dueren vp doen en-
de laten him bezien allen dat zy zien willen.
Ende wat zy dan ghebieden ende den luden hie-
ten doen dat zal een yghelic doen ghe'ikerwys
oft him t ghemeyne gherechte hadt gheboden.
Voirt zo zullen die waecmeisters ende brant-
meisters elcx in horen bedriue alle auonde die
wake zetten ende ghebieden. Ende zo wie dat
niet en wakede als by sculdich is te doen dien
zullen zy corrigeren. Ende zullen zy hebben
der Stede bueten van der wake. Ende zo wie
dat desen brantmeisters onghehoirsaem wair of
die him misdede mit woerden of mit werken dat
soude wesen in allen schyn oft wair vp ten ghe-
rechte. Ende dat by den gherechte te beteren.
Dit sal staen tots gherechts prueuinghe.

Uit deeze Keure nu, blykt, onder ande-
ren, klaarlyk, dat de Poorters en Inwooners,
zo vroeg reeds, zo wel als de Schutters, de
Stad bewaakten. En dat zy ook, nevens de
Schutters, ter Heirvaart trokken, blykt, uit
deeze woorden van den brief van Schout,

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

Schepenen en Raaden van den jaare 1413, ten behoeve van 't oude Schutters-Gilde, gegeven: *Voort wanneer men eenige Schutteren sal behoeven in ons liefs Heeren ofte in der Stede reyse, — so sal 't Gerechte vander Stede den Overmans van der Schutteren te weten doen, hoe veel Schutters dat men tot dier reyse behoeven sal, NA DAT BELOOPE VAN ANDEREN DER STEDE POORTEREN (c).* Van dien tyd af, leveren de Geschiedenissen der Stad ons menigvuldige voorbeelden uit van het uittrekken, waaken en andere Stedelyke diensten, door de Poorters, zo wel als door de Schutters, waargenomen, in de vyftiende en zestiende eeuw (d). Ook toonen deeze voorbeelden, dat alle deeze diensten gedaan werden, op byzonder bevel van Burgemeesteren of van 't Gereg.

Ouder-
dom en
getal der
waaken-
de POOR-
teren,
van ouds.

Uit eene Keure van den jaare 1477, blykt, wyders, dat het bewaaken der Stede, door gehuwde, of ten minste door huishoudende ingezetenen, geschiedde. *Een ygelyck, staat 'er, die by huus is, ende in der echtschap is, off huusraet hout, sal waken onder syn hoofmanscap, daer by onder geseten is, alst hem geseyt, ende die weet dair off gedaen wart (e).* De ouderdom der waakende Poorteren wordt, reeds in eene Keure van den zes en twintigsten Juny des jaars 1482, bepaald op niet onder de twintig en niet boven de zestig jaa-

(c) Handv. bl. 139.

(d) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 269. IV. Boek, bl. 340, 342, 355, 359, 361, 379, 383, 384, 386, 390, 395, 399, 402, V. Boek, bl. 481. VI. Boek, bl. 74. VII. Boek, bl. 182.

(e) Keurb. A. f. 28 verso.

jaaren (*f*). 't Getal der Poorteren, die el-^{BURGER-}
ken nagt waaken moesten, was ongelyk, en ^{COMPAG-}
veranderde, van ouds, gelyk nog heden ten ^{NIEN.}
dage, naar tyds gelegenheid. Volgens eene
Ordonnantie op het waaken van 't jaar 1481,
waakte men toen met vier en twintig man,
behalve de hoofdmannen, en de oude waa-
kers (*g*). Doch in 't jaar 1509, werdt de zes-
tiende man uitgeloot, om te waaken (*h*).

Voorts, was de Stad, al vroeg, verdeeld Verdee-
in eenige wyken, over ieder van welken, ^{ling der}
een, of ook fomtyds twee Hoofdmannen, ^{waaken-}
waren aangesteld, die, in laater' tyd, hunne ^{de Poor-}
Luitenants, Vendrigs, *Weyffels* of Serjan-^{Wyken.}
ten, en *vueraers* of *voeders*, onder zig had-
den (*i*). In de oudste my bekende Keure op
het waaken, hier voor te boek gesteld, is de
Stad in vier wyken verdeeld, twee aan de
nieuwe, en twee aan de oude zyde. Ieder
wyk hadt toen drie *Waakmeesters*. Doch in
't jaar 1481, werdt de Stad *an negenen geset*,
dat is, in negen wyken verdeeld, *dair*, ge-
lyk men, in eene *Ordinancie van de buur-*
waeck ende van de hoefslach, leest, *elck poirter*
incoomt ende is (*k*). De Loopplaatsen en Wagt-
huizen waren, in het zelfde jaar, zeventien
of agttien in getal, onder welken, ook *der*
Stede huus was, welk, door de Poorters, in
deeze wyk woonagtig, over welken, *die*
Scout mit den Gerechte Capiteynen waren, be-
waakt

(*f*) Keurb. A. f. 134. *verg.* f. 139.

(*g*) Groot-Memor. N. I. f. 327, *verso*.

(*h*) Keurb. B. f. 119.

(*i*) Keurb. F. f. 233.

(*k*) Keurb. A. f. 116.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

waakt werdt (l). In 't jaar 1508, verdeelde men de Stad in agt deelen. In ieder deel, waren vier Hoofdmannen gesteld. Doch op de *Plaets*, waakten *die beeren* (m). In 't jaar 1512, worden, in eene Keure op het be- waaken der Stede, zestien Wagtplaatsen op- genoemd (n). Doch in de jaaren 1536 en 1537, vindt men wederom eene verdeeling der Stad in zeven Wyken (o). En in 't jaar 1566, werdt de Stad, op nieuws, in zestien Wyken verdeeld (p).

Derzel-
ver uit-
togt en
monste-
ring.

In geval van uittogt op den vyand, wa- ren de waakende Poorters, zonder onder- scheid, verplicht, elk onder zyn Hoofdman, zo dra der Stede klok, tot drie reizen toe, met eene tusschenpoozing tusschen elke rei- ze, geslaagen hadt, op de Plaats te verschy- nen, en voorts, te trekken, daar 't hun, door de Wethouderschap, zou bevolen wor- den (q). Wanneer men zulk een' uittogt te gemoet zag, deden Schout, Burgemeeste- ren en Schepenen, vooraf, de monsterring over der Stede Poorters, die, by afgekond- digde waarschuwing, elk op zynen hoefslag, ontbooden werden, tegen 't uur, dat *Scout*, *Burgermeesters* en *Scepenen* wilden gaen om- me *scouwen* (r). En als de nood drong, kreeg elk, van wege 't Geregt, bevel om, op ver- beurte van lyfen goed, uit te trekken, voor- al,

(l) Groot-Memor N. I. f. 324 verso. en Bylaagen, Lr. D.

(m) Keurb. B f. 104 verso.

(n) Keurb. D. f. 1.

(o) Keurb. E. f. 25. verso, 27.

(p) Keurb. F. f. 211 verso.

(q) Keurb. A. f. 104 verso.

(r) Keurb. A. f. 117 verso. Zie ook II. Deel, VI. Boek, bl. 74.

al, wanneer zig een Burgemeester, of twee ^{BURGER-} Schepenen aan 't hoofd stelden (s). Zelfs ^{COMPAG-} hebben wy, ter zyner plaats (t), verhaald, ^{NIEN.} dat Burgemeesteren, Schepenen en Raaden zig, in 't jaar 1521, aan vier deelen geloot hadden, om, des noods, op 't eerste bevel van den Vorst, aan 't hoofd der Poorteren, te kunnen uittrekken. De oude Keur, die, vermoedelyk, reeds voor 't midden der vyftiende eeuw, gemaakt werdt, is bekend. *Item, een igelyck Poorter, die geboden wert van der Stede wegen uyt te vaeren daer een Burgermeester ende andere van den Gerechte met de bannier of met de wimpel voorvaert, dat by op syn lyf ende goet mede varen sal, ende doen als hem by den Gerechte bevolen worden sal* (u). En, in 't jaar 1577, werdt, by de Vroedschap, wel uitdrukkelyk, beslooten, deeze Keur te onderhouden (v). Ook vindt men, dat *Henrik Janszoon Akkerman*, Schepen der Stad, aan 't hoofd eener bende Poorteren, in 't jaar 1475, het beleg van Nuis bygewoond heeft (w). Op het jaar 1535, wordt vermeld van twee Schepens, die te gelyk Hoofdluiden der Burgerye waren (x). Van de Livreije, in welke de Poorters uit- ^{Hunne} trokken, hebben wy, hier voor (y), reeds ^{kleeding;} gewaagd. Zy was rood boven en wit onder, zynde twee der drie kleuren uit het wapen

(s) Keurb. A. f. 119. Groot Memor. N. I. f. 137.

(t) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 481.

(u) Handv. bl. 139.

(v) Resol. Vroedsch. N. 3. 7 Aug. 1577.

(w) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 269.

(x) II. Deel, VI. Boek, bl. 37.

(y) Bladz. 83.

**BURGER-
COMPAG-
NIEN.** pen der Stad. De Poorters van Dordrecht voerden, om de zelfde reden, dezelfde Livree, als zy ten ftryde trokken (z). Men vindt ook, dat, fomtyds, aan de Poorters, wanneer zy zig alleenlyk vaardig hielden om uit te trekken, een ftuiver, en als zy daadelyk uittrokken, vyf ftuivers 's daags beloofd is (a). Ook is 'er blyk, dat zy, in de vyftiende eeuw, reeds in oproerige Steden, in bezetting gelegd zyn (b).

**Verande-
ring in de
Burger-
vende-
len, ten
tyde der
Spaan-
fche Be-
roerten.** Tot hiertoe, hebben wy de waakende en uittrekkende Poortery, welke men, federt, *Burgervendelen* en *Burger-Compagnien* genoemd heeft, beschouwd, zo als dezelve beftondt, tot op den tyd der Spaanfche beroerten, die groote verandering in dezelve te wege bragten, welke wy nu moeten aanwyzen. In February des jaars 1567, maakte het Gerecht eene Ordonnantie op het bewaaken der Stede, zo wel door de *Buurwacht*, of *Burgerwagt*, gelyk men nu fpreekt, als door de drie Schutteryen, en door de Stads Soldaaten, die, kort te vooren, waren aangemen. De Stad was toen verdeeld in zeven *Quartieren*, of Wyken. In ieder Wyk, waren twee Kapiteinen der *Buurwagt*, die hunne mindere Officiers onder zig hadden. De *Buurwagt* waakte, op zefstien byzondere hoeflagen. De zeventiende, zynde het *Zegelhuis* op 't *Stadhuis*, werdt, alle nagten, bewaakt, door drie rotten Schutters, een uit

(z) Zie *BALEN* Dordrecht, bl. 799.

(a) *Keurb. B. f. 98.*

(b) *Keurb. A. f. 126. en hier voor, II. Deel, IV. Boek, bl. 348.*

uit elke Schuttery. Een uit de Burgemeeste-^{BURGER-}ren, Schepenen, of Raaden hadt hier ook ^{COMPAG-}de wagt, en ontving en bewaarde de fleu-^{NIEN.}tels der poorten, die hy, des morgens, gehouden was te openen, in 't byzyn van twaalf of vyftien Schutters. De zefstien hoeflagen, onder welken de hoofdpoorten, of de toorens naaft aan dezelve, begreepen waren, werden, by nacht, bewaakt, door de Buur- of Burgerwagt, onder derzelve Kapiteinen. By dage, werden, in dien zorgelyken tyd, de hoofdpoorten, door drie Schutters uit elke Schuttery, en agt foldaaten; de kleine poorten, door een' Schutter uit elke Schuttery, en twee of drie foldaaten, en de boommen, door drie Schutters en drie foldaaten, by dage, en zes foldaaten, by nacht, bewaakt. De Buurwagt waakte, wyders, van tien uren des avonds, tot aan 't luiden der Poortklok des ogtends toe (c). Alle welke byzonderheden wy ontleenen uit twee Ordonnantien op de Wagt van den zesentwintigften February en den derden Maart des jaars 1567, die, uit last van den Stadhouder, Willem den I., Prinse van Oranje, gemaakt waren. Doch deeze schikkingen hielden naauwlyks drie maanden stand. De vrees voor de naderende vervolging deedt de Schutters verloopen. In May, werdt de Stad genoodzaakt, Spaansche bezetting in te neemen; waarna de gantsche Burgery ontwapend werdt (d). In Maart des jaars 1568, werdt aan de Gilden nog toegelaaten, eenen pleg-

(c) Keurb. F. f. 229 verso, 233.

(d) Keurb. F. f. 241 verso, 244, 248.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

plegtigen ommevang by te woonen, met waskaarfen in de hand; doch zy mogten trom noch pyp gebruiken (e). In April, besloot de Vroedschap egter, twee Poorters te stellen in de hoofdpoorten, om aantekening te houden van de inkomende Vreemdelingen (f). En in May, vondt men geraaden, bassen te leggen op de nieuwe brugge, en op de poorten, en die, door twee uit de Raaden, en twee of meer uit de Burgerye, te doen bewaaren (g). Aan deeze voorbereidsels, bespeurde men, dat het oogmerk was, de Burgerwagt wederom op te regten; waartoe, in October, beslooten werdt (h). Zy bestondt, uit een zeker getal van uitgeooren Poorters, die onder negen Kapiteinen stonden, en den naam van *geëligeerde Burgers* kreegen. Men vindt, dat zy, in 't jaar 1572, en sedert, de poorten en boomen bewaakt hebben (i). Doch de Roomsche Regeering verliet zig, voornaamlyk, op de soldaaten, die zy, van tyd tot tyd, in Stads dienst nam. In de handeling over de Satisfactie, werdt, van de Staatsche zyde, gedrongen, op het herstellen der drie Schutteryen, waarin de Wethouderschap, die liever gezien zou hebben, dat men, boven de negen vendelen *geëligeerde Burgers*, geene anderen aanname, eindelyk, bewilligen moest. Naderhand, stondt men 'er, van de zyde des Prin-

- (e) Resol. Vroedsch. N. 2. 1 Maart 1568. f. 95.
 (f) Resol. Vroedsch. N. 2 24, 27 April 1568. f. 69 verso, 97.
 (g) Resol. Vroedsch. N. 2. 2 May 1568. f. 97 verso.
 (h) Resol. Vroedsch. N. 2. 12 Octob. 1568. f. 105.
 (i) Resol. Vroedsch. N. 2. 29 May 1572. f. 215 verso, N. 3. 3 Jan. 1577. Keurb, G. f. 59 verso.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 109

Prinzen van Oranje, zo wel als van die der BURGER-STAATEN, ook op, dat de drie vendelen Schut- COMPAGNIEN. ters tot zes gebragt werden (*k*): en 't verschil hierover gaf gelegenheid tot de verandering der Regeeringe, in 't jaar 1578; gelyk wy, elders (*l*), omftandiger verhaald hebben.

De nieuwe Wethouderschap maakte, ter- Opreg-ting van elf Burgervendelen. stond, eene Ordonnantie op de Schutteryen, die, naderhand, in eenige opzigten, verandering onderging (*m*). Doch in October des jaars 1579, werden 'er nieuwe Burger- vendelen opgereggt, naar 't getal der Wyken, waarin de Stad toen verdeeld werdt, zynde elf in alles. Ieder Wyk hadt zynen *Wykmeeft*er, gelyk de Burger-Kapiteinen toen genoemd werden, Luitenant en drie Bevelhebbers (*n*). Doch Willem de I., Prins van Oranje, in de Lente des volgenden jaars, in Amsterdam gekomen zynde, maakte eene nieuwe fchikking op de Burgervendelen; in gevolge van welke, de drie Schutteryen onder eenen Kolonel, en de elf Wyken onder den zelfden, te weeten den Oud-Burgemeester *Willem Bardes*, als Opper-Kolonel, gefteld werden. Voorts, ftonden de vyf Wyken aan de oude zyde onder den Kolonel, *Cornelis Floriszoon van Teilingen*, Oud-Burgemeester, en de zes Wyken aan de nieuwe zyde onder den Kolonel, *Jan Jacobszoon Huydecoper*, Raad. 't Geregt maak- Ordon- te,

(*k*) II. Deel, IX. Boek, bl. 413, 414, 418, 449, 467.

(*l*) II. Deel, IX. Boek, bl. 468 enz.

(*m*) Keurb. G. f. 153 verso, 155 verso, 164.

(*n*) Keurb. G. f. 203 verso.

BÜRGER-
COMPAG-
NIEN.
nantie
voor
dezelve.

te, by raade van Burgemeesteren en zes en dertig Raaden, eene Ordonnantie voor deeze vendelen, onder welken, niemant onder de agttien of boven de zestig jaaren opgetekend werdt (o): by welke Ordonnantie, het verwyzen in de boeten, op het overtreedden derzelve gesteld, gelaaten werdt aan het *Collegie van Kolonellen en Kapiteinen*, sedert den *Krygsraad* genaamd, die ook tot hegtenis, en, voor zekeren tyd, tot te bier en te brood leggen mogten veroordeelen, blyvende alle verdere Lyffstraf, zo wel als het veranderen en vermeerderen der Ordonnantie, ter beschikkinge van myne Heeren van den Geregte; uitgenomen dat de vergrypingen, *de Wacht, Tocht ofte 't ghene daeraen kleeft aengaende*, door den Krygsraad, naar bescheidenheid en gelegenheid van zaaken, zou mogen worden gestraft (p). De Opper-Kolonel en deszelfs Luitenant, die in den jaare 1580 werden aangesteld, hebben geene opvolgers gehad. Alleenlyk, heeft de Krygsraad, in 't jaar 1672, over ieder Regiment een Luitenant en een Majoor aangesteld; die, nog in 't jaar 1673 (q); doch, na dien tyd, niet meer gevonden worden. De Ordonnantie van den jaare 1580 is, in de jaaren 1594, 1618, 1651, 1659, 1669, 1672, en eindelijk, in 't jaar 1681, by myne Heeren van den Geregte, met advis van den Krygsraad, veranderd en vernieuwd geworden (r). De
laat-

(o) Handv. bl. 142.

(p) Handv. bl. 146.

(q) Resol. Krygsr. N. II.

(r) Handv. bl. 146, 148, 150, 154, 157, 160, 161.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 111

laatste Ordonnantie wordt nog, in de meeste opzigten, gevolgd: en wy zullen ons, beneden, van dezelve bedienen, in het beschryven van den tegenwoordigen staat der Burger-Compagnien en des Krygsraads.

De elf Burgervendelen, die, in 't jaar 1580, waren opgerecht, en die, sedert, wederom tot negen schynen gebragt geweest te zyn, werden, in 't jaar 1613, ter gelegenheid van de naaftlaatste Vergrootinge der Stad, tot dertien vermeerderd: en in 't jaar 1622, op agt en twintig gebragt (s). Op dit getal, zynze gebleeven, tot in 't jaar 1650, wanneer zy, door Burgemeesteren, als daartoe door de Vroedschap gemagtigd zynde, by raade van Kolonellen en den Krygsraad, tot op vier en vyftig, vermeerderd werden (t). In May des jaars 1672, besloot de Vroedschap de Burger-Compagnien op 't getal van agt en veertig te brengen (v). Doch ik twyfel, of dit besluit uitgevoerd werdt. Immers, in Juny daaraan, nam de Vroedschap een besluit, om drie Compagnien te voegen by de vier en vyftig (w): welke drie, wat later, door den Krygsraad, tot zes Compagnien werden gebragt (x); zo dat 'er toen, in alles, zestig Compagnien waren. Doch in 't jaar 1681, werdt dit getal wederom op vyftig verminderd (y): in welken staat, het omtrent

(s) Aantek. van Schep. G. SCHAEF PIETERSZ. N. 3. f. 27 verso, 29 verso.

(t) Resol. Vroedsch. N. 20. 2, 19 Sept. 1650. f. 112, 119. Handv. bl. 150.

(v) Resol. Vroedsch. Lr. H. 3 May 1672. f. 45.

(w) Resol. Vroedsch. Lr. H. 13 Juny 1672. f. 63.

(x) Resol. Krygsr. N. 11. 2 July 1672. Handv. bl. 161.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. N. 22 April 1681. f. 325.

BURGER-
COMPAG-
NIEN. trent drie jaaren bleef, wanneer het, by den Krygsraad, wederom op het voorig getal van zestig gebragt werdt (z), waarop het, sedert, gebleeven is. In de strekking der Wyken, die, in 't jaar 1634, naauwkeuriglyk, bepaald werdt (a), kwam, in 't volgende jaar, en in 't jaar 1701, eenige verandering: ook nog, in laater' tyd; doch men heeft zig, in de voornaamste opzigten, gehouden aan de oude schikking.

Dienst
der zel-
ven.

De Burger-Compagnien hebben der Stede, van tyd tot tyd, dezelfde diensten gedaan, als de Poorters en Schutters van ouds. In oorlogstyden, zyn zy, dikwils, uitgetrokken, om de grensplaatsen van Holland, of van de andere vereenigde Provinciën te bewaaren, terwyl de gewoonlyke bezettingen te velde lagen; gelyk wy, meermaalen, in de *Geschiedenissen* der Stad, hebben aange-tekend (b). Ook vindt men 'er menigvuldige voorbeelden van, in de *Stads Registers* (c). Doch, somtyds, heeft men zig ook, om gewigtige redenen, van het uitzenden eeniger Burger-Compagnien verschoond; gelyk, onder anderen, in 't jaar 1624, ter oorzaake der ziekte en sterfte hier ter Stede, geschied is (d). Burgemeesteren, door de Vroedschap gemagtigd, stelden, gemeenlyk, ook in de

ze-

(z) Resol. Krygsr. N. III. 21 Febr. 10 May 1684. Handv. bl. 165.

(a) Resol. Krygsr. N. III. en N. IV. in't begin.

(b) II. Deel, XV. Boek, bl. 3. XX. Boek, bl. 9 enz.

(c) Resol. Vroedsch. N. 13. 10 Sept. 1632. f. 133 verso. N. 15. 13 Febr. 9 Juny 1625. f. 70 verso, 94 verso. N. 16. 26 July 1629. 6 Aug. 1632. f. 99 verso, 232. N. 17. 27 Aug. 1633. f. 19.

(d) Resol. Vroedsch. N. 14. 21 Sept. 1624. f. 238 verso.

zeventiende eeuw, gelyk van ouds, nevens ^{BURGER-}den Krygsraad, orde, op het uittrekken der ^{COMPAG-}Burger-Compagnien; 't welk, onder ande-^{NIEN.}ren, uit een besluit der Vroedschap van den jaare 1629, blyken kan (e). Wyders, is de Stad, altoos, by nagt, en, in zorgelyke tyden, ook by dage, door de Burger-Compagnien, bewaakt; gelyk nog tegenwoordig geschiedt. In 't optrekken, vooral ter gelegenheid der inhaalinge van doorlugtige Perfoonaadjn, hebben zy zig, niet minder dan de Schutters en Poorters van ouds, gekweeten: hoewel, reeds in 't jaar 1651, by de Vroedschap, verstaan is, de *Parade* op het optrekken der Burgerye, by winteravond, als aanleidelyk tot tydverzuim en overdaad, te doen ophouden (f). De Burger-Officiëren hebben zig, wyders, nu en dan, ook tot byzondere Stedelyke dienstn laten gebruiken: als, tot eene opschryving van alle de ingezetenen (g), of van zulken, die in de Quohieren van zekere gemeene lasten moesten gebragt worden (h); of van de weerbaare manschap (i); of van de nieuwe gebouwen (k); of van de huuren der huizen (l); of van de hoeveelheid der Graanen (m); of tot het doen eener Collecte voor slaaven

- (e) Resol. Vroedsch. N. 16. 26 July 1629. f. 99 verso.
 (f) Resol. Vroedsch. N. 20. 3 Sept. 1651. f. 181.
 (g) Resol. Vroedsch. N. 16. 1 Nov. 1630. f. 167 verso.
 (h) Resol. Krygsr. N. II. 13 July 1672.
 (i) Resol. Krygsr. N. IV. 3 Aug. 1747.
 (k) Resol. Krygsr. N. I. 8 April 1655.
 (l) Resol. Krygsr. N. IV. 11 Octob. 1730.
 (m) Resol. Krygsr. N. IV. 22 Oct. 11 Nov. 1698.

BURGER-ven (*n*); of tot invordering van een Haard-
COMPAG-stedegeld (*o*), of, laatstelyk, in de jaaren
NIEN. 1747 en 1748, tot den ontvangst der liberaale
gifte (*p*). Ook helpen zy, jaarlyks, in Sep-
tember, den algemeenen brandschouw doen.

Tegen- Wy komen nu tot de beschryving van den
woordi- tegenwoordigen staat en regeering der BUR-
ge staat GER-COMPAGNIEN, die, na dat de drie
der zellig Schutteryen, welken, in de plaats der voori-
Burger- gen, in 't jaar 1578, waren opgereggt, in 't
Compag- jaar 1580, met dezelve vereenigd gewor-
nien. den waren, veelyds, de *Schuttery* genoemd
zyn; gelyk de Leden deezer Compagnie, ge-
meenlyk, *Schutters* genoemd worden; zo als
wyze, in 't gevolg, ook noemen zullen,
schoon zy, t'eenemaal, van de oude Schut-
teryen onderscheiden zyn, en, voor 't jaar
1580, buiten de Schutteryen, en geheel op
zig zelve, bestaan hebben.

De Burger-Compagnien zyn, gelyk wy
reeds hebben aangemerkt, tegenwoordig,
zestig in getal, die in *vyf* REGEMENTEN,
ieder van *twaalf* Compagnien, verdeeld zyn,
welken, naar de kleuren der Vendelen van
elk Regiment, het ORANJE, GEEL,
BLAAUW, WIT en GROEN-REGE-
MENT genaamd worden. In 't jaar 1672,
werden zy in zes Regementen verdeeld, ie-
der van tien Compagnien, wordende het
zesde het *purpureen* Regiment genaamd. Doch
dit purpureen Regiment werdt, in 't jaar
1681, wederom te niet gedaan: terwyl de
vyf

(*n*) Resol. Krygsr. N. I. 15, 22 Aug. 1663. N. III. 15,
17 Sept. 1681.

(*o*) Resol. Krygsr. N. I. 12 Febr. 1666.

(*p*) Groot-Memor. N. XI. f. 64 enz.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 115

vyf anderen in wezen bleeven, en op twaalf ^{BURGER-}COMPAG-
 Compagnien ieder gebragt werden (q). Over ^{NIEN.}
 deeze vyf Regementen zyn, tot in 't jaar
 1748, twee Kolonellen geweest, een over de
 wyken aan de oude, en een over de wyken
 aan de nieuwe zyde, overeenkomstig met
 de Ordonnantie, in 't jaar 1580, op last van
 Prinse Willem den I., gemaakt. Doch in 't
 jaar 1748, heeft zyne Hoogheid WILLEM
 DE IV., eene buitengewoone verandering
 maakende in den Krygsraad, goedgevonden,
 over ieder Regement, een' Kolonel, en dus,
 in 't geheel, vyf KOLONELLEN aan te
 stellen. Wyders, heeft elke Compagnie of
 Vendel zynen KAPITEIN, LUITENANT,
 Vendrig en drie Serjanten. De VENDRIGS,
 die, doorgaands, ongetrouwd zyn, zyn, zo dra
 zy trouwen, ontslaagen van ter Wagte te ko-
 men, ten ware zy tot Luitenant of Kapitein
 verkooren werden (r). De SERJANTEN
 moeten, in de Wyk, waarin zy dienen, woon-
 agtig zyn (s): 't welk, voormaals, en zelfs
 tot in 't jaar 1700 toe, ook, omtrent de Ka-
 piteinen, Luitenants en Vendrigs, plagt te
 worden in agt genomen. Voorts, is ieder
 Compagnie in drie CORPORAALSCHAP-
 PEN verdeeld, die elk hunnen Serjant, en
 mindere Officieren hebben, te weeten, een'
Kapitein des Armes, een' *Corporaal*, en eeni-
 ge *Adelborsten*, *Landspassanten* en *Affistenten*.
 Onder de Adelborsten of Adels van ieder
 Corporaalschap, is een *Ontvanger* van de
 boe-

(q) Résol. Krygsr. N. II. en N. III.

(r) Handv. bl. 167.

(s) Handv. bl. 167.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

boeten, en een *Schryver*, die aantekening houdt van de Schutters, die ter Wagt komen, of weg blyven. De *Kapiteins des Armes* voeren bevel over hun Corporaalschap, in afzyn der Serjanten: de andere Officiers, over kleiner getal van manschap. In 't jaar 1672, werdt de manschap, onder de zestig Compagnien behorende, op tien duizend gerekend (t). En zy zal, vermoedelyk, tegenwoordig, ook niet veel sterker van getal zyn. In 't gemeen, rekt men, door een, niet veel boven de honderd man waakende Schutters, in elke Compagnie. De overigen zyn, alleenlyk by buitengewoone gelegenheden, verpligt, de wagt waar te neemen.

Aannee-
ming der
Schutte-
ren.

Jaarlyks, kort na Maydag, zynde den gewoonlyken Verhuistyd, doen de Kapiteinen, van de mindere Officiers verzeld, elk in zyne Wyk, omschryving van nieuwe Schutters. Zy mogen, volgens de Ordonnantie van den jaare 1681, niemant, zelfs geene Advokaaten, Procureurs of onderhoorigen aan de Brandspuit (u), welke laatsten, nogtans, in den jaare 1688, door Burgemeesteren, wagtvy verklaard zyn (v), verschoonen, dan die ongezond, of magteloos, of jonger dan agttien, of ouder dan zestig jaaren zyn, of, wegens hunne geloofsgezindheid, zwaarigheid maaken in 't wapenvoeren.

Onder-
hoorigen
aan den
Krygs-
raad.

Alle deeze uitgezonderden worden egter opgetekend, en, zo zy niet onvermogend geagt worden, op een maandgeld gesteld; 't welk zy, zo wel als de huishouden-

de

(t) Zie II. Deel, XIX. Boek, bl. 357.

(u) Handv. bl. 161.

(v) Groot-Memor. N. VII. f. 200.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 117

de Weduwen en Dogters, jaarlyks, tot ver-
 val van een gedeelte der onkosten van den
 Krygsraad, moeten opbrengen. Zulk een
 maandgeld betaalen ook alle de onderhoori-
 gen aan 't Stadhuis, die, by eene Resolutie
 van den Oud-Raad van Burgemeesteren, vry
 verklaard zyn van in persoon te waaken (w).
 De PROVOOSTEN, die door den Krygsraad
 worden aangesteld, en vyf in getal zyn, naar
 't getal der vyf Regementen, zyn verplicht,
 naauwkeurige aantekening te houden, zo
 wel van de Schutters in elke Compagnie,
 byzonderlyk van zulken, die op een jaarlyksch
 wagtgeld zyn gesteld, om van de gewoone
 togten en wagen vry te zyn, en daarom *Con-
 tribuanten* genaamd worden; als van de bo-
 vengemelde uitgezonderde Persoonen, die
 gerekend worden, *onder den Krygsraad te
 behooren*. Het Wagtgeld, welk deezen en
 de voorgemelde *Contribuanten* betaalen moe-
 ten, plagt, door de Provoosten, of door de
 Knegts van den Krygsraad, opgehaald te
 worden (x). Het is, reeds in 't jaar 1500,
 ingevoerd geweest (y); en werdt, al van ouds,
 en nog tegenwoordig, betaald, op een *Affig-
 natie* der Heeren Rekenmeesteren deezer
 Stede (z). Het wordt, thans, ingevorderd
 door eenen *Ontvanger*, die, door Burgemees-
 teren, wordt aangesteld (*).

Voorts,

(w) Resol. van den Oud-Raad van Burgemeest. van 29
 Jan. 1729. f. 67 verso. Verg. Resol. van 5 Juny 1651.

(x) Handv. bl. 163, 168, 169.

(y) Keurb. B. f. 46, 48 verso.

(z) Groot-Memor. N. II. f. 177.

(*) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 8 July 1654.
 f. 65.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.
Wagt-
vryen.

Voorts, moeten de Kapiteinen ook, in 't omschryven, voorbygaan alle zulken, die, by byzondere vergunning van Burgemeesteren, wagtvy verklaard zyn. Zodanigen zyn de Regenten der Godshuizen, die daadelyk dienen, en zulks byzonderlyk verzoeken, mids zy geene Kapiteinen of Luitenanten zyn. En onder deezen, zyn de Regenten van het Zyde-Windhuis en de Regenten van het Spinhuis en nieuwe Werkhuis, ook de Diakenen der Gereformeerde Nederduitsche Gemeente, zo lang zy in daadelyken dienst zyn, in 't byzonder, wagtvy verklaard: voorts, de Professoren in de Doorlugtige Schoole, en derzelve Leerlingen, by byzondere vergunning van Burgemeesteren van den vyfden July des jaars 1668; de Predikanten der Gereformeerden, Lutherfchen, Remonstranten en Doopsgezinden; de Doctoren en Chirurghyns der Nederduitsche en Walsche Gemeenten; de Chirurghyns van 't Gasthuis; de Stads roedraagende Boden, de Koorenmolenaars, mids zy in hunne molens wonen, en de Suppoosten van de Bank van Leeninge; doch deeze laatsten moeten wagtgeld betaalen (a). Wyders, mogen de Kapiteins, in 't algemeen, geene Schutters van de Wagt ontslaan, dan met bewilliging van den Krygsraad (b).

Schut-
ters eed.

De opgetekenden tot Schutters mogen niet onder de byzondere vendels worden geplaatst, dan na dat zy den gewoonlyken *Schutters-eed* hebben afgelegd voor den Krygsraad, die daar-

(a) Handv. bl. 165, 166, 167.

(b) Handv. bl. 162.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 119

daartoe, kort na de optekening, op de Krygs-^{BURGER-}raads-Kamer, op 't Stadhuis, byeenkomt; en ^{COMPAG-}voor welken, elk, ontbooden zynde, gehou-^{NIEN.}den is te verschynen (c). De eed geschiedt op de jongste Ordonnantie van den tienden October des jaars 1681, en luidt aldus:

Gy zweet alle de Pointen en Articulen, in de Ordonnantie van de Schuttery vervat, te onderhouden en naar te komen, op de poene, in dezelve Ordonnantie begreepen, en voorts de hooge Overheid en Regeering des Lands van Holland, deeze goede Stede, de Magistraaten en Regeerders derzelve, onder uwe Kapiteinen, gehouwen en getrouw te zyn. Dat gy, waar dezelve, of eenigen uit den Raade u voortrekken, volgen zult conform de oude Privilegien deezer Stad, deeze goede Stede, en de Magistraaten derzelve in haare Privilegien en Geregtigheden, na uw uiterste vermogen, helpen voorstaan, voor alle verraad en kwaad, dat gy verneemt, terstond, getrouwelyk waarschuwen, en de Burgers en Inwooners van dien, voor allen geweld en overlast, midsgaders tegen alle vyanden des gemeenen Lands, met lyf, goed en bloed, beschermen zult.

ZO WAARLYK HELPE U GOD ALMAGTIG!

Wy hebben, op zyne plaats (d), verhaald, Verklaar-
hoe eenige Schutters, in 't jaar 1628, en niet ^{ring van}
1618, gelyk **COMMELIN** (e), en veelen uit ^{den zel-}
hem, geschreeven hebben, meenden, dat ^{ven.}
dee-

(c) Handv. bl. 169.

(d) II. Deel, XIV. Boek, bl. 496 enz.

(e) Bladz. 819 Aant. a.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

deeze eed hen niet verbondt, om de Remonstranten te beschermen, tegen openbaar geweld. Doch uit de uitlegging, die de Wet-houderschap, in 't begin des jaars 1629, van den zelve gaf, is veeleer het tegendeel af te neemen. Zy verklaarde, naamlyk, dat de getrouwheid aan de Magistraat en de Regeerders, waartoe de Schutters zig verbonden, insloot „ de handhaving van deezer „ Stede Privilegien, en de bescherming der „ Burgeren en Inwooneren, tegen allen ge- „ weld en overlaf (f): 't welk ook, met zo veele woorden, in den tegenwoordigen Schutters-eed gelezen wordt.

Orde op
het waa-
ken der
Burger-
Compag-
nien, by
nagt.

't Voornaamste werk der tegenwoordige Burgervendelen bestaat in het bewaaken der Stad by nagt: 't welk, in tyden van rust, gelyk de tegenwoordige, geschiedt, door vier vendelen te gelyk, die, om den vyftienden nagt, en dus vyf en twintig reizen in 't jaar, waaken moeten. De dagwagten zyn, by voorraad, opgeschort. Ieder Vendel of Compagnie heeft zyne hoofdwagt, zynde dezelve, op het Stadhuis; boven de Antonis-waag, op de nieuwe Markt; boven de Westerhal, op de Keizersgragt; en boven de Reguliers-waag, op de Botermarkt. De Schutters, die de Wagten hebben, moeten, des avonds, met hun geweer, volgens de Ordonnantie, voor agt uren, hoewel 't, gemeenlyk, vooral des zomers, een weinig later wordt, op de Hoofdwagt, verschynen; waarna hunne naamen, door den Corporaal, of eenen der mindere

Of-

(f) II. Deel, XIV. Boek, bl. 428.

Officieren, in deszelfs plaatse, opgelezen BURGER-
 worden. Zy gaan, vervolgens, voorby den COMPAG-
 Kapitein, Luitenant of Vendrig, een van NIEN.
 welken gehouden is, op de Hoofdwagt te
 komen, en te blyven waaken. De Serjanten
 moeten de Hoofd- en Bywagten, insgelyks,
 waarneemen. Na 't opleezen der naamen,
 wordt de Hoofdwagt bezet, en eene *Schild-* Schild-
wagt voor dezelve geplaatst. Voorts, wor- wagt.
 den ook de byposten, die wy, elders (g),
 byzonderer beschreeven hebben, voorzien.
 Niemand mag van de Wagt gaan, voor dat
 zy afgeslaagen is, dan met byzonder verlof
 van den Hoofd-Officier. Elke Schutter moet
 op Schildwagt staan; ronde helpen doen, of
 mede trekken, daar 't hem, door den Offi-
 cier, bevolen wordt. De Schildwagt mag
 niemant doorlaaten, al ware hy ook van zyne
 eigen Compagnie of Corporaalschap. Doch
 zo iemand, of eenigen, voorgeevende de ron-
 de gedaan te hebben, begeeren, binnen te
 gaan, moet hy den Corporaal roepen, die
 hen, zo zy 't Woord hebben, binnen laat,
 en anders afwyft. 't *Woord* of de leuze wordt, Woord
 alle dagen, aan Burgemeesters Kamer, of aan of Leuze.
 't huis van den voorzittenden Burgemeester,
 gehaald door den Hoofd-Officier der Stads
 bezettinge, de wagt hebbende, die zorg
 draagt, dat het, door den *Woordschryver*,
 wien, in 't jaar 1710, eene wedde van hon-
 derd en vyftig guldens 's jaars toegelegd is
 (b), in beslotten briefjes, gebragt wordt ten
 hui-

(g) III. Deel, I. Boek, bl. 162.

(b) Resol. van den Oud-Raad van Burgemeest. van 30
 July 1710. f. 30 verso.

BURGER-COMPAGNIEN. huize der vier Burger-Kapiteinen, die, den
Ronde. volgende nacht, de Wagt hebben. Zy gee-
 ven 't, vervolgens, alleen aan zulken, die 't
 noodig hebben, met naame aan de Adelbor-
 sten, die de *Ronde* moeten doen. Zo lang
 'er een genoegzaam getal van Schutters aan
 de Hoofdwagt blyft, trekt 'er maar één A-
 delborst, aan 't hoofd van eenige Schut-
 ters, uit, tot het doen der ronde aan alle
 de Wagthuizen, alwaar hy zynen naam te-
 kent; vervolgens, verslag van zyn weder-
 vaaren doende aan de Hoofdwagt. De *Trom-
 slaagers.* slaagers, die, voormaals drie; doch, sedert
 het jaar 1681, by elke Compagnie, twee in
 getal (i), en ten minsten agttien jaaren oud
 moeten zyn, moeten, op of omtrent den mid-
 dag, wanneer hunne Compagnie, den vol-
 genden nacht, waaken moet, zulks, door de
 gantsche Wyk, omflaan en uitroepen, en te-
 gen 't aanbreeken van den volgende dag,
 of met het luiden der Poortklok, verschynen
 voor de Hoofdwagten, daar zy de *reveille*
 slaan, en vervolgens mede trekken, tot het
 openen der Poorten: 't welk, tegenwoordig,
 in deezer voege, toegaat. De Poorten, des
 avonds, ten half tien uren, door de Poor-
 tiers, in tegenwoordigheid van het Hoofd
 der waakende Schutteren aldaar, geslooten
 zynde, worden de sleutels derzelven, door
 eenen soldaat der bezettinge, verzeld van
 eene wagt van Schutteren, gedraagen naar
 de Hoofdwagt op 't Stadhuis, en aldaar, ne-
 vens de sleutels der Boomen, die niet door
 eene

Sluiten
 en ope-
 nen der
 Poorten
 en Boo-
 men.

(i) Refol. Vroedsch. L^r. N. 14 April 1681. bl. 325. Refol. Krygsraad, N. III.

eene Burgerwagt worden gebragt, gelegd in BURGER-
 eene Kist, waarvan de sleutel, aan 't huis van COMPAG-
 den voorzittenden Burgemeester, bewaard NIEN.
 wordt. Deeze sleutel wordt, door twee Ad-
 dels, van 't Stadhuis afgezonden, voor 't
 aanbreeken van den dag, van daar wederom
 afgehaald: waarna de sleutels der Poorten en
 Boomen uit de kist genomen, en overgege-
 ven of gezonden worden aan de Hoofd- en
 Bywagten, aan welken het openen der Poor-
 ten en Boomen aanbevolen is. Het Corpora-
 raalschap, welk op 't Stadhuis de wagt heeft,
 opent de Haarlemmer Poort. De Raampoort
 wordt geopend, door het Corporaalschap,
 welk, boven 't Nieuwe-zyds-Heeren Loge-
 ment, waakt, en de sleutels van 't Stadhuis
 haalt. Het Corporaalschap aan den Kamper-
 steiger en deszelfs Bypost aan de Peperstraat
 openen de houten Poort by de plaats der ge-
 wezen oude Stads Herberge, en de nieuwe-
 Stads-herbergs-Boom. Het Corporaalschap
 op de S. Antonis-Waag opent de Weesper
 Poort, en zendt, van daar, een' Adelborst,
 met drie of vier man en de sleutels, af, tot
 opening der Muider Poorte. Het Corpora-
 raalschap op de Reguliers-Waag opent de U-
 trechtsche Poort, en zendt, insgelyks, een
 Adelborst en twee of drie man af tot opening
 der Weteringspoort. Het Corporaalschap op
 de Westerhal opent de Leidsche Poort. En
 het Corporaalschap, welk, uit dezelfde Com-
 pagnie, in de Haarlemmer Poort waakt, van
 daar, des avonds, eenige manschap hebben-
 de afgezonden, om de Zaagmolenspoort te
 sluiten; wordt dezelve, des morgens, weder-
 om

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

om geopend, door eenige manschap uit het Corporaalschap, welk, van het Stadhuis, tot opening der Haarlemmer Poorte, afgezonden wordt (*k*). De sleutels der kisten met kruid en lood, die op de Hoofdpoorten moeten gevonden worden, zyn, by dage, in bewaaringe der Provoosten, dieze, des avonds, op de Hoofdwagten, aan de Officieren, die aldaar 't opperbevel hebben, ter hand stellen.

Dienst
der
Schutte-
ren, by
oproer
en brand.

In geval van onraad of oproer, moeten de Schutters, op 't slaan van der Stede klok, of 't roeren van de trom, in hun volle geweer, zynde thans een snaphaan, patroontas en degen, verschynten, voor de wooning van den Vendrig, om van daar te trekken, daar 't hun, door den Kapitein of eenen der mindere Officieren, in deszelfs plaatse, geboden wordt. De gewoonlyke Loopplaatfen of *Rendevous* der vyf Regementen zyn, tegenwoordig, voor het Oranje-Regement, langs de Texelsche kaai, tusschen de Spaarnedammer en nieuwe Brug; voor het geel Regement, op de Westermarkt; voor het blaauw Regement, op de Reguliers- of Botermarkt; voor het wit Regement, op den Dam, en voor het groen Regement, op de Heerenmarkt, zynde het Plein van het gewezen Westindisch-Huis. By ongeval van brand, moet de Wyk, of ten minste het huis, daar de brand ontstaan is, door eene of twee der naaste Compagnien, bezet worden, om den noodeloozen toevloed van volk, en 't

*Rende-
vous*, of
Loop-
plaatfen.

ge-

(*k*) Groot-Memor. N. XII. f. 45.

gevaar van dieverye te voorkomen. Burge-
meesteren hebben, in 't jaar 1758, by raade
der Kolonellen, orde gesteld, dat het trekken
der Burger-Compagnien *en Corps*, in gelede-
ren van niet breeder dan vier voet, en dus
geslooten, geschieden moet, buitengewoone
gevallen uitgenomen; dat zy bekwaame
plaats, voor rytuigen en lykstatien, moeten
laaten; en dat de Tromslaagers, in 't op-
trekken of by 't omslaan, geene trom zullen
hebben te roeren, wanneer hun eenig rytuig
nadert (1).

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

Op het laat komen op, of geheel weg bly-
ven van de wagt; op het dronken ter wagt
komen, of zyn; op het verwekken van op-
schudding aldaar; op het verzuimen zyner
schildwagt; op het schieten zonder last, en
onder 't voorttrekken, en op andere over-
treedingen der Ordonnantie voor de Schut-
terye, zyn geldboeten gesteld, die, door de
Corporaals, Schryvers en Ontvangers, wor-
den ingevorderd. De Provoosten genieten
een vyfde van deeze boeten. De overige
vier vyfde deelen worden, gemeenlyk, met
toestemminge van den Kapitein en Luite-
nant, besteed ten behoeve van het Corpo-
raalschap, waarin dezelve gevallen zyn, 't
zy aan eene jaarlyksche maalyd, of aan een'
zilveren lepel, voor ieder Schutter, of aan
beide.

Boeten
op de
overtree-
ding der
Ordon-
nantie
op de
Burger-
wagt.

Tot oefening der Schutteren in de hande-
ling der wapenen, zyn, door Burgemeeste-
ren, drie *Drilmeefters* aangesteld, en de Beurs

Dril-
meesters.

ge-

(1) Groot-Memor. N. XII. f. 48.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

geschikt, om de zestig Compagnien, van den zeven en twintigsten May tot Amsterdamse Kermis, dagelyks, de Zon- en Feestdagen uitgenomen, des nademiddags, by beurten, te drillen (*m*). Voormaals, plagt zulks te geschieden op de Stads Schermschool, nu de nieuwe Walsche Kerk (*n*). Doch na 't jaar 1685, geschiedt het op de Beurs, die, volgens eene schikking van Burgemeesteren van den vier en twintigsten May des jaars 1691, gedurende deeze oefening, geslooten wordt (*o*). De Tromslaagers slaan, des morgens, door hunne wyk, om, wanneer hunne Compagnien, des nademiddags, drillen moeten.

Tegen-
woordi-
ge ge-
steldheid
van den
Krygs-
raad.

De KRYGSRaad, onder welken de Burger-Compagnien onmiddelyk staan, bestaat, sedert den vyftienden September des jaars 1748, uit vyf Kolonellen, een over ieder Regiment; zestig Kapiteinen, een over elke Compagnie, en een gelyk getal van Luitenanten. De Kolonellen, Kapiteinen en Luitenanten maaken den grooten; de Kolonellen en Kapiteinen alleen den kleinen Krygsraad uit. Somtyds, doch zeldzaam, zyn ook de Vendrigs in den Krygsraad beroepen geweest. De Krygsraad vergadert, niet dan met voorkennisse van Burgemeesteren, op beschryvinge van Kolonellen, en raadpleegt en besluit, in deeze Vergaderinge, op alle zaaken, die tot dezelve behooren (*p*). De
Krygs-

(*m*) Handv. bl. 169.

(*n*) Handv. bl. 164.

(*o*) Handv. bl. 170.

(*p*) Vervolg der Handv. bl. 3.

Krygsraad van Kolonellen en Kapiteinen ^{BURGER-} komt, gemeenlyk eens's jaars, kort na May- ^{COMPAG-} dag, byeen, om den nieuwen Schutteren den ^{NIEN.} Schutters eed af te neemen. Voorts, oefent de Krygsraad regt, over misdaden, door Schutters, op of geduurende de wagt, jegens hunne Officiers of Medeschutters, begaan; de overtreeders in boete beslaande, of anderszins straffende, volgens de Ordonnantie, ook tot ontschuttering toe. Tot de gewoonlyke geldboeten, by de Ordonnantie, op sommige overtreedingen, gesteld, worden de overtreeders, door de Kapiteins, verweezen (q). De Krygsraad heeft, sedert eenige jaaren, eenen SECRETARIS in dienst, die aantekening houdt van deszelfs besluiten. Hy wordt thans, door Burgemeesteren, aangesteld. Volgens een besluit van den Krygsraad van den twaalfden October des jaars 1748, mogen geene Schutters zig steeken in de bestiering der Compagnien, noch zig eenigszins moeijen met de aan- of afstelling der Officieren (r).

De Kolonellen, Kapiteinen, Luitenants en ^{Verkie-} Vendrighs worden verkooren, door den ^{zing der} Krygsraad, uit Kolonellen, Kapiteinen en ^{Hoofd-} Luitenanten bestaande. Na de verandering ^{Officie-} des jaars 1580, plagten Burgemeesteren, by raade van Kapiteinen, Kolonellen te verkiezen (s). Tot in May des jaars 1673, plagten de Serjanten, door den Krygsraad, verkooren te worden. Doch, sedert, staat de ^{ren.} ver-

(q) Zie COMMELIN, bl. 814, 816, 817 *Aant.*

(r) Vervolg der Handv. bl. 4.

(s) Handv. bl. 115.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

verkiezing derzelve aan Kolonellen alleen (t): aan welken de Kapiteinen, nogtans, een drie dubbel getal opgeeven. Voorts, worden de Provoosten, op de voorstelling van Burgemeesteren, door den Krygsraad, aangesteld. De mindere Officiers, in elk Corporaalschap, en de Tromslaagers worden aangesteld, door de Kapiteinen. De Kolonellen stellen, sedert den twintigsten Juny des jaars 1691, de *Schryvers* en *Reinigers der Wagthuizen*, die, voor dien tyd, door Thesaurieren en Kolonellen, plagten gesteld te worden (u).

Vier
Buiten-
wyken.

Burgemeesteren hebben, van ouds, grooten invloed gehad op den Krygsraad, en zelfs, in 't jaar 1673, in ieder Regiment, een' Luitenant-Kolonel en een' Major aangesteld (v). Ook stellen haare Edele Groot-Agtbaarheden, nog tegenwoordig, de Hoofd-Officiers in de vier Compagnien, die, in 't jaar 1672, buiten de Stad, in de Vryheid, werden opgerecht (w). De vier Buitenwyken, tot welken deeze vier Compagnien behooren, strekken zig; de eerste, van den Amstel buiten de Utrechtsche Poort, tot aan de Weteringspoort; de tweede, van buiten de Leidsche Poort, tot aan de laatste raam by de floot van 't Pesthuis; de derde, van de gemelde floot, tot aan 't laatste huis voorby de Raampoort, en de vierde, van de Raam-

(t) Resol. van den Krygst. N. I. 19 Aug. 1660. N. II. 19 May 1673.

(u) Zie COMMELIN, bl. 815 Aant. b.

(v) Groot Memor. N. VI. f. 117.

(w) Groot-Memor. N. VI. f. 109.

Raampoort, tot aan de Haarlemmer Poort. BURGER-
COMPAG-
NIEN. Doch deeze Buiten-Compagnien, die ieder ook een' Kapitein, een' Luitenant, een' Ven-
drig en drie Serjanten hebben, behooren niet tot den Krygsraad in de Stad, en staan niet onder de vyf Kolonellen. De Kapiteinen derzelve hangen, onmiddelyk, van Burge-
meesteren af.

De inkomsten, uit welken de lasten van Inkom-
den Krygsraad betaald, en inzonderheid de ften van
gaande Ratelwagts onderhouden worden, den
zyn verscheiden. De voornaamsten zyn het Krygs-
Wagtgeld, welk, niet alleen door *Contribuee-
rende* Schutters; maar ook, door veele an-
dere soorten van ingezetenen, opgebracht
wordt. Wy hebbenze, hier voor (x), reeds
opgenoemd. Het Wagtgeld is, met het
toeneemen der behoeften van den Krygs-
raad, van tyd tot tyd, verhoogd, vooral, met
betrekking tot vermogenden, die, wegens
lighaamlyke ongesteldheid of Geloofsge-
zindheid, van de Wagts verschoonde worden.
Voorts, zyn, in 't jaar 1694, de onbewoon-
de Pakhuizen, die toen gerekend werden,
omtrent zes honderd in getal te zyn, door
een, met agt guldens ieder, ten behoeve
van den Krygsraad, belast (y). Voor dien
tyd, was den Krygsraad reeds een vierde
van een stuiver van elk half vat biers, welk
ingebragt werdt, toegelegd (z). En van
't jaar 1650 af, geniet dezelve de helft der
boe.

(x) *Bladz.* 116.

(y) *Handv. bl.* 168.

(z) *Resol. Vroedsch. Lt. C. 1 April 1661. f.* 130.

BURGER- COMPAGNIEN. ten, in de Corporaalschappen vallende, en tien guldens uit de vyftig, die, door zulken, welken het Poorterregt koopen, betaald worden; behalve nog twaalf stuivers van elke bezegeling, die voor Schepenen, of voor 't Geregt geschiedt, Schepenen-kenniffen daaronder begreepen; en, eindelyk, ook een' halven stuiver van elken stuiver, die voor Poortgeld betaald wordt (a).

Misverstand, omtrent het gebruik, welk de Stad van de inkomsten der oude Schutterryen gemaakt heeft. Alle deeze inkomsten zyn gekomen, in de plaats der voordeelen, die, oudtyds, door de drie Schutterryen, bezeten werden; indien men al mogt willen agten, dat het regt tot deeze voordeelen, door de vereeniging dier Schutterryen met de Burger-Compagnien, in den jaare 1580, tot de Burger-Compagnien, of tot den Krygsraad ware overgegaan. Doch deeze voordeelen waren toen zo gering geworden, dat zy naauwlyks noemenswaardig waren. De Viffchery in de Stads Graften, en de Wyntap, die der oude Schutterrye hadden toebehoord, waren, reeds voor lang, te gelde gemaakt, en 't gene 'er van gekomen was besteed, tot het opregten der Kloveniers-Doele (b). De Viffchery in 't Gouden-Water, zo zy al niet, gelyk wy vermoed hebben, omtrent den jaare 1650, van de Voetboogs- en Handboogschutterrye, nevens de Doelen, overgenomen geweest zy door de Stad, was toen zeer weinig waardig; gelyk zy, nog laatstelyk, in 't jaar 1763, voor niet meer dan vyf en twintig gul-

(a) Resol. Vroedsch. N. 20. 28 Octob. 1650. f. 120 verso. Handv. bl. 167.

(b) Zie hier voor, bl. 89, 95.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 131

guldens in 't jaar, is verhuurd geworden. Wy ^{BURGER-} merken dit hier te liever aan, om te doen ^{COMPAG-} zien, hoe zeer ten onregte, sommige Bur- ^{NIEUW.} gers, in zorgelyke tyden, opgemaakt tegen de Wethouderfchap, geklaagd hebben, dat hun de Doelen, en de inkomsten der oude Schutteryen ontvreemd waren (c). De Stad heeft dezelve niet naar zig genomen, dan tegen redelyke en rykelyke voldoening aan den Krygsraad, welks inkomsten die der oude Schutteryen zeer verre te boven gaan, en tot ondersteuning van welken, in 't jaar 1672, ook de inkomsten van de Overmanfchappen der Doelen bekeerd zyn (d).

Nog een ander misverftand heeft, in die zelfde tyden, en nog voor weinige jaaren, onder de Burgerye deezer Stad, plaats gehad: 't welk hier, eenigszins uitvoeriger, moet aangewezen worden. In 't jaar 1672, vorderde een gedeelte der Burgerye, misnoegd op de Regeering, „ dat geene Magiftraats- „ perfoonen, tot Secretariffen ingeslooten, „ Leden zouden zyn van den Krygsraad; „ welk men voorgaf, by oude Handveften, „ gevorderd te worden (e).” In 't jaar 1748, hebben sommigen, dit voorbeeld volgende, het zelfde, onder den naam van eenen *Vryen Krygsraad*, begeerd van Prinfe Willem den IV., die, in September des gemelden jaars, herwaards gekomen was, om de onruftige Gemeente te stillen. Schoon nu de onge- rymd-

(c) II. Deel, XIX. Boek, bl. 374, 391.

(d) II. Deel, XIX. Boek, bl. 408.

(e) II. Deel, XIX. Boek, bl. 374, 390.

BURGER- rymdheid van deezen eifch , uit het gene
COMPAG- wy, hier voor, over de aloude gesteldheid
NIEN. der Schutteryen en Burger-Compagnien,
hebben te boek gesteld, reeds genoegzaam
gebleeken is, zullen wy, hierby, nog twee
of drie aanmerkingen voegen, die het ter
nedergestelde nader bevestigen zullen.

't welk
aanloopt
tegen de
gewoon-
te van
alle ty-
den.

1. Men herinnere zig dan, in de *eerste* plaats, dat beide de Schutteryen en Burger- vendelen, in de oudste tyden, t'eenemaal afhankelijk geweest zyn van Burgemeesteren en van 't Geregt. 't Geregt stelde, in de vyftiende en zestiende eeuw, niet alleen de Hoofdofficiers der Wyken aan (*f*); maar behieldt ook aan zig, de Poorters te straffen, die, in 't stuk der wagt, overtreden hadden. Men vindt, onder anderen, dat een Poorter, die zyne wagt verzuimd, en in eene herberg gedronken hadt, op den agtsten Juny des jaars 1508, door 't Geregt, verweezen is, tot Bedevaart naar de Lieve Vrouwe van 's Graavenzande. Een ander, zynen Kapitein spytelyk toegesproken hebbende, werdt, op den vyftienden der zelfde maand, door 't Geregt, ter Stad uit gezet, met verbod van 'er wederom in te komen, voor dat hy te *hoge roemen* [Rome] geweest ware, op de verbeurte van zyne regte hand (*g*). By de Ordonnantie voor de Burgervendelen van den agtsten September des jaars 1580, behieldt het Geregt het regt van Crimineele straffen over de waakende Poorters
aan

(*f*) II. Deel, IV. Boek, bl. 355 V. Boek, bl. 464.
(*g*) Keurb. B. f. 107.

aan zig, latende aan den Krygsraad alleen-BURGER-lyk overig, met geldboeten, of met te bier COMPAG- en te brood leggen, te straffen (b). Burge- NIEN. meesteren en 't Geregt hebben, federt, menigvuldige Ordonnantien voor de Burger-Compagnien gemaakt, schoon, doorgaands, by raade van den Krygsraad. Ook zyn de handelingen en besluiten van den Krygsraad, genoegzaam door alle tyden heen, bestierd geworden door Burgemeesteren, die, tot in 't jaar 1748 toe, in den zelve, plagten voor te zitten (i). Al 't welke de afhankelijkheid der Burger-Compagnien van de Wethouderschap ten klaarste bewyft. Daarenboven, zyn, daar't hier eigenlyk op aankomt, tot in 't jaar 1748 toe, de Kolonellen, en zelfs veele Kapiteinen Leden der Regeeringe geweest, niet alleen voor, en in, maar zelfs lang na 't jaar 1580. Wy hebben 'er, in den loop van de *Geschiedenissen* der Stad, zo veele voorbeelden van aangetekend, dat het den Leezer verveelen zou, zo wyze hier allen herhaalden. De Schepens *Klaas Doeszoon* en *Dirk Hillebrandszoon Otter* waren, in 't jaar 1535, te gelyk Hoofdluiden of Kapiteinen der Burgerye (k). In 't jaar 1580, werden twee Oud-Burgemeesteren Kolonellen, en twee Raaden, de een Kolonel, de ander Kapitein. De regeerende Burgemeester, *Pieter Corneliszoon Boom*, was Kolonel, de Oud-Schepen, *Laurens Jacobszoon Reaal*, Kapitein, in 't jaar 1587 : de Oud-Schepens

(b) Zie Handv. bl. 146.

(i) Zie COMMELIN, bl. 825.

(k) Zie II. Deel, VI. Boek, bl. 37.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

pens *Jonas Witsen* en *Geurt Dirksz. van Beu-ningen*, in 't jaar 1618, Kolonellen; de Oud-Schepens *Jan Jacobszoon Hinloopen* en *Jan Willemszoon Bogaard*, de eerste Kapitein, de tweede Luitenant; de Oud-Schepen en Thesaurier *Jacob Pieterszoon Hoogkamer*, Kapitein; de Oud-Schepen en Raad *Volkert Overlander*, insgelyks (l). Zelfs bleef, in 't zelfde jaar, *Jacob Gerritsz. Hoing* Kapitein, schoon hy tot Burgemeester verkooren werdt (m). Uit eene Lyft der Kapiteinen van den jaare 1630, vergeleeken met de Lyften der Regeeringe, ziet men, dat de meesten Oud-Schepenen waren (n). De Oud-Burgemeester *Andries Bicker* was Kolonel, in 't jaar 1638: de Oud-Burgemeester *Jan van de Poll* en de Oud-Schepen *Cornelis Witsen*, in 't jaar 1650, en de Oud-Schepen *Cornelis Geelvinck*, in 't jaar 1672 (o). Na dien tyd, tot in 't jaar 1748 toe, zyn de Kolonellen en veele Kapiteinen Leden der Magistraat geweest, zo wel geduurende de Stadhouderyke, als Stadhouderslooze Regeeringe. De Oud-Raad van Burgemeesteren hadt, in 't jaar 1650, beslooten, dat een Kolonel, tot Burgemeester verkooren wordende, 't welk zeldzaam anders geschied is, dan na dat iemand eerst Schepen geweest ware, zou verstaan worden, van zyne Kolonelsplaats ontlaagen te zyn:

(l) II. Deel, X. Boek, bl. 19, 20, 69, 72. XIII. Boek, bl. 299, 304, 361. XIV. Boek, bl. 379, 407.

(m) Aantek. van Schepen GERARD SCHAEF PIETERSZ. N. 3. f. 29 verso.

(n) II. Deel, XIV. Boek, bl. 474.

(o) II. Deel, XV. Boek, bl. 20. XVI. Boek, bl. 148. XIX. Boek, bl. 349.

zyn: welk besluit, door de Vroedschap, was ^{BURGER-} goedgekeurd (p). Ondertuffchen, toonen ^{COMPAG-} de aangehaalde voorbeelden ten klaarste, dat ^{NIEN.} niets meer aanloopt tegen de gewoonte van alle tyden, dan te vorderen, dat de Hoofd-Officiers der Burger-Compagnien niet zyn Leden der Regeeringe.

2. Men voege hier nu, in de *tweede* plaat- ^{en tegen-} se, by, dat niet alleen geene oude Hand- ^{oude} vesten eischen, dat de Leden der Regeerin- ^{brieven,} ge, niet mogen zyn Leden van den Krygsraad, ^{keuren,} gelyk sommigen, nu en dan, dwaaslyk, ^{en wet-} hebben voorgegeven; maar dat regt het te- ^{ten.} gendeel, uit oude Brieven en Keuren, af te neemen is. Met zulke Brieven en Keuren, hebben wy, hier voor (q), beweezen, dat de gewapende Poorters, en de Schutteryen zelve, met eenen Burgemeester, of twee uit den Raade of uit den Geregte, aan 't hoofd, ter Heirvaart toogen; en dat de Heeren van de Regeeringe, in zorgelyke tyden, het Stad- huis, en de Plaats voor het zelve, aan 't hoofd der Poorteren, bewaakten. Zy zyn, derhalve, volgens de oudste brieven en ge- woonten, als de natuurlyke Hoofdfluiden der gewapende Burgerye, aan te merken.

3. Eindelyk, merk ik aan, dat zyne Hoog- ^{Ook is} heid Willem de IV., uit kragte eener byzon- ^{niet dit,} dere magtiging van 's Lands Staaten en vry- ^{maar eer} willige overgifte der Wethouderschap; also ^{het te-} 't regt des Stadhouders, gewoonlyk, alleen ^{gendeel,} gaat over 't Krygsvolk, staande op den staat ^{in 't jaar} van oorloge, niet over de Wagten en Schut- ^{1748,} ^{door den} ^{Prinse-} ^{te-}

(p) Handv. bl. 167.

(q) Bladz. 85, 105, 107.

BURGER-
COMPAG-
NIEN.

Erf-Stad-
houder,
Willem
den IV.,
by het
bewilli-
gen in
eenen
Vryen
Krygs-
raad, ver-
klaard.

terryen der Steden (r); schoon men, in 't jaar 1578, beweerde, dat de Stadhouder, in 't beleiden en schikken der Wagten, voorzien mogt, naar tyds gelegenheid (s); op den tienden September des jaars 1748, na 't hooren der bedenkingen van Burgemeesteren, wel heeft bewilligd, in 't houden van eenen *Vryen Krygsraad*; doch dat 'er geen blyk altoos is, dat die Krygsraad onafhankelyk zou moeten zyn van Burgemeesteren, of van myne Heeren van den Geregte; en al zo weinig, dat de Leden van den Krygsraad geene Leden van de Regeeringe zouden mogen zyn. De Vrye Krygsraad, dien de Prins-Erf-Stadhouder, voor eens, en voor dien tyd alleen, wilde gehouden hebben, moest, volgens zyne uitdrukkelyke verklaring, bestaan uit zulke Kapiteins, Luitenants en Vendrighs, als aan hunne Compagnien aangenaam waren; welke Kapiteins, Luitenants en Vendrighs vyf Kolonellen zouden aanstellen, en de plaatsfen der onaangenaame Hoofdofficieren vervullen; of een dubbel getal van de eenen en de anderen aan zyne Hoogheid aanbieden, die daaruit de verkiezing zou doen; zonder eenigszins te bepaalen, of de benoemden mogten zyn Leden der Regeeringe, of niet. Doch men heeft, in 't houden van deezen Krygsraad, geenszins voldaan aan 's Prinzen oogmerk, zo als zyne Hoogheid zelve, in de bekende *Publicatie* van den vyftienden September des jaars 1748, betuigd heeft.

(r) Zie GROTIUS Verantw. XIX Cap. bl. 225.

(s) Zie II. Deel, IX, Boek, bl. 467.

heeft. Den Schutteren en *Contribuanten* BURGER-
werdt, in verscheiden' Wyken, geene ge- COMPAG-
noegzaame *Vryheid open gelaten*, om de Le- NIEEN.
den tot den Vryen Krygsraad te stemmen.
Sommige Wyken, alle hunne Hoofd-Offi-
ciers onaangenaam verklaard hebbende,
stemden zelve anderen, in plaats van zulks
voor den Krygsraad over te laten. Voor-
naame Leden van dien zogenaamden Vryen
Krygsraad klaagden, dat zy, in hunne *vrye*
deliberatien en verkiezingen, geduuriglyk, *be-*
lemmerd en gestoord werden. Kortom, in by-
na alle wyken, hadden onbehoorlykheden
plaats gehad, die, door den Prinse, open-
lyk, werden afgekeurd. Eindelyk, kwam
'er eene benoeming van vyf Kolonellen, en
van een groot getal van Hoofd-Officieren,
in de plaats van zulken, die men, 't zy vry-
willig of gedwongen, onaangenaam verklaard
hadt, te voorschyn; welke benoeming zyne
Hoogheid verklaarde, uit toegeevendheid,
goed te keuren. Schoon nu, by de uitkomst,
noch zelfs Persoonen, die na vermaagschapt
waren met Leden der Regeeringe, Leden
van den Krygsraad geworden of gebleeven
waren, verklaart zyne Hoogheid egter ner-
gens, dat hierin aan zyn oogmerk ware vol-
daan. Hy erkent, in tegendeel, de af-
hangkelykheid des Krygsraads van de Re-
geeringe, begeerende, dat dezelve niet ver-
gaderen zou, dan met voorkennis van Bur-
gemeesteren. Ook stelt hy, dat de verkie-
zing van Kolonellen en Hoofd-Officieren,
die, voortaan, door den Krygsraad, zou ge-
schie-

WAG-
TEN.

schied en, geschieden moest, *in Conformiteit van de Privilegiën, oude Costumen, Reglementen en berkomen* (f), alle welken wy, te voren, getoond hebben, dat niet slegts het aanstellen van Leden der Regeeringe tot Leden van den Krygsraad gedoogen, maar zelfs aanpryzen en beveelen.

Uit al het gezeide, maaken wy, met reden, onzes oordeels, dit besluit, dat, te beweeren dat de Krygsraad onafhangkelyk is van de Wethouderfchap, en geene Leden gedooft, die Leden der Regeeringe zyn, niet alleen niet steunt op, maar veeleer aanloopt tegen de Verklaaringen van den Prinse Erf-Stadhouder, Willem den IV., van den tienden en vyftienden September des jaars 1748, en vierkant ftrydt met de oude en latere gewoonten, keuren en wetten (t).

III.

RUITERWAGT EN RATELWAGT.

Oudste
aanstel-
ling der
Nagt-
wagt,
nader-
hand,
ook *Rui-
terwagt*
genaamd.

't **I**s ten hoogste waarschynlyk, dat 'er, behalve de waakende Schutters en Poorters, al vroeg in de vyftiende eeuw, eene Nagtwagt aangesteld is door 't Geregte; hoewel my hiervan, nergens, eenig klaar bescheid is voorgekomen. In de oude Keure, hier voor (u) te boek gesteld, wordt onderscheid gemaakt tusschen *Wachters* en *Wa-*

(f) Vervolg der Handv. bl. 3. en hier agter, in de Bylaagen, Lr. E.

(t) Groot-Memor. N. XI. f. 118.

(u) Bladz. 991.

Wakers; schynende, door de eenen, de waakende Poorters, en door de anderen, de aangestelde Nagtwagt verstaan te moeten worden. Ook schynt op de Nagtwagt te zien de Keur van den drie en twintigsten May des jaars 1453, die, in 't jaar 1477, vernieuwd, en waarby, op lyfstraffe, verboden werdt, *een Waker* aan te vallen, of te kwetsen, by nagt; en den Waaker toegestaan, zig te weeren, *sonder iet daeraen te misdoen* (v). In de Ordonnantie van den jaare 1481 voor de waakende Poorters, wordt van de *oude Waakers* gewaagd (w): waarmede, insgelyks, de Nagtwagt schynt gemeend te worden. Doch eene andere Ordonnantie van 't Geregt, voor eenen *Kapitein van de Nagtwagt*, geeft ons het eerste licht, omtrent de gesteldheid der Nagtwagt, op het einde der vyftiende eeuw. Dus luidt zy woordelyk:

Opten XVIIJ. dach van December, anno XCIIJ. [1493], wert beuolen Cornelis Willemszoon, als Capitein van de nachtwaeck, dat hy, ouer de bewaernissen van der Stede ende alle de gemeente, al noch annemen soude XVI. mannen, die hem tot cost ende wedden van der Stede des nachts soude helpen waken, ende dat hy die onderhouden soude, tot dat hem anders gedaen weten soude wesen. pntibus den Schout, Jacob van berch burgermeester, Stans Claes zoen ende merten dircx zoen, schepenen (x).

Doch

(v) Keurb. A. f. 24, 90. Handv. bl. 833.

(w) Zie hier voor, bl. 103.

(x) Groot-Memor. N. I. f. 207.

WAG-
TEN.

De Rui-
terwagt
wordt
aange-
fteld, tot
het be-
waaken
van de
Vier-
fchaar en
van de
Stad.

Doch gelyk de aanneeming deezer zefften mannen, flegts voor eenen tyd, bevolen was, zo fchynt deeze Nagtwagt ook, eerlang, wederom afgefchaft te zyn. Maar omtrent dien zelfden tyd, was 'er eene Nagtwagt van *Vier horffers* in Stads dienst, dezelfde, vermoed ik, welken men, sedert, *Ruiterwagt* genoemd heeft, en die, van ouds, de ronde, te paarde, door de Stad, fchynden gedaan te hebben. Burgemeesteren bevalen, op den zeven en twintigften May des jaars 1495, dat *Jan Morfeel*, by die *Vier horffers* (4), nog acht goede gefellen zou aanneemen, om des nagts de Stad te bewachten, na ouder gewoonten (y). Voor deeze Wagt, werdt, onder den naam van *Ruiterwacht*, op den vier en twintigften January des jaars 1550, eene Ordonnantie be raamd, waarby blykt, dat zy, zo wel als haar Kapitein, door Burgemeesteren, werdt aan-

(y) Groot-Memor. N. I. f. 301.

(4) *Hors*, *Ors*, en, by verzetting, *ros* betekende, oudtyds, *paard*. (Zie KILIAAN op 't woord *ORS*. en HUYDECOPER *Proeve*, bl. 485.) Van waar wy de woorden *roskam*, *rostuischer*, en anderen behouden hebben. Ook is 'er 't woord *horffer*, welk wy hier ontmoeten, van gemaakt. Ik besluit, dat deeze *horffers*, naderhand, de *Ruiterwagt* genoemd zyn, en ik stel vast, dat de *Ruiterwagt* te paarde diende, niet om aan 't woord te voldoen, want men verftondt, van ouds, door *Ruiters*, zo wel knegten, die te voet, als die te paarde dienden (Zie MATTHÆI *Anal.* Tom. I. p. 406, 407, 427, 497); maar, voornaamlyk, om dat de *Ratelwagt*, naderhand, om haar te betervan *Ruiterwagt*, of *rydende wagt*, te onderscheiden, eene *gaande Ratelwagt* genoemd werdt. Zie *Handv.* bl. 833.

aangesteld; dat zy de Vierschaar, en eeni-^{WAG-}ge andere Plaatsen in de Stad bewaakte, en, ^{TEN.} nevens de Poortiers, des morgens, de Stads Poorten opende. Voorts, waren haar zekere vaste noodhulpen toegevoegd, *Wapelaars* genaamd (z). Doch in 't jaar 1525, hadden Burgemeesteren, by raade van den Geregte, *Cornelis Symonsz. Roos van Naarden* aangenomen, om, met *dirck Jansz bors*, *Capiteyn te wesen snachts* (a): waar uit blykt, dat de Nagtwagt toen reeds sterker in getal moet geweest zyn, dan zy plagt. Zy was, naar 't schynt, in dien tyd, van de Ruiterswagt onderscheiden, alzo men vindt, dat *Peter Laers* of *Kaers*, in 't jaar 1561, Luitenant van de Ruiterswagt, onder den Kapitein *Jan Wessels*, *alias den duytischen moeriaen*, en te gelyk Kapitein van de *Voorwagt* geweest is (b). Veelligt, werdt de oude Nagtwagt de *Voorwagt* genoemd, om dat zy, in den voornagt, waakte. De Ruiterswagt, die de poorten openen moest, schynt, in den nanagt, gewaakt te hebben. Omtrent deezen tyd, bestondt de Nagtwagt uit niet meer dan zestig man; doch zy werdt, in 't jaar 1568, op honderd man gebragt (c). Voorts, vind ik, dat, in 't jaar 1570, vier Wagters werden aangesteld, om de Vierschaar, by dage, te bewaaken (d). Zy werden, waarschynlyk, der oude Ruiterswagt

(z) Groot Memor. N. II. f. 19.

(a) Groot Memor. N. I. f. 285.

(b) Groot Memor. N. II. f. 89 *versa*.(c) Resol. Vroedsch. N. 2. 16 Aug. 1568. f. 103 *versa*, en II. Deel, VII. Boek, bl. 163.

(d) Resol. Vroedsch. N. 2. 6 Febr. 1570. f. 140.

WAG-
TEN.

wagt bygevoegd. En 't schynt, dat de Nagtwagt in 't gemeen, sedert, den naam van *Ruiterwagt* gekreegen heeft, also ik niet alleen vind, dat de Vroedschap, in 't jaar 1576, besloot, de *Ruiterwagt*, die toen honderd en twaalf man sterk was, (al te groot een getal, als men onderstellen zou, dat 'er, behalve deeze *Ruiterwagt*, nog eene *Nagtwagt* van honderd man in Stads dienst geweest was,) tot op zeventig man, te verminderen (*e*); maar ook, dat, volgens het *negende* Lid der *Satisfactie* van den jaare 1578, de bende der *Nagtwakeren*, by *Burgemeesteren* te stellen, uit niet meer dan veertig man, bestaan mogt (*f*); en dat, in 't jaar 1585, voor 't eerst, beslooten werdt, boven de oude *Ruiterwagt*, de eenigste *Nagtwagt*, die toen genoemd wordt, eene *gaande Ratelwagt* aan te stellen (*g*), die, tot heden toe, in wezen gebleeven is.

Oor-
sprong,
gesteld-
heid en
dienst der
tegen-
woordi-
ge Rui-
terwagt.

Wat de *RUITERWAGT* in 't byzonder betreft; zy schynt, na 't aanstellen der *Ratelwagt*, of, grootendeels, afgedankt, of liever, allengskens, uitgestorven te zyn, tot op eenige weinige perfoonen na, die 't *Stadhuis* en de *Vierschaar* bewaakten, en den naam van *Ruiterwagt* behielden, schoon zy niet meer te paarde dienden, als van ouds. Doch deeze *Ruiterwagt*, door onvoorzigtigheid, oorzaak gegeven hebbende tot den brand van 't *Stadhuis*, op den zevenden July

(*e*) Resol. Vroedsch. N. 3. 25 Aug. 1576.(*f*) Handv. bl. 42. [141.] en hier voor, II. Deel, IX. Boek, bl. 450.(*g*) Resol. Vroedsch. N. 5. 14 Dec. 1585.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 143

ly des jaars 1652, werdt, in 't jaar 1656, af-^{WAG-}gedantkt (b), en, niet voor 't jaar 1664, we-^{TEN.}derom opgeregt. Zy kreeg toen eene Instructie, waarnaar zy zig, in 't bewaaren en bewaaken van 't Stadhuis, hadt te gedraagen, die, reeds te vooren, ontworpen was (i); doch nu veranderd en vernieuwd werdt. In deeze Instructie of Ordonnantie, draagt zy, blootelyk, den naam van *Wagters van 't Stadhuis* of *Ruiterwagt* (k). En 't blykt, uit eene *Resolutie* der *Vroedschap*, kort te vooren genomen, dat het Stadhuis, waarschynlyk, sedert het jaar 1656, door Soldaaten, bewaakt geworden was: zynde, terstond na 't afdanken der Ruiterwagt, een vendel van honderd en zestig soldaaten, in derzelve plaats, opgeregt (l). Doch men vondt toen geraaden, de soldaaten van daar te ligten, en dertig man, tot bewaaringe van 't Stadhuis, aan te neemen (m). De gaadje deezer Waakers van 't Stadhuis plagt vyftien guldens ter maand te zyn. Doch in 't jaar 1720, is zy, met vyf guldens ter maand, verhoogd (n). Zy genieten, daarenboven, verscheiden' andere voordeelen, met naame, van de Paaren, die zig, by Commissariffen van Huwelyksche zaaken, latende aantekenen, of, op 't Stadhuis trouwende, door de Ruiterwagt, op- en afgeleid worden.

De

(b) Resol. Vroedsch. N. 20. 9 July 1652. f. 249. Lr. A. 14 April 1656. f. 96.

(i) Groot-Memor. N. IV. f. 93 verso, 97 verso.

(k) Groot-Memor. N. V. f. 135, 143 verso.

(l) Resol. Vroedsch. Lr. A. 14 April 1656. f. 96.

(m) Resol. Vroedsch. Lr. D. 28 Jan. 1664. f. 97.

(n) Groot-Memor. N. IX. f. 262 verso.

WAG-
TEN.

De Ruitervagt, die, in 't jaar 1664, uit dertig man, bestondt, bestaat tegenwoordig uit niet meer dan zes man. Zy worden, door Burgemeesteren, aangesteld; en hadden, tot in 't jaar 1746, eenen byzonderen Kapitein, welk ampt toen vernietigd werdt (o). Thans staan zy, onder den oudsten Kapitein van de Ratelwagt. By nacht, zyn zy verplicht, de bevelen van den Kapitein, Luitenant of Vendrig, die de Wagt op 't Stadhuis heeft, te gehoorzaamen. Zy zyn, by dage, gewapend met een' geverwden stok, daar Stads wapen op staat, en met een' houwer tot zydgeweer. By nacht, voeren zy, in de plaats van den stok, een' halven piek (p).

Aanstelling der Ratelwagt, en veranderingen in dezelve.

De RATELWAGT heeft haaren naam naar de groote *ratels*, die zy, des nagts door de Stad gaande, roert, voor 't uitroepen van het uur en half uur, en vooral ook, by 't ontstaan van brand, of anderen onraad. Zy is, daarenboven, met een' houwer en halven piek, gewapend. By haare eerste opregting, in den jaare 1585, werdt belast, dat zy, twee aan twee, zonder licht, door de Stad gaan zou (q). Doch 't blykt, dat zy, in de volgende eeuw, eer nog de Lantaarnen in gebruik gebragt waren, licht by zig gehad heeft (r). De eerste opregting der Ratelwagt geschiedde, door Burgemeesteren, by raade van den Krygsraad, en werdt, naderhand,

(o) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. van 28 July 1746. f. 131.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. D. 28 Jan. 1664. f. 97. Groot-Memoriaal, N. V. f. 135.

(q) Keurb. G. f. 265. Zie ook Handv. bl. 333.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. F. 19 Novemb. 1668. f. 115.

hand, goedgekeurd door de Vroedschap (s). WAG-
 Vervolgens, werdt, in 't jaar 1616, be- TEN.
 flooten, de nieuwe Stad, daar veele luiden
 nog zeer eenzaam woonden, ook van eene
 Wagt te voorzien (t). 't Schynt, ondertus-
 schen, dat, na 't jaar 1585, de aanstelling der
 Ratelwagten, aan elken Burger-Kapitein is
 overgelaaten; gelyk ik, met zo veele woor-
 den, in zekere geschreeven' *Aantekeningen*
 van Schepen GERARD SCHAEF PIE-
 TERSZ. gemeld vinde; midsgaders, dat zy
 toen, door Kolonellen, ten overstaan van
 twee Kapiteinen, betaald werden. 't Liep,
 ten minste, tot in 't jaar 1620, of langer,
 aan, eer de Ratelwagt tot eene byzondere
 Compagnie gebragt werdt, en haaren Kapi-
 tein, Luitenant, Serjanten en mindere Of-
 ficieren kreeg. Burgemeesteren, die, van
 ouds, de Hoofd-Officieren der Nagt en
 Ruitewagt plagten aan te stellen, stelden
 nu ook de Kapiteinen en Luitenanten (u),
 en, waarschynlyk, ook de Serjanten over
 de Ratelwagt. Zelfs vindt men, dat de aan-
 stelling van de Noodhulpen der Ratelwagts;
 't welk, in 't jaar 1673, zo wel als de aan-
 stelling der Ratelwagts, en der Luitenanten
 en Serjanten over dezelve, aan Kolonellen
 werdt aanvertrouwd (v); in 't jaar 1620, aan
 Burgemeesteren gestaan heeft (w). In 't jaar
 1628,

- (s) Resol. Vroedsch. N. 5. 14 Decemb. 1585.
- (t) Resol. Vroedsch. N. 11. 15 July 1616. f. 176.
- (u) Groot Memor. N. II. f. 290.
- (v) Handv. bl. 835.
- (w) Groot-Memor. N. II. f. 290.

WAG-
TEN.

1628, was de Ratelwagt reeds honderd agt en vyftig man fterk (x). Doch na de jongfte Vergrooting der Stad, werdt zy, in 't jaar 1672, zeer veel vermeerderd in getal; onder twee Compagnien gebragt, en van dubbele Hoofdofficieren voorzien (y). Maar 't leedt naauwlyks een jaar, of 't getal der Ratelwagts werdt wederom verminderd, en op twee honderd en tagtig man gebragt, die in zeventig Wyken verdeeld werden (z). Op dit getal, bleef de Ratelwagt bepaald, tot dat, in 't jaar 1685, de jongfte Vergrooting der Stad genoegzaam bevolkt was. De Vroedschap besloot toen, nog twee honderd Ratelwagts te voegen by de voorigen twee honderd en tagtig, en de vier honderd en tagtig man te verdeelen in honderd en twintig Wyken, juist het dubbel getal der wyken, in welken de Burger-Compagnien verdeeld zyn. Burgemeesteren werden gemagtigd, om, by raade van Kolonellen, de Wagten te regelen (a); gelyk geschiedde (b). Op dit getal, is de Ratelwagt, sedert, gebleeven, uitgenomen dat, in de Wyk buiten de Leidsche Poort, binnen de Vryheid, in 't jaar 1754, eene Nagt- of Ratelwagt aangesteld is (c). De vier honderd en tagtig man, die binnen de Stad waaken, hebben nog een goed getal van *Noodbulpen* nevens zig, die, in geval van ziekte of afwezendheid der

(x) Aantek. van Schepen G. SCHAEP PIETERSZ.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. I. 7 April 1672. f. 36.

(z) Resol. Vroedsch. Lr. I. 31 Maart 1673. f. 162.

(a) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 8 Jan. 1685. f. 248.

(b) Groot-Memor. N. VII. f. 118 verso.

(c) Keurb. T. f. 194 verso. Vervolg der Handv. bl. 5.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 147

der vaste Wagts, hunne post waarneemen. WAG-

Ten dienste der Ratelwagt in de Stad, zyn TEN.
vier Wagthuizen of *Corps de garde* geschikt, Wagt-
twee aan de oude zyde, onder eene der boo- huizen of
gen aan de oostzyde van de Beurs, en aan Corps de
de Zuider-Kerk; en twee aan de nieuwe zy- garde
de, in de Tuinstraat, en aan de Amstel-Kerk. voor de
In ieder Wagthuis, onthouden zig, 's nagts, Ratel-
agt man uit de Ratelwagt, een Serjant, een wagt.
Corporaal, en zes Adelborsten, die verplicht Wyze en
zyn, twee aan twee, de ronde te doen, en tyd van
toe te zien, dat de Wagten, naar behooren, waaken
en roe-
waargenomen worden. pen.

De Oud-Raad van Burgemeesteren heeft, laatstelyk, op den een en dertigsten July des jaars 1754 (*d*), eene Orde beraamd, op het bezetten van de Nagtwagt, waarby ook het Loon derzelve, van nieuws, geregeld is. Het jaar is, by dezelve, in vier deelen verdeeld, waarnaar het uur, op welk de manschap aan de Wagthuizen komen moet, om door den Corporaal te worden afgelezen, geschikt is: te weeten,

1. Van den twaalfden May tot den vierden Augustus: wanneer de afleezing, ten half tien uren, geschiedt.
2. Van den vierden Augustus tot den zeven en twintigsten October: wanneer de tyd der afleezinge op negen uren bepaald is.
3. Van den zeven en twintigsten October tot den veertienden February: zyn-
de

(*d*) Resol. van den Oud-Raad van Burgem. 31 July 1754.
bl. 14.

WAG-
TEN.

de den tyd der afleezinge dan ten half negen uren.

4. Van den veertienden February tot den twaalfden May : geschiedende dan de afleezing wederom ten negen uren.

De Wagts moeten , om 't half uur , door hunne Wyk , ratelen , en uitroepen , hoe laat het zy . Zy gaan nog , twee aan twee , de wyk rond , en beginnen , het gantsche jaar door , ten tien uren , te roepen . In de vier Zomermaanden , dat is , van den twaalfden May tot den vierden Augustus ; wanneer het zelfde paar Wagts , den gantschen nagt door , waakt , waarvoor de man vyf stuivers geniet ; is de laatste roep ten half drie uren . In den overigen tyd van 't jaar , waaken twee paar Wagts , in elke Wyk ; een paar in den voornagt , en een paar in den nanagt . De voornagt eindigt ten twaalf uren , uitgenomen in de vier Wintermaanden , dat is , van den zeven en twintigsten October tot den veertienden February , wanneer hy ten een ure eindigt . In deeze vier maanden , is de laatste roep ten half zes uren , en ieder man wint dan vyf stuivers ; doch niet meer dan vier stuivers , in den overigen tyd van 't jaar , zo lang , met dubbele wagt , gewaakt wordt . Van den vierden Augustus tot den vyftienden September , en van den een en dertigsten Maart tot den twaalfden May , is de laatste roep ten half vier , en van den vyftienden September tot den zeven en twintigsten October , en van den veertienden February tot den een en dertigsten Maart , ten half vyf uren . Die
in

in den voornagt waaken, haalen hunne ratels ^{WAG-}
 en geweer van de Wagthuizen, welken, ^{TEN.}
 door hen, die in den nanagt waaken, van
 hun overgenomen, en 's morgens aan de
 Wagthuizen te rug gebragt worden.

De Wagts mogen, voor tien uren, de ^{Inhoud}
 ratels niet roeren, dan in geval van brand, ^{der Or-}
 of anderen onraad. Die 's avonds, of 's mor- ^{donna-}
 gens, by 't afleezen van de Wagt, niet te- ^{tie voor}
 genwoordig zyn, mogen, in eene halve ^{de Ra-}
 maand, niet waaken; of worden, anders- ^{telwagt.}
 zins, ter bescheidenheid van den Kapitein,
 in boete beslaagen. Op het dronken ter
 wagt komen, of zyn; het slaapen in hoeken
 en winkels, en andere onbehoorlykheden,
 zyn ook boeten gesteld. By ziekte, of noo-
 dige afwezendheid van een' der vaste Ra-
 telwagts, waartoe de Kapitein verlof geeft,
 waakt zyn Noodhulp, dien hy, by tyds,
 waarfchuwen moet, in zyne plaatse. De
 vaste Wagts mogen niet voor elkanderen,
 noch buiten hunne Wyk, waaken. Doch
 zo de Noodhulp van eene Wyk ziek is,
 wanneer hy zou moeten waaken, mag zyne
 post, door den Noodhulp van eene andere
 Wyk, die geene wagt te doen heeft, ver-
 vuld worden. De Wagts, zig, tegen eeni-
 ge Soldaaten, Burgers of anderen, met vloek-
 en, schelden, slaan, of op eenige andere wy-
 ze, vergrypende, worden daadelyk afgezet.
 Alle deeze en andere punten zyn vervat in
 de Ordonnantie van den zevenden October
 des jaars 1673, naar welke, de Ratelwagts,
 by hunne aanstelling, belooven, zig te zul-
 len gedraagen; voorts, zig, by eede, ver-

WAG-
TEN:

bindende, tot gehoorzaamheid aan Burgemeesteren, Kolonellen, en hunnen Kapitein (e).

Aanstelling der Kapiteinen, Luitenanten, Serjanten en mindere Officieren van de Ratelwagt.

Uit het gene wy, hier voor, hebben aangetekend, blykt genoegzaam, dat de aanstelling der twee KAPITEINEN over de Ratelwagt, ten allen tyde, aan Burgemeesteren gestaan heeft. Alleenlyk, is, deswege, voor eenige jaaren, verschil ontstaan met Kolonellen der Schutterye, die beweerden, dat hun de aanstelling toekwam. Men verbleef, van de eene en de andere zyde, het geschil aan de besliffing van den Prinse-Erffstadhouder, Willem den IV., die, na 't overweegen der wederzydsche *Memorien*, op den agttienden May des jaars 1751, uitspraak deedt, ten voordeele van Burgemeesteren: te gelyk, verklaarende, dat Burgemeesteren ook alleen geregtigd waren, om den Collecteur van 't Wagtgeld en Knecht van den Krygsraad aan te stellen (f). De Kapitein van de Ratelwagt, die door Kolonellen aangesteld was, bleef egter, by inschikking, in dienst; doch ontving, van nieuws, eene Acte zyner aanstellinge van Burgemeesteren.

De aanstelling der LUITENANTEN en SERJANTEN schynt, in 't jaar 1673, aan Kolonellen gelaaten te zyn, en geschiedt, nog tegenwoordig, door dezelve. De Ratelwagts en de Noodhulpen worden, insgelyks, door Kolonellen gesteld, op den voorflag der Burger-Kapiteinen van elke Wyk. De *Corporaals*

(e) Handv. bl. 834.

(f) Vervolg der Handv. bl. 4.

raals en *Adelborsten* worden, door de Kapi- BEZET-
teins der Rattelwagts, gekooren. TING.

IV.

GUARNIZOEN OF BEZETTING.

Amsterdam werdt, in de oudste tyden, Oudste
alleen door Poorters, beschermd, te- bezettin-
gen aanlagen van binnen en van buiten. De gen in
Graaven waren niet gewoon, bezetting te Amster-
dam.
leggen in de Steden, en begonden, niet voor
de regeering van 't Huis van Bourgondie,
geregeld Krygsvolk te bezoldigen. Ten tyde
van Vrouwe Jacoba, was 'er, alleenlyk, voor
weinige weeken, bezetting, in Amsterdam,
gelegd geweest, om de Stad te beveiligen, te-
gen de aanlagen der Kabbeljaauwschen (g). In
't jaar 1445, lieten de Hoekschen, insgelyks,
eenige geregelde manschap, onder Reinoud
en Gysbrecht van Brederode, in de Stad,
die 'er egter, voor 't einde des jaars, door
Hertoge Filips van Bourgondie, wederom
uit gedreeven werdt (h). En na dien tyd,
vind ik niet, dat de Stad bezetting, van 's
Graaven of 's Lands wege, ingenomen heeft,
tot dat zy, in Maymaand des jaars 1567,
genoodzaakt werdt, den Heer van Noircar-
mes, met vier vendelen Spaansche knegten,
te ontvangen (i).

Doch,

(g) II. Deel, III. Boek, bl. 318.

(h) II. Deel, III. Boek, bl. 243, 245.

(i) II. Deel, VIII. Boek, bl. 262.

BEZET-
TING.De Stad,
heeft, al
vroeg,
knechten
in haare
foldye
aange-
nomen.

Doch, voor dien tyd, hadt de Regeering, verscheiden' maalen, knechten in Stads foldye aangenomen; gelyk, onder anderen, in de jaaren 1482, 1504, en 1515, geschied was (k). In 't jaar 1518, hadt de Stad vyftig man in haaren dienst, over welken Burgemeesteren, met goedkeuring van 't Ge-regt, *Caspar beyerstoffer*, als *hoofdman ende Capitein*, hadden aangenomen, die ook, voor den tyd van een jaar, werdt aangesteld, om 't volk in den wapenhandel te oefenen, op eene wedde van vyftig guldens, en vrye wooning, te weeten, *t zuderhuys op douwe zyds sluyse (l)*. In laater' tyd, en vooral in de zeventiende eeuw, heeft de Stad, dik-wils, eenige vendelen Soldaaten in haaren byzonderen dienst aangenomen, over welken, Burgemeesteren de Hoofd-Officieren stelden (m). De twee laatste Compagnien, ieder van twee honderd man, werden, in 't jaar 1684, aangenomen; sedert, op honderd en vyftig man, verminderd; doch in 't jaar 1689, wederom op twee honderd man gebragt. Maar in 't jaar 1692, op honderd, en in of na 't jaar 1693, op zestig man verminderd (n), tot dat zy, in 't jaar 1697, geheellyk, werden afgedankt (o). Na wel-

(k) Keurb. A. f. 131 verso. B. f. 82. D. f. 25. II. Deel, IV. Boek, bl. 365, 415. V. Boek, bl. 466.

(l) Groot-Memor. N. I. f. 275 verso.

(m) Groot-Memor. N. III. f. 325.

(n) Resol. Vroedsch. Lr. P. 28 Jan. 4 Febr. 1684. f. 314. 322. Lr. Q. 23 Maart, 24 May 1684. f. 68, 134. Lr. S. 12 Jan. 1689. f. 217. Lr. V. 7 Maart 1692. f. 251. Lr. W. 14 Sept. 1693. f. 224.

(o) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 16 Nov. 1697. Groot-Memor. N. VIII. f. 142.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 153

ken tyd de Stad geene Soldaaten in haaren byzonderen dienst gehad heeft. Men vindt meer dan één blyk, dat het Krygsvolk, welk in Stads dienst aangenomen werdt, ook alleen aan de Stad eed gedaan heeft (p).

De bezetting, die, van 's Graaven wege, in 't jaar 1567, in de Stad gelegd was, bleef 'er niet lang: en in 't jaar 1571, beloofde de Regeering twee honderd duizend guldens, om van Spaansche bezetting, en van een Kasteel, waarmede Alva de Stad bezwaaren wilde, voor altoos, vry te zyn. De penningen werden, voor 't grootste gedeelte, opgebracht, en, voor 't overige gedeelte, der Stad, in 't volgende jaar, kwyt gescholden (q). De belegering der Stad, die, in 't zelfde jaar, van de Staatsche zyde, ondernomen werdt, noodzaakte haar, versterking van bezetting te verzoeken, die gedeeltelyk in, gedeeltelyk buiten de Stad gelegd werdt (r). De bezetting, die in de Stad lag, werdt, sedert, met zes vendels Stads knegten versterkt, die, in 't jaar 1578, in gevolge van het derde Lid van het Verdrag van *Satisfactie*, zeer tegen den zin der Roomsche Regeeringe van dien tyd, afgedankt werden, en te gelyk, over de overige knegten, die in vier vendelen werden verdeeld, nieuwe Officiers gesteld (s). Doch deeze knegten, 't hunne gedaan hebbende tot de verandering der Regeeringe, die kort hierna

BEZETTING.

De bezetting der Stad van 's Lands wege wordt op twee vendelen, ieder van twee honderd koppen, gebragt.

VOOR-

(p) Groot Memor, N. II. f. 237 verso. N. III. f. 80 verso.

(q) II. Deel, VIII. Boek, bl. 310, 326.

(r) II. Deel, VIII. Boek, bl. 325, 326, 353.

(s) II. Deel, IX. Boek, bl. 411, 412, 419, 420, 448, 459.

BEZET-
TING.

voorviel, werden, eerlang, op twee vendelen of Compagnien, ieder van twee honderd koppen, gebragt (1); welke twee vendelen, na dien tyd, van 's Lands wege, de gewoonlyke bezetting der Stad gebleeven, en, sedert lang, op de verdeeling van 't Noorderkwartier, gebragt zyn.

Voor-
waarden,
op wel-
ken de
bezet-
ting hier
ter Ste-
de ont-
vangen
is, en ge-
houden
wordt.

Om nu te doen verstaan, op welk een' voet, deeze bezetting, hier ter Stede, ontvangen en gehouden worde, zullen wy, beknoptelyk, aanwyzen, wat, desaangaande, zo wel by de overeenkomst op den Afstand van de Satisfactie des jaars 1581, als in laater' tyd, bedongen en beslooten is. De bezetting zou, volgens het vierde Lid der gemelde Overeenkomst, door Prinse Willem den I., aan wien de hooge Overheid geduurende den oorlog opgedraagen was, alleen, vermeerderd of verminderd mogen worden, naar dat de nood zulks vorderde. En in geval zyne Doorlugtigheid de bezetting versterkte, werdt haar, by het vyfde Lid, *Servitiegeld* toegelegd, even als de andere Steden van Holland gaven. Doch dat dit Lid alleen begreepen is, te moeten gepast worden op eene versterking van bezetting, die, door Prinse Willem den I., noodig geoordeeld was, is af te neemen uit een besluit der Vroedschap van den jaare 1673. Het Regiment van Walddek, hier toen, eenigen tyd, in bezetting gelegen hebbende, hadt tien stuivers ter weeke, voor ieder hoofd, *Servitiegeld* genooten. Doch men stelde, kort daarna, vast,
nooit

(1) II. Deel, IX. Boek, bl. 13.

nooit wederom *Servitiëgeld* toe te staan (u). BEZET-
 Volgens het *derde* Lid der meergemelde O- TING.
 vereenkomst, moest de Bezetting betaald
 worden uit de gemeene Lands middelen, die,
 in de Stad en derzelver Vryheid, geheeven
 worden. En zo de andere Soldaaten, in Hol-
 land leggende, met Laken, werden betaald;
 zou zy ook eene maand soldye in 't jaar, in
 Laken, ontvangen moeten. Doch in de wy-
 ze van betaalinge der Stads Bezettinge, is
 merkelyke verandering gekomen. Men vindt,
 dat 'er, reeds in 't jaar 1599, een *Pagadoor*
 of *Betaalmeeſter* der Bezettinge, door Burge-
 meesteren, is aangesteld (v), en deeze amp-
 tenaar is, nog tegenwoordig, in wezen (w).
 Hy is, al van ouds, bevoegd geweest, om,
 elke maand van twee en dertig dagen, de
 penningen, tot betaalinge van 't Krygsvolk
 geschikt, van den Ontvanger van 's Lands
 gemeene middelen over te neemen (x), en
 uit dezelve de gewoonlyke betaaling te
 doen aan de bezetting.

De twee Kapiteins der Amsterdamsche Be-
 zettinge moeten, volgens het *tweede* Lid der
 Overeenkomst op den Afstand van de *Satis-*
factie, Burgers der Stad zyn (y). De benoe-
 ming deezer Kapiteinen is, door 's Lands Staa-
 ten, op den dertienden Maart des jaars 1588,
 gesteld aan Burgemeesteren, mids zy hunne
Commissie of Lastbrief neemen van den Stad-
 hou-

(u) Resol. Vroedsch. L^r. I. 31 Maart, 12 Juny 1673.
 f. 163, 179.

(v) Groot-Memor. N. II. f. 177 verso.

(w) Groot-Memor. N. IV. f. 23. N. VI. f. 183.

(x) Groot-Memor. N. II. f. 275.

(y) Handv. bl. 47.

BEZET-
TING.

houder en Kapitein-Generaal over Holland. 't Gebruik heeft geleerd, dat de aanstelling van eenen Wagtmeeſter of Major, Provooft en Betaalmeeſter, zo wel als de aanſtelling der Luitenanten en Vendrighs, ook aan Burgemeeſteren verbleeven is (z). De Kapiteinen, Officiers en Soldaaten, hier ter Stede in bezetting leggende, zyn, volgens dezelve Reſolutie van 's Lands Staaten, verplicht, den eed van getrouwheid te doen aan den Lande van Holland, en aan de Stad Amſterdam; en dien van gehoorzaamheid, aan den Stadhouder en Kapitein-Generaal, aan Burgemeeſteren van Amſterdam; en de Soldaaten in 't byzonder ook aan hunne Kapiteinen en mindere Bevelhebbers. Voorts, is, ten zelfden tyde, vaſtgeſteld, dat de bezetting van vier honderd man niet uit de Stad zou mogen worden getrokken, overeenkomſtig met het *tweede* Lid van den Afſtand van de *Satisfactie*, inhoudende „ dat de Stad be- „ zet zou *blyven*, met twee vendelen kneg- „ ten, ieder van twee honderd hoofden.” En op den grond van dit beding, is de uittocht van deezer Stede Bezetting, meer dan eens, geweigerd (a); ſchoon dezelve ook, als 's Lands nood drong, en men 't Krygsvolk hier miſſen kon, zeer dikwils, met byzonder verlof van Burgemeeſteren en Raaden, uitgetrokken is; doch altoos, onder ſtilzwygend, en meermaalen, onder uitgedrukt beding,

(z) Groot-Memor. N. III. f. 248. N. IV. f. 2 verſo, 131 verſo, 208 verſo. N. VI. f. 73 verſo. N. X. f. 63.

(a) Reſol. Vroedſch. Lr. E. 7 Octob. 1665. f. 39. Lr. S. 3 Jan. 1689. f. 204.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 157

ding, dat dit verlof niet strekken zou, tot verkorting van het regt, welk der Stad, by de aangehaalde Resolutie van den jaare 1588, als een gevolg van den Afstand van de *Satisfactie*, was toegestaan (*b*). Ook vindt men, dat, reeds in de jaaren 1598 en 1602, eenige knegten uit de Stads bezetting zyn uitgezonden, op verzoek van Gecommitteerde Raaden en Patent van Prinsse Maurits (*c*). Volgens dezelfde Resolutie, is de Stad ook niet gehouden, eenige andere bezetting in te neemen, dan in geval van hoogen nood, en dan ter Ordonnantie, of op Patent van den Kapitein-Generaal (*d*); schoon zy, tot voorkoming van inwendige beroerte, of vyandelyke aanvallen van buiten, meermaalen, op haar verzoek, versterking van 's Lands Krygsvolk bekomen heeft (*e*). Doch wanneer Burgemeesteren en Raaden oordeelden, geene vermeerdering van bezetting noodig te hebben, is de inneeming van Krygsvolk, meer dan eens, van de hand gewezen (*f*). De doortogt en huisvesting voor korten tyd van 's Lands Soldaaten is, zelfs altoos, eerst door Burgemeesteren en Raaden, des verzogt zynde, toegestaan (*g*), en zou, zonder derzelve byzonder verlof, niet mogen geschieden. De Ruiters van

Maar-

(*b*) Resol. Vroedfch. Lr. E. 26 Maars 1666. f. 98. Lr. L. 14, 23 May 1676. f. 4, 13.

(*c*) Resol. Vroedfch. N. 8. 13 Sept. 1598. f. 237 verso. 1 May 1602. f. 393.

(*d*) Handv. bl. 50.

(*e*) Resol. Vroedfch. N. 16. 20 Dec. 1628. 21 Febr. 27 Nov. 1629. f. 65 verso, 67 verso, 115 verso.

(*f*) Groot-Memor. N. V. f. 189 verso.

(*g*) Zie II. Deel, VIII. Boek, bl. 302, 308.

BEZET-
TING.

Maarten Schenk werden, in 't jaar 1574, niet dan by honderd te gelyk, door de Stad gelaaten (*b*). En in 't jaar 1707, werdt eenen Luitenant, met vier en twintig man, van de Vloot komende, op zyn verzoek, verlof gegeven om door de Stad te trekken; doch niet dan langs den kortsten weg, van de oude Stads herberg naar de Utrechtsche Poort (*i*). Terwyl de Stad, in 't jaar 1573, nog Spaansche bezetting inhadt, vondt de Regeering al onge-raaden, eenige weggelooopen soldaaten, uit het Leger voor Haarlem, hier in te laten (*k*); ten blyke, dat men, zelfs toen reeds, bezorgd was, om geen meer Krygsvolk, dan men dienftig oordeelde, te gedoogen in de Stad.

Gezag
der Wet-
houder-
schap
over de
Bezetting.

's Lands Staaten hadden, op den agttienden September des jaars 1578, verklaard, dat de Wethouderschap der Stad mede goede opzigt zou mogen neemen, dat de bezetting aldaar in goede orde, gehoorzaamheid en krygstugt zou gehouden worden (*l*); en ten dien einde, reeds in Juny te vooren, gewild, dat de Leuze of het Wagtwoord, voor dezelfde bezetting, van den oudsten, of voorzittenden Burgemeester gevraagd zou worden (*m*): 't welk, schoon slegts by provisie belast, alzo zulks nimmer sedert ingetrokken is, tot heden toe, in gewoon gebruik

(*b*) II. Deel, VIII. Boek, bl. 353.(*i*) Groot-Memor. N. IX. f. 65 verso.(*k*) Keurb. G. f. 84.(*l*) Handv. bl. 50.(*m*) Handv. bl. 50.

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 159

bruik is gebleeven. Ook hebben Burgemeesters meer dan ééne Ordonnantie gemaakt voor de Officieren en Soldaaten der Bezettinge, tot bewaaring der goede orde onder dezelve: en onder anderen, eene, op den negen en twintigsten January des jaars 1664, volgens welke, de Wagten, door eenen der Hoofd-Officieren, en door de Serjanten, moeten worden waargenomen. Ook mogen de Soldaaten's nagts niet buiten de Stad blyven, veel min buiten dezelve wonen. Zy zyn verpligt, Burgemeesteren, of Kolonellen, aan welken beide, volgens eene verklaring van de Vroedschap van den jaare 1654, het bewind over de bezetting, altoos, gestaan hadt (*n*), te gehoorzaamen, wanneer dezelve tegenwoordig zyn: anders, hunne Officieren, in derzelve rang. Onder deezzen, wordt, van tyd tot tyd, Krygsraad gehouden, waarin de overtredingen der Officieren en Soldaaten, in hun beroep begaan, onderzocht en gestraft worden (*o*). Doch zo deeze straf te ver gaan mogt, of zo de misdaad niet geoordeeld werdt te staan ter kennisse van den Krygsraad, betrekken Schepenen de zaak voor hunne regtbank. Men vindt, onder anderen, dat, in 't begin van 't jaar 1635, een Soldaat, die, door den Krygsraad, tot het Tugthuis, veroordeeld was, door Schepenen, opgeëischt, en op nieuws te regt gesteld is (*p*).

Wy

(*n*) Refol. Vroedsch. N. 21. 30 July 1654. f. 199.

(*o*) Handv. bl. 237.

(*p*) Groot-Memor. N. III. f. 153 verso.

BEZET-
TING.
Hoofd-
wagt en
Dienst
der Be-
zettinge.

Wy hebben elders (q) aangetekend, dat eenige vertrekken boven de Waage, op den Dam, van ouds, geschikt zyn, tot een Wagthuis voor de Bezetting. De twee Compagnien, uit welken dezelve bestaat, trekken ook, by beurten, van tyd tot tyd, op, zo om, des ogtends by tyds, op de Beurs, hunne soldy te ontvangen, als om, op het zogenaamde Slagveld, by de Utrechtsche Poort, des Zomers, geoefend te worden in de behandeling der wapenen. Zy bewaaken, wyders, by dage, de poorten en boomen der Stad, en zetten, nagt en dag, eene Schildwagt uit voor de Hoofdwagt boven de oude Waage, in 't gezigt van 't Stadhuis. Wanneer 'er Lyfstraffen van wege 't Geregt worden geoefend, worden 't Stadhuis en de trappen der Waage bezet met Soldaaten. In tyden van oproer, heeft men zig ook, veeltyds, van hun bediend; doch niet altoos met even goeden uitflag, hebbende men, nu en dan, gezien, dat het graauw meer ontzag getoond heeft voor de gewapende Burgerye, dan voor 's Lands Soldaaten. Wy herhaalen niet, 't gene wy, elders (r), hebben aangetekend, dat, boven in den Jan-Rooden-Poorts-Tooren, een vertrek geschikt is tot het houden van den Krygsraad der Bezettinge, en twee anderen, tot gevangenissen voor de Soldaaten.

Aanstel-
ling der De KAPITEINEN, *Luitenanten* en *Ven-*
drigs, over de twee Compagnien van de Be-
zet-

(q) III. Deel, I. Boek, bl. 106.

(r) III. Deel, I. Boek, bl. 175.

zetting deezer Stad , worden , door Burge-
meesteren , aangesteld , of benoemd ; doch
verkrygen , tegenwoordig , hunnen Lastbrief
of *Commissie* van den Prinse - Erftadhouder ,
als Kapitein - Generaal . In vroeger ' tyd , heeft
men egter , hier omtrent , een verschillend
gebruik gehad . In ' t jaar 1635 , werdt een
Kapitein aangesteld , door den Raad van Staa-
te , op voorschryvens van Burgemeesteren
(s) . In ' t jaar 1658 , geschiedde zulks , by
eene Acte der algemeene Staaten , waaraan
Burgemeesteren eene bevestiging gehegt
hadden (t) . Op andere tyden , en inzonder-
heid , wanneer ' er geen Kapitein - Generaal
was , zyn de Hoofd - Officiers der Bezettinge ,
eenigzins op eene andere wyze , aan-
gesteld . Doch thans geschiedt de aanstel-
ling door Burgemeesteren , die ' er den Heere
Kapitein - Generaal kennis van geeven , waar-
na de aangestelde Hoofd - Officier zyne Com-
missie bekomt , op naam der Heeren Staa-
ten - Generaal , ter *relatie* van den Raad van
Staate , met een *attache* van den Kapitein -
Generaal en Gecommitteerde Raaden der
Staaten van Holland (u) . In geval de Re-
geering der Stad geraaden vindt , de bezet-
ting , buitengewoonlyk , te vermeerderen ,
worden de Hoofd - Officiers aangesteld door
Burgemeesteren , voor welken alleen , zy
den eed van getrouwheid afleggen (v) .

De

(s) Groot Memor. N. III. f. 248 verso.

(t) Groot-Memor. N. IV. f. 159 verso.

(u) Groot-Memor. N. XI. f. 175 verso.

(v) Groot-Memor. N. VI. f. 107.

BEZET-
TING.

De *Provoost* of *Geweldige* van de *Stads* *Bezettinge*, die vrye woning in den *Jan-Rooden-Poorts-Tooren* heeft, wordt ook, door *Burgemeesteren*, aangesteld. Hy plagt *Commissie* of *Lastbrief* van den *Raad* van *Staate* te krygen (w): 't welk nu buiten gebruik is.

(w) Groot-Memor. N. III. f. 248. N. X. f. 63.

B Y L A A G E N BYLAA-
GEN

op het VI. DEEL, II. BOEK.

L. A.

L. A.

*Gift aan de Voetboogs- en Handboogſchutte-
rye van het GOUDEN WATER binnen en
buiten de Stad Amſterdam, onder zekere
voorwaarden. Gedagtekend, den vier en
twintigſten April des jaars 1480.*

Wy ſcout Burgermeysters ſcepenen ende
raide der Stede van Aemſtelredamme
doen condt allen luden die defen onsen brieff
zullen zyen off hoeren lesen Dat wy by rade
conſente ende guetdoncken van den zefs ende
dertigen alze Vroetſcap van der voirf. Stede
omme die eere ende welvairt van der ſtede
voorn. van der ſeluer Stede wege gegynt ge-
geuen ende quytgeſcouden hebben die twee
Schutteryen te weten die jonge Schutterye
van den Voetboghe ende die Schutterye van
den hantboghe tot onderhoudeniffe van der
ſeluer ſchutteryen te ſamen ende onverſchey-
den dat gouden water buten ende bynnen vry
ende ſonder yet dair voir te betalen erflick
ende tot ewygen dagen ſamenlick te mogen
gebruycken ende vyſchen ende doer gebruyc-
ken ende vyſchen tot hoeren meesten oirbair
ende proffyte als den hooftmans van den voirf.
twee ſchutteryen dat goetdyncken ende gelie-
uen fall ſonder widerſeggen ofte clanche van
den burgermeystersen nv off hyer namaels we-
fende of van yemandt anders die van der
voirf. ſtede wegen dair tegen doen ſoude mo-
gen wel verſtaende altydt dat tot elck van
den gouden water voorn. een vryheyt weſen

BYLAA-
GEN
L. A.

ende blyuen sal tot ewyghen dagen van heerevaert vry te sitten voir den ghenen diese huert Behoudelick dat die gemene Schutteren van beyde voirf. Schutteryen weder tot ewygen dagen sculdich fullen wesen te houden harnasch boghen pylen ende andere reedtschap dair toe dienende ende so fullen zy noch houden op hoeren costen twee bairdzen mit hoere toebehoren dair off wy heml. die een gegeuen hebben ende zy zullen die ander dair toe doen maken ende dat zy der Stede dienen houdt ende trouwe wesen van der Stede wegen ende totter Stede costen wtvaeren zullen tot alre tydt als zy des van den burgermeystren in der tydt wefende vermaent zullen werden ende sonderlinge als een burgermeyster off twee andere perfoonen wten gerechte mede varen zullen gelyck die gemene Schutteren van den voirf. twee Schutteryen tefer tydt wefende myt gaders hoeren hooftmans dat belooft ende anden heyligen lyflick myt vp gerechte vingheren gestaueds eeds gezworen hebben in twelk dat voirf. is te doen die voirf. hooftmans myt hoeren gemene Schutteren voir hoeren nacomelingen tot ewygen dagen oick hem verbonden verwillkuert ende ouergegeuen hebben. alle ding sonder argelift In kennisse der waerheyt hebben wy der voirf. stede segele then saicken hier an gehangen gegeuen vpten vier ende twyntichsten dach in aprill int jaere ons heren dufent vierhondert ende tachtich.

L. B.

Lr. B.

BYLAA-
GEN

Lr. B.

Egt verhaal van de buitengewoone verandering der Regeeringe van Amsterdam, op den negen en twintigsten May des jaars 1578, woordelyk getrokken uit eene oude Naamlyst der Magistraatsperfoonen, grootendeels geschreeven door den Secretaris JACOB DE HAAN, en berustende ter Thesaurie Ordinaris, Kas XI. 't bovenste Vak.

VOOR MEMORIE.

In den jare XV^c acht en tseventich is tusschen den Gedeputeerden van den Heeren Staten van Holland, ende de Magistraet deser Stede op het erigeren van de schutterien volgende het VII^c artyckel van de Satisfactie seecker different geresen, Ende alsoe de voorschreuen Magistraet haer tot geene redenen liet bewegen, soe is op den XXVI dach in Majo des voors. Jaers binnen de voorn. Stad een haestige Veranderinge by forme van tumulte (doch sonder eenich bloetstorten) gecommen, zulcx dat het merendeel van de voorsz. Magistraet uyt d'felve Stad geschiet is geweest; ende hebben de Hooffden van de drie schutterien der voorsz. Stad, representerende het Corpus van dien, uyt yder Rot een, ende sulcx uyt yder Schutterie twaleff personen genomineert, dwelcke op den XXIX. der voors. maend in de Raad-Camer deser Stede nyeuwe sessendertich Raden hebben gecoren, ende d'felve door Isbrand Jansz., als oudste van Jaren, in plaetse van den Schoud den eed doen affnemen, nader blyckende by de Acten hier nae geregistreert.

Alzo door partysche Regeeringe ende seckerere groote obstinaetheyt der verledene Regierders ende Magistraeten deser Stede Aem-

BYLAA-
GEN.
L^r. B.

ftelredam, ende door beloop des tegenwoordigen tyts, opten XXVI^{en} deser maend mey nae middage, de gemeente ende het peupel in oproer uytberftende ende d'felue Regierders ende Magiftraet ofte het merendeel van dien verfeeckerende, om meerder oproers, feditie ende bloetvergieten te verhoeden, uyt der Stad hebben gefonden, het welck als doen geenfins en was te voorcommen, om alle verdere inconuenienten te verhoeden, der Gemeente de wapenen uyt de hand te gecrygen, dese goede Stad, den burgers ende Inwoonders van dien in volle ende vafte verfeeckeringe, ruste ende vrede te stellen, twelck sonder regieringe ende administratie van Justitie niet en mach geschieden; hebben de drie Schutterien deser Stede, reprefenterende het Corpus ende ryckdom derselver Stad, raedfaem ende nodich bevonden, uyt den haren te kiefen fessendertich treffelycke, notable ende vredelycke mannen, d'welcke uyten name van haer, ende van wegen de gansche gemeente om saken als bouen revoceerende den eed daermede fy aen de voorf. magiftraten ende Regierders waren verbonden, ende den feluen Regierders ende Magiftraet wederomme ende reciproche van haren eed ontslaende, ende onder expresse protestatie van nyet te doen tegens hare priuilegien, ende sonder t felue in consequentie te trecken, maer voor dese reyse alleen, naer voorgaenden eed in handen van den oudsten onder hen luyden, fullen eligeren fessen en dertigh mannen, ende onder den feluen vier Burgerm̄rs van de vrede-licksten, notabelste, ryckste ende gequalificeerfte burgeren deser Stede, omme als Raden ende Burgerm̄rs voor dit lopende Jaer, ende tot de geconstumierde electie ouer d'felue Stede, hare Gemeente ende alles in getrouwicheyt te regeren, nyeuwe achtyen mannen tot Schepenen te mogen nomineeren, ende alle andere officien

te

II. BOEK. SCHUTTERY en BEZETTING. 167

te mogen begeben, met voller autoriteyt ende **BYLAA**
in manniere als volgende de priuilegien, **VRY-GEN**
heyden, Usancien ende coustumen der seluer **L. B.**
Stede dan beuonden sal worden te behooren,
Blyvende nae desen d'electie in hare oude for-
me, manniere, cracht ende vigeur; waer op
de voorf. geeligerde mannen als by namen

Oude Schutterie

Adriaen Cromholt
Jacob Banningh
Jacob Fransz.
D^r. Claes plemp
Harman Rodenburch Harmansz.
Isbrand Jansz.
Gouert Jansz.
Gerrid Jansz. Coesuelt
Willem Pouwelsz
Simon Heindricxz.
Gerrid Jansz. Parys
M^r. Cornelis in t Romenyboot, absent.

Voet Booge

Pieter Jacobsz Vries
Cornelis Jansz Cruydenier
Claes Reyersz
Jan Jacobsz Huydecoper
Arend Jansz. Coesuelt
Pieter Pauw
Harman Rodenburg d oude
Douwe Blokemaker
Dirck Olofsz.
Jan Simonsz Lonsuaerder
Jan Egh Cannegieter
Jan Pietersz Neck absent

Handt Booge

Lubbert Nuth
Jan Bettsz. Rodenburch
Jonge Jan Duynsz.

BYLAA-

LEN

L. B.

Claes Heindricx Coning
 Aris Michielsz. Vleyshouwer
 Pieter Willemsz. Vrund
 Heindrick Lenardsz.
 Pieter Lieuensz.
 Heindrick in de pot
 Reinier van Neck
 Lenard Simonsz. Coperflager.
 Gerrid Schaep, absent

Den voorf. eed gedaen hebbende in handen van den oudften uyten haren, als namelyck Isbrand Jansz; tot Burgermⁿⁿ ende XXXVI Raden gecoren hebben de naevolgende perfonen,

te weten,

Mr. Cornelis Jansz. in 't Romenys boot
 Cornelis Willemsz van Ryck
 Dirck Jansz. Graeff
 Mr. Willem Bardefen.
 Reynier Simonsz. van Neck
 Dr. Marten Jansz. Coster
 Isbrand Jansz.
 Jacob Banningh.
 Simon Heindricxz.
 Harmen rodenburch d oude.
 Adriaen Reiniersz. Cromholt
 Willem Pouwelsz.
 Jan Simonsz. Lonsvaerder.
 Adriaen Pauw.
 Egbert Roelofsz.
 Claes Reyersz.
 Jan Lourensz.
 Heindrick van marcken.
 Gerrid Jansz. Coesuelte.
 Euert Corffe
 Claes Cornelisz. rowagen
 Jacob Jansz. Banningh
 Jacob Fransz.

Jan

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 169

Jan Cornelisz Duyn
Thomas Willemsz Bontekoe.
Gerrid Jacobsz Schaep
Balthasar Simonsz. Appelman.
Jan Jacobsz. Huydecoper.
Jacob van Campen.
Heindrick Olfertsz. Fuyck.
Gerrid Jansz. Delft.
Pieter Willemsz. Vrundt.
Reynier Cant.
Claes Simonsz. Heemskerck
Marten Simonsz. Schuytge.
Mr. Reyer Lambertsz.

BYLAA-
GEN
L. B.

Burgermēn.

Dirck Jansz. Graeff.
Mr. Willem Bardefen.
Adriaen Reyniersz. Cromholt.
Dr. Marten Coster.

Willende dat d' selue uytter name van de geheele gemeente ouer haer ende de gansche gemeente sullen regieren ende na de priuilegien regierende blyuen. Oirconde van desen is dese Acte geregistreert, daeraff gelycke solemnele acte tot eeuwige memorie by die handtueften, priuilegien ende andere secrete deser Stede geleyt sal worden, Aldus gedaen den XXIX.^{en} May XV^c acht en t seuentich.

Die sessendertich Gedeputeerden van de drie Schutteryen, representerende 't gemeene Corpus ende ryckdom der Stede Aemstelredam, hebben uyten name van hare ende alle d' andere geauthoriseert ende autoriseren by desen den oudsten van jaren onder haer voors. XXXVI. personen, voor dese reyse en sonder sulcx te trecken in consequentie, oick zonder preiudicie der voorsz. Stede priuilegien, den oudsten van Jaren van de nyeuwe gecoren vier Burger-

BYLAA-
GEN
Lr. B.

teren den behoorlicken eed van Burgermeester en XXXVI. Raad aff te neemen, welke oudt Burgermeester synen anderen mede Burgerm^{rn}, mitsgaders die seffendertich Raden, in plaetse van den Officier van S' heeren wegen, als wesfende het officie tegenwoordich aen dese Stad, dan voort den eed yegelyck nae syn officie affnemen sal; volgende welcke authorifatie, Isbrand Jansz., als oudste van d' selue Gedepu- teerden, Adriaen Reiniersz. Cromholt, oudste van de vier nyeuwe gecoren Burgerm^{rn}, den behoorlyoken eed, soe als Burgermeester als oick als seffendertich Raad, in gewoonlycke forme, affgenomen heeft.

[Hier op volgen, op nieuws, de naamen der zesendertig Raaden, naar orde van bunne jaaren: waar na nog volgt:]

Nota. Dat by de voorn. heeren seffendertich Raden, ten dage ende jare voorsz. achteruolgende deser Stede priuilegien genomineert zyn geweest XVIII personen, uyt d' welke by den houe van holland gecoren zyn negen tot Schepenen, ende by Willem Martsz. Calff als Schoud geëedt.

Lr. C.

Lr. C.

Affschrift eener oorsprongkelyke Quitantie van den vierentwintigsten January des jaars 1562, waarby blykt, dat PETER RODING zig, uit de OUDE of KLOVENIERS SCHUTTERYE, hadt uitgekogt.

Wy Jacop jacopsz Coninck, Willem pouwelsz. peter bicker Willemsz. peter iacopsz. schaep ende Cornelis Ottoz. deser tyt ouerluyden van den ouden schutterye binnen Amsterdam ken-

II. BOEK. SCHÜTTERY EN BEZETTING. 171

kennen ende lyden mits dezen by consent ende belieuen van den burgemeystere der Stede voirs. ontfangen te hebben van peter roding negen ponden vlams ter cause van enen wuyt-coop ende ontlastinge waer mede de vernomden peter roding hem wuyt gecoft ende bevryt heft van den schutteryen voorseyt, belouen daeromme de Coninck ende ouerluyden voirs. de voornomde peter roding vry ende quyt te houden nu ende tot allen tyen van alle lasten de voirs. schutterye berorende. Ende oft gebeurde dat peter roding voorseyt tot enige tyden weder in den voornomden Schutterye ofte in enige andere schutterye gecoren ofte gestelt werde soe belouen wy Coninck ende overluyden de penningen by ons ontfangen, by de ouerluyden dan ter tyt zynde te resitueren in handen van peter roding. In oircunden des waerheys hebben wy Coninck ende ouerluyden voornoemt onze gewontelyk hantschrift her onder gestelt dezen xxiiij January anno XV^c twee ende tseftich.

BYLAA-
GEN
L. C.

Lr. D.

*Oude Ordonnantie van den jaare 1481, voor Lr. D.
de waakende Burgerye, waarin derzelver Kapiteinen en waakplaatsen aangewezen zyn.*

*Dit is die Ordinancye van die waeck, Anno
LXXXI. [1481]*

Item an die nyewe fyde die suytzyde van die middeldam, begynnende op scarpe krayen huys westwaert an die amstelzyde van die caluerstraet tot die regulierspoirt toe, fullen bewaeren die regulierspoirt ende die voss tot die heylige wechs poirt toe, ende hier fullen capiteyne wesen

Jan

BYLAA-
GEN
L. D.

Jan melys arys z.
Egbert Jans z.
Vechter Barent z.
Thomas Wouter z.

Goessen bloc.
Willem munnic.
Jan Siuert z.
Claes beyn.

Albert van diemen.
Jan Ysbrant z
Eem Scuytmaker.
Goessen Wagbenaer.

2. de
beginen
toorn.

Item die zuytzyde van die gashuysstege, ende die selue zyde van die caluertraet, mit die burchwal, en die heylige wech tot die reguliers poirt toe zullen bewaeren die heylige wechs poirt, ende die vest tot Jonge Jacobs tvyn toe, ende hier zullen capeteynen wesen

Jacob Jans z.
Baernt Baernts z.
bruyning Jacobs z.
Ghysbert Jacobs z.

Willem symons z.
Clement scoenmaker.
Dirk Egbert z prins.
pieter thomas z.

Frans Claes Loenen z.
Cornelis Wynric z.
Cuert Scoenmaker.
Frans Smit.

3. sint
andries
toorn.

Item die noirtzyde van die middeldamme, begynnende op peter jans z. huus noordwaert, mit die oestzyde van den dam, die oestzyde van die wintmolen zyde en die suyt zyde van die foutstege met die burchwal ouer die graft van die nyewe syds ramen, tot meeuws Dofenstege toe mit die suyt zyde van die zelue stege zullen bewaeren [die vest] van jonge jacobs tvyn, tot vechter baernt zoen tvyn toe, ende hier zullen capeteynen wesen

Jan claes Goert z.
Jan gerrit benninx z.
Jacob van berck.
peter colyn.

frans claes beynen z.
ruusch Jans z.
Dirc Jan zeger z.
baernt baernt z.

Stans

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 173

Stans Claes z.
bruyn claesz.
Cornelis paeu.
Willem duyn.

BYLAA-
 GEN
 Lr. D.

Item die west zyde van den damme, van die ^{4. der} gasthuysstege off, myt die burchwall, die fuyt ^{Stede} zyde van t nyenkerckhoff, die westzyde van ^{buus.} die wyntmolen zyde tot t 's grauen straet mit die oestzyde van 't nyenkerckhoff ende die fuytzyde van t sgrauenstraet, zullen mit die scout ende den gerechte die plaets bewaeren, ende hier zullen capeteynen wesen die scout mit den gerechte.

Clement wolferts z.
Claes beyn.
Jan dirc z. fil.
Symon tbeding.
Jan gauen z.
gberit ysbrant z.
michiel b'g gevaerd
gberit mattheus z.

Item die noirtzyde van die sout Stege, die ^{5. de} oostzyde van die wyntmolen zyde, ende die ^{poort by} burchwall van t dammerack mit die zuytzyde ^{de} van Jacob allertsstege zullen bewaeren die vest, ^{gasthuus} van vechter baerntz tynt tot die gasthuys ^{molen.} molen ende molenwerff all, ende hier zullen capeteynen wesen

Jan betb die brouwer *gberit matthys z*
peter peters z *willem modder.*
goert taems z. *bilbrant modder.*
geryt claesz die goyer. *Willem gberit*

Jan pelfer.
Jan van niken.
Jan roel.
pieter Jan ackermans. z.

Item die noirtzyde van 't sgrauen straet, ende ^{6. onser} van t kerckhoff, die westzyde van die wyntmolen ^{Vrouwen} zy- ^{tcorn.}

BYLAA-
GEN
L'. D.

zyde, mit die oestzyde van die burchwal, ende die zuytzyde van dirck van affels stege, die noirtzyde van meeus Dofenstege, ende alle die burchwal after ende voir mit die zuytzyde van dat steechgen, t'gegen Dirck van Affels brugge ouer, zullen bewaeren die vest van die galthuys molen werff tot jan roden huys toe, ende jan roden huys al, ende hier zullen capeteynen wesen

<i>Tsbrant dirixz.</i>	<i>Claes moeyert.</i>
<i>bruyning dirckmoysz.</i>	<i>Willem grebber.</i>
<i>peter beyne z.</i>	<i>symon beynen z.</i>
<i>Dirck beynricxz.</i>	<i>jacop de vries.</i>

Pilgram Jacop z.
gheryt Jaspers z.
garbrant bicker.
pieter biddes.

7. Item die noirtzyde van jacob allerts stege, mit die oostzyde van die wintmolen zyde ende nyewen dyck tot die karnemellicx stege, mit die zuytzyde van die karnemellicx stege en die burchwal op t dammerack, zullen bewaeren die vest, van Jan roden huys tot die peerboem toe, ende hier zullen Capeteynen wesen

<i>Willem koruer.</i>	<i>Claes boeyck.</i>
<i>Scipper reijer.</i>	<i>Jacob Cokebacker.</i>
<i>Jacob van Campen.</i>	<i>Zyuert glasemaker.</i>
<i>reyner jan waerden z.</i>	<i>Willem jansz schoenma-</i>
<i>zwaijger.</i>	<i>ker.</i>

Tsbrant barckman.
Symon kinnen z.
Comen Jacob kin.
Cornelis Coppelen.

8. sint
Jacobs
zoorn.

Item die noirtzyde van dirck van affelstege, mit die westzyde van die wyntmolen zyde, ende die suytzyde van sint jacob straet mit die burchwal after en beyde fyde van die graft, ende die noirt-

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 175

noirtzyde van dat steechgen ouer dirck van af-
 fels brugge, myt die suytzyde van die stege ouer
 Sint Jacobs brug, daer men gaet tot korsgens
 toern, zullen bewaeren die vest van die peer-
 boem tot korsgens toern toe, ende hier zullen
 Capeteynen wesen

<i>floris jans z.</i>	<i>floris jans z.</i>
<i>jan ryck peters z.</i>	<i>garbrant Jans z.</i>
<i>ysbrant Jan reyntgins.</i>	<i>Claes gheryt zybrant z. z.</i>
<i>Dirck Jacobs schipper</i>	<i>Claes in de Zwan.</i>
<i>Dirck jacobsz z.</i>	

Jan van nuys.
matbys reyersz.
Schipper Gilbrant op de colc.
Dirk Wybrants z.

Item die noirtzyde van Sint Jacobsstraet, mit 9. sint
 die westzyde van die nyewendyck straet, tot Jeroens
 die wterfte hairlemmer poirt toe, mit die burch-
 wal after ende ouer die graft van die voirs. ste-
 ge ouer die sint jacobs brugge, mit die noirt-
 zyde van die selue stege, tot dat eynde van die
 burchwal, zullen bewaeren die vest van kors-
 gens toirn tot die hairlemmer poirt, ende die
 hairlemmer poirt, ende hier fullen Capiteynen
 wesen

<i>Jan wt die poort.</i>	<i>Walich Jacob.</i>
<i>Dirck hem.</i>	<i>Claes gaef.</i>
<i>Jan melis z.</i>	<i>Wilse benricx z.</i>
<i>Jacob waliobs z.</i>	<i>gherit borst.</i>

tymen martens z.
Zybrant jan wt de poorts zwager.
oude jan snyder.
micbiel Jans z.

Item die noirtzyde van die karnemellicxste-
 ge, mit die oest zyde van die nyewen dyck straet,
 tot die wterfte hairlemmer poirt toe, mit die
 burchwal op t dammerack ende op tye, zullen
 bewaeren dat tye, van die hairlemmer poirt
 voirs,

BYLAA-
GEN
L. D.

voirf. , tottet oergat van die nyewe brugge , ende hier zullen Capeteynen wesen

<i>Claes bilbrants.</i>	<i>Jan Lamberts z.</i>
<i>Lou dellema.</i>	<i>Daen meeuws z.</i>
<i>Claes dirc smits z.</i>	<i>noem poppemaker.</i>
<i>grote baernt.</i>	<i>bilbrant claes z.</i>

Claes de goeyer.
Jan meynertsz Zeylmaker.
pieter reyers z.
pieter op 't meer.

II. De
nuwe
brug.

Item an die oude zyde , die oestzyde ende die westzyde van die warmoesstrate , beginnende an sint oloffs poirt tot die narm toe , ende die water stege daer ouer , ende van elke stege die noirt mit die burchwal after , ende mit die houttvynen buyten sint oloffs poirt , an die noirt zyde van die straet , tot die fluys toe , zullen bewaeren arys pylen toern ende dat tye tot dat oergat van die nyewe brugge ende hier zullen Capeteynen wesen

<i>Dirck Listinck.</i>	<i>Dirc claes z.</i>
<i>albert canter.</i>	<i>claes in de gulden bant.</i>
<i>Dirck baerden.</i>	<i>allert andries z.</i>
<i>Zybrant jan die witte swager.</i>	<i>gherit van den anxter.</i>

Willem Kanter.
heynric pieter henricx z.
pieter tonis z.
Cornelis gherrit.

12. Aris
pylen
toorn.

Item die zuytzyde van die strate bute sint Oloffs poirt tot die fluys toe , mit die heele zeedyck , zullen bewaeren die vest van arys pylen toirn tot heyman ruysken zoons toirn , ende hier zullen Capeteynen wesen

<i>jan dircx wormer.</i>	<i>Gherit symon baerds z.</i>
<i>Claes symonsz. van boirn.</i>	<i>Luyt de Lyndraeijer.</i>
<i>Otto goerts z.</i>	<i>Dirc tuering.</i>
<i>Claes scouts z.</i>	<i>Scipper joest dirc z.</i>

bugo

bugo de smit
aris pieter.
Lambert z. z.
Claes Pieters z.
se - - - -

BYLAA-
 GEN
 L. D.

Item die fuytzyde van die narm ende die wa-^{13. bey-}
 terstege, mit die ooffsyde ende westsyde van ^{man ruys-}
 die warmoesstraet, mit die burchwal after en-^{kens}
 de die noirtzyde van die nyesdel ende die ou-^{toorn.}
 de brug stege zullen bewaeren die vest van hey-
 man ruyskens zoens toirn tot sint anthonis poirt
 toe, ende hier zullen Capeteynen wesen

Dirck heymans z. *Dirc pouls z.*
Dirck symonsz die poel. *frans beygenman.*
Dirck symonsz Sciemaker. *Willem backer.*
peter jacobs z. *Cornelis symons z.*

Zybrant boeyck.
jan claes Lambertz.
Willem jacop z.
pieter van aken.

Item die zuytzyde van die nyesdel ende van ^{14. by sint}
 die oude brug stege, mit die oestzyde ende ^{anthonis}
 westzyde van die warmoesstraet, mit die noirt-^{poort.}
 zyde van die clement gheryt z. stege, die noirt-
 zyde van die oude kerckstege ende toude kerck-
 hoff mit die burchwal tot die nyesdel toe, en-
 de mit dat eylandt, tot die baruote broeders
 stege toe ende die noirtzyde van die selue ste-
 ge, zullen bewaeren Sint anthonis poirt mit die
 vlogel ende hier fullen Capiteinen wesen.

Peter barinck. *Jacop Symens z.*
Toenis gbyfen. *Cornelis jansz.*
jan van naerden.
Claes buygens z. *micbiel in de sterre.*

gberit zybrants z.
jan taemes z.
jan Lamberts z. Vygb.
Wouter dobbes z.

BYLAA-
GEN
L. D.

15. de be-
keerde
susteren
toorn.

Item die suytzyde van die oude kerck stege, Clement gherytz. stege, ende van die oude kerckhoff mit die oestzyde ende westzyde van die kerckstraet, tot die pape brug stege toe, ende sint annestraet toe, myt die noirtzyde van die selue sinte annen fract, ende die burchwal totter kerck toe, mit dander helfte van teyland, tot die cloesteren toe, zullen bewaeren die vest van die vlogel van sint anthonis poirt tot die handboechs scutters doele toe, ende hier zullen Capeteynen wesen

<i>Clement gerytz z.</i>	<i>Andries bolenz.</i>
<i>Coert Jacobs z.</i>	<i>j.</i>
<i>jan van dyemen.</i>	<i>jan claes z.</i>
<i>boel dirck van wormer.</i>	<i>Marten dire z.</i>

Doede jacopz
Adriaen Ockers z.
Pieter reding.
jacop Curts z.

16 sinte
sebasti-
aens
toorn.

Item die suytzyde van sint anne straet en pape brug stege, mit de oest- ende west zyde van die kerckstraet, tot sinte jans straet ende geryt die vreden stege toe, mit die noirtzyde van die selue stegen, ende burchwal tot sint anne straet toe, zullen bewaeren die handboech schutters doelen, ende die vest van die selue doele totte wterfte van die xi^m maechden toe, ende hier zullen Capeteynen wesen

<i>Symon koyyeman.</i>	<i>Claes Gberit deymansz.</i>
<i>reyner die goutsmit.</i>	<i>jan bouwensz.</i>
<i>claes martensz.</i>	<i>heyman Jacop z.</i>
<i>jacob willemsz.</i>	<i>pieter Can.</i>

bilbrant Fans z.
Jonge dirc claes z.
heynric symons z.
Claes bilbrants z.

Item

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 179

Item die suytzyde van sint jans straet, ende ^{BYLAAP} gerryt die vreden stegē, mit die oest ende west-^{GEN} zyde van die kerck straet, van die selue stegen ^{L. D.} tot die pylstegē ende comen joesten hoeck, tot ^{17. Vlen- berech.} myt die noirtzyde van die pylstegē ende die burchwal aff tot sint jans straet, zullen bewaeren die vest van die XI^m maechden off tot die toirne, die men heet swych Utrecht, ende hier fullen Capeteynen wesen

meester willem arysz. rem symonsz.
Jacob van Campen.
Ghysbert willemsz. tymen nanningsz.
Jan symensz balkebreker. pieter aemz.
Coert jorisz.
Claes Jansz. mangeniel.
Simon ges.
Tsbrant Colyn.

Item die suytzyde van die pylstegē, mit die ^{18. swych Utrecht.} oestzyde van die kerckstrate, den dam, scarpe crayenhuys ende peter jansz. huys off, tot die kerckstraet toe, ende die heele gansoirt mit die burchwal, van die pylstegē tot die cloesteren, ende die all voirt wt, zullen bewaeren die toiren swych Utrecht ende die lange brugge, ende hier fullen Capeteynen wesen

Jan bout Jansz. Jan betb snyder.
peter bicker. Cornelis brunt.
Cornelis barmansz. Jan van zedd.
meester symon die schilder. Dirc jansz vleyschbouder.

Scipper jan poulsz.
symon van goeds wegben.
Jan botenz.
Tsbrant braet.

Op ten xxix dach in Decembri, is by den gerechte ende by den Capeteyne van de wake oerdragen

BYLAA-
GEN
Lr. D.

In den eersten dat men niet schieten en fal dan alst tydt ende noodt is.

Item dat men, in elke homanschap, ordineeren sal ij man, die by dage waken zullen op die vesten, op die artelerye, ende zullen waken van smorgens tacht uren tot sauonds tacht uren, ende die en zullen snachs niet waken, ende elk zal i stuiiv. sdaechs hebben.

Item alle auondt een sonderlinge feyn elke Capeteyn in zyn homanscap te sende by den burgermeyster, die opter stedehuys waecht.

Item dat elck homanscap een becken in zyn hoeflach gereedt hebben sal.

[NOTA. *De gantsche Ordonnantie en de eerste colommen der Kapiteinen zyn, in 't oorspronkelyke met dezelfde hand, geschreeven: doch de tweede en derde colommen der Kapiteinen en de agttien waakplaatsen op den kant zyn van eene andere en laaterre hand, die, by N. 7, geen naam ingevuld heeft. De meeste naamen der eerste colommen zyn doorgebaald; doch nog leesbaar.*]

Lr. E.

Lr. E.

PUBLICATIE van wylen zyne Hoogheid, WILLEM DEN IV. Prins van Oranje, Erfstadhouder enz. *op het houden van den KRYGSRaad alhier, overeenkomstig met de Privilegien en oude constitutien*, gedagtekend den vyftienden September des jaars 1748.

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, *by der Gratie Gods, Prins van Orange en Nassau; Graaf van Catzenelbogen, Vianden, Dietz, Spiegelberg, Buuren en Leerdam; Marquis van ter Veere en Vlissingen; Baron van Breda, der Stad Grave en Lande van Cuyk, Ysselstein, Cranendonk, Eindhoven en Liesveld,*

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 181

veld; Heere van Breedevoord, Turnbout, St. BYLAA-
Geertruidenberg, de Willemstad, St. Martens- GEN
dyk, de Clundert, de Hooge en Laage Zwaluwe, L. E.
Zevenbergen, Steenbergen, Grimbergen, Herstal,
St. Vith, Arlay, Nojeroy, Butgenbach, Daas-
burg en Warneton; Erff-Burggraaf van Ant-
werpen en Besançon; Erff-Maarschalk van Hol-
land; Erff-Stadbouder, Capitein Generaal, en
Admiraal der Vereenigde Nederlanden; mitsga-
ders Ridder van de Kouffeband.

Doen te weten; Dat Wy van de goede Burgerye en Ingezetenen der Stad Amsteldam verzogt zynde, om aan dezelve te geven een Vrye Krygs-Raad, en om voor eenmaal te willen aanstellen de Leeden, die den zelve Krygsraad zouden uytmaken, met een getal van vyf Colonellen aan het hoofd, Onse gedagten hebben laten gaan over de beste en bekwaamste wyze, op welke aan het oogmerk en verlangen van de goede Burgerye wezentlyk, en zonder te quetsen de Privilegien en Grond-Wetten van den Lande in het algemeen, en de Praëminentien en Vooregten van de Krygs-Raad in 't byzonder, die sy by haar opregting, genoegzaam zo oud als die van de Republicq selfs, heeft verkregen, alle zaken, aan welkers handhouding Wy Ons by gestaafden Eede hebben verbonden, zoude kunnen werden voldaan.

Dat Wy, hangende Onze deliberatien over die gewigtige zaak, met leedwezen bespeurd hebben, dat door eenige kwalyk geintentioneerde aan de goede Burgerye en Ingezetenen verkeerde denkbeelden van het waare bestaan van eene Vrye Krygs-Raad wierden ingeboezemd, welke dagelyks meer en meer gevoed wordende, zoo diepe wortelen geschooten hebben, dat daar uit zyn voortgekomen zoodanige ongerymde Verzoeken, dat de inwilliging derzelve, wel verre van te strekken ter

BYLAA-
GEN
L. E.

bereiking van de waare oogmerken , en de wezendlyke vervulling van het verlangen van de goede Burgerye , in tegendeel met ſig zoude medebrengen , eene notoiren inbreuk in de Privilegien , en eene geheele vernietiging van de Oude en Wettig verkregene Regten en Præ-ëminentien van den Krygs-Raad , en van die Vryheid zelfs , die verzogt werd , dat door Ons aan den Krygs-Raad mogte werden gegeven.

Dat alle deze omſtandigheden Ons gepermoveerd hebben , om zonder de zaak tegen zoo veele kwalyk opgevatte denkbeelden te decideeren , een middel tot geruſtſtelling van de goede Burgerye aan de hand te geven , gelyk Wy by Onze verklaring van den 1ode dezes gedaan hebben , in ſubſtantie daar in beſtaande , dat uit de Officieren , aan de Burgerye aangenaam , zoude werden gehouden eene Vrye Krygs-Raad , om te vervullen de plaatſen van de Officieren die onaangenaam zyn , als mede om aan te ſtellen vyf Colonellen , of wel eene Nominatie van een dubbel getal te formeeren , en die aan Ons te preſenteeren , om daar uit by Ons de aanſtelling te werden gedaan ; Alles met dat inzicht en in die regtmatige verwagting , dat door deze proviſionele ſchikking overvloedige ſtoffe van vergenoeging aan de goede Burgerye , en teffens aan de gemoederen tyd tot bedaring gegeven werdende , de zaken , zoo als het behoort met een onzydig Oogh , en zonder vooroordeelen in hare waare geſchapentheid zouden kunnen werden beſchouwd.

Dog dat Wy tot Ons ſmertelyk leedwezen ondervonden hebben , dat onaangezien de onophoudelyke zorge , vlyt en moeyte by Ons aangewend , om alles ten beſte te beſtieren , de uitkomst aan Onze regtmatige verwagting geenſints heeft beantwoord , zoo wel met opzigt tot het houden van een Vrye Krygs-Raad, over-

een-

II. BOEK. SCHUTTERY EN BEZETTING. 183

eenkomstig aan Onze gedeclareerde intentie, als BYLAA-
GEN
met opzigt tot de zoo zeer gewenste en verhoop-
te verandering in de gesteldheid der gemoederen. L. E.

Want, dat, wat het eerste aanbelangt, in het verkiezen der Leeden tot het composeeren van den gemelden Krygs-Raad, in verscheide Wyken en Compagnien die vryheid niet is opengelaten, die de Schutters en Contribuanten, onder dezelve Compagnien gehorende, hadden moeten en behoren te hebben, om sig na haar welgevallen te kunnen verklaren, maar dat dezelve in tegendeel door onbescheide bejegeningen zyn geintimideert en genoodzaakt geworden, hunne keuze te bepalen na de zinnelykheid en het goedvinden van de zulke, die bestaan hebben zodanige ongeregeltheden te ondernemen.

Dat men heeft kunnen goedvinden Commissien van Officieren by hunne Compagnie voor aangenaam verklaard, en selfs de deliberatien van de Krygs-Raad reeds bygewoond hebbende, wederom in te trekken.

Dat ook sommige Wyken en Compagnien, die alle hunne Hoofd-Officieren voor onaangenaam verklaart, en dus geen subjecten hadden, om tot het adfistieren van den Krygs-Raad te committeeren, op sig genomen hebben, om directelyk andere Officieren aan te stellen, en die aanstellingen aan den Krygs-Raad over te geeven.

Door welke onbetamelyke handelwyze aan een groot getal Leeden, den voorn. Krygs-Raad composeserende, is benomen de faculteyt en het vermogen, om ingevolge Onze duidelyke gedeclareerde intentie eene vrye en onbepaalde Keure te doen van zodanige subjecten als sy oordeelden de beste en bequaamste te zyn, om de plaatsfen van de Hoofd-Officieren, die aan hunne Compagnien niet aangenaam waren, te vervullen; Het welke dan ook meer

BYLAA-
GEN
L. E.

dan eens aanleiding heeft gegeven tot klagten , die door verscheide voorname Leeden van den Krygs-Raad gedaan zyn , dat sy daar door in hunne vrye Deliberatien en Verkiezingen belemmert en gestoort wierden.

Dat , wat aangaat het tweede point , Wy met veel hartzeer en met de uiterste verontwaardiging vernomen hebben , dat sommige kwalijk geintentioneerde in hunne kwade practyken hebben voortgegaan , om de goede Burgerye te misleyden , met verregaande en hoogstrafbare dreygementen te intimideeren , en allerley kwaad zaad te verspreiden , om oneenigheden en mistrouwen tusschen Burgers en Burgers te veroorzaken , waar uit , de gemoederen eens aan het giften geraakt zynde , niet anders als de uiterste verwarringen en onheylen tot een gantsch verderf van de Stadt en van den geheelen staat zoude te wagten staan.

Dat of wel uit dit alles duidelyk is af te nemen , dat in het benoemen van de Leeden tot het bywoonen van den meergemelde Krygsraad , en in het houden van de vrye deliberatien derzelve in veele opzigte Onse gedeclareerde intentie , soo als het behoord hadde , niet is geobserveerd en nagekomen , Wy egter om aan de gantsche Burgery een doorstekend blyk van Onse trouwhartige en Vaderlyke genegenheid en toegeventheid te geven , wel hebben willen goedkeuren , gelyk als Wy goedkeuren by dezen , de verkiezing , die by den gemelde Krygsraad gedaan is van vyf Colonellen en van de verdere Hoofd Officieren in de plaatse van die geene , die by hunne Compagnien niet voor aangenaam verklaard zyn , en dat Wy verders goedgevonden hebben vast te stellen en te statuereen , gelyk Wy vaststellen en statuereen by dezen , dat de gemelde vyf verkooren Colonels en verdere Hoofd - Officieren , met de geene , die zyn aangebleeven , zullen uitmaken den
Krygs-

Krygs-raad, dog zodanig dat die Krygs-raad niet anders zal vergaderen dan met voorkennis van Heeren Burgermeesteren, en op de beschryvinge der Colonels, aan wien volstrekt wort overgelaten, te oordeelen, of 'er reede zy tot het beschryven der Krygs-raad of niet; Dat van nu voortaan dezelve Krygs-raad zal hebben haare vrye deliberatien over alle saaken tot haar behoorende, en dat het aan denzelven Krygs-raad insgelyks zal vrystaan, om by vacature van Colonels, en verdere Hoofd-Officiers plaatsfen, foodanige verkiezingen en aanstellingen te doen, als sy in conformiteyt van de Privilegien, Oude Constitutien, Reglementen, en herkomens ten meesten nutte en welzyn van de Stad zullen oordeelen te behoren.

BYLAA-
GEN
L. E.

Dat Wy al wyders onveranderlyk willende conserveeren de Vaderlyke sorg en genegentheid, waarmede Wy voor de goede Burgerye en Ingezetenen dezer Stad zyn aangedaan, voor ditmaal insgelyks wel hebben willen in vergeetelheid stellen en over het hoofd zien alle begane onordentelykheden, die tot Onse kennis zyn gekomen, en die 'er verder zoude mogen gepleegd zyn.

En gelyk Wy nu hier mede in alles, soo veel behoudens de Privilegien en het welzyn van de Stad, en zonder krenking van den Eed door Ons plegtelyk gedaen, by mogelykheid heeft kunnen geschieden, de goede Burgerye en Gemeente van deze Stad hebben getragt alle mogelyke vergenoeging te geven, zoo verwagten Wy ook van de goede Burgerye en Ingezetenen, dat sy alle en een iegelyk sig voortaan als geschikte en gehoorsame Burgers en Ingezetenen zullen gedragen, soo naa deze Onze serieuze welmeening, als generalyk in alles na het geene de pligt en verschuldigde Eerbied en onderwerpinge aen hare Wettige Overigheden vordert. Willende Wy verders alle en een ieder,

BYLAA-
GEN
L. E.

fonder onderscheid, op het allerernstigste en trouwhartigste hebben vermaand en gewaarschouwd, gelyk Wy vermanen en waarschouwen by dezen, van sig terstond af te scheiden en te onthouden van alle publicque Vergaderingen en byeenkomsten, onder wat naam of voorwendfel het zelve zoude mogen wezen. Gestellende ook specialyk de geene, die wegens de Wyken of Burger-Compagnien zyn Gecommitteerd geweest, sig van stonden aan van die en alle diergelyke Commissien te houden voor ontslagen; oppoene, dat die geene die bevonden zullen werden tegens deze Onse serieuze wille en begeerte te hebben ingegaan, en sig aan eenig misdryf tegen de Waardigheid van de Regering of ongehoorzaamheid aan desselfs bevelen schuldig te maken, als verstoorders van de gemeene Rust en veragters van Onze heilzame oogmerken en bevelen, na exigentie van zaken, en volgens de Wetten van den Lande, zonder eenige Conniventie andere ten exempel zullen werden gestraft.

En op dat niemand hier van ignorantie prætendeere, zal deze werden gepubliceerd en geaffigeerd daar en soo het gebruykelyk is.

Gedaan in Amsterdam den 15. September, 1748.

(Was geteekent)

(L. S.) PRINCE D'ORANGE & NASSAU.

(Lager stont)

Ter Ordonnantie van Syne Hoogheid.

(en gecontrasigneerd)

J. de B A C K.

Z E S-

Z E S D E D E E L.

POORTERSCHAP, SCHUTTE-
RYEN, KRYGSRAAD, BE-
ZETTING EN VERMAAR-
DE PERSOONAADJEN

V A N

A M S T E R D A M.

D E R D E B O E K.

VERMAARDE PERSOONAADJEN.

Tot hiertoe , in 't ZESDE DEEL Berigt
dezer BESCHRYVINGE , ge- wegens
handeld hebbende van 't Poorter- en Inwoo- de voor-
nerschap van AMSTERDAM , en van 't naamste
gene beide Poorters en Inwooners , van ouds , beroem-
hebben toegebracht , en nog tegenwoordig de Per-
toebrengen , tot bescherming en beveiliging soonaad-
der Stad , der Regeeringe , en der ingezete- jen van
nen in't gemeen ; gaan wy nu over , om , in dit Amster-
Boek , een beknopt berigt te geeven van ee- dam.
nige ingezetenen , die , van vroeg af , den
luister der Stad , daar zy of gebooren wa-
ren , of een aanmerkelyk gedeelte van hun
leeven hadden doorgebracht , door hunne ge-
leerdheid , Staatkunde , dapperheid , of konst ,
hebben helpen vermeerderen. Wy zullen ons
eg-

VYF
TIENDE
EEUWE.

egter, op dat dit berigt niet te breed uitloope, tot de meest bekenden, en alleen tot overleedenen, bepaalen, met verzoek, dat men 't ons ten goede houde, zo de kortheid, die wy ons voorstellen, ons eenige naamen doe overslaan, die anderen hier gaarne geplaatst zouden hebben gezien; en zo wy, ook van zulken, die wy gedenken, niet al zeggen, wat 'er van zou kunnen gezeld worden.

In de
Vyftien-
de eeu-
we.

Amsterdam heeft, in zyne eerste opkomst, weinig vermaarde mannen kunnen uitleveren. Men vindt, voor 't midden der VYFTIENDE EEUWE, van geene inboorlingen gewaagd, die zig, door eenigerlei slag van geleerdheid, beroemd hebben gemaakt. Doch omtrent dien tyd, wordt, in de Geschiedschriften, vermeld van drie Amsterdammers, die zig, in die onverligte eeuwe, eenigen naam hebben weten te verkrygen.

NICO-
LAAS van
AMSTER-
DAM.

De eerste,

NICOLAAS VAN AMSTERDAM,

heeft, dit weet men, onder 't opzigt van twee bekende Meesters in de Godgeleerdheid van dien tyd, *Gerardus* en *Joannes*, vier en twintig Ketterfche stellingen van zekeren *Ferrand* wederlegd. Hy was *Baccalaureus* in de Godgeleerdheid. En de openlyke twistredening, waarin hy dit blyk zyner bekwaamheid gaf, werdt, in 't jaar 1446, te Keulen, gehouden (a).

De

(a) J. BERTELI Hist. Luxemburg. apud PONTANUM Libr. II. Cap. XXVIII. p. 235.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 189

De tweede,

HERVICUS VAN AMSTERDAM,

VYF-
TIENDE
EEUWE.

wordt genoemd onder de voornaamste Hei-
delbergfche Godgeleerden, die, in 't jaar
1479, gemagtigd werden, om Doctör *Jan*
van Wezel, die, te Mentz, wegens Kette-
rye, te regt werdt gesteld, over 't stuk der
Leere, te onderzoeken (b). Hy is, onge-
twyfeld, de zelfde, die, onder den naam
van *Herwyck Gysbertszoon*, in den jaare
1477, door Burgemeesteren van Amsterdam,
genodigd werdt, om de bestiering van het
Begynhof, hier ter Stede, op zig te nee-
men (c).

HERVI-
CUS VAN
AMSTER-
DAM.

De derde,

JOANNES VAN AMSTERDAM,

JOANNES
VAN
AMSTER-
DAM.

die, ten zelfden tyde, of wat laater, bloei-
de, was een Leerling van Doctör *Wessel*
van Gansfort, Groninger van geboorte, die,
terwyl men zynen vriend, Doctör *Jan* van
Wezel, dien sommigen, met hem, verward,
en voor een' en den zelfden persoon gehou-
den hebben (d), te Mentz te regt itelde,
ook met de Inquisitie gedreigd werdt. En
dit was geenszins te verwonderen, alzo hy,
omtrent de Opperhoofdigheid van den Paus
van Rome, de Misse, de Aflaaten, het on-
gehuwde leeven der Geestelykheid, en an-
dere

(b) PONTAN. *ubi supra* p. 236.

(c) Groot-Memor. N. 1. f. 90. en hier voor, III. Deel,
IV. Boek, bl. 582.

(d) WHARTONI Append. ad GUILL. CAVE Histor. Li-
ter. p. 154.

VYF-
TIENDE
EEUWE.

dere punten, dingen leerde, die veelen niet verdraagen konden. Voorts, was hy zo be-dreeven, in de Taalen en andere deelen der Geleerdheid, dat hy den bynaam van *Licht der Weereld* verkreeg. Doch welke vorde-ringen onze Amsterdammer, onder zulk een' Meester, gemaakt hebbe, is, onzes weetens, nergens aangetekend. Alleenlyk, vindt men, dat hy, na het overlyden van Doctor Wessel, welk, op den vierden October des jaars 1489, voorviel, eenen brief aan den Kloostervoogd *Bernard van Meppen* geschreeven heeft, waar-in hy Wessels gevoelen over 't bidden voor de leevenden en dooden, breedvoeriglyk, voorstelt en verdedigt. Men vindt deezen brief en eenige anderen, door Doctor Wes-sel, aan onzen Amsterdammer geschreeven, onder de Werken van Doctor Wessel, door Luther uitgegeven (e). Andere blyken der geleerdheid of bekwaamheid van Joannes van Amsterdam zyn my niet voorgekomen.

De Stad hadt, in deeze zelfde eeuwe, braave voorstanders der weetenschappen aan WILLEM en JAN EGGERT, Heeren van Purmerende; en, naderhand, aan zynen Nee-ve, JAN EGGERT HARTGERSZON en WENDELMOED, deszelfs Vrouwe. Wy heb-ben, by eene andere gelegenheid (f), reeds ge-waagd van het Godgeleerd en Philosophisch Collegie, en van de Boekery, door deeze Luiden, hier ter Stede, opgerecht: 't welk wy, derhalve, hier niet behoeven te her-haalen.

De

(e) PONTAN. *ubi supra* p. 236. BRANDT Reformat. I. Deel, bl. 53, 54, 55.

(f) Zie III. Deel, V. Boek, bl. 645.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 191

De ZESTIENDE EEUWE heeft een veel grooter getal van vermaarde Amsterdammers uitgeleverd. Wy zullenze, zo na mogelyk zy, plaatfen, in die tydorde, waarin zy gebloeid hebben.

ZESTIENDE EEUWE.

In de Zestiende eeuw.

ALARDUS VAN AMSTERDAM,

ALARDUS van AMSTERDAM.

dien wy de eerste plaats geeven, moet, voor 't einde der vyftiende eeuw, ter weereld gekomen zyn, zo hy, in 't jaar 1544, te Leuven, overleeden is, en, gelyk, in zeker Lofdigd op zyn afbeeldfel, te kennen gegeven wordt, vyftig jaaren bereikt heeft. Men vindt van hem aangetekend, dat hy, van zyne geboorte af, doofagtig geweest was, waarom men hem, in zyne jeugd, *doove Elle* noemde. Daarentegen, was hy wederom zeer vaardig van spraak: voorts, bedreeven in de Godgeleerdheid zyner eeuw, en in de Latynsche en Grieksche Taalen, uit welke laafte, hy den brief van Hippocrates aan Damagetus, in 't Latyn, heeft overgezet. Zyne Godgeleerde, Philosophifche en taalkundige werken zyn, by anderen, opgeteld (g). Men heeft ook eenige Verzen van onzen Alard, en, onder anderen, een Lofgedigt op Keizer Karel den V., ter gelegenheid, dat deeze Vorst de Kapel der Heilige Stede te Amsterdam bezogt, 't welk ik meen, in Augustus des jaars 1540, geschied te zyn. Zeker is het, ten minste, dat de Keizer, ten dien tyde, in de Stad geweest is (h). Verfchei-

(g) J. F. FOPPENS *Bibl. Belg. Tom. I. p. 38.*

(h) *Zie II. Deel, VI. Boek, bl. 70.*

ZESTIEN.
DE EEU-
WE.

scheiden' van Alards schriften zyn gerigt tegen de zogenaamde Kettters van zynen tyd, met naame tegen de Lutherfchen, op welken, hy zo zeer gebeeten was, dat hy niet gefchroomd heeft, hen, zonder grond, en tegen alle waarfchynlykheid aan, te beschuldigen van voorbedagte brandftigtinge in het Klooster van S. Maria in de Nes te Amsterdam. Men leert dit, uit eenen overgebleeven Latynfchen brief van onzen Alard, aan *Jacobus Valaeoletus* van Middelburg (1), gefchreeven, van welken my een affchrift ter hand gekomen is, en waarin hy verhaalt, dat de brand voorviel, op Allerzielen-dag, zynde den tweeden November, zonder het jaar te melden. Doch het blykt, uit het gene hy 'er byvoegt, dat het geval, eenige jaaren na den aanflag de Herdooperen, die in 't jaar 1535 voorviel, gebeurd moet zyn. Het moet ook, voor 't jaar 1544, het jaar van Alards overlyden, voorgevallen wezen. En ik vermoed, dat men 't, in 't jaar 1538, plaatsfen moet, alzo onze Alard meldt, dat *Klaas Gerrit Mattheuszoon*, ten tyde van den brand, voorzittend Burgemeester was, 't welk hy, tuffchen de jaaren 1535 en 1544, in de maand November, niet geweest is, dan in 't jaar 1538 (i). Wy agten 't niet ondienftig,

(i) Zie *Lyft der Regeeringe voor de Handveften en elders.*

(1) Of deeze dezelfde Middelburger zy, dien ik, by DE LA RUE *Gelett. Zeeland.* bl. 3. en elders, *Jacobus Antonii* of *Jacob Antonisz.* genoemd vinde, beken ik niet te weeten.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 193

ftig, een kort verhaal van deezen brand, ZESTIEN-
welk anderszins beter onder de *Gefchiedeniffen* DE EEU-
der Stad gepaft zou hebben, doorgaands met ^{WE.}
de eigen woorden van onzen Amfterdam-
mer, uit het Latyn overgezét, hier ter plaat-
fe, in te voegen.

Alard van Amfterdam woonde, ten dee-
zen tyde, hier ter Stede, digt nevens, zo
niet binnen de muuren van het Nonnen-
Kloofter van S. Maria, in de Nes, welk
zig ftrekte van het Pens- of Kalfsvelfteegje,
waarin het zynen ingang hadt, tot agter te-
gen de huizen van de Langebrugsfteeg. „ Hy
„ was, na den middag van den tweeden No-
„ vember, bezig geweest met de jongelin-
„ gen, die hy, als Doctör in de Godge-
„ leerdheid, onderwees, eenige Plaatfen
„ uit de ouden, die 't Vagevuur betroffen,
„ te laaten uitschryven. Ten vyf uren,
„ begaf hy zig, volgens zyne gewoonte,
„ naar de Kapelle der Heilige Stede, tegen
„ over 't Kloofter van S. Maria, daar de
„ Vesper op dat uur plagt gezongen te wor-
„ den: die nog niet, of naauwlyks geëin-
„ digd was, toen een verward geroep van
„ *brand! brand! brand!* elk vervulde met
„ eenen fchielyken fchrik. Alard, ter Ka-
„ pelle uit getreden, zag, van de lange brug-
„ ge, dat de brand in 't Kloofter, en niet
„ verre van zyn Boekvertrek was. De vlam
„ woedde reeds zo fel, dat het dak en 't
„ muurwerk van 't gebouw, hier en daar,
„ instorteden. De Nonnen waren in de
„ naafte Kloofsters gevlugt, zo veel van
„ haaren beften huisraad medeneemende,
„ XI. STUK. N als

ZESTIEN- „ als zy bergen konden. Van 't overige werdt,
 DE EEU- „ gelyk het gaat, zeer veel geroofd. Onze
 WE. „ Alard, meest over zyne en anderer onge-
 „ drukte Schriften bekommerd, bergde 'er
 „ een goed deel van, met hulp, voornaam-
 „ lyk, van twee zynere naarstigste Leerlin-
 „ gen, *Gerbrand Kok* en *Jan Potter*. De
 „ Kerkelyken, die,“ gelyk onze Amsterdam-
 „ mer aanmerkt „ voor een groot gedeelte,
 „ meer van den beker dan van de boeken
 „ hielden, booden geen bystand altoos.
 „ Eindelyk, tradt *Nicolaas Cannius*, Bestier-
 „ der van S. Urfulas Klooster, toe, en riedt
 „ onzen Alard, behalve de Godgeleerde,
 „ ook eenigen der beste Heidensche schrif-
 „ ten in veiligheid te doen brengen.” De
 „ goede man verhaalt, wyders „ dat sommi-
 „ ge schelmsche Lutheraanen, onder dekfel
 „ van water in de vlam te gieten, zyne boe-
 „ ken zогten te bederven; terwyl anderen,
 „ die zig, regt over 't Klooster, in de ven-
 „ sters geplaatst hadden, den brand zогten
 „ te voeden, door stroo en andere brand-
 „ stoffe te hoop te haalen. Ten laatste, werdt
 „ egter de brand gebluscht. Twee dagen
 „ daarna, vondt men zwavelstokken, met
 „ buskruid bestrooid, onder de bedsteden,
 „ in 't slaapvertrek der Nonnen, die, zo ze-
 „ kere Dienstmaagd getuigde, aldaar, na den
 „ brand, op nieuws, gelegd waren, door
 „ eenige booswigten, die onze Alard al we-
 „ derom voor Lutherschen of andere Ket-
 „ ters houdt. Doch 't gevaar werdt nog, by
 „ tyds, voorkomen. De voorzittende Bur-
 „ gemeester, *Klaas Gerrit Mattheuszoon*, en
 „ de

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 195

„ de Thesaurier, *Jacob Dobbes*, sedert in 't ZESTIEN-
„ Klooster gekomen, oordeelden, dat de DE EEU-
„ brand, voorbedagtelyk, gestigt geweest WE.
„ was.” Doch op wat grond, onze Alard
zo vrymoediglyk vaststelle, dat de brandstigt-
ters Onroomschen geweest zyn, heb ik niet
konnen ontdekken. Alard van Amsterdam,
die, te vooren, een goed gedeelte van zyne
leeftyd, te Keulen en te Leuven, hadt
doorgebragt, schynt zig, kort na den brand,
wederom naar de laatstgemelde Stad bege-
ven te hebben; daar hy, 't zy in 't jaar 1544,
gelyk de meesten willen, of, gelyk boven
zyn afbeeldsel, in prent gelezen wordt, in 't
jaar 1551, overleeden, en in de Franciskaa-
ner Klooster-Kerke begraven is. Hy heeft
zyne Boeken, by uitersten wil, gemaakt aan
het Burger-Weeshuis, te Amsterdam (k).
DE DECKER heeft, in laater' tyd, dit ver-
taalde byschrift op zyne afbeelding gepast:

*Indien men prys verdient met konstelyk be-
wyzen;*

*'k Ben als Agricola of nevens hem te pry-
zen (l).*

NICOLAAS CANNIUS,

NICO-
LAAS
CANNIUS,

of *Kan*, dien wy reeds genoemd hebben, hadt, in zyne vroege jeugd, den vermaarden Erasmus, te Bazel, zes jaaren, als Uitschryver gediend. Naderhand, tot Priester zyn-

(k) PONTAN. *Libr. II. Cap. XXVIII. p. 236.* J. F. FOP-
PENS *Bibl. Belg. Tom. I. p. 38, 39.*

(l) *Rymoeseningen II. Deel, bl. 184.*

ZESTIEN-zynde ingewyd, is hy, in zyne Geboorte-
 DE EEU- stad, Amsterdam, Bestierder van 't Ursuli-
 WE. nen-Klooster geworden. Nog later, werdt
 hy tot Pastoor van Spaarnewoude beroepen;
 ten ware, veelligt, de Pastoor van Spaarne-
 woude wel den zelfden naam gevoerd heb-
 be; doch een ander persoon geweest zy.
Pieter Opmeer, wien wy, wat laager, ge-
 denken zullen, getuigt, dat *Cannius*, die zyn
 Leermeester geweest was, in vrolykheid en
 geeft, zeer veel naar *Erasmus zweemde* (m).
 Ook zou *Erasmus*, onder den naam van *Can-*
nius, en van eenen van deszelfs medgezellen,
 de Samenspraak, genaamd *Cyclops* of *Evan-*
geliedraager, die voor een schimpfchrift op
Oecolampadius en de zynen gehouden wordt,
 in 't licht gegeven hebben (n). *PONTANUS*
 heeft eenen geestigen brief van *ERASMUS*
 aan onzen *Cannius*, in 't jaar 1527, 's daags
 voor Hemelvaartsdag, uit Bazel, geschree-
 ven, gevoegd in het berigt, welk hy van
Cannius gegeven heeft; in welken brief, de
 groote Rotterdammer zynen vriend ver-
 maant, om niet bang te zyn voor den togt
 over 't Kanaal, „ 't welk hem, als genoegzaam
 „ in 't water gebooren, indien ik anders,
 „ zegt hy, uw Amsterdam, voor deezen, te
 „ regt beschouwd hebbe, geheel niet passen
 „ zou (o).” *Cannius* heeft het leeven van
Cornelius Crocus, zynen tyd- en stadgenoot,
 be-

(m) OPMEER Cathol. Mantelaarsb. II. Deel, bl. 125, 150, 179, 282.

(n) Idem Op. Chronograph. ad annum 1520. in Bibl. Belg. Tom. II. p. 503.

(o) Vide PONTAN. Libr. II. Cap. XXVIII, p. 240.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 197

beschreeven. Doch 't werk is, door de ag-ZESTIEN-
teloosheid der erfgenaamen, verlooren ge-DE EEU-
raakt. Voorts, vindt men aangetekend, dat^{WE.}
Cannius, in 't jaar 1555, overleeden, en in
de Oude Kerke, te Amsterdam, begraven
is (p). En zo dit waar is, gelyk het, door
OPMEER, Cannius Leerling, bevestigd
wordt (q), kan hy, in of omtrent het jaar
1572, niet door het krygsvolk van Lumey
of Sonoï, van kant geholpen zyn; of Nico-
laas Cannius, Pastoor van Spaarnewoude,
van wien dit verhaald wordt (r), is van on-
zen Nicolaas Cannius onderscheiden geweest.

CORNELIUS CROCUS,

CORNE-
LIUS

Krok of Krook, Priester en Leermeeſter of^{CROCUS.}
Rector in de Latynſche Schoole hier ter Ste-
de, was een gemeenzaame vriend beide van
Alardus en Cannius, en zo vol yvers tegen
de Lutherſchen, als de eerſte; waarvan wy,
by eene andere gelegenheid (s), reeds een
bewys hebben te boek geſteld. Hy heeft
eenige Godgeleerde en taalkundige Werkjes
geſchreeven: de meeſten van welken, in 't
jaar 1612, te Antwerpen, in eenen bondel,
zyn uitgegeven. Jan de III., Koning van
Portugal, verzogt hem, te vergeefs, om het
Hoog-Leeraarſchap in de Akademie van
Coimbra te komen bekleeden. Hy meende
meer nuts te kunnen doen, met de Amſter-
dam-

(p) J. F. FOPPENS Bibl. Belg. Tom. II. p. 503.

(q) Catholyk Martelaarsb. II. Deel, bl. 297.

(r) Leven van P. OPMEER voor 's eerste Deel van 's
Cathol. Martelaarsb. bl. 4.

(s) Zie II. Deel, VI. Boek, bl. 8.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

damfche Jeugd te wapenen tegen 't gene hy voor Ketterye hieldt. Op 't laaft van zyn leeven, en na de dood zyner Moeder, die hy, tot in zynen hoogen ouderdom, onderhouden hadt, deedt hy eene reis te voet naar Rome, daar hy, door *Ignatius Loyola* zelve, in de Orde der Jezuiten, aangenomen werdt. Kort hierna, overleedt hy, in 't jaar 1550. Hy heeft eenige verzen gesteld onder 't afbeeldfel van Erasmus, door *Hans Holbeen* geschilderd, welk, uit Duitschland, herwaards gebragt was, door *Quiryntalesius*, Burgemeester van Haarlem, in wiens huis in de Damstraat, de Amsterdamer Pieter Opmeer het, dikwils, met verwondering, beschouwd hadt (t). Onder de Leerlingen van Crocus, is ook *Matthias Boffemius*, Amsterdamer, geweest, die, naderhand, Hoogleeraar in de Akademie te Douai geworden, en, in 't jaar 1599, overleeden is (u). Crocus heeft, schriftelyk, getwift met

JOANNES
SARTO-
RIUS.

JOANNES SARTORIUS,

of *Snyders*, insgelyks, een Amsterdamer, en, gelyk Crocus, Leermeeft in de Latynfche Schoole. De twift liep over 't geloof en de werken. Sartorius beweerde, even als Luther, dat de mensch alleenlyk door 't geloof geregtvaardigd wordt: 't welk Crocus tegensprak. Zo ver ging de hevigheid, dat Crocus, voor altoos, Sartorius de vriendschap opzeide (v). Alard van Amsterdam

schreef

(t) OPMEER Cathol. Martelaarsb. II. Deel, bl. 177.

(u) PONTAN *Libr. II. Cap. XXVIII. p. 245.*(v) PONTAN. *Libr. II. Cap. XXVIII. p. 238.*

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 199

schreef van Sartorius, dat hy van een buig-ZESTIEN-
zaam verstand was ; maar zig van eenen DE EEU-
flegten Leermeeſter, de verwaandheid, lei-WE.
den liet (w). Ik vind ergens aangetekend,
dat hy, t'eenigen tyde, wegens zyne Leere,
in hegtenis gezeten heeft (x). Naderhand,
geſlaakt zynde, heeft hy lang balling's Lands
moeten zwerven. In 't jaar 1558, gaf hy,
te Bazel, zyne *Uitlegging over de groote en
kleine Profeeten* in 't licht, onder den bedek-
ten naam van *Joannes Toſarrius*, die, by ver-
zetting, zynen eigen naam vervatte. Ten
zelfden tyde, ſchynt hy zig, hier te Lande,
by de Gereformeerden gevoegd te hebben,
onder welken hy den Predikdienſt waarge-
nomen heeft. Sommigen ſchryven, dat hy,
den agt en twintigſten Maart des jaars 1557,
te Delft geſtorven is (y). Doch ik vind hem
nog, op 't jaar 1558, gemeld, onder de Pre-
dikanten van Delft, en naderhand, onder
die van Noordwyk, alwaar hy, in 't eerſt,
eene School hadt opgeregt. Zyn verblyf te
Noordwyk heeft gelegenheid gegeven, dat
ſommigen hem eenen *Noordwyker* genoemd
hebben (z). Hy is, volgens de meeſten, te
Noordwyk, in 't jaar 1568 (a), of liever,
in 't jaar 1570, overleeden (b). Hy was
niet ſlegts in 't Latyn en in 't Griekſch, maar
zelfs

(w) *Vide* Bibl. Belg. Tom. II. p. 724.

(x) *Epist. Clar. Viror. a S. A. GABBEEMA edit. p. 28. apud
BRANDT Reform. I. Deel, bl. 92.*

(y) BLEYSWYCK Delft, bl. 407.

(z) TE WATER Verhaal van de Reformatie van Zeeland,
bl. 18. Aant. (2).

(a) Bibl. Belg. *ubi supra.*

(b) SOERMANS Kerk. Register, bl. 35, 57.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

zelfs in 't Hebreeuwfch bedreeven, en ver-
ftondt zyne Moederspraak zo wel, dat hy 'er
naauwlyks wedergade in hadt. Ook heeft
hy, zelfs volgens OPMEERS getuigenis,
zeer veel tot opbouwinge derzelve toege-
bragt (c). PONTANUS verhaalt (d), uit
den mond van *Jan Sem* en *Jan Gysbrechtsz*,
aanzienlyke burgers deezer Stad, die 't van
hunne ouders verftaan hadden, dat Sartorius,
eenigen tyd, boven de oude Waage alhier,
met bewilliging der Regeeringe, openbaare
Lefsen in de Hebreeuwfche taale heeft ge-
geven. En Junius fchreef, in 't jaar 1554,
dat, uit Sartorius Schoole, meer geleerden
waren voortgekomen, dan helden uit het
Trojaanfche paard (e). In 't Grafdigt, welk
onze Amfterdammer voor zig zelveu gefield
heeft, gewaagt hy van zyne geboorte te
Amfterdam en van zyne bedreevenheid in
drie der geleerde taalen. Dus luidt het:

*Hac ego sum tumulatus humo SARTORIUS,
ortum*

Cui primum tellus Amftrodama dedit.

Ingenium colui varié, docuique juventam

Omnigenas artes, quippe triglottos eram.

Sed postquam virtus, duris exercita fatis,

Destituit corpus, spiritus astra tenet.

By

(c) Zie BRANDT I. Deel, bl. 214.

(d) Libr. II. Cap. XXVIII. p. 237.

(e) JUNII Epist. p. 345. Edit. Dordr. 1652.

By Sartorius, voegen wy

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

JOANNES TIMANNUS,

die, te Amſterdam, gebooren is; doch den meeften tyd zyns leevens te Breemengeſleeten heeft, daar hy de Evangelifche Gemeente als Paſtoor heeft gediend. Hy heeft zig, inzonderheid, beroemd gemaakt, door een Werk over 's Heeren Avondmaal, welk, in 't jaar 1555, in 't licht kwam, en door *Albert Hardenberg*, Paſtoor der Breemer-Hoofdkerke, wederlegd werdt. Timannus was een groot voorſtander van de Leere der overal-tegenwoordigheid van Christus Lighaam. Terwyl de twiſt duurde, ontving hy eenen Latynſchen brief van *Philippus Melancton*, die, in 't Nederduiſch, aldus luidde:

JOANNES
TIMAN-
NUS.EERWAARDIGE MAN EN ZEER GELIEFDE
VRIEND!

Wanneer ik onzen Elve-ftroom aanschouwe, denk ik dikwils, dat, ſchoon ik zo veel traanen ſtortte, als de vloed golven zeewaards voert, ik de ſmert niet zou kunnen uitdrukken, die ik, jaaren agtereen, gevoeld heb, ter oorzaake der geſchillen over 's Heeren Avondmaal, in welken, zo ver buiten de zaak getwiſt wordt. Ten nutte, is Christus waarlyk en wezenlyk tegenwoordig, en kragtdaadig tot waare vertrooſtinge. Waarom twiſt men dan nog over eene tegenwoordigheid, die geene nuttigheid aanbrengt? Ik onderwys dezelfde dingen, die in myne Schriften te leezen zyn. En naar dat gevoelen, zyn, eenige jaaren geleeden, de Formulieren

N 5

van

ZESTIEN- van Overeenstemming gemaakt, tusschen Lu-
DE EEU- ther en veele anderen, die, uit meer dan twin-
WE. tig Gemeenten van Hoogduitschland, hier, by-
eengekomen waren. Ik bid God, dat hy ons
allen bestiere. Vaar wel!

PHILIPPUS.

JOHANNES MONSE-
NUS,

JOANNES
MONSE-
NUS. Licentiaat in de Godgeleerdheid, schynt,
schoon te Amsterdam gebooren, zig meest
te Keulen opgehouden te hebben, alwaar hy,
in 't jaar 1540, eene Uitlegging over eenige
duistere plaatsen der H. Schrift, en in 't jaar
1546, eene Verhandeling, om te bewyzen,
dat het Avondmaal, van der Apostelen tyden
af, onder de gedaante van brood alleen, aan
't volk is toegedeeld, in 't licht gegeven
heeft (f).

NICOLAAS EVERHARD,

NICO-
LAAS
EVER-
HARD. te Amsterdam gebooren, heeft zig, door zy-
ne kennis in de Regten, zo beroemd gemaakt,
dat hy, van wege den Hertoge van Beijeren,
in 't jaar 1535, tot Raadsheer der Keizerly-
ke Kamer van Spiers is aangesteld. Doch in
't jaar 1542, werdt hy, tot Hoogleeraar in
de Regten, in de Akademie van Ingolstadt,
beroepen, welke post hy vyf en dertig jaa-
ren loffelyk bekleed heeft. Onder zyne Regts-
geleerde Werken, is de *Inleiding tot de Regts-
geleerdheid* in zeer groote agting geweest (g).

S Y-

(f) Bibl. Belg. Tom. II. p. 698.

(g) PONTAN. Libr. II. Cap. XXVIII. p. 241. Bibl. Belg.
Tom. II. p. 907.

SYBRAND POMPEJUS OCCO,

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

zyne jeugd aan de oefening der geleerdheid hebbende toegewyd, en, naderhand, de vermaardste mannen, in Italie, Frankryk en Duitſchland, bezogt hebbende, werdt, in zyne Geboortestad Amsterdam, in 't jaar 1541, tot Schepen; in 't volgende jaar, tot Raad, en in 't jaar 1556, tot Burgemeester verkooren; doch bleef, desonaangezien, een Liefhebber der Geleerdheid, en een voorſtander der Geleerden. PONTANUS verhaalt, dat hy, onder anderen, met *Andreas Alciatus*, met *Viglius van Zuichem van Ayta*, en met *Joannes Secundus*, briefwiffeling onderhouden heeft (b). PETRUS APHERDIANUS, die zyne *Epigrammata Moralia* aan Occo opgedraagen heeft, getuigt, dat hy niet onbedreeven was in de Digtkonſt, en de Latynſche Digtters gaarne las. *Pompejus Occo*, Vader van Sybrand, was een Fries van geboorte; doch hadt zig te Amsterdam nedergezet, daar zyn huis de gemeene zamelplaats was van in- en uitheemſche geleerde en braave luiden. De nakomelingen des Burgemeesters bloeijen, nog tegenwoordig, hier ter Stede.

SYBRAND
POMPE-
JUS OCCO.

GISBERTUS HORSTIUS,

of *van der Horſt*, heeft zig, door zyne Geneeskonſt, beroemd gemaakt; doch den meelſten tyd zyns leevens buiten zyne Geboor-

GISBER-
TUS HOR-
STIUS.

(b) PONTAN. *ubi supra.*

ZESTIEN- boortestad, Amsterdam, en te Rome, door-
DE EEU- gebragt, daar hy, in 't jaar 1544, een ge-
WE. neeskundig werk uitgegeven heeft; in 't jaar
1555, overleeden, en in de Lieve-Vrouwe
Kerke, aan de overzyde des Tybers, be-
graaven is (i).

BERNAR- By deezen Geneesmeester, voegen wy
DUS DES- eenen anderen,

SENIUS
KROO-
NEN-
BURG.

BERNARDUS DESSENIUS KROONENBURG,

die, hier ter Stede, in 't jaar 1510, gebooren is; doch, in Italie, den graad van Geneesmeester verkreegen heeft. Hy oefende de konst, federt, negen jaaren agtereen, in Holland, en te Groningen; doch begaf zig, eerlang, naar Keulen, daar hy, in 't jaar 1574, overleeden is, verscheiden' Geneesen Kruidkundige werken nalaatende (k).

PIETER
PAUW.

PIETER PAUW,

insgelyks een Geneesmeester, heeft ook zynen meesten leeftyd buiten Amsterdam, daar hy, in 't jaar 1564, gebooren werdt, doorgebragt. Hy is een der eerste studenten in de Geneeskunde geweest, op de nieuwe Hooge Schoole te Leiden; doch deedt zig, in 't jaar 1587, te Rostok in 't Hertogdom Mekelemburg, bevorderen tot Doctor. Twee jaaren later, uit Italie te rug gekeerd, werdt hy Hoog-Leeraar der Ontleed- en Kruidkunde, op de Leidsche Akademie; daar hy den grond gelegd heeft van den Artseny-hof en
van

(i) Bibl. Belg. Tom. I. p. 366.

(k) Bibl. Belg. Tom. I. p. 135.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 205

van de Schouwplaats der Ontleedkunde, die ZESTIEN-
 nog in wezen zyn. Hy heeft eenige Genees-DE EEU-
 en Ontleedkundige werken in 't licht gege-WE.
 ven, en is, op den eersten Augustus des
 jaars 1617, overleeden (l). Zyn Vader is
 geweest *Pieter Pauw Adriaansz.*, die, in 't
 jaar 1586, tot Raad der Stad Amsterdam
 verkooren zynde, sedert, zyn Poorterschap
 verwoond heeft, en Rentmeester te Alkmaar
 geworden is (m). Van zyn' Grootvader,
Adriaan Pauw, Koopman te Amsterdam,
 hebben wy, in de *Geschiedenissen* der Stad,
 dikwils (n), gewaagd. Zyne Moeder was
 eene Zuster van *Henrik Laurenszoon Spiegel*,
 dien wy, beneden, gedenken zullen. En
 Doctor *Pauw*, die te Alkmaar woonde, en,
 dikwils, in HOOFTS *Brieven* gedagt wordt
 (o), is, zo ik my niet bedriege, een Zoon
 van onzen Professor geweest.

DIRK VOLKAARTSZOON KOORNHERT,

DIRK
VOL-

die zig, in meer dan één opzigt, eenen KAARTS-
 naam gemaakt heeft, verdient ook eene ZOON
 plaats onder de vermaarde inwooners van KOORN-
 Amsterdam, daar hy, in 't jaar 1522, HERT.
 gebooren werdt. In of omtrent het jaar 1555,
 hadt hy eenigen ommegang, met den grooten
 Dweeper, *Henrik Nikolaaszoon*, die zig,
 ten zynen huize, vervoegd hadt, met oog-
 merk,

(l) J. MEURSII Athen. Batav. p. 265. Bibl. Belg. Tom.
II. p. 999.

(m) Zie de Lyst der XXXVI. Raaden voor de Handvesten
en elders, op 't jaar 1586.

(n) Zie II. Deel, VII. Boek, bl. 177, 183, 204, 226,
232. VIII. Boek, bl. 286. IX. Boek, bl. 478.

(o) N. 375, 396, 413, 496. bl. 295, 310, 320, 379.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

merk, om hem, tot zyne ongerymde begrip-
pen, over te haalen; waarin hy egter kwa-
lyk slaagde. Koornhert bleef altoos af kee-
rig van de minste beginfels der Geestdryve-
rye (p). Naar Haarlem met der woon ver-
trokken zynde, fchynt hy zig, aldaar, ee-
nen tyd lang, in 't Plaatfnyden, geoeffend
te hebben (q). Ook zegt hy zelf, in de Voor-
reden zyner Vertaalinge der *Officia* van CI-
CERO, die, in 't jaar 1561, in 't licht kwam,
dat zyne *medeghefellen* en hy *van finne* waren
gheworden een druckerye op te rechten binnen
Haerlem, zonder dat my gebleeken is, of zy
dit voorneemen hebben uitgevoerd. In 't
zelfde jaar, werdt hy Notaris, en in 't jaar
1562, Secretaris der Stad. In 't jaar 1566,
heeft hy, ten dienste des Heeren van Bre-
derode, gearbeid, om de openbaare Preeke
te helpen invoeren; waarover hy, in 't vol-
gende jaar, in hegtenis genomen, en naar
den Haage gevoerd werdt, daar hy eenige
maanden zat. Hier digtte hy het Zinnespel
Lief voor Leet, bet Lof der Gevangeniſſe, en
eenige andere rymen. In zyn *Leeven*, voor
't *eerſte* Deel zyner *Werken* te leezen, wordt
verhaald, „ dat zyne Huisvrouw, wanhoopen-
„ de aan de uitkomst zyner gevangeniſſe,
„ de arme luiden, die aan de peſt lagen,
„ ging bezoeken en dienen, op hoop, dat
„ zy zelve beſmet worden zou, en Koorn-
„ hert de kwaal konnen overbrengen, om
„ dus

(p) D. v. KOORNHERTS Werken I. Deel, f. 442. III.
Deel, f. 58, 144.

(q) K. VAN MANDER Schilderb. f. 165, 197. AMPZING
Haarl. bl. 361.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 207

„ dus beide natuurlyker dood te sterven, ZESTIEN-
„ dan zy haaren man belooven durfde: doch DE EEU-
„ dat Koornhert haar van zulk een bedryf WE.
„ hadt afgemaand.” Ook verdedigde hy zig
zo wel, dat men hem den Haage tot eene
gevangenis gaf; waaruit hy, eerlang, ont-
vlugtte, eerst naar de Beverwyk, en voorts,
ten Lande uit; waarna hy, den eersten Sep-
tember des jaars 1568, door den Raad der
Beroerten, gebannen werdt, met verbeurd-
verklaaring zyner goederen (r). Hy heeft
zig, onder anderen, in 't Land van Gulik
onthouden, daar hy zig geneerde met Plaat-
snyden, en *Henrik Goltzius*, die naderhand zo
beroemd geworden is, onderwees, en aan
werk hielp. Ook tekent PONTANUS aan (s),
dat hy, 't zy te Haarlem of elders, in de
konst van plaatsnyden, *Filips Gallé*, wien hy,
tot wigtiger bezigheid geroepen, het werk
overliet, tot eenen Leerling gehad heeft.
Doch hy vondt, waar hy ook kwame, wei-
nig gunst by de Gereformeerden, welker
Leere hy niet, in allen deele, kon toestem-
men. Geduurende zyne ballingschap, liet
hy nogtans niet na, de Staatsche zyde voor
te staan, begeevende zig, onder anderen,
tegen 't einde des jaars 1570, naar Embden,
om 't ontslag te bevorderen van eenige sche-
pen des Prinsfen van Oranje, die aldaar wa-
ren aangehouden (t). Het omslaan der Hol-
landsche Steden, in 't jaar 1572, gaf hem,
meent men, gelegenheid tot het digten van
het

(r) Sentent. ten tyde van ALVA bl. 126.

(s) *Libr. II. Cap. XXVIII. p. 246.*

(t) BOR I. *Deel*, bl. 332. [240].

ZESTIEN- het bekende Lied van *Wilhelmus van Nassou-*
 DE EEU- *wen* (u). Ook was hy, ten dien tyde, in 't
 WE. Vaderland wedergekeerd, en tot Secretaris
 der Staaten van Holland bevorderd. Doch
 hy bekleedde dit ampt niet lang; want, be-
 last met het onderzoek van de afersingen,
 waaraan sommige Oversten in 's Prinsen dienst
 zig, hier te Lande, hadden schuldig gemaakt;
 werdt hy, door Lumey, Graave van der Mark,
 met de dood bedreigd, en week daarop naar
 Sante, in Kleefsland (v). Requesens sloot
 hem buiten de algemeene Vergiffenis, die,
 in 't jaar 1574, afgekondigd werdt (w). Na
 't fluiten der Gendsche Vrede, keerde hy,
 andermaal, herwaards, zig te Delft neder-
 zettende. Doch hier raakte hy in geschil
 met de Predikanten, tegen welken hy be-
 weerde, dat de Gereformeerde Kerk de waa-
 re niet zyn kon, ter oorzaake van 't gene
 zy, aangaande de Predestinatie, de Regtvaar-
 diging en 't Ketterdooden, leerde. De Staa-
 ten leiden partyen het zwygen op. Doch
 Koornhert hadt zig de ongunst van veelen,
 in zo verre, op den hals gehaald, dat men
 hem, te Alkmaar, te Hoorn en elders, by
 naam en toenaam, op de Predikstoelen, be-
 schreef, als een Ketter en Vrygeest (x). De
 Wethouderschap van Leiden schroomde nog-
 tans niet, zig, in 't jaar 1579, te bedienen
 van Koornherts penne, ter haarer verdedi-
 ging tegen eenige Predikanten, die haar,
 haars

(u) Zie BRANDT I. Deel, bl. 535.

(v) Zie BRANDT I. Deel, bl. 535.

(w) BOR I Deel, bl. 513. [29].

(x) KOORNHERTS Werken, III. Deel, f. 460, 464.

haars oordeels, te weinig gezags laten wil- ZESTIENDE
 den, om onrustige Kerkelyken te beteuge DE REUDE
 len (y). En dit geschrift gaf meer genoegen, WE.
 dan het Request, welk hy, in 't jaar 1581,
 op verzoek der Roomschegezinden van Haar-
 lem, in welke Stad, hy toen het Notaris-
 amt wederom oefende, hadt opgesteld. 't
 Was gerigt aan den Prinse van Oranje, en
 in het zelve, werdt vrye Godsdienstoeffe-
 ning begeerd voor de Roomschen, die, by
 het overgaan der Stad aan 's Prinsens zyde,
 bedongen was. Doch over 't instellen van
 dit Request, werdt Koornhert voor Burge-
 meesteren ontboden, daar hy verklaarde,
 dat hy eenen afkeer hadt van 't Roomsche
 geloof; doch egter begreep, dat men den
 Roomschegezinden geene vryheid van Gods-
 dienstoeffening behoorde te weigeren. Maar
 de Staaten, voor welken, de zaak, sedert, ge-
 bragt werdt, verstonden, dat de gevaarlyk-
 heid des tyds zo veel vryheid niet gehengde,
 en bevalen Koornhert, het oorspronkelyk
 Request, in hunne tegenwoordigheid, te
 scheuren (z). In 't volgende jaar 1582, ont-
 dekte hy eenen toeleg der Spaanschen op
 Enkhuizen, die hem, in een gemeenzaam
 gesprek, door *Wouter Verbee*, inwooner der
 gemelde Stad, geopenbaard was, en, door
 hem, aan *Nicolaas van der Laan*, Burgemees-
 ter van Haarlem, en toen in den Haager
 Dagvaart, bekend werdt gemaakt; 't welk
 gelegenheid gaf, dat Enkhuizen met Krygs-
 volk

(y) KOORNHERT III. *Deel, f. 483.*(z) AMPZING Haarlem *bl. 470 enz.*

ZESTIEN-DE EEUWE. volk verzekerd, en de aanslag te loor gesteld werdt (a). Doch zo veel gunst als hy gewonnen hadt, door dit bewys zyner trouwe jegens 't Vaderland, zo veel ongunst haalde hy zig, in 't volgende jaar, op den hals, door het uitgeeven eener *Proeve vanden Nederlandfchen Catechismus*. Men bragt zwaare klagten tegen hem in, by 's Lands Staaten, die beslooten, hem te hooren tegen *Adriaan Saravia*, Professor in de Godgeleerdheid te Leiden. Doch het disput, welk schriftelyk geschieden zou, werdt, van de eene en de andere zyde, zo wydloopig ingesteld, dat het den Staaten verveelde, te toeven naar den uitslag (b). Koornhert, zig, federt, wederom, te Delft hebbende nedergezet, daar hy aan eenige Aantekeningen over den Bybel, of aan eene vertaaling van ERASMUS *Uitbreiding van het Nieuwe Testament* arbeidde; werdt hem, op den derden October des jaars 1588, de Stad ontzeid. Hy begaf zig toen naar Gouda, daar hy eene verdediging uitgaf, onder den titel van *Naamscherm*. Ook stelde hy hier zyn *Proces van 't Ketterdooden* op, tegen *Justus Lipsius*, Professor der Historien te Leiden, die hem wederleidde. Doch hy schreef 'er, terstond, een werkje tegen, 't welk, op zyn doodbedde, voltrokken, en, na zyn overlyden, in 't licht gegeven werdt. Hy stierf, naamlyk, den negen en twintigsten October des jaars 1590, en werdt, in de groote Kerke

(a) HOOFT XIX. *Bock*, bl. 331.(b) BRANDT I. *Deel*, bl. 693 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 211

ke te Gouda, regt voor 't Choor, begraa- ^{ZESTIEN-}
 ven (c). Op zyn graf, werden deeze ree- ^{DE EEU-}
 gels gesteld, die, door zynen vriend, Hen- ^{WE.}
 rik Laurenszoon Spiegel, gedigt waren:

<i>Hier rust,</i>	<i>Noch sticht</i>
<i>Diens lust</i>	<i>Syn Dicht-</i>
<i>En vreught</i>	<i>Geschryf.</i>
<i>Was Deught</i>	<i>Maer 't lyf</i>
<i>En 't waer,</i>	<i>Hier bleef 't,</i>
<i>Hoe swaar</i>	<i>Godt heeft</i>
<i>t Ook viel.</i>	<i>De siel.</i>

Koornhert heeft zig, nevens andere Amster-
 dammers, veel laten gelegen zyn aan de
 opbouwing der Nederduitsche spraake. Hy
 was een voornaam Lid van de Rederykers-
 Kamer in *Liefde bloeiende* hier ter Stede, en
 stelde de Voorreden voor haare *Letterkunst*,
 die, in 't jaar 1584, in 't licht kwam. Ook
 werdt hy, in zynen tyd, voor een goed
 Digter gehouden. Hy hadt de *Pligten* van
Cicero, de *Troost der Philosophie* van *Boe-*
thius, en eenige andere Werkjes uit het La-
 tyn overgezet, om zynen styl te oefenen.
 schoon hy zig, niet voor dat hy omtrent
 veertig jaaren bereikte, op de kennis der
 Latynsche en Grieksche taalen, en andere
 deelen der geleerdheid hadt toegelegd (d).
 Voorts, zyn zyne eigene werken, meest in
Twistschriften bestaande, in *drie Deelen in*
folio, uitgegeven. Zeer verschillende heeft
 men van 's mans deugd en gaaven geoor-
 deeld,

(c) BRANDT I. Deel, bl. 757, 766 enz.

(d) PONTANUS Libr. II. Cap. XXVIII. p. 244.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE. deeld, zo wel voor, als na zyn overlyden.
Wy vergenoegen ons, met alleenlyk de twee
Byschriften aan te haalen, die de Ridder
HOOF T, op zyn afbeeldfel, gemaakt heeft:

*'k Ontfing tot Amsterdam, ik gaf ter Gouwe
myn' geest,
Wiens strydt voor zeeden, schrift en Vryheit
is geweest.*

En

*Hy proefd' 'er zeven, en haest zat was elken
Staat;
Maer bleef, van wetenschap en vryheidt,
onverzaat (e).*

By Koornhert, mogen wy, bekwaamlyk,
zyne twee vrienden, *Spiegel* en *Visscher*,
voegen; schoon zy beide, tot in de volgen-
de eeuwe, geleefd hebben.

HENRIK
LAU-
RENS-
ZOOM
SPIEGEL.

HENRIK LAURENSZOOM SPIEGEL

werdt, op den elfden Maart des jaars 1549,
te Amsterdam gebooren, daar hy zig met
den Koophandel geneerd heeft. Zyn Vader
was *Laurens Pieterszoon Spiegel*; en zyne
Moeder, *Anna Gaaf Jans dogter*, wier Va-
der en andere maagen in Schepensbank ge-
zeten hadden. Eene der zusteren van onzen
Henrik, *Elizabeth* genaamd, is met *Herman
Roodenburg*, die, in 't jaar 1578, tot Raad
der Stede verkooren werdt, en eene ande-
re, met *Pieter Adriaanszoon Pauw*, Raad en
Rentmeester te Alkmaar, en Vader van den
Pro-

(e) Zie versch. Dichten, bl. 216, 305.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 213

Professor Pieter Pauw, aan wien wy, hier ^{ZESTIEN-}
 voor (f), gedacht hebben, gehuwd geweest. ^{DE EEU-}
 Zyn Broeder, *Jan Laurenszoon Spiegel*, dien ^{WE.}
 sommigen ook onder de Digtters tellen (g),
 werdt, in 't jaar 1578, tot Raad, en in 't
 jaar 1589, tot Schepen verkooren. Doch
 Henrik zelf is nooit in de Regeering ge-
 weest: 't zy dat hem hierin gehinderd heb-
 be zyne aankleeving aan den Roomschen
 Godsdienst; 't zy dat hy, gelyk de oude o-
 verlevering in zyn geslagt luidt, alle eeramp-
 ten van de hand wees. En 't laatste is niet
 onwaarschynlyk, alzo men, met zekerheid,
 weet, dat de Vroedschap deezer Stede, in 't
 jaar 1589, beslooten hebbende, hem te nood-
 zaaken tot aanvaardinge der plaatse van Raad
 in de Admiraliteit te Hoorn (h); en by 's
 Lands Staaten zelve daartoe zynde verstaan;
 hy zulks zo bestendiglyk geweigerd heeft,
 dat hy liever eene boete, ten behoeve der
 arme Godshuizen in den Haage, betaalen wil-
 de, dan deezen last aanvaarden (i). Hy is twee-
 maal gehuwd geweest, eerst met *Bregtje ten*
Berg, en daarna, in 't jaar 1602, met *Dieu-*
wertje van Marken. Hy overleedt, in 't be-
 gin des jaars 1612, aan de Kinderpokjes,
 waaraan zyne kinderen te Alkmaar, daar hy
 toen woonde, krank lagen, in een vertrek,
 tot welk hem, die deeze ziekte nimmer ge-
 had hadt, de toegang, door zyne Vrouwe,
 be-

(f) *Bladz.* 204.

(g) *Bibl. Belg. Tom. I. p.* 455.

(h) *Resol. Vroedsch. N. 6. 2 July 1589. f.* 110 *verso.*

(i) *Resol. Holl. 18 July, 24 Nov. 27 Decemb, 1589. blz.*
 490, 756, 794.

ZESTIEN.
DE EEU-
WE.

belet werdt. Doch liefde tot zyn krooft dreef hem, om op een ladder voor de glazen der Kamer te klimmen, daar 't gezigt der kwaale hem derwyze ontstelde, dat 'er de ziekte op volgde, die hem de dood deedt. Zyn Lyk werdt naar Amsterdam gevoerd, en in de Nieuwe Kerke begraven (k).

Spiegel heeft schatten gewonnen, met den Koophandel. Doch besteeddeze, milddaadiglyk, ten dienste van behoefstigen, en tot andere nuttige einden. VAN MANDER (l) telt hem, onder de liefhebbers der Schilderkonst, hier ter Stede. De eerste uitgave der *Rymkronyke* van MELIS STOKER werdt, op zyne kosten, in 't jaar 1591, te Amsterdam, by *Barend Adriaanszoon*, gedrukt; gelyk klaarlyk blykt uit de Voorrede, die de geleerde DOUSA, op zyn verzoek, voor die uitgave, gesteld heeft. Voorts, verlaafde hy zig geenszins zo zeer aan den Koophandel, dat hy de boekoefening verwaarloosde. Hy verstondt de Latynsche spraak, uit welke, hy de *Atreus en Thyestes* van SENECA vertaald heeft, of heeft begonnen te vertaalen (m). Ook was hy in 't Grieksch niet onbedreeven. Bovenal, leide hy zig toe, op het beschaaven der Nederduitsche Taal- en Digtkunde, en was een der voornaamste opbouwers der Kamer in *Liefde bloeiende*. VOLLENHOVE zingt hierom te regt (n):

D'on-

(k) Zie zyn Leeven voor VLAMINGS Uitgave zyner Werken.

(l) Schilderb. f. 206 verso.

(m) Zie VONDELS Opdragt van JOSEPH in DOTHAN.

(n) Poëzy, bl. 576.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 215

D'onduitscheit en de taalfmet van het lant ZESTIEN
Week enigfins voor 't licht van uw verstant, DE REU-
O SPIEGELS, ó Stevynen, ó de Groten. WE.

En P E L S (o):

*Alleen blonk te Amfteldam, mét menig tréf-
lyk dichter*

*Voorzien, de Dichtkunst vry wat helderer
én lichter.*

*Hier lètte men op ftóf én ftélling, ftyl, en
trant:*

*En hier fchreef S P I E G E L zyn Hartfpiegel
vol verftand,*

*Zyn zuiv're moedertaal eerft zettende in den
zetel.*

*Hém wólghden Korenhart, Plémp, Viffcher,
Kófter, Kétel,*

*En Breederode, mét Kamphuizen, én Reaal,
En Hoofd, én Vondel, puik van fchryvers
altemaal (2).*

Onder zyne fchriften, die, voor 't grootfte gedeelte, eenige weinigen, onder R O E M E R V I S S C H E R S *Rymen* te vinden, uitgezonderd, op zedelyke ftoffe uitloopen, en meest in rym gefteeld zyn, munt zyn *Hert-
fpie-*

(o) Horatius Dichtk. bl. 27.

(2) De meeften van deezen waren Amfterdammers van geboorte, en wy hebbenze allen, in dit *Boek*, geplaatft, behalve *Dirk Rapbaelsz. Kamphuizen*, die te Gorinchem, en *Cornelis Ketel*, die te Gouda gebooren was. De eerfte is, door zyne *Pfalmen* en *Stigtelyke Rymen*, vermaard: van den anderen, die de Schilder- en Digtkonft beide geoeffend heeft, kan men een uitvoerig berigt vinden, by CAREL VAN MANDER, *Schilderboek*, f. 190 enz.

ZESTIEN. *spiegel* uit; om welken samen te stellen, hy
 DE EEU zig, veelyds, afzonderde op zyne Lust-
 WE. plaats aan den Amstel, tegen over de Die-
 mermeer (p), en daarom *Meerhuizen* ge-
 naamd (q); welke naam nog niet verdwee-
 nen is. Doch Spiegels Lustplaats is, nader-
 hand, in tweeën gedeeld, en gedeeltelyk de
 herberg *Paauwentuin* geworden. By onzes
 Digtens tyd, stondt 'er een groote Linde-
 boom, in zynen hof, die, met trappen, in
 de hoogte, beklommen werdt, en van bo-
 ven gevormd was tot een Prieel, waarin wel
 twintig menschen geplaatst konden worden.
 Hy noemde deezen boom der *Muzen tooren*
 (r): ten ware hy, anderszins, deezen naam
 gepast hebbe op zyn Speelhuis, ook den
Tempel der Muzen genaamd, en bestaande uit
 drie vertrekken boven elkanderen, het on-
 derste vierkant, het middelste agtkant, en
 het bovenste rond; om welk laatste, een
 trans liep, van welken men een ruim uitzigt
 hadt over de omgelegen Landeryen en Wa-
 teren (s). Voor de Kamer in *Liefde Bloei-
 jende*, schreef onze Dichter, verscheiden
 jaaren agtereen, Nieuw - Jaars Lieden, van
 welken eenigen zyn overgebleeven. Hy
 hieldt, met de beroemdste mannen van zy-
 nen tyd, briefwisseling en vriendschap (t).
 Koornhert bezogt hy dikwils, te Haarlem;
 gelyk, veelligt, onder anderen, uit deeze

WOOR:

(p) Hertsp. VII. Boek, bl. 131.

(q) Zie Hertsp. IV. Boek, bl. 69.

(r) Hertsp. IV. Boek, bl. 67.

(s) Hertsp. VII. Boek, bl. 134.

(t) PONTANUS Amst. in 't Nederdaitich, bl. 285.

woorden van den *Hertspiegel* (u), waar hy ZESTIEN-
 Apollo spreekende invoert, af te neemen is: DE EEU-
WE.

De Blenk (3) verdblikkig hier een *Kaukasus*
 verstrekt:

's *Duegds held*, die weet of *rust* (4), ons veel-
 tyds derwerts trekt.

Hy dagt egter, dat Koornhert zig te zeer met twisten ophieldt: 't welk uit deeze zyne woorden blyken kan: *Ik zoek gheen eer, aanzien, aanhangh, of iet zulx; maar alleen waarbeyds-winst in my, ook in andere, ken ik met luttel moeyten. Indien 't anders verstaan werd; ik sal wel rusten ende zwyghen, ende laten de wereld lopen daarze wil. Castalio is in myn zin een wys man gheweest, maar ik wil hem in 't bestraffen van 't gheen in myn ogen onrecht is, niet volghen, noch Erasmus, noch* COORNHERT. *Luttel onderwinds maakt groote rust. Doch winnen is 't zoetst, en de waarheids-winst de grootste* (v).

Spiegel hadt, volgens de gewoonte zyn-
 ner eeuwe, ook zyne Zedespreuken en Zinnebeelden. De gemeenzaamste was *Dueghd*
verhuecht, om welke te verklaaren hy
 eenen brief aan zyns Zusters Zoon, den
 Professor Pauw, geschreeven heeft, die nog
 voorhanden is (w). By deeze spreuk, voeg-
 de

(u) IV. Boek, bl. 76.

(v) Van natuurl. gheneichtheid, in zyne Werken, bl. 256.

(w) Zie zyne Werken, bl. 235.

(3) Een hooge duin buiten Haarlem, nu, in 't gemeen, de *Blinkerd* genaamd.

(4) KOORNHERTS gemeenzaame Spreuk was, *Wet, of rust.*

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

de hy dikwils, tot een zinnebeeld, een' A-
rion op een' Dolfyn, de harp slaande, in 't
midden van eene onstuimige zee. En dit zin-
nebeeld wordt nog gezien, in den gevel van
een huis op de Bloemmarkt, welk, uit zy-
nen stam afkomstig, sedert aan het aanzien-
lyk geslagt van Lestevenon, welk, door de
Backers, van Spiegel afdaalt, heeft toebe-
hoord, en, laatstelyk, door den Heere en
Mr. ANTONI WARIN, Oud-Schepen en
Raad deezer Stede, bezeten geweest is. Van
gemeener smaak was het zinnebeeld, waar-
mede hy zyne andere spreuk, *Elk spiegel hem*,
voor een ander huis, deedt uithouwen, stel-
lende, op den eenen hoek, eene L., in 't mid-
den een' spiegel, en op den anderen hoek,
eene M (x). Doch dit heette in zynen tyd
vernuft. De *Hertspiegel*, het beste zyner
werken, is, zo ver my bekend is, niet dan
na zynen dood, en voor 't eerst, in 't jaar
1615, by *Cornelis Dirksz. Kool*, te Amster-
dam, gedrukt (y). Ten besluite, merken
wy aan, dat Spiegel een Lofdigd op Amster-
dam, en vooral op den Amsterdamschen
Koophandel gemaakt, en aan PONTANUS
vereerd heeft (z), die 't, in zyne *Beschry-
ving* (a), heeft ingevoegd. Wy hebben 'er,
elders (b), eenige regels van aangehaald.

ROE-

(x) P. VLAMING Aant. op SPIEGELS Werken, bl. 212.

(y) Zie Boekz. van P. RABUS, Jan. en Febr. 1694. bl. 57.

(z) Zie PONTAN. Amst. in 't Nederd. bl. 286.

(a) Libr. II. Cap. XXVIII. p. 234. in 't Neaerd. bl. 275.

(b) I. Deel, II. Boek, bl. 150.

ROEMER VISSCHER,

ZESTIEN-
DE EEU-

die, nevens Spiegel en Koornhert, onder de
 schranderste Leden der Kamer *in Liefde bloei-* ROEMER
jende, en onder de eerste opbouwers der Ne- VIS-
 derduitsche taale, geteld moet worden, is, SCHER.
 hier ter Stede, in 't jaar 1547, gebooren.
 Ook heeft hy 'er een groot deel van zyn lee-
 ven doorgebracht. In de *Registers* der Stad,
 wordt, by gelegenheid, op het jaar 1602, ge-
 waagd van zyn huis, welk op den Singel, tus-
 schen de Jan-Rooden-Poort en nieuwe Haar-
 lemmer fluis, stondt, en *de Kreeft* genaamd
 was (c): 't zy dat hy daar, of op den Zee-
 dyk gewoond hebbe, alzo ik ook vind, dat
 de Engelsche, nu de Geldersche Kaai, tus-
 schen 't Hoofd en de Waterpoorts-brug, in
 't jaar 1605, beschreeven wordt, als gele-
 gen *agter Roemer Visscher* (d). Doch eenige
 jaaren voor zynen dood, schynt hy, even als
 zyn vriend Henrik Laurenszoon Spiegel,
 zig, met der woon, naar Alkmaar begeven
 te hebben, daar hy ook, zo ik my niet be-
 driege, op den elfden February des jaars
 1620, overleeden is (e). Wy hebben reeds
 te kennen gegeven, dat hy zeer veel toe-
 gebracht heeft, tot den opbouw der Kamer
in Liefde bloeiende. Hy werdt ook onder de
 goede Digtters zyns tyds gerekend; doch
 muntte meest uit, in korte Puntdigten, of
Quikken, gelyk hyze noemde. Ook heeft hy
 eeni-

(c) Groot-Memor. N. II. f. 204.

(d) Keurb. H. f. 235 verso.

(e) BLAAUW Stedeb. in de Besch. van Amsterd.

ZESTIEN-ge aartige zinnebeelden in 't licht gegeven:
DE EEU- op de meesten van welken, hy uitleggingen,
WE., in onrym, geschreeven heeft. De overigen
heeft zyne oudste Dogter *Anna* uitgelegd.
Zyne Puntdigten hebben hem den bynaam
van den *Hollandschen* of *tweeden Martiaal* ver-
worven, die hem, reeds door *DOUSA*, in de
Voorrede voor de oudste uitgave der *Rym-*
chronyke van MELIS STOKE, van 't jaar
1591, gegeven wordt:

— — *Laet*, zegt hy, *ROEMERS soet*
gequeest,
Deur d'ongehoirde clanc der Nederlandscher
luyten,
In 't Oost, West, Zuyden Noord, in allen ooren
tuyten
En maken wijt beroemt den TWEEDEN MAR-
TIAEL.

Ik meen, dat Roemer Viſſcher, even als Spiegel, zig altoos gehouden heeft by de Roomsche Kerke, in welke, hy opgevoed was. Nogtans, was hy vry van bygeloovigheid, gelyk uit eenigen zynen Puntdigten af te neemen is. Het volgende toont, onder anderen, hoe hy over de beelden der Heiligen dagt, en bewyft tevens zyne agting voor *Jan van Hout*, Secretaris van Leiden en Schryver van het *Dienstboek* dier Stad:

Aen JAN VAN HOUT.

Claes van Hout can loopen noch springhen:
Frans van Hout can lesen noch schryven:
Marten van Hout can segghen noch singhen:
Bar-

Barber van Hout can wasschen noch styven: ZESTIEN-
Dan myn orient VAN HOUT can alle vreucht DE EEU-
bedryven (f). WE.

Wy voegen 'er een tweede by, om te doen zien, hoe gemeenzaam hy met Spiegel hebbe omgegaan:

Op Paesdach aen H. L. SPIEGHEL.

Seght HENDRICK wout gy niet dattet al
morghen was,
Want by Vrysters te gaen gheeft hyden
geen pas,
En in de Herberch is t schand, ja by de
Catholyken,
By der straten te wandelen seer qualyck staet:
Caetsen, dobbelen of spelen is oock geen raet,
In de Kerck soudt ghy al te langh sitten
kycken,
Buytenop den dyck soud ghy u seer beslycken,
Ghesont t'huys blyven can ick so qualyck doen
als ghy:
Weet ghy nergbens te gaen? so comt dan by
my (g).

De beroemde Digter, *Jooft van Vondel*, heeft zig eerst beginnen te oefenen aan 't huis van Roemer Visscher, te Amsterdam, daar de schranderste geesten van dien tyd plagten te vergaderen (h). *HOOF*T noemt hem, in zeker Graffschrift, *de ronde Roemer, die nooit ryk van roemen was (i)*. Roemer
 Vis-

(f) Rommelfoo. I. 3. bl. 104.

(g) Rommelfoo. II. 34. bl. 123.

(h) VONDELS Leeven, bl. 17, 22.

(i) Versch. Dichten, bl. 240.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

Visscher liet twee Dogters na, ANNA, en MARIA TESSELSCHADE, in 't gemeen, blootelyk, *Teffelschade* genaamd: beide schrandere vernuften, in Digt-, Zang- en Speelkunde, ook in 't konstig schryven en tekenen op glas, en in de Italiaansche en Fransche spraaken, ervaren (*k*): uit de eerste van welke spraaken, *Teffelschade* TASSO's *Feruzalem* overgezet heeft (*l*). Beide, en de laatste inzonderheid waren zy gemeenzaame Vriendinnen van de vermaarde Digtters HOOFT en HUYGENS, gelyk, uit de werken van deezen, te speuren is. Beide zynze te Amsterdam gebooren, Anna, in 't jaar 1584 (*m*), en *Teffelschade*, op den vyf en twintigsten Maart des jaars 1594. Zy kreeg, meent men, den zonderlingen naam van *Teffelschade*, naar de zwaare schade, die, drie maanden te vooren, in Texel geleden was, en waarvan veele Koopluiden te Amsterdam snertelyk gevoel gehad hadden. Anna is met eenen van *Wezel* gehuwd geweest (*n*), en *Teffelschade*, in 't jaar 1623, met *Alard van Krombalg*, dien zy *Krommetje* plagt te noemen, en by wien zy ten minste twee Dogters gehad heeft, eene van welken, ook *Teffelschade* genaamd, nu en dan, in HOOFTS *Brieven*, vermeld wordt. *Teffelschade* woonde te Alkmaar, met haaren man,

(*k*) HOOFTS *Gedichten*, bl. 213, 215. *Brieven*, N. 98, bl. 85.

(*l*) VONDELS *Opdragt der Elektra*. JAN VOS *Gedicht*. I. *Deel*, bl. 33.

(*m*) Zie VONDELS *Poezy*, I. *Deel*, bl. 287.

(*n*) HOOFTS *Brieven* N. 196, 500, 603, 696. bl. 155, 331, 449, 519.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 223

man, die haar, in 't jaar 1634, ontviel. ZESTIEN-
DE EEU-
WE.
Terwyl zy Weduwe was, kwelde de Ridder
HOOF T haar met den Professor van Baarle,
die, zekerlyk, groote agting voor hadt (o).
Doch zy is niet wederom hertrouwd. Men
weet, welke ernstige poogingen de Digter
HUYGENS hebbe aangewend, om haar af
te trekken van den Roomschen Godsdienst,
dien zy, bestendiglyk, bleef aankleeven. Zy
is, in Juny des jaars 1649, te Amsterdam,
daar zy zig, eenigen tyd te vooren, met
der woon, hadt nedergezet (p), overlee-
den. Haare Zuster is, na haar, op den
zesden December des jaars 1651, gestorven.
Om van de agting, die de geleerden onzes
Lands, in 't begin der voorgaande eeuw,
voor dit eël paar zustersen gehad hebben,
wel te oordeelen, behoeft men, alleenlyk,
HOOF T S *Brieven* doorbladerd te hebben:
in welken ook de geneugten, die Tessel-
schade inzonderheid, op den Huize te Mui-
den, genoot en aanbragt, geestiglyk, ge-
schilderd worden.

Wy keeren wederom tot de vermaarde
Amsterdammers der zestiende eeuw, onder
welken, ons verder voorkomt

P E T R U S O P M E E R,

PETRUS
OPMEER.

die, uit het Westfriesch geslagt der Opmee-
ren, door Vrouwe Jacoba, in 't begin der
vyf-

(o) HOOF T S *Brieven*, N. 164, 198, 352, 363, 385, 396,
496, 603, 706, *bl.* 133, 155, 280, 287, 302, 309, 323, 378,
448, 525, 538. *Vide* & *Epist.* infig. *Viror. e Museo J. G.*
MEELII p. 176.

(p) J. VOS *Gedichten*, I. *Deel*, *bl.* 338 *enz.*

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

vyftiende eeuw, tot den adelyken stand verheeven, voortgesprooten, op den der- tienden September des jaars 1526, hier ter Stede, gebooren is. Zyn Vader voerde den zelfden naam, als hy. Zyne Moeder was *Maria van Akerflood*. Zyne eerste Leermeesters waren Alardus van Amsterdam en Nicolaas Cannius, van welken beide wy, hiervoor (q), eenig berigt gegeven hebben. Daarna, heeft hy, zig, te Leuven en te Doornik, in andere wetenschappen, geoeffend. Doch in 't een en twintigfte jaar zyns ouderdoms, werdt hy, door zyne Moeder, toen Weduwe, t'huis ontbooden, en tradt, federt, in de egt met *Sofia*, Dogter van *Pieter Sasbout*. Hy ver- taalde verfcheiden' werkjes, uit het Latyn, in 't Nederduitsch, en onder anderen, het bekende Boek van *Vincent van Lirins* tegen *de Kettters*. Ook leide hy zig, in eenen tamelyk gevorderden ouderdom, toe op de kennis der Griekfche taale, waarin hy, door *Petrus Refenius*, Reëtor der Delftsche Schoole, onderweezen werdt. Hy hadt, in 't eerft, voor, zig tot Doëtor beide in de Genees- konft en in de Regtsgelerdheid te laaten bevorderen. Doch daarna wendde hy zyne gedagten, geheellyk, tot de oefening der Godgelerdheid, en bediende zig van de verkreegen' kundigheden, om de Onroom- fchen te wederleggen. De woefte handelin- gen van Lumey en Sonoy, tegen de Room- fche Geestelyken en anderen, bewoogen hem, in 't jaar 1572, Delft, daar hy toen

woon-

(q) Bladz. 191, 195.

woonde, te verlaten, en naar 't Spaansche ^{ZESTIEN-}
 Leger voor Leiden te wyken, daar *Fran* ^{DE EEU-}
cisco Baldes hem, tot Secretaris van den ^{WE.}
 Krygsraad, aannam. Hy volgde Baldes, eer-
 lang, naar Henegouwen: doch werdt, van
 daar, naar Amsterdam ontbooden, door den
 Schout Pieter Pieterszoon, om de Roomsch-
 Katholyken te bevestigen in 't oud geloof.
 Amsterdam was, in 't jaar 1573 en sedert,
 de herberg der Roomsche Geestelyken, man-
 nen en vrouwen; die, uit de omgeslaagen'
 Steden, derwaards de wyk namen, en, met
 opene armen, ontvangen werden (y). Doch
 Opmeer kon het 'er niet langer houden, dan
 tot na de verandering des jaars 1578, wan-
 neer hy ter Stad uit week, en openlyk inge-
 daagd werdt (z). Hy begaf zig, sedert, we-
 derom naar Delft, daar hy, op den vierden
 November des jaars 1594, overleeden, en
 in de S. Hypolitus- of oude Kerke, voor 't
 Choor, aan de Noordzyde, begraaven is (a).
 Onder zyne Werken, munten uit zyn *Opus*
Chronographicum of *Kerkelyke en Weereldlyke*
Geschiedenissen, van de Schepping af, tot op
 het jaar 1590, en zyn *Catholyk Martelaars-*
boek; in welk laatste, hy de wreedheden,
 door Lumey en Sonoy, tegen dank der hoo-
 ge Regeeringe, omtrent de Roomschgezin-
 den, gepleegd, ten onregte, stelt op reke-
 ning der Gereformeerden in 't gemeen.

M A A R

(y) OPMEER *Cathol. Martelaarsb. II. Deel, bl. 222.*(z) *Zie II. Deel, X. Boek, bl. 10.*(a) *Zie zyn Leeven voor 't eerste Deel van zyn Martelaarsb. Bibl. Belg. Tom. I. p. 996.*

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

MAARTEN JANSZON KOSTER,

MAAR-
TENJANS-
ZON
KOSTER.

een gebooren Amsterdammer, schoon my de tyd zyner geboorte, nergens, voorgekomen is; in zyne jeugd, het onderwys van *Cornelius Crocus* (b) genooten hebbende, heeft zig, van vroeg af, op de Geneeskunst toegelegd, die hy, in zyne Geboortestad, en ook buitens Lands, met lof, geoefend heeft. Wy hebben, in 't verhaal van de *Geschiedenissen* der Stad, doen zien; dat hy zig, al vroeg, gevoegd heeft by de Gereformeerden, waarom hy, zo dra Alva in 't Land gekomen was, Amsterdam en zyn Vaderland verliet; sedert, openlyk ingedaagd, en, door den Raad der Beroerten, gebannen werdt (c). Hy begaf zig toen naar Dole, in 't Graaffchap Bourgondie, daar hy de Geneeskunst oefende, en in kennis raakte met eenen edelen Deen, *Petrus Oxe* genaamd, die, eerlang, naar zyn Vaderland gekeerd, Koster naar Koppenhagen troonde, daar hy hem, tot Lyfarts van Koning *Fredrik den II.*, wist te doen bevorderen; welke post hy, tot na de dood zyns bevorderaars, bekleed heeft (d). Uit eenen brief, den zeventienden May des jaars 1574, door hem, uit Koppenhagen, aan *Hadrianus Junius* geschreeven, blykt, dat hy toen sterk verlangde naar zyn Vaderland (e). Het sluiten der

Gend-

(b) Zie hier voor, bl. 197.

(c) Zie II. Deel, VII. Boek, bl. 189, 190, 194. VIII. Boek, bl. 272, 285.

(d) PONTAN. *Libr. II., Cap. XXVIII. p. 244.*

(e) JUNII *Epist. p. 621. Edit. Dordr. 1652.*

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 227

Gendsche Vrede gaf hem gelegenheid, om ^{ZESTIEN-} te Amsterdam weder te keeren, daar hy, ^{DE EEU-} nevens anderen, deel hadt aan de omkeering ^{WE.} des jaars 1578, in welke, hy tot Burgemeester en Raad verkooren werdt (*f*). Naderhand, is hy, nog driemaal tot Burgemeester, en eens tot Oud-Burgemeester verkooren; doch zyne sterke aankleefing aan de partye van Leicester (*g*) bragt hem in de ongunst van de meesten zyner medebroederen, die hem, sedert, van 't kuffen hielden. Wy hebben, reeds elders (*h*), verhaald, dat Koster onder de eersten geweest is, die, hier ter Stede, openbaare Lessen over de Ontleedkunde gegeven hebben. Hy is, in 't begin der volgende eeuw, overleeden. My is niet bekend, dat hy iet, in geschrift, aan de weereld heeft medegedeeld.

SEBASTIAAN EGBERTSZOON, ^{SEBAS-} inboorling deezer Stad, en Zoon van Eg- ^{TIAAN} bert Meinerdszoon, van wiens onschuldig ^{EG-} lyden, ter oorzaake van den Godsdienst, wy, ^{BERTS-} elders (*i*), omstandiglyk, gewaagd hebben, ^{ZOON.} hadt zig, in zyne jeugd, ook in de Geneeskunde geoefend, en was tot Doctor in dezelfde bevorderd. Hy werdt, in 't jaar 1593, tot Schepen, in 't jaar 1602, tot Raad, en in 't jaar 1606, tot Burgemeester verkooren: en deedt, onaangezien hy, met zulke waardigheden, bekleed was, zo
wel

(*f*) II. Deel, IX. Boek, bl. 471, 478.

(*g*) Zie II. Deel, X. Boek, bl. 70, 73, 74.

(*h*) III. Deel, V. Boek, bl. 694.

(*i*) II. Deel, VIII. Boek, bl. 278.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

wel als Maarten Janszoon Koster, Lessen over de Ontleedkunde, op de Gehoorplaats, boven de kleine Vleeschhal, in de Nes. In 't jaar 1618, werdt hy, door Prinse Maurits, ontslaagen van de Regeeringe (*k*). In zekere geschreeven' aantekeningen, vind ik, dat hy; in 't jaar 1621, gestorven is: in anderen, wordt zyn dood, op den agtsten Augustus des jaars 1628, gesteld.

ELLERD
DE VEER.

ELLERD DE VEER,

Pensionaris van Amsterdam, die, in 't begin der zeventiende eeuw, overleeden is, heeft zig, onder anderen, eenen naam gemaakt, door het vertaalen van de *Samenspraaken van ERASMUS* en eenige andere werkjes, uit het Latyn (*l*); en door het schryven van een vervolg op de *Groote Hollandsche Chronyk*, welk van het jaar 1516 tot het jaar 1595 loopt, in 't Nederduitsch. De Veer heeft dit laatstgemelde werk aan Prinse Maurits opgedraagen.

CORNE-
LIS VAN
HAAM-
RODE.

CORNELIS VAN HAAMRODE

wordt, by PONTANUS (*m*), ook geteld onder de Schryvers, welken Amsterdam uitgeleverd heeft; die te gelyk meldt, dat hy, aldaar, in 't jaar 1599, overleeden is. Van zyne beschryving van *Batavia*, en van een ander begonnen werk, de geschiedenissen der Nederlanden, ten tyde des Hertogs van Alva, betreffende, hebben wy, elders (*n*), ge-

(*k*) II. Deel, XIII. Boek, bl. 304.

(*l*) PONTAN. *Libr. II. Cap. XXVIII. p. 245.*

(*m*) *Ubi supra p. 244.*

(*n*). Voort. bl. XVI.

gewag gemaakt. Ook hebben wy, ter zelf-^{ZESTIEN-}
 der plaatse, aangetekend, dat hy het No-^{DE EEU-}
 tarisfchap te Amsterdam bekleed heeft. ^{WE.}

De zestiende eeuw heeft, te Amsterdam, Staat- en
 ook Luiden voortgebragt, die zig, door Krygkun-
 hunne geoeffendheid in Krygs- en Regee-^{digen en}
 ringszaaken, beroemd gemaakt hebben, en ^{Konfte-}
 die de Leezer, reeds, uit ons verhaal van ^{naars.}
 de *Gefchiedeniffen* der Stad, moet hebben
 leeren kennen. Wy ontmoeten daar Bur-
 gemeester GOOSSEN JANSZON REE-
 KALF, die, in zyne vroege jeugd, in Ita-
 lie, den kryg gevolgd, en, onder anderen,
 den vermaarden slag van Ravenna byge-
 woond hebbende (o), in 't jaar 1535, zeer
 veel toebragt, om den aanflag der Herdoo-
 peren te doen mislukken (p). En in laater
 tyd, de Staatsche Hopluiden NICOLAAS
 RUIKHAVER, JACOB SIMONZON
 DE RYK, DIRK DUIVEL en verschei-
 den' anderen: om niet te spreken van den
 Schout WILLEM DIRKSZON BARDES,
 man van bekoorlyk vernuft en geoeffende
 weereldkennis, wiens deerlyk lot wy, el-
 ders (q), te boek gesteld hebben. Doch de
 Stad heeft, in de zestiende eeuw, ook ee-
 nige vermaarde Konstenaars uitgeleverd, die
 wy hier, met een enkel woord, gedenken
 moeten. Onder deezen, komen ons vier
 Schilders voor, allen, zo ik my niet bedrie-
 ge, inboorlingen van Amsterdam. De eer-
 ste,

(o) OPMER Cathol. Martelaarsb. II. Deel, bl. 223.

(p) Zie II. Deel, VI. Boek, bl. 41.

(q) II. Deel, VIII. Boek, bl. 275.

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

CORNELIS ANTONISZOOM, of *Cornelis Teunisse*, gelyk hy zynen naam ook schynt geschreeven te hebben, is zelfs Schepen en Raad der Stad geweest. Van hem hangt nog eene afbeelding van Amsterdam op de *The-saurie Ordinaris* deezer Stad. Zy is, in 't jaar 1536, geschilderd, en vertoont de gebouwen en huizen, in derzelve natuurlyke gestalte. Hy heeft deeze zelfde afbeelding, naderhand, in twaalf bladen, in houtsnede, uitgegeven. En wy hebben 'er ons, dikwils, van bediend, in het ophelderen van de aloude gelegenheid en gedaante der Stad, zynde ons, wy bekennen 't gaarne, tot hiertoe, geene ouder egte afbeelding van dezelve voorgekomen. Voorts, zyn 'er van deezen zelfden Schilder nog eenige oude Schutters-Stukken voorhanden, en onder anderen, een, met zeventien Schutters aan eene tafel, hangende in den gang voor de kleine Krygs-raads Kamer. Het is, in 't jaar 1533, geschilderd. Men noemt het, in 't gemeen, de *Braspennings-Maaltyd*.

De andere, DIRK JACOBSZOOM, was een Zoon van den Schilder *Jacob Corneliszoon* van Oostzaanen, die zig te Amsterdam hadt nedergezet, daar zyn Zoon de konst ook geoefend heeft, en in 't jaar 1567, in hoogen ouderdom, overleeden is. Men heeft nog verscheiden' Schutters-stukken van deezen Dirk Jacobszoon op 't Stadhuis. Men plagt, van ouds, zeer te roemen een Stuk, van hem geschilderd, en op eene der Boog-schutters-Doelen hangende, waarin eene hand kwam, zo fraai gedaan, dat zekere

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 231

Jacob Rauard, voor dezelve alleen, eene ZESTIEN-
groote somme gelds gebooden hadt. Zy DE EEU-
werdt, in 't begin der zeventiende eeuw, WE.
nog met verwondering beschouwd (r).

De derde, PIETER ARNOUDSZ, en
in de wandeling *Lange Pier* genaamd, muntte
byzonderlyk uit, in het schilderen van jonge
boerinnen, ezels, visschen, en allerlei koo-
kengereedschap. Hy hadt ook twee fraaije
altaarstukken geschilderd, voor de oude, en
voor de nieuwe Kerke. Voor het eerste,
hadt hy wel twee duizend kroonen getrok-
ken. Doch zy zyn beide, ten tyde der Beeld-
storminge, vernield, of weg geraakt. Lange
Pier is, in den ouderdom van zes en zestig
jaaren, in 't jaar 1573, overleeden, en in
de Oude Kerke begraven. Hy heeft twee
of drie Zoonen nagelaaten, die, insgelyks,
de Schilderkonst geoeffend hebben (s).

Doch de drie genoemde Schilders wer-
den verre overtroffen, door den vierden,
DIRK BARENDZ ZOON, die, in zyne vroe-
ge jeugd, de beginsels der konst geleerd
hadt van zynen Vader, een' tamelyk goed'
Schilder hier ter Stede, in de wandeling *Doo-
ven Barend* genaamd; doch in den ouderdom
van omtrent een en twintig jaaren, naar
Italie gereisd was, daar hy 't onderwys van
den grooten *Titiaan* genooten hadt. Hy was,
meent men, de eerste, die de losse Italiaan-
sche wyze van schilderen, hier te Lande,

over-

(r) PONTAN. *Libr. II. Cap. XXVIII. p. 245.* KAREL VAN
MANDER *Schilderb. f. 130 verso.*

(s) PONTANUS *ubi supra.* OPMEER *Cath. Martelaarsb. II.*
Deel, bl. 128. VAN MANDER *f. 162 verso.*

ZESTIEN-
DE EEU-
WE.

overbragt. Zeven jaaren in Italie gesleeten hebbende, keerde hy te Amsterdam te rug, daar hy, onder anderen, den oproer en straf der Herdooperen, in verscheiden' Tafereelen, geschilderd heeft, die, in een vertrek op 't Stadhuis, geplaatst werden, waar, naderhand, Commissarissen van kleine Zaaken zitting namen; doch zy zyn, met den brand van 't gebouw, in 't jaar 1652, vernield geworden. Voorts, heeft hy verscheiden' Schutters stukken geschilderd, die nog, op 't Stadhuis, voorhanden zyn. Hy was, behalven in 't Italiaansch, ook in de Latynsche taale ervaren, en hieldt 'er briefwisseling in, met de geleerden van zynen tyd. Ook hadt hy, in Italie, kennis gemaakt met den vermaarden Heere van Aldegonde; die, te Amsterdam komende, gewoon was, hem te vereeren met een bezoek. Hy is, omtrent Pinksteren des jaars 1592, in den ouderdom van agt en vyftig jaaren, overleeden (t).

By deeze Schilders, voegen wy den beroemden Beeldhouwer en Kaarttekenaar, JOOST JANSZ, die, in 't jaar 1541, hier ter Stede gebooren, en met *Katharina Klaas- se Gaaf*, Weduwe van *Lambert Korneliszoon Opzy*, die, in 't jaar 1580, Secretaris deezer Stad geworden was, gehuwd geweest is. En aan dit Huwelyk heeft men te danken, dat eenige werken van Joost Jansz, in den Huize van Witsen, bewaard geworden zyn, also deeze Vrouwe Over-Grootmoeder geweest is van Burgemeester Nicolaas Witsen, wiens

(t) K. VAN MANDER Schilderb. f. 176, 210 verso.

wiens Grootmoeder, *Katharina Opzy*, eene ZESTIENDE EEUWE. Dogter was van haar en van Lambert Corneliszoon Opzy. Wat onzen Konstenaar betreft; men heeft nog verscheiden' Kaarten en platte gronden, die door hem getekend zyn, onder anderen, eene Kaart van Holland, eene andere van 't Beleg van Leiden, en de Grondtekeningen van 't Minderbroeders-Klooster, en van 't S. Joris-Hof in de Kalverstraat: ook de spits van den tooren der Oude Kerke, in houtsnede. Het vermaarde Straatsburger Uurwerk is ook, door hem, gemaakt. In 't Minderbroeders-Klooster, plagt, oudtyds, veel beeldwerk van Joost Jansz te zien te zyn, en onder anderen een Christus, met zyne Discipelen, in den Hof Gethsemane, waarvan de konst, hooglyk, geroemd werdt (*u*). Joost Jansz. is, op den agtsten November des jaars 1590, overleden, zonder kinderen na te laten.

Wy komen nu tot de vermaarde Persoonaadjen der Vermaarde ZEVENTIENDE en AGTTIENDE EEUWE, de Persoonaadjen der zeventiende en agttiende eeuw. welke getal veel grooter is, naar gelang, dat de Stad, in dien tyd, in groo- ter aanzien, en, onder anderen, door het opregten der Doorlugtige Schoole, ook in geleerdheid, is toegenomen. Wy zullen, hierom, in vier soorten, onderscheiden, en eerst van de STAAT- en KRYGKUNDIGEN; daarna van de GELEERDEN; vervolgens van de DIGTERS, en eindelyk van de KONSTENAARS handelen.

STAAT-

(*u*) Zie DAPPER, *bl.* 323.

ZEVEN-
TIENDE
en AGT-
TIENDE
EEUWE.

als

I.

STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

STAAT. en KRYGKUNDIGEN.

Onder de Staat- en Krygkundige inboorlingen deezer Stede, hebben, tegen 't einde der zestiende, en in 't begin der zeventiende eeuw, uitgemunt de Burgemeesteren REINIER KANT en WILLEM BAREDES; de Vroedschap ADRIAAN PAUW en anderen, welker voornaamste bedryven wy, in het verhaal van de Geschiedenissen der Stad, byzonderlyk in het VII. VIII. en IX. Boek van het II. Deel, hebben aangetekend. Thans staat ons nog te gewaagen van eenige anderen, die, in en na dien tyd, gebloed hebben. En hier komt ons eerst voor de Zeeheld

JACOB
van
HEEMS-
KERK.

JACOB VAN HEEMSKERK,

een Amsterdammer van geboorte, die, in 't jaar 1595, als Opperkoopman, aan boord van den wakkeren WILLEM BARENTSEN, ook, zo ik my niet bedriege, een inboorling deezer Stad, sloop ging, om eenen nieuwen weg naar China, door 't Noorden, te zoeken. Barentsen hadt deezen togt nog eens gedaan; doch zonder zyn oogmerk bereikt te hebben. Ook belette nu het ys hem en Heemskerk, verder dan tot aan Waagats, te komen. Heemskerk ondernam dezelfde reis, nog eens, in 't jaar 1596, als Koopman en Schipper tevens. Barentsen, die hem, als Opperstuurman, verzelde, overleedt op de reize. Doch Heemskerk, op Nova Zem-
bla

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 235

bla overwinterd hebbende, keerde, behouden, in 't Vaderland, te rug, zonder egter den gewenschten doortogt ontdekt te hebben. Naderhand, deedt hy, als Bevelhebber over twee Schepen, eene reis naar Oost-indie, langs den gewoonlyken weg, en keerde, in 't jaar 1604, met eene rykgelaaden Portugeesche Karaak, die hy op den vyand veroverd hadt, wederom. 's Lands Staaten stelden hem, in 't begin des jaars 1607, over een Esquader van zeventien oorlogsfchepen, uitgezonden om de vyandelyke Zee-magt, op de kusten van Spanje, aan te tasten. Op den vyf en twintigsten April, raakte hy met den Spaanschen Admiraal, *Don Juan Alvarez d'Avila*, slaags, op de hoogte van Gibraltar. En hier werdt hem, met de tweede laag, het linker been afgeschooten. Men weet, dat hy aan de wonde overleeden is, en dat zyne Vloot de zege behaald heeft (v). Van zyne Grafftede in de Oude Kerke, hebben wy, elders (w), gesproken.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
EN KRYG-
KUNDI-
GEN.

NICASIUS DE SILLE,

NICASIUS
DE SILLE.

schoon niet te Amsterdam, maar, op den derden Augustus des jaars 1543, te Mechelen, gebooren, verdient egter geteld te worden onder de Staatkundigen, die, hier ter Stede, gebloeid hebben, alzo hy de eerste was, die, na de verandering des jaars 1578, tot Pensionaris deezer Stad, aangesteld, en sedert, in verscheiden' Staatshandelingen, ge-

(v) Zie Vaderl. Hist. IX. Deel, bl. 141, 251.
(w) III. Deel, II. Boek, bl. 340.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

gebruikt werdt. Te vooren, was hy, onder de Regeering van den Aartshertoge Matthias, Secretaris des Raads van Staate geweest. Doch, in 't jaar 1584, tot Pensionaris van Amsterdam, zynde verkooren, werdt hy, van wege de Staaten van Holland, nevens Oldenbarneveld, Maalson en anderen, dikwils, gemagtigd tot de handelingen met den Graave van Leicester. Hy is ook, in gezantschap, naar Engeland, naar Duitschland, en, tot driemaal toe, naar Deenemarke, gezonden geweest. In de jaaren 1595 en 1600, was hy, nevens anderen, Afgevaardigde te Velde. Uit de *Registers der Generaliteit*, blykt ook, dat hy, van 't jaar 1584 af, tot aan zynen dood toe, in de Vergadering der algemeene Staaten, is afgevaardigd geweest, en aldaar zelfs, somtyds, heeft voorgezeten. Hy is, op den twee en twintigsten Augustus des jaars 1600, overleeden, en hier, in 't Choor der Oude Kerke, begraven. Men heeft hem dit Graffschrift gesteld:

*Publicitus vario in terris bene munere functus,
Defunctus Coeli munera, SILLE, capis (x).*

JACOB
VAN
NECK.

J A C O B V A N N E C K,

een kloekmoedig en bedreeven Zeeoverste, en inboorling deezer Stad, werdt, in 't jaar 1598, als Admiraal over agt schepen, gezonden naar Oostindie, en deedt eene zeer voordeelige reis. In 't jaar 1600, ondernam hy eenen tweeden togt, met zes schepen.

Hy
(x) *Vit eene geschreevene Aantek. van den Heere President MOLLERUS.*

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 237

Hy raakte toen, ten behoeve des Konings van Ternate, ingevegt met de Portugeezen, en keerde, met ryke laadingen van Peper, te Amsterdam te rug (y). Sedert, hieldt hy zig aan land, en werdt, in 't jaar 1609, tot Schepen; in 't jaar 1621, tot Raad, en in 't jaar 1622, tot Burgemeester, verkooren.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

J A C O B W I L L E K E N S,

JACOB
WILLE-
KENS.

insgelyks, hier ter Stede gebooren, heeft, omtrent den aanvang der zeventiende eeuwe, meer dan éénen togt gedaan naar Oost-indie, en in 't jaar 1624, het bevel gevoerd over een Esquader, welk naar Brazil geschikt werdt. De *Babia de todos los Sanctos* of Allerheiligen Baai is, door zyn beleid en dapperheid, bemagtigd. Hy was, reeds in 't jaar 1588, tot Regent van 't Oude zyds-Huiszitten-Huis, en in 't jaar 1593, tot Regent van 't Burger-Weeshuis, aangesteld: in 't jaar 1639, werdt hy, tot Raad der Stad, verkooren.

CORNELIS PIETERSZOOM HOOFT,

CORNE-
LIS PIE-
TERS-
ZOOM
HOOFT.

Vader van den vermaarden Historieschryver en Digter, Pieter Corneliszoon Hooft, is, hier ter Stede, daar hy de aanzienlykste waardigheden bekleed heeft, en dikwils Burgemeester geweest is, ter weerd gekomen. Zyn yver voor 's Lands vryheid, en voor de gemaatigdheid in zaaken van Godsdiensf en Regeeringe, waarvan wy, in 't verhaal van de

(y) Vaderl. Hist. IX. Deel, bl. 138.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

de Geschiedenissen der Stad, menigvuldige bewyzen te boek gesteld hebben, verdient wel, dat men hem plaats onder de beroemdste Staatkundigen, die Amsterdam heeft uitgeleverd. In 't jaar 1584, pas tot Raad verkooren, stelde hy der Vroedschap de zwaarigheden, in 't verheffen van Willem den I., tot Graave van Holland, zo lang 'er Zeeland niet in bewilligd hadt, zo leevendig voor oogen, dat men hier agterlyk werdt, om 't gewigtig werk, welk reeds zo ver gebracht was, verder voort te zetten. In de jaaren 1586 en 1587, yverde hy, nevens anderen, zo sterk, om der heerschezugt des Graaven van Leicester paalen te stellen, dat zulks den Landvoogd in de oogen stak, en men verhaald vindt, dat Hooft en andere voorstanders der Vryheid daarom gevaar liepen van hun leeven. In 't begin der volgende eeuw, stelde hy, dikwils, al zyne welsprekendheid te werk, om de meerderheid der Vroedschap over te haalen, tot gemaaigde gedagten in zaaken van Godsdienst, en tot het dulden van verschillende Gezindheden, die zig stil en vreedzaam gedroegen. En schoon hy niet beleefde, dat zyne redenen, in 't algemeen, gehoord en gevolgd werden, was hy niet lang overleeden geweest, toen de grondregels, welken hy voorgestaan hadt, voor 't grootste gedeelte, gelyk als tot bestendige voorschriften, om deeze groote Stad wel te regeeren, werden aangenomen. Hooft stierf, in hoogen ouderdam, den eersten January des jaars 1626. VONDEL, die hem gekend hadt, heeft, dik-

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 239

dikwils, tot zynen lof gezongen. Hoor hem, ZEVEN-
TIENDE
onder anderen, in den Roskam: EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

*O spiegel van de deugd! o voorbeeld zonder
vlekken!*
Nooit zootge bloet en mergh der schamele STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.
gemeent,
*Noch stopte d'ooren voor haer rammelend ge-
beent.*
*Wat lietge uw zoonen na, toen 's levens licht
wou neigen?*
*Indien 't gemeen u roept, bezorgt het als uw
eigen.*
*Zoo was uw uiterste aem slechts waere klae-
re deught,*
*Daer gy, vermaerde Stadt, uw kroon meed
cieren meught (z)*

Van twee Grafdigten, door den zelfden Dig-
ter, op den Burgemeester gemaakt (a), is
dit het kortste:

*'s Lants Hoofdstad derft haer Hoofd en troost,
de goe gemeent
Haer Vader. Burgers, sprengt met tranen 't
vroom gebeent.*

JOACHIM HENRIKSZ. ZWARTENHOND,

een wakker Zee-overste, werdt, hier ter JOACHIM
HEN-
RIKSZ.
ZWAR-
TEN-
HOND.
Stede, in 't jaar 1566, gebooren, en begaf
zig, ouderloos geworden, in of kort na 't
jaar 1578, op zee, voor Schippers jongen;
werdt,

(z) Poëzy, II. Deel, bl. 202.

(a) Poëzy, I. Deel, bl. 299. II. Deel, bl. 73.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

werdt, eerlang, door de Spanjaards, gevangen, en, in 't jaar 1588, gesteld op de zogenaamde *onverwinnelyke Vloot*; doch van 't schip gelooopen zynde, kwam hy, met een' Hollandsch' Schipper, die in de Condad lag, gelukkiglyk, aan, in Zeeland. Sedert, deedt hy verscheiden' togten, te water en te lande, ten dienste van den Staat, en kweet zig zo wel, dat hy, eerlang, door 't Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam, tot Luitenant, en in 't volgende jaar, tot Kapitein bevorderd werdt. In 't jaar 1599, woonde hy den togt naar Cadix by, onder den Admiraal *Pieter van der Does*, en, in 't jaar 1602, dien naar de Westindien, onder den Admiraal Obdam; waarna hy, tot Vice-Admiraal bevorderd, in 't jaar 1603, een' tweeden togt westwaards deedt, in welken, hy de *Babia de todos los Sanctos* hielp veroveren. Sedert, bleef hy aan land en te Amsterdam, tot tegen het uitgaan van 't Bestand, in 't jaar 1620; wanneer hy, met een Esquader, in zee stak, om eene Koopvaardyvloot te geleiden. In 't laatst van 't jaar 1621, werdt hy tot Admiraal verheeven, en vertrok, wederom, met eene vloot Koopvaarders, naar de Straat en Middellandsche zee. Op deeze reize, die lang duurde, raakte hy, den zestienden October des jaars 1622, slaags met de Spaansche Vloote; behaalde 'er eene volkomene overwinning op, en keerde, in November, behouden in Texel te rug (b). Hy is, meen ik, na deezen togt, niet weder-

(b) WASSENAER Histor. Verhael, IV. Deel, f. 29 verso enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 241

derom in zee geweest, en omtrent den aan- ZEVEN-
 vang van Juny desjaars 1627, te Amsterdam, TIENDE
 gestorven en begraaven (c). EN AGT^e
 TIENDE
 EEUWE.

CORNELIS JANSZON DE HAAN,

in 't gemeen *Haantje* gebynaamd, insgelyks, STAAT-
 een moedig en bedreeven Zee-overste, was en KRYG-
 ook te Amsterdam gebooren, en van de KUNDI-
 minste Scheepsbedieningen, tot Kapitein GEN.
 opgeklommen. Hy deedt, met zyn schip CORNE-
 alleen, verscheiden' gelukkige togten tegen LIS JANS-
 de Duinkerker Kaapers, die hy, dikwils, ZON DE
 merkelyke afbreuk gedaan heeft. Ook is HAAN.
 hy, in de Middellandsche zee, nu en dan,
 met Spaansche en Moorsche Kaapers, slaags
 geweest. Doch in 't jaar 1633, in gevegt
 geraakt zynde, met twee Duinkerkers te
 gelyk, die hem, van wederzyde, aantaste-
 den, hieldt hy den stryd zo lang uit, dat hy
 den eenen op de vlugt jaagde, en den an-
 deren in den grond schoot. Hy zelf sneu-
 velde, nogtans, in dit gevegt. Zyn Lyk
 werdt herwaards gevoerd, en in de Oude
 Kerke begraaven. Van het Grafteken ter
 zyn'er gedagtenisse, hebben wy, in de Be-
 schryvinge dier Kerke (d), gewaagd.

DIRK JANSZON GOEDHALS,

Amsterdammer van geboorte, is ook een DIRK
 dapper Zee-Kapitein geweest, en heeft, ge- JANS-
 duurende den Spaanschen oorlog, verschei- ZON
 den' treffelyke daaden uitgevoerd. Nog maar GOED-
 LUI- HALS.

(c) WASSENAER Histor. Verhael, XIII. Deel, f. 434

(d) Zie VI. Deel, II. Boek, bl. 345.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

Luitenant zynde, veroverde hy, in 't jaar 1619, een' Turkschen kaaper, tegen welchen, hy met de boot geslaagen hadt. In 't volgende jaar, Kapitein geworden, overwon hy een' diergelyken kaaper. De vlaggen van beide, door hem aan 't Collegie ter Admiraliteit hier ter Stede zynde aangeboden, werden, ter zyner gedagtenisse, bewaard. Sedert, werdt hy, ter oorzaake van eene beschuldiging ten zynen laste, voor eenigen tyd, geschorst in den dienst; doch in 't jaar 1627, wederom in zee gestoken, bewees hy de voorige dapperheid, in 't aantasten, verslaan en opbrengen van verscheiden' Biskaaische Kaapers, waarvoor hy, door het Collegie ter Admiraliteit, met eenen gouden keten, vereerd werdt (e). My staat niet voor, dat ik den tyd en wyze van zyn overlyden, ergens, aangetekend gevonden heb.

LAURENS
REAAL.

L A U R E N S R E A A L,

een bedreeven Krygs- en Staatsman, is, hier ter Stede, ter weereld gekomen. Hy deedt, ten tyde van 't Bestand, eene reis naar Oostindie; werdt, in 't jaar 1616, tot Gouverneur-Generaal verkooren; doch keerde, in 't jaar 1619, te rug naar 't Vaderland. Hy was bedreeven in de geleerde taalen, en hieldt, na zyne te rug komst, hier ter Stede, eene Letterkunstige Byeenkomst met den Drossaard Hooft, en anderen, waarby ook Vondel verscheen, die, met hulp van
Hooft

(e) WASSENAER Histor. Verhael XII. Deel, f. 111 verso, XIII. Deel, f. 63.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 243.

Hooft en hem, de *Troades van Seneca* uit ZEVEN-
 het Latyn vertaald heeft (f). In 't jaar 1625, TIENDE
 in gezantschap naar Engeland gezonden zyn- EN AGT-
 de, om Koning Karel den I., met deszelfs TIENDE
 komst tot de Kroon, geluk te wenschen, EEUWE.
 werdt hy, door deezen Vorst, tot den Rid- STAAT-
 derstand verheeven (g). Voor 't einde des en KRYG-
 jaars 1627, werdt hy, zeer in 't heimelyk, KUNDI-
 gezonden naar Deenemarke, om den Ko- GEN.
 ning, die met den Keizer, Ferdinand den II.,
 in oorlog was, bezetting in de Zont aan te
 bieden, van wege deezen Staat. Doch dee-
 ze aanbieding werdt van de hand geweezen.
 Reaal, in 't volgende jaar, met een Oorlogs-
 schip, naar Holland te rug gekeerd, leedt
 schipbreuk op de kust van Jutland, aan ee-
 nen oord, daar Keizerlyke bezetting lag,
 die hem gevangen nam, en naar Weenen
 zondt (h). Men wendde, van wege den Staat,
 veel moeite aan, om hem te doen ontslaan,
 't welk, in de Lente des jaars 1629, geluk-
 te (i). In 't jaar 1630, werdt hy verkooren
 tot Schepen en Raad zyner Geboortestad,
 alwaar hy, in 't jaar 1637, overleeden is.
 Zyne ervaarenis, in zaaken van Staat, Oor-
 loge en Koophandel, heeft der Oostindische
 Maatschappye, in haare eerste opkomst,
 veel voordeels aangebragt.

H E N-

(f) VONDELS Leeven, bl. 16, 17.

(g) VONDELS Poëzy, I. Deel, bl. 299.

(h) AITZEMA I. Deel, bl. 715, 716. HOOFTS Versch.
 Dichten, bl. 242

(i) HOOFTS Brieven, N 163, 164. bl. 132, 133. WAS-
 SENABER Histor. Verhael, XVII Deel, f. II.

ZEVEN-
TIENDE
en AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN

HENDRIK CORNELISZOOM LONK,
die, over de Vloot, in 't jaar 1629, naar
Brazil gefchikt, als Admiraal geboodt, en,
door wiens beleid, in 't volgende voorjaar,
de Stad Olinda in Fernambuk veroverd werdt
(k), is ook een Amsterdammer van geboor-
te geweest (l).

HENDRIK
CORNE-
LISZOOM
LONK.

A D R I A A N P A U W,

ADRIAAN
PAUW.

Zoon van Reinier Pauw, Burgemeester dee-
zer Stad, is hier, in of omtrent het jaar 1585,
ter weerd gekomen, en werdt, reeds in 't
jaar 1611, tot Pensionaris deezer Stad aan-
gesteld. Sedert, is hy, in verscheiden' ge-
wigtige gezantschappen, naar Frankryk en
naar Engeland, gebruikt geworden (m),
waarin hy veel eers heeft ingelegd. Het Ver-
bond met Frankryk tegen Spanje, welk, in
't jaar 1635, geflooten werdt, wordt, voor-
naamlyk, aan zyn beleid toegeschreeven (n).
In 't jaar 1631, was hy tot Raadpensionaris
van Holland verkooren; terwyl hy zyn Poor-
terschap hier ter Stede behieldt (o). Doch
na vyf jaaren verloops, stondt hy af van dit
ampt, uit vrees, zo men meende, dat hy
'er, anderszins, van verlaaten zou zyn ge-
bleeven, zynde hy, volgens gebruik, voor
niet meer dan vyf jaaren, aangenomen ge-
weest (p). Het fluiten der Munstersche
Vre-

(k) DE LAAT Westind. bl. 166 enz.

(l) COMMELIN, bl. 267.

(m) Zie Vaderl. Hist. X. Deel, bl. 425, 495. XI. Deel,
bl. 62, 96. XII. Deel, bl. 33, 219

(n) WICQUEFORT Ambassad. Tom. II. p. 416.

(o) AITZEMA I. Deel, bl. 1095.

(p) Vaderl. Hist. XI. Deel, bl. 241.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 245

Vrede, waartoe hy, meer dan de andere ZEVEN-
TIENDE Gevolmagtigden, gearbeid hadt, niet zon- EN AGT-
TIENDE der zig, van eenige vergaande loosheid, EEUWE. verdagt gemaakt te hebben by de Franschen, herstelde hem wederom in de gunst der voornaamste Leden van de hooge Regeeringe, die hem, in 't jaar 1651, het Raadpensionarisfchap, andermaal, opdroegen. Doch hy bekleedde het niet lang, en overleedt, op den een en twintigsten February des jaars 1653. Men hadt hem, in deezen korten tyd, verdagt weeten te maaken by 't gemeen, als of hy den oorlog tegen de Engelschen, niet ernstelyk genoeg, voortzette: waarop zyn huis in den Haage, en zyn flot te Heemstede met plondering gedreigd was. Doch hy was, door 's Lands Staaten, openlyk, gezuiverd van den aangewreeven blaam (q). Sommigen schryven, dat Pauw een man van beleid en oordeel geweest is; doch zekere boerscheit en kaarigheid over zig hadt, die hem niet zeer bekwaam maakten tot de handeling met vreemde Staatsdienaars (r).

JAN VAN GALEN,

JAN VAN
GALEN.

een dapper Zeeoverste, te Essen in 't Graafschap van der Mark gebooren, hadt zig, naar 't schynt, al vroeg, herwaards begeven, en was, van matroos, opgeklommen tot Kapitein, in 't zes en twintigste jaar zyns ouderdoms.
Hy

(q) Vaderl. Hist. XII. Deel, bl. 219, 220, 231.
(r) WICQUEFORT Ambassad. Tom. II. p. 416.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

Hy kruiste toen op de Duinkerker- en Turk-
sche kaapers met zyn schip; doch gaf de uit-
steekendste blyken van dapperheid, in eenen
scheepsstryd tegen de Engelschen, voor Li-
vorno, in 't jaar 1653, waar hy 't bevel
voerde over een Esquader van zestien Oor-
logschepen. Hier vernielde en veroverde
hy een gedeelte der vyandelyke Vloote; doch
werdt, al in den aanvang van 't gevegt, in
't regter been geschooten, 't welk hem, e-
ven onder de knie, moest afgezet worden.
Hy liet, desonaangezien, niet na, geduu-
riglyk, bevelen te geeven tot het vervol-
gen van den stryd. Ook behaalde zyn Es-
quader eene volkomene overwinning. Hy
werdt daarna, te Livorno, aan land gezet,
daar hy, den negenden dag na den slag, op
den drie en twintigsten Maart des gemelden
jaars, aan de bekomen' wonde, overleedt.
Zyn Lyk werdt naar Amsterdam gevoerd,
en in de nieuwe Kerke begraven (s), al-
waar, eerlang, op 's Lands kosten, eene
pragtige Grafstede, ter zyner eere, gestigt
werdt (f). VONDEL heeft zyne gedagte-
nis, in verscheiden' gedigten, bewaard (t).

WILLEM
BOREEL.

W I L L E M B O R E E L ,

een voornaam Staatsman der voorgaande
eeuwe, uit een oud en aanzienlyk Kame-
ryksch of Vlaamsch geslagt, welk zig, in Zee-
land, te Reimerswaale, hadt nedergezet, af-
komstig, is te Middelburg, daar zyn Vader,

(s) AITZEMA III. Deel, bl. 747 enz. 766, 797. *Ja-*
Mercur. van 't jaar 1653. bl. 23. *noll.*

(f) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 383.

(t) Poëzy I. Deel, bl. 65. II. Deel, bl. 70.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 247.

Jacob Boreel, Burgemeester was (u), op ZEVEN-
den tweeden Maart des jaars 1591 (v), ter TIENDE
weerd gekomen; doch bragt een tak van EN AGT-
zynen ftam over naar Amsterdam, daar hy, TIENDE
in 't jaar 1628, tot Pensionaris verkooren EEUWE.
werdt. Sedert, werdt hy, van wege den
Staat, in verfcheiden' gewigtige handel-
gen, gebruikt. Hy heeft verfcheiden' ge-
zantschappen bekleed, in Engeland, in Frank-
ryk, in Deenemarke, in Zweeden en elders.
In 't jaar 1650, trok hy, als gewoonlyke
Ambaffadeur der Staaten, naar Frankryk,
daar hy 't oog hieldt op de inwendige be-
roerten in 't Ryk, en 't belang van den Staat
zogt te bevorderen, in de handelingen tus-
fchen Frankryk en Spanje. In 't jaar 1657,
eifchte hy het ontfslag der Nederlandsche
fchepen, die in Frankryk waren aangehou-
den, met veel vrymoedigheid (w). De Ko-
ning van Groot-Britanje, Karel de I., hadt
hem, te vooren, tot *Baron* en *Pair* van 't
Ryk, verheeven. En Lodewyk de XIV., Ko-
ning van Frankryk, voegde een' gouden
Leeuw op een rood veld by zyn adelyk wa-
pen. Hy is, in 't jaar 1668, te Parys over-
leeden. 't Lyk werdt herwaards gevoerd,
en in den Haage begraven.

De beroemde Zeeoverfte,

MICHIEL ADRIAANSZ. DE RUITER, MICHIEL
of RUITER, gelyk hy, in de laafte jaaren ADRI-
zyns leevens, gemeenlyk, fchreef, verdient, AANSZ. DE
met RUITER.

(u) SMALLEGANGE Chron. van Zeel. bl. 480. TE WA-
TER Reform. van Zeeland, bl. 107, 181.

(v) P. DE LA RUE Staatkundig Zeeland, bl. 8.

(w) Vaderl. Hift. XII. Deel, bl. 448.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

met regt, eene plaats onder de vermaarde Perfoonaadjn van Amsterdam, daar hy wel niet gebooren is, doch, wanneer hy aan land was, den meesten tyd, gewoond heeft, en met het groot Burgerschap vereerd is geworden; en daar zyn lyk ter aarde is besteld. Wy beoogen nogtans niet, 's mans leeven en daaden, uitvoeriglyk, te verhaalen. Wie zou zulks, na BRANDT, onderneemen durven? 't Zal ons genoeg zyn, de Ruitcr, kortelyk, af te schetsen, en onze uitbeelding van 's mans aart te verlevendigen, door de voorafgaande herinnering van eenigen zynner voornaamste bedryven. De Ruitcr dan werdt, op den vier entwintigsten Maart des jaars 1607, te Vlissingen, gebooren; en niet, gelyk iemand, onlangs, geschreeven heeft (x), op eene kleine landhoeve, omtrent een vierdedeel-uurs van Bergen op Zoom, voormaals de *Groot* [of de *Goot*], en nu de *Leeuwerk* genaamd: welk misverstand hier uit gereezen is, dat deeze hoeve de woonplaats is geweest van de Ruiters Grootvader, *Michiel*, zynde de Ruiters Vader, *Adriaan*, die te Bergen op Zoom gebooren was, eerlang, met der woon, vertrokken naar Vlissingen, daar hy Bierdraager geweest is, en uit een tweede huwelyk met *Alida Jans* van Middelburg, die den bynaam van *de Ruitcr* voerde, twaalf kinderen, en daar onder, ook onzen Zeeheld verwekt heeft; gelyk dit alles, by BRANDT (y), naauwkeuriglyk, is aangekend.

Men

(x) J. FAURE Histoire de Bergen op Zoom, p. 229.

(y) Leven van de Ruitcr, bl. 2, 3, 4.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 249

Men zag, in zyne kindschheid, reeds bly-
 ken van het beleid, de stoutmoedigheid en
 de wakkerheid, die, in verder gevorderden
 ouderdom, in hem uitblonken. Pas tien
 jaaren oud, klauterde hy, van buiten, tot
 op den ronden kloot van den hoogen Kerk-
 tooren te Vlissingen, en hielp 'er zig, zon-
 der schade, wederom af. Geduuriglyk, was
 hy in kindergevegten ingewikkeld, gemeen-
 lyk, als voorganger, wanneer hy, veelyds,
 de overwinning behaalde. Op de scholen,
 kon hy 't niet lang houden, maar werdt,
 al vroeg, besteld, om in de lynbaan der
 Heeren *Cornelis* en *Adriaan Lampfins*, voor
 zes stuivers ter weeke, te gaan werken. Doch
 hier beviel 't hem ook niet. Men verstondt
 dan, dat men hem moest laten vaaren, daar
 zyn hert naar jookte. In 't jaar 1618, raakte
 hy, als hoogbootsmans-jongen, voor 't eerst,
 in zee. In 't jaar 1622, diende hy, eenigen
 tyd te lande, voor Konstapel of Boffchie-
 ter; doch begon, nog in 't zelfde jaar, als
 matroos of hoogbootsmans-maat, ten oorlog
 te vaaren. Op deezen eersten, of op eenen
 laateren togt, als matroos, werdt hy, ge-
 wond zynde, gevangen genomen; doch
 ontsprong zyne bewaarders, en kwam, te
 lande, door Frankryk, wederom in 't Va-
 derland. Sedert, voer hy, eenige jaaren,
 voor Stuurman, ter Koopvaardye, en, in
 't jaar 1637, voor Commandeur, op een van
 de kruiffers, die toen, tegen de Duinker-
 kers, door byzondere perfoonen, werden
 uitgeruft. In 't jaar 1640, deedt hy eene reis
 naar Brazil, als Schipper. Doch in 't jaar

ZEVEN-
 TIENDE
 EN AGT-
 TIENDE
 FEUWE.
 STAAT-
 en KRYG-
 KUNDI-
 GEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

1641, het vier en dertigste zyns ouderdoms, kreeg hy van Prinse Fredrik Henrik Commissie als Kapitein, en werdt Schout by Nagt over de Vloot, die toen, onder den Admiraal *Arnoud Gysels*, naar Portugal gezonden werdt. In een gevegt by Kaap Vincent, werdt zyn schip zo doornageld van 't geschut, dat hy 't, na 't eindigen van den sryd, bezwaarlyk, te Lisbon aanbragt, en, niet zonder groot gevaar, voor Vlissingen te rug keerde. Van 't jaar 1643 tot het jaar 1651, voer de Ruiter wederom als Schipper ter Koopvaardye, voor zyne oude meesters, de Heeren Lampfins, in verscheiden' gewesten des aardkloots. Doch toen beslooten hebbende, zyne dagen, aan land en in rust, door te brengen, gaf de opgekomen oorlog met Kromwel, en de ongunst, waarin de Luitenant-Admiraal *Maarten Harpertszoon Tromp* vervallen was, gelegenheid, dat hem 't gebied over 's Lands Oorlogsvloot, onder den naam van *Vice-Commandeur*, opgedraagen werdt, in July des jaars 1652. Hy aanvaardde deezen last met weêrzin; doch kweet zig wakkerlyk in twee zeeslagen, een tegen *Ascue* voor Plymouth, en een tegen *Blake* in de Hoofden, in welken laatsten, de Vice-Admiraal *Witte Corneliszoon de Witte* egter het opperbevel gehad hadt. De Ruiter, te Vlissingen wedergekeerd, nam, op nieuws, een besluit, om voortaan aan land te blyven; doch liet zig eerlang overhaalen, om nog een' togt te doen, als *Commandeur*, onder den Luitenant-Admiraal *Tromp*, wien 't opperbevel der Vloote, op nieuws, opgedraagen werdt.

werdt. Hy hielp toen, in December, den Engelschen Admiraal Blake voor Douvres uit de zee slaan, en vogt, in 't begin des jaars 1653, drie dagen agtereen, tegen den zelfden Admiraal; in welk gevegt, zyn schip zo zwaar beschadigd werdt, dat het, na 't eindigen van den stryd, buiten staat om zeil te voeren, naar Vliissingen gesleept moest worden. In Juny, voerde hy bevel over een Esquader onder Tromp, en woonde vier zeevlagen by, voor Nieuwpoort, Duinkerken, Katwyk en ter Heide of Scheveningen, in den laatsten van welken, Tromp doodgeschooten werdt. De Ruiter, in den Herfst zynde uitgezeild, om eene Koopvaardyvloot te geleiden, werdt, voor Texel, door eenen geweldigen storm, in levensgevaar gebragt, welk hy egter, gelukkiglyk, ontkwam. Voor 't einde des jaars, werdt hy tot Vice-Admiraal van Holland, voor 't Collegie te Amsterdam, bevorderd, onder den Luitenant-Generaal, Heer van Obdam; doch liet zig, niet dan met moeite, door den Raadpensionaris de Witt, beweegen, tot het aanvaarden deezer waardigheid. Van toen af, heeft hy zig met der woon te Amsterdam nedergezet. De Vrede met Cromwel, sedert, getroffen zynde, geleidde hy, in 't jaar 1654, eene Vloot Koopvaardyschepen naar de Middellandsche zee. Op den tweeden Maart des volgenden jaars, werdt hy, te Amsterdam, vereerd met het groot Burgerschap, 't welk hem bevoegd maakte, om tot de hoogste ampten hier ter Stede te kon-

ZEVEN-
TIENDE
en AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

ZEVEN-
TIE DE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG
KUNDI-
GEN.

konnen bevorderd worden (z). Hy deedt, wyders, in 't zelfde jaar, een' Kruistogt op de Kaapers van Barbarye, en veroverde verscheiden' Turksche vaartuigen. Ook sloot hy een Verdrag met Salee. In 't jaar 1656, keerde hy herwaards, eene aanzienlyke Koopvaardyvloot geleidende tot in Texel. Hy was maar weinige dagen aan land geweest, toen hy bevel kreeg, om wederom in Zee te gaan, en Dantzig te dekken tegen de onderneemingen der Zweeden. 't Verdrag van Elbing hierop gevolgd zynde, deedt de Ruitter wederom eenen Kruistogt naar de Middellandsche Zee, op welken hy twee Fransche Vrybuiters nam, waarover veel te doen viel. Doch 't misnoegen, welk 'er, in Frankryk, over ontstaan was, eindigde met een Verdrag. In 't volgende jaar, vervoegde hy zig by de Vloot onder Obdam op de kust van Portugal, aan welk Ryk de Staaten den oorlog verklaard hadden, en keerde, tegen 't einde des jaars, met rykelyken buit, in 't Vaderland te rug. In 't jaar 1658, kruise hy andermaal op de Portugeesche kust, en in 't jaar 1659, werdt hy, tot versterking der Vloote onder Obdam, naar de Zont geschikt, om Deenemarke by te staan tegen Zweeden. Op deezen togt, die tot in 't volgende jaar duurde, werdt Koppenhagen ontzet, en Nyborg in Funen veroverd. De Ruitter behaalde nog andere voordeelen op de Zweeden; welken medewerkten tot bevoor-

(z) Zie hier voor, II. Deel, XVII. Boek, bl. 125. en VI. Deel, I. Boek, bl. 8, 64.

III. BOEK VERMAARDE PERSOONAADJEN. 253

dering der Vrede, die, op den zesden Juny ZEVEN-
des jaars 1660, geslooten werdt. De Ruiters TIENDE
werdt, voor zyn vertrek, door den Koning EN AGT-
van Deenemarke, Fredrik den III., tot den TIENDE
Adelstand verheeven, en met een adelyk wa- EEUWE.
pen vereerd. Hy kwam, in 't begin van Sep- STAAT-
tember, in 't Vlie binnen. In 't jaar 1661. EN KRYG-
deedt hy, op nieuws, een' Kruistogt naar de KUNDI-
Middellandsche Zee, van welken hy, de Vre- GEN.
de met die van Tunis en Algiers geslooten
hebbende, eerst in de Lente des jaars 1663,
in 't Vaderland te rug kwam. Doch 't leedt
niet lang, of daar ontstonden nieuwe moei-
jelykheden met die van Algiers. De Ruiters
kreeg, in 't volgende jaar, bevel, om op
nieuws zeil te gaan naar de Middellandsche
Zee. De Engelschen, sedert, eenige vyand-
delykheid gepleegd hebbende op de kust van
Afrika, ontving de Ruiters, te Mallaga, hei-
melyken last, om naar Kabo Verde te ste-
venen, en de Sterkten te herneemen, die de
Engelschen den onzen, op die kust, ontwel-
digd hadden. Hy volvoerde zynen last, voor-
zigtiglyk en gelukkiglyk, en nam de Sterk-
ten op 't Eiland Goeree in by verdrag. Ver-
volgens, zeilde hy naar Guinea, veroverde
de Kasteelen Takorari of Wirfen en Corman-
tyn, in 't begin des jaars 1665. Daarna, be-
vel ontvangen hebbende, om den Engel-
schen buiten Europa alle mogelyke afbreuk
te doen, nam hy ettelyke Engelsche sche-
pen, en kwam, tusschen Hitland en Noor-
wegen door, zonder de vyandelyke Vloot,
die op zyn Esquader paste, ontmoet te heb-
ben,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

ben, behouden te Delfzyl binnen, in 't begin van Augustus des jaars 1665.

In January te vooren, was de Ruitcr, in zyn afzyn, verheeven tot Luitenant-Admiraal onder 't Collegie te Amsterdam, en na 't sneuvelen van Obdam, in den Zeeslag op de hoogte van Lestoffe, werdt hem, door de algemeene Staaten, het Opperbevel over 's Lands Vloote opgedraagen. De Vloot, met welke hy zynen eersten togt deedt, na deeze verheffing, was, door den Raadpensionaris de Witt, langs het Spanjaards-gat, met westelyke en zuidelyke winden en gemeenen vloed, in zee gebragt. Doch deeze togt, van welken men groote verwagting gehad hadt, viel ongelukkig uit. Men hadt, schoon men 't dikwils gezogt hadt, niet konnen slaags raaken met den vyand, en de schepen hadden, tot laat in 't jaar, met aanhoudende stormen; het bootsvolk, met gevaarlyke ziekten, geworsteld. De Ruitcr kwam, in 't begin van November, in Texel binnen. Doch in Juny des jaars 1666, behaalde de Luitenant-Admiraal, die nu 's Lands Vloot, als Generaal geboodt, tusschen Duinkerken en 't Noord-Voorland, eene volkomene overwinning op de Engelsche Vloot onder Prins Robbert, in een scherp gevegt, welk, vier dagen agtereen, en, den laatsten dag, met de meeste hevigheid, werdt voortgezet. 's Lands Vloot was maar agttien dagen binnen de zeegaten geweest, toen zy wederom onder zeil ging, om de Engelschen op te zoeken. In 't begin van Augustus, raakten de

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 255

de Vlooten op nieuws aan elkanderen, op de hoogte van 't Noord-Voorland, in de vlakke zee. 't Was dit gevegt, waarin de Ruyter, door 't wegblyven van den Luitenant-Admiraal Cornelis Tromp, in zulk een nood gebragt werdt, dat hy, meer dan eens, om den dood wenschte, en genoodzaakt werdt, te wyken. Tromp vervolgde 't gevegt nog eenigen tyd, na de Ruiters aftogt; doch keerde eerlang ook naar de Wielingen. De Ruiters wyken strekte hem, midlerwyl, by kenners van den zeekryg, niet tot oneer. In Frankryk, werdt hy 'er over geroemd, en de Koning beschonk hem, kort hierna, met de Ridderorde van S. Michiel. De Luitenant-Admiraal Generaal stak, in September, wederom in zee. Doch zyne ziekte, het stormagtig weder, en de brand te Londen waren oorzaak, dat 'er, dit jaar, geen zeegevegt meer voorviel. Maar in Juny des jaars 1667, werdt, onder 't beleid van de Ruyter, de hagchelyke togt op Chattam ondernomen, op welken, de Sterkte Sheerness veroverd, en eenige Konings-schepen genomen of verbrand werden. De Ruyter hieldt, sedert, de Engelsche kusten in onrust, en de Rivier den Theems bezet, tot dat het trefsen der Bredasche Vrede de vyandelykheden deedt ophouden. De Luitenant-Admiraal begaf zig toen naar Amsterdam, daar hy, op 't Nieuwe-Waals-Eiland, aan den Ykant, woonde, en drie jaaren agtereen uitrustte.

De vrees voor nieuwen oorlog deedt de Staaten besluiten om, in 't jaar 1671, eene Vloot

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
EN KRYK-
KUNDI-
GEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

Vloot in zee te brengen, die wederom onder 't bevel van den Luitenant-Admiraal de Ruiter gesteld werdt. Terwyl hy tusschen de Maas en Oostende lag, zeilde het Engelsch Konings Jagt de Merlin door de Vloot, en werdt met eereschooten begroet, zonder dat de Ruiter goedvondt, de vlag te stryken en het topzeil te laten vallen; oordeelende hy daartoe, op onze eigen kust en voor een enkel jagt, ongehouden te zyn; waarover, naderhand, veel te doen viel. In de Lente des jaars 1672, en na dat Engeland den Staat den oorlog verklaard hadt, geraakte de Ruiter wederom in zee, met 's Lands Vloot, en, op den zevenden Juny, voor Soulsbaai, in een hevig gevegt met de Vereenigde Engelsche en Fransche Vlooten, onder den Hertog van York en den Graave d'Estrées. 't Was deeze slag, die met den dag eindigde, waarvan de Ruiter plagt te zeggen, dat hy nooit scherper en langduuriger hadt bygewoond. In Augustus, haalde de Ruiter de Oostindische t'huiskomende Vloot af van de Eems, en geleiddeze behouden, binnen 's Lands zeegaten. In September, werdt zyn huis, te Amsterdam, door beleid van 's mans bedekte vyanden, met plondering gedreigd; doch gelukkiglyk, beschermd; gelyk wy, elders (a), omstandiglyk, verhaald hebben. Voor 't einde van deeze maand, kreeg hy bevel, om, met de Vloot, die, eenigen tyd, op Schooneveld en voor Goeree, gelegen, en aan mond- en krygsbehoefsten gebrek hadt, binnen te loopen;

(a) II. Deel, XIX. Boek, bl. 381 enz.

pen; gelyk geschiedde. Te Amsterdam gekomen, hadt hy, in zyn eigen huis, de ontmoeting van een' onbekende, die 't op zyn leeven schein gemunt te hebben, insgelyks, by eene andere gelegenheid (b), aangetekend. In December, werdt hem, door Burgemeesteren deezer Stad, het Opperbevel over de gewapende manschap langs het Y, zo burgers, als matroozen en soldaaten, opgedraagen. De Vloot onder den Luitenant-Admiraal de Ruiters, in den voorzomer des jaars 1673, wederom op Schooneveld gelegd zynde, werdt daar, in 't begin van Juny, opgezocht, door de veel magtiger vereenigde Fransche en Engelsche Vlooten, met welken zy, op den zevenden Juny, slaags raakte, en op welken, de onzen merkelyk voordeel behaalden, schoon de Engelschen zig de overwinning toeschreeven. Op den veertien- den, ging de Ruiters andermaal af op den vyand, en raakte, met het Esquader onder Prins Robbert, in een scherp gevegt, welk door den nacht gescheiden werdt. De derde slag van dit jaar, onder onzen Zeeheld, viel voor, op de hoogte van Kykduin en de Helder, op den een en twintigsten Augustus. De overwinning, die zig volkomenlyk voor hem verklaarde, stondt hem en den Lande nogtans duur, door 't sneuvelen van verscheiden' dappere mannen. De Herfststormen waren oorzaak, dat 'er verder niets van belang tegen den vyand kon ondernomen worden. En hierop de Vrede met Groot-Bri-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
EN KRYG-
KUNDI-
GEN.

(b) II Deel, XIX. Boek, bl. 387.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
EN KRYG-
KUNDI-
GEN.

Britanje, in 't begin des jaars 1674, gevolgd zynde, werdt de Ruiters met eene Vloot gezonden naar de Fransche Eilanden in America; op welken togt, na 't vergeefs aantasten eener Sterkte op Martinique, niets van belang kon verrigt worden. In 't volgende jaar, deedt hy een' togt naar Sicilie, den laatsten zyns leevens, om den Koning van Spanje te helpen tegen het muitend Messina, welk, door Fransche magt, gesterkt werdt. Hy raakte, in Augustus, in zee met de Vloot: doch kwam, niet voor 't einde des jaars, op de Siciliaansche kust, daar hy, op den agtsten January des jaars 1676, tusschen Stromboli en Salino, met eene veel sterker Fransche Vloot, onder den Heer du Quesne, in een scherp gevegt raakte, waarin, van wederzyde, kloekmoediglyk, gestreden werdt. Doch alzo, volgens de overeenkomst met den Koning van Spanje, de togt maar zes maanden duuren mogt, die haast verstreken waren, besloot de Ruiters naar huis te keeren. Doch, op sterk aanhouden van den Onderkoning, naar Napels verzeild zynde, kwam hem onder weg schryvens ter hand van den Prins van Oranje, hem meldende, dat de bestemde tyd, met nog zes maanden, verlengd was. Te Napels, bewerkte hy de verloffing van zes en twintig Hongarische Predikanten, die, op de Spaansche galeijen, gevangen lagen. Daarna, zeilde hy naar de haven van Palermo, voor welke, hy zig vereenigde met de de Spaansche Vloote; waarna hy, voortgezeild, omtrent de baai van Augusta, de Fran-

Fransche Vloot in 't gezigt kreeg, met welke hy, na den middag van den twee en twintigsten April, omtrent ten vier uren, slaags raakte, op de hoogte van den berg Etna. Terwyl de Ruitervinnig van den Franschen voortogt beschooten werd, en, op 't zonedek staande, met zyne gewoonlyke be- daardheid, bevelen gaf, snort 'er een kogel op hem af, die hem 't grootste gedeelte van den linker voorvoet wegneemt, en de beide pypen van 't regter been te morselen slaat, hoewel sommigen twyfelen, of hy de laatste wonde niet, door den val van 't zonedek, zeven voet hoog, bekomen hebbe. Ondertusschen, ging 't gevegt zynen gang; de Fransche Vloot werd aan 't wyken gebragt, en, den gantschen nacht door, vervolgd. Doch de Ruitervinnig, de Vloot naar Saragossa hebbende doen zeilen, overleedt, in de baai deezer aloude Stad, op den negen en twintigsten April, tusschen negen en tien uren des avonds. Hoe zyn Lyk, herwaards gevoerd zynde, in de Nieuwe Kerke, begraven werd, en welk eene Grafftede hem, aldaar, op kosten van den Staat, is opgeregt, hebben wy, elders, in dit werk (c), aange- tekend.

Kort voor den laatsten zeeslag, die hem 't leeven kostte, was hy, die, door den Koning van Deenemarke, tot den adelftand verheeven, en, door den Koning van Frankryk, met de Ridderorde van S. Michiel, ver-

(c) II. Deel, XX. Boek, bl. 20. III. Deel, II. Boek, bl. 385 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

vereerd geworden was, door den Koning van Spanje, tot Hertog verklaard, en met een jaargeld van twee duizend Dukaaten, gedurende zyn leeven, beschonken. Van dit laatste eerbewys kreeg men geene tyding, dan na zyn overlyden. De voorigen hadt hy, met zo veel zedigheid, genooten, dat men hem, altoos, zag eerbiedig jegens zyn' meederen, beleefd omtrent zyns gelyken, en meêwaarig en gespraakzaam jegens zyn' minderen, zo dat elk erkende, dat hy alleenlyk van staat, niet van aart veranderd was. Dikwils, herdagt hy zyne voorige geringe gelegenheid, ook in 't byzyn van groote perfoonaadjen, verhaalende, hoe hy, in zyne jeugd, in de Lynbaan plagt te gaan, en voor jongen te vaaren, en slegte matroozen zelfs, somtyds, wyzende op zyn voorbeeld, op dat zy, zig wel kwytende, ook op bevorderinge hoopen mogten. Ongaarne, werdt hy geroemd over 't gene hy verrigt hadt, en 't was zyne bestendige gewoonte Gode de eer te geeven van den gelukkigen uitslag zyner onderneemingen. In gevaar, was hy, by uitsteekendheid, kloekmoedig en voorzigtig tevens, en men heeft maar eens opgemerkt, dat hy, voor 't aangaan van een zeegevegt, zig, tegen zyne gewoonte, zeer kleinmoedig bevindende, na 't uitstorten van een ernstig gebed tot God, den voorigen moed hernam, en rustig op den vyand aanviel. In zee, was hy zorgvuldig voor 't scheepsvolk en de scheepsbehoefden; in perfoon, zelfs op de kleinste dingen agt geeven-

vende, op dat 'er niets, of weinig ontbree-
 ken mogt, wanneer 't op een slaan ging. By
 vreemde, en zelfs by vyandelyke volken, was
 hy zo vermaard, dat men hem, by monde
 en geschrifte, als den luister zyner eeuwe
 en 't sieraad zyns Vaderlands, gepreezen heeft.
 Hy diende den Vaderlande zo getrouwelyk,
 dat hy zelfs niet gedoogen kon, dat men,
 in zyne tegenwoordigheid, lasterlyk sprak
 van 's Lands Overheid; en 't gebeurd is, dat
 hy iemand, die zig, in dit opzigt, met woor-
 den, den mond niet snoeren liet, in eene
 openbaare trekschuit, aangreep en buiten
 boord wierp. Zyn kloek verstand, schrandere
 oordeel, wonderbaar geheugen en lange er-
 waarenis stelden hem in staat, om zyne hoo-
 ge krygsampten zo wel waar te neemen, dat
 'er eeuwen verlopen zullen, eer men zo
 veele begaafdheden, in zo veel volkomen-
 heid, in eenen Zeevoogd, aantrefte. Hy is
 driemaal getrouwd geweest, eerst, met *Maria Velters*; daarna, met *Cornelia Engels*, en
 eindelyk, met *Anna van Gelder*. De eerste
 overleedt in haar eerste kinderbed. By de
 tweede, heeft hy twee Zoonen en drie Dog-
 ters; by de derde, alleenlyk twee Dogters
 verwekt. Een zynen Zoonen, Jonker *Engel
 de Ruiter*, heeft hem, van jongs op, in ver-
 scheiden' zeetogten, verzeld, en is, einde-
 lyk, tot Vice-Admiraal van Holland en West-
 friesland, onder 't Collegie ter Admiraliteit
 te Amsterdam, bevorderd geworden. Hy is,
 in 't jaar 1683, ongehuwd, overleeden.

ZEVEN-
 TIENDE
 EN AGT-
 TIENDE
 EEUWE.
 STAAT-
 EN KRYG-
 KUNDI-
 GEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG
KUNDI-
GEN.
ABRA-
HAM
VANDER
HULST.

ABRAHAM VAN DER HULST,

die zig, in den eersten zee-oorlog tegen Karel den II., beroemd gemaakt heeft, is, in 't jaar 1619, te Amsterdam gebooren. In 't jaar 1656, woonde hy, als Kapitein van een schip van twee en veertig stukken, den togt by naar de oostzee, waardoor de toeleg der Zweeden op Dantzig gestuit werdt. Twee jaaren later, zeilde hy, in dezelfde hoedanigheid, naar Portugal, onder den Vice-Admiraal de Ruiter. Sedert, werdt hy tot Schout by Nagt, en in 't jaar 1665, kort na den ongelukkigen slag tegen de Engelschen, waarin hy zig egter loffelyk gekweeten hadt, tot Vice-Admiraal bevorderd. In Juny des jaars 1666, streedt hy, dapperlyk, tegen den zelfden Landaart, onder 't Esquader van den Luitenant-Admiraal Cornelis Tromp. Doch in dit gevegt, werdt hy, door een musketkogel, doodelyk, getroffen in de linkerborst. Zyn Lyk werdt naar Amsterdam gevoerd, en, staatelyk, in de Oude Kerke, begraven (d). Van 't marmeren grafteken, ter zyner eere gestigt, hebben wy, in de beschryving dier Kerke, gewaagd (e).

ISAAC
SWEERS.

ISAAC SWEERS,

een der dapperste Zee-Oversten van de voorgaande eeuw, is, op den eersten January des jaars 1622, te Nieuwmegen in Gelderland gebooren, uit een geslagt, welk ge-

(d) BRANDT de Ruiter, bl. 401, 425, 500.

(e) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 348.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 263

geoordeeld wordt, van den adelyken huize ^{ZEVEN-}
 van *Landas*, voortgesprooten, en, al vroeg ^{TIENDE}
 in de dertiende eeuw, in Brabant, en in 't ^{EN ACT-}
 Land van Luik, vermaard geweest te zyn (*f*). ^{TIENDE}
 Zyne ouders waren *Arent Sweers* en *Aaltgen*. ^{EEUWE.}
van Bronkhorst, die, behalven *Isaac*, nog ^{STAAT-}
 zeven kinderen verwekt hebben. De Vader, ^{en KRYG-}
Arent Sweers, Schepen van Nieuwmegen ^{KUNDI-}
 zynde, werdt, in 't jaar 1629, wegens Gel- ^{GEN.}
 derland, verkooren, tot Bewindhebber der
 Oostindische Maatschappye, en kwam toen,
 met zyn gezin, voor eenen tyd, te Amster-
 dam wonen. De jonge *Isaac*, in 't jaar 1635,
 ouderloos geworden, werdt, te Hoorn, ter
 Schoole besteld, en, in 't jaar 1638, naar
 Spanje gezonden, om op een Koopmans
 Comptoir te dienen. Doch dit beroep be-
 viel hem niet, en hy keerde, in 't volgen-
 de jaar, wederom herwaards. In 't jaar 1640,
 vertrok hy, als Super-Cargo, naar Brazil,
 daar hy verder bevorderd, en, onder ande-
 ren, tot Notaris en Procureur aangesteld
 werdt. Doch hy bleek weinig geschikt te
 te zyn tot een zittend leeven, en diende, nu
 en dan, als vrywillige te paarde. In 't jaar
 1645, bevondt hy zig in eene Sterkte aan de
 Kaap S. Augustyn, toen dezelve, schandelyk,
 aan de Portugeezen overgegeven werdt.
 De Bevelhebber *Hoogstraaten* nam dienst
 onder de Portugeezen, en behieldt het be-
 vel over de Sterkte. Doch *Sweers* en an-
 deren, zulk een snood voorbeeld niet wil-
 lende volgen, werden, gevangkelyk, naar

(*f*) Uit een Geslagtyft van den Huize van SWEERS, MS.

ZEVEN-
TIENDE
GD AGT
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

S. Antonio gebragt. Hier vernam Sweers, uit iemand, die, zyns ondanks, onder de Portugeezen geraakt was, dat de vyand een' aanslag op Tamarica voorhadt. Hy verzuimde niet, hiervan der hooge Regeeringe op 't Recif van Brazil, door een heimelyk middel, kennis te geeven. Doch iet van 't gene hy verrigt hadt zynde uitgelekt, werdt zyne gevangenis verzwaard, en hy, tot bezwymens toe, gepynigd, zonder eger iet te bekennen. Men voerde hem, eerlang, te lande, naar de Bahia: van daar, te water, naar 't Eiland Tercera, en eindelijk, naar Lisbon; waarna hy, met een Hollandsch Koopvaardyschip, 't welk, te S. Ubes, zeilreede lag, op 't einde van 't jaar 1646, in 't Vaderland, te rug kwam. Doch hy was nog geene tien maanden aan land geweest, toen hy, als Koopman, op een Koopvaardyschip, welk, onder anderen, door hem en zyn' Broeder, *Salomon Sweers*, uitgeruft, en naar Virginie geschikt was, op nieuws, in zee stak. Maar 't schip, lek geworden, stiet te bersten, op de Engelsche kust, en Sweers keerde, met de geborgen goederen, die, in twee vaartuigen, gelaaden waren, te Rotterdam, te rug. In de Lente des jaars 1649, ondernam hy een' togt ten oorloge, als Adelborst, onder den Commandeur van Galen, op welken, verscheiden' Turksche kaapers veroverd werden. In November, kwam hy te rug, te Amsterdam, en begaf zig, in Maart des jaars 1650, wederom scheep, als Secretaris van een Esquad-

der

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 265

der onder van Galen, geschikt tot beveiling der Koopvaardye in de Middellandsche zee. Op deezen togt, werdt de Vrede geflooten met Salée. In 't jaar 1651, deedt hy een' kruistogt, als Luitenant, en in 't jaar 1652, woonde hy 't gevegt tegen Ascue by, als Kapitein. In 't jaar 1653, streeden de Ruiters, Kruiken en hy tegen zeven, en daarna hy alleen tegen vier groote Engelische Oorlogschepen, onder den Vice-Admiraal Blake, die zyn schip in den grond schooten. Doch hy bragt 'er 't leven af; werdt by den vyand geborgen, en te Londen opgebragt. Hy ontkwam, nogtans, de gedreigde heftenis, zig, alzo hy goed Spaansch sprak, voor eenen Spanjaard uitgeevende, en den Spaanschen Ambassadeur beweegende, om hem te voorzien van een Paspoort. In de twee volgende jaaren, hielp hy de Koopvaarders geleiden. In 't jaar 1656, was hy mede voor Dantzig, met de Vloot onder Obdam. In 't jaar 1657, kruise hy, in de Middellandsche en Spaansche zee. In 't jaar 1658, woonde hy den togt naar Portugal by, en in 't jaar 1659, ging hy op den togt naar Funen, van waar hy, met eere, te rug kwam. Sedert, deedt hy, jaar op jaar, kruistogten; werdt, in 't jaar 1665, bevorderd tot Schout by Nagt, en kruise, in die hoedanigheid, met een Esquader, op de t'huiskomende Oostindische Vloote. In 't volgende jaar, hielp hy het Admiralschip van Ascue veroveren: Tromp was toen op zyn schip overgegaan, en tusschen de twee Zee-Oversten rees geschil,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
EN KRYG-
KUNDI-
GEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

STAAT-
en KRYG-
KUNDI-
GEN.

schil, wien de gevangen toebehoorde: 't welk egter, tot redelyk genoeg van beide, werdt bygelegd. In 't nageslagt van Sweers, is nog eenig zilverwerk bewaard gebleeven, welk de Admiraal Ascue bezeten hadt. Sweers werdt, in dit zelfde jaar, nog verhoogd tot Vice-Admiraal. In 't jaar 1667, gebodt hy, onder de Ruiter, op den togt naar de Rivier van Chattam, en vertoefde op de Engelsche kust, tot na 't sluiten der Bredasche Vrede. Sedert, deedt hy wederom een' kruistogt, die, tot in April des volgenden jaars, duurde. Vervolgens, bleef hy te Amsterdam, tot in 't jaar 1671, wanneer de Staat eene Zomervloot in zee bragt, onder den Luitenant-Admiraal de Ruiter. Sweers maakte, met zyn Esquader, een gedeelte deezer vloote uit. De oorlog des jaars 1672 verschaftte hem nieuwe gelegenheid, om blyken van beleid en moed te geeven. In 't gevegt van den zevenden Juny, verbrandde hy 't schip van den Engelschen Admiraal *Mountaigne*. In 't najaar, door den Prins van Oranje, tot Kolonel over een regiment matroozen, zynde aangesteld, trok hy, met eenige Compagnien van het zelve, op last van Burgemeesteren van Amsterdam, in 't begin des jaars 1673, naar Alfen, daar toen 't hoofdkwartier was. Het overig gedeelte van dit volk werdt, eerlang, geschikt naar den Uithoorn, om Amstelland te dekken. Doch 't gantsche Regiment, te Amsterdam te rug gekeerd, werdt, kort hierna, gebroken, en 't volk onder de andere Regementen verdeeld. In den

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 267

den eersten zeeslag van dit jaar, geraakte de ZEVEN-
 Vice-Admiraal, door de buitengewoone be- TIENDE
 zeildheid van zyn schip, zo ver vooruit en EN ACT-
 onder de vyanden, dat hy, reddeloos ge- TIENDE
 schooten, genoodzaakt werdt, te deinzen, EEUWE.
 't welk hem, naderhand, kwalyk genomen STAAT-
 werdt; doch waarover hy zig wel wist te EN KRYG-
 verdedigen. In den tweeden zeeslag, die, GEN.
 op den drie en twintigsten Augustus deszelf-
 den jaars, voorviel, werdt hy van een' vier-
 entwintig ponds kogel in den buik getrof-
 fen, dat hy het, nog dien zelfden dag, be-
 stierf (g). Zyn Lyk werdt, te Amsterdam,
 in de Oude Kerke, begraaven, daar hem,
 eerlang, regt over 't graf van van der Hulst,
 een treffelyk Grafteken opgeregt werdt (h).
 FRANCIVS heeft den Vice-Admiraal Sweers,
 met dit Graffchrift, vereerd:

Hoc tegitur saxo, qui se sibi debuit omnem,
SUERIVS: ille Euro cognitus, & Zephyro:
Americæ Libyæque tremor: quem Bistonis ora
Horruit, & gelido Mænalis urfa polo:
Ter conjuratos Batavo de litore reges
Reppulit: asserto ter sale, victor obit.
Da lacrymas, pater Ta, viro, pacemque
precare,
Ut voveas illi, quod dedit ille tibi.
At vos hinc, hostes, discedite: prælia spirant
Heroi cineres, ossaque bella movent (i).

De
 (g) *Vit de Aantekeningen en Journaalen van den Vice-Admiraal ISAAC SWEERS, vergeleeken met BRANDT de Ruyter, bl. 40, 193, 197, 200, 453, 491, 503, 528, 615, 815, 821, 861, 862, 864.*

(h) *Zie III. Deel, II. Boek, bl. 350.*

(i) *P. FRANCII Poëmata, p. 433.*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
en KRYG
KUNDI-
GEN.

De Vice-Admiraal Sweers was, nog Kapitein zynde, in 't jaar 1655, te Amsterdam, getrouwd met Jongkvrouwe *Constantia Blommaart*, Dogter van *Samuel Blommaart*, Bewindhebber der Westindsche Compagnie ter Kamer Amsterdam, en van *Catharina Reynst*, by welke, hy een' Zoon en vier Dogters nagelaaten heeft. De Zoon, ook *Isaac* genaamd, die, even als de Vader, het Vaderland ter zee gediend heeft, en tot Commandeur en oudsten Kapitein onder 't Collegie ter Admiraliteit alhier, bevorderd geworden is, heeft, by *Catharina la Clé*, Dogter van *Reinier la Clé* en van *Johanna Beeckman*, een' eenigen Zoon nagelaaten, zynde den Heer en Mr. ISAAC SWEERS, Raad en thans Hoofd-officier deezer Stad, wiens heuschheid my 't gebruik gegund heeft van de *Aantekeningen* en *Dagregisters*, uit welken ik de minst bekende byzonderheden van het Leeven des dapperen Vice-Admirals te boek gesteld heb.

D A V I D S W E E R S ,

DAVID
SWEERS.

of *Sweerts*, is, uit den zelfden stam als de Vice-Admiraal; doch uit een' tak, die ook *Suerius* en *Zuerius* plagt te schryven, gebooren. De geleerde *Marcus Zuerius van Borchorn*, Professor te Leiden, is, uit deezen zelfden tak, gesprooten (k). David Sweers werdt, in 't jaar 1671, Kapitein ter Zee, onder het Collegie ter Admiraliteit hier ter Ste-de, en bevondt zig onder 't Esquader van den Vice-Admiraal *Willem Jozef, Baron van Gend*,

(k) Uit een' Geslagtyft van den Huize van SWEERS. MS.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 269

Gend, toen 'er 't Engelsch Jagt de Merlin ^{ZEVEN-}
 voorby zeilde, zonder weder te groeten, ^{TIENDE}
 schoon het, met eenige eerschooten, begroet ^{EN AGT-}
 was. In 't jaar 1672, woonde hy den slag ^{TIENDE}
 voor Soulsbaai by, waarin de wakkere Am- ^{EEUWE.}
 sterdammer GERARD HASSELAER, die ^{STAAT-}
 zig, met veertig matroozen, op zyne eige- ^{EN KRYG-}
 ne kosten geworven, vrywilliglyk, aan zyn ^{KUNDI-}
 boord begeben hadt, het leeven verloor. In ^{GEN.}
 de zeeslagen des jaars 1673, kweet hy zig
 loffelyk. Doch hy sneuvelde in den twee-
 den, waarin ook de Vice-Admiraal, Isaac
 Sweers, omkwam, op den een en twintig-
 sten Augustus (l). Onder zyne nazaaten, is
 overgeleverd, dat, hem beide de beenen,
 in den slag, zynde afgeschooten, hy, in de
 kajuit, op eene tafel, voor dood, nederge-
 legd; doch, nog leeven gevoelende, op de
 geknotte stompen, voortgekroopen was, tot
 voorde geslooten kajuitsdeur, op welke hy,
 zonder gehoord te zyn, met de handen, ge-
 klopt hadt, tot dat hy bezweek. Men vindt
 hem, na den slag, dood op den grond, en
 zyne handen gekwetst van 't slaan op de deur.
 Hy liet eene zwangere huisvrouw na, *Ma-*
ria van Baarle genaamd, met welke hy, op
 den zeventienden January deezes zelfden
 jaars, getrouwd was, en die, in November
 een' Zoon ter weereld bragt, welke, in Maart
 des volgenden jaars, gestorven is. De Zee-
 held werdt, te Amsterdam, in de Nieuwe
 Kerke, begraven (m). Men deelde, op
 zy-

(l) BRANDT de Ruiter, bl. 668, 862.

(m) Zie III. Deel, II. Boek, bl. 385.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
STAAT-
EN KRYG-
KUNDI-
GEN.

zyne begraafenis, gouden en zilveren Gedenkpenningen uit, ter zyner eere. Ik heb 'er een' in handen gehad, die volkomen overeenkwam met de afbeelding, by VAN LOON (*n*); doch om welken een ander, en wel het volgende randschrift stondt:

Ick hielp twee Coningen, viermaal, in soo veel slagen,

Ter zee vyt donderen tot beider lang verwyte :

Doe nam my, daer ick vocht, een yfer vyter tyt.

Wie soud een sterfelyck lyf voor soo veel eers niet wagen?

en onder aan, op de keerzyde, las men niet het woord PUGNANDO [*al veggende*]; maar O terque quaterque beati [O drie-, en viermaal gelukkigigen!]

DIRK
SCHAEP.

DIRK SCHAEP,

uit een oud Amsterdamsch geslagt, in 't jaar 1627, hier ter Stede, ter weereld gekomen, oefende zig, in zyne jeugd, in de Regtsgeleerdheid, en werdt, in 't jaar 1655, aangesteld tot Secretaris der Stad; in 't waarneemen van welke post, hy zig, byzonderlyk in den zorgelyken tyd des jaars 1672, zo loffelyk kweet, dat hy, in 't volgende jaar, van wege den Staat, in gezantschap, geschikt werdt naar Zweeden, daar zyne ver-
rig-

(*n*) Nederl. Historiep. III. Deel, bl. 121,

rigtingen, strekkende om den Koning te be- ZEVEN-
 weegen tot gunstige gedagten jegens den TIENDE
 Staat, en tot aanvaarding der bemiddeling EN AGT-
 eener verzekerde Vrede, zeer veel genoeg TIENDE
 gaven; niet alleen aan zyne meesters, maar EEUWE.
 ook aan den Koning, die hem tot den Zweed- STAAT-
 schen adelftand verhief, en zyn wapen ver- EN KRYG-
 betterde en versierde. Hy heeft het Secre- KUNDI-
 tarisfchap, twee en veertig jaaren lang, be- GEN.
 kleed. Doch stóndt 'er, uit eenig opgevat
 misnoegen, van af, in 't jaar 1697, en o-
 verleedt, in 't jaar 1702, in den ouder-
 dom van vyf en zeventig jaaren. Hy is
 met *Philippina van der Geer*, gesprooten uit
 den adelyken huize van Swieten, gehuwd
 geweest; by welke, hy wel zestien Zoonen
 en Dogteren verwekt heeft (o).

By de opgenoemde Staat- en Kryg-
 kundigen, die te Amsterdam gebooren
 zyn, of gebloed hebben, zouden 'er nog
 verscheiden' kunnen gevoegd worden; doch
 wy zyn genoodzaakt, zulks na te laten;
 ten deele, om dat wy geene genoegzaa-
 me kennis van derzelver levensbyzonderhe-
 den hebben kunnen bekomen, en ten dee-
 le, om dat wy niets weeten te voegen, by
 't gene wy, elders, ook in dit werk, we-
 gens hen, hebben te boek gesteld.

(o) HOOGSTRATENS Woordenb. Art. SCHAEF (*Diderik*).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

G E L E E R D E N.

PETRUS PLANCIUS,

II-
GELEER-
DEN.
PETRUS
PLAN-
CIUS.

die, in 't jaar 1552, te Drenoutre, buiten Belle in Vlaanderen, gebooren, en te Honskote opgevoed was, heeft een groot gedeelte van zyn leeven, te Amsterdam, doorgebracht, daar hy zig, in meer dan één opzigt, vermaard gemaakt heeft, waarom hy, onder de geleerden, die den luister der Stad hebben helpen vermeerderen, verdient geteld te worden. Zig, in Duitschland en in Engeland, onder de Gereformeerden, in de Godgeleerdheid, geoefend hebbende, werdt hy, in 't jaar 1577, tot het Predikamt beroepen, en leerde, in Brabant en Vlaanderen, onder 't kruis, in verscheiden' Plaatsen, met groot gevaar zyns leevens. Toen Meenen van de Malcontenten ingenomen werdt, ontkwam hy 't, met zwemmen over de Leije, alles agterlaatende, met naame zyne boeken, die, te Ypere, openlyk, verbrand werden. In 't jaar 1578, beriep men hem, te Brussel, daar hy, zes jaaren, gepredikt hadt, toen de Stad aan Parma overging. Hy trok, vermomd in soldaaten-gewaad, naar Holland (p), en werdt, in 't jaar 1585, Predikant te Amsterdam (q). Hier kante hy zig, in 't begin der volgende eeuw, tegen Arminius, tegen de Lutherfchen, en naderhand ook, met veel yver, tegen de

Re-

(p) BAUDART XIV. Boek, f. 84, 85.

(q) VEERIS Kerkel. Alphab. bl. 114.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 273

Remonstranten, met welken hy verftondt, ZEVEN-
geene Kerkelyke gemeenfchap te konnen TIENDE
houden. Op de Dordrechtsche Synode des EN AGT-
jaars 1618, werdt hy, tot een' der *Revifeu-* TIENDE
ren of Overzieneren der nieuwe vertaalinge EEUWE.
des Ouden Verbonds, verkooren (r). Mid- GELEER-
lerwyl, hadt hy zig, hier ter Stede, ook toe- DEN.
gelegd op de Aardryksbefchryving, de Ster-
ren- en Zeevaart-kunde, en andere Wiskun-
dige weetenschappen. Ook was hy een voor-
naam voortzetter van de Scheepstogten naar
Ooftindie. De eerste fchepen voeren der-
waards, op Paskaarten, die Plancius ge-
maakt hadt. Hy riedt ook de togten naar
Nova Zembla aan, om dus, door 't Noor-
den, eenen nieuwen weg naar China te vin-
den (s); welke togten, nogtans, kwalyk
flaagden. *Jeannin*, Ambaffadeur des Ko-
nings van Frankryk, zynen meester zoeken-
de te beweegen, tot het onderneemen der
vaarte naar Ooftindie, handelde, in 't begin
des jaars 1608, met Plancius; uit wien hy
meende het meeste licht, wegens de Indi-
fche vaart en handel, te zullen konnen fchep-
pen. In 't volgende jaar, fprak hy, op
nieuws, met hem, in den Haage, over de
vaart door 't Noorden, waartoe *Ifaac Le*
Maire, Koopman te Amsterdam, en zyn
Broeder Frankryk de hand booden, en, zeer
in 't heimelyk, een fchip hielpen uitrus-
ten

(r) BRANDT II. *Deel*, bl. 44, 52, 65, 88, 140, 146, 147,
149, 216, 335, 430, 461, 947. III. *Deel*, bl. 53, 645. IV.
Deel, bl. 14.

(s) BRANDT IV. *Deel*, bl. 857.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

ten (t). Doch of, en hoe ver Plancius, hierin, met raad of daad, geholpen hebbe, is my niet klaarlyk gebleeken. Ondertuffchen, is, uit de onderhandelingen, die Jeannin met hem hadt, ten klaarften, af te neemen, hoe groot eene agting hy zig, in 't ftuk der Zeevaart en Aardryksbefchryving, verkreegen hadt. Hy is, hier ter Stede, op den vyftienden, ouden, of vyf en twintigften May, nieuwen ftyl des jaars 1622, overleeden, en zag, voor zynen dood, vyf zyner Zoonen bevorderd tot het Predikamt. Men wil, dat hy, op zyn doodbedde, belaft hadt, zyn Lyk in geene Kerke te begraven. Ook werdt hy, op het Zuider-Kerkhof, ter aarde befteld (u).

JACOBUS
JANSO-
NIUS.

JACOBUS JANSONIUS,

hier ter Stede, in 't jaar 1547, gebooren uit eerlyke ouders, die den Roomfchen Godsdienst beleeden, welken hy ook, tot zynen dood toe, heeft aangekleefd, verloor zynen Vader, toen hy nog een kind was; doch werdt, door zyne Moeder, opgevoed, en eerlang naar de Hooge Schoole van Leuven gezonden, daar hy zig eerft in de Philofophie oefende, en naderhand in de Theologie, onder den beroemden *Michiel du Bay*, die hem, in 't jaar 1575, deelt aanftellen tot voorzitter in het Collegie, door hem, ter gedagteniffe van den Kerkvader Augustinus, aan den

(t) *Negotiations de JEANNIN Tom. II. p. 179. Tom. III. p. 294, 297. 368, 395, 400. Tom. IV. p. 19, 27, 28, 36, 109, 126.*

(u) BRANDT IV. Deel, bl. 356, 358.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 275

den stroom de Leije oppereggt; en dien hy, in 't jaar 1589, opvolgde, in de bestiering van het Pauselyk Collegie te Leuven; welke post hy, volle vyf en dertig jaaren, waargenomen heeft. Hy is, op den dertigsten July des jaars 1625, overleeden. Onder zyne schriften, zyn meest geagt geweest eenige Uitleggingen over de Schriftuure, met naame over het boek van Job, de Psalmen, het Hooglied van Salomon, en het Evangelie van Joannes (v).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

CORNELIS GYSBERTSZ. PLEMP,

CORNE-
LIS GYS-
BERTSZ.
PLEMP.

wiens Voorouders te Zaanerдам gewoond hadden; doch wiens Overgrootvader zig, reeds te Amsterdam, hadt nedergezet (w), werdt, op den vyf en twintigsten Augustus des jaars 1574, in deeze Stad, gebooren; daar hy *Petrus Apherdianus*, die toen van zyne plaats van Onder-Rectör der Latynsche Schoole verlaaten was, tot zynen eersten Leermeeſter, gehad heeft. Te Haarlem, werdt hy, sedert, door *Simon Sovius*, in de Welspreekendheid en Digtkunde, en te Leiden, door *Joannes Geſſelius*, in de Griekſche taale onderweezen. VONDEL geeft, ergens (x), te kennen, dat hy zig, in zyne jeugd, ook by den *Donauſtroom*, 't zy te Weenen of elders, geoeffend heeft. Naderhand, werdt hy, door zyne ouders, die den Roomſchen Godsdienst béleeden, naar de Leu-

(v) *Bibl. Belg. Tom. I. p. 518.*

(w) *C. G. PLEMPH Amsterdam. p. 10, 11.*

(x) *Poëzy II. Deel, bl. 7.*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

Leuvenfche Hooge Schoole gezonden, daar hy zig, in de Geneeskunft, oefende; doch, van gedagten veranderd, begaf hy zig, tot de beoefening der Regtsgeleerdheid, op de Hooge Schoole van Douai, en werdt, vervolgens, te Orleans, in 't hart van Frankryk, tot Licentiaat in de Regten bevorderd. Van daar, keerde hy naar zyn Vaderland, en zette zig neder in den Haage, daar hy zig onder de Advokaaten vervoegd, doch zig meest met de Digtkunft en andere deelen der beschaafde Geleerdheid bezig gehouden heeft: waarvan zyne Latynfche verzen, die, in 't jaar 1630, in eenen bondel famengevoegd, uitgegeven zyn, getuigenis draagen kunnen. Doch de oefening der Regten moede geworden, begaf hy zig naar zyne geboortestad, Amsterdam, en tradt, eerlang, in de egt met *Geertruid Dobbes*, uit een Amsterdamsch geslagt gesprooten; doch toen, zo 't schynt, te Haarlem woonagtig (y). Hy fleet, te Amsterdam, zyne dagen, sedert, in eene aangenaame rust, en woonde, gelyk hy zelf, ergens (z), aangetekend heeft, niet verre van de lange brugge. Ook is hy hier, op het einde des jaars 1638, overleeden. Uit een geschreeven Tafereel, op de Boekery deezer Stad, voor welker ingang, ook een gedrukt Latynsch vers van hem te leezen is, blykt, dat hy eenige boeken aan die Boekerye vereerd, of gemaakt heeft. Hy heeft, met de voornaamste Geleerden

zyns

(y) Zie P. C. HOOFTS Versch. Gedichten, bl. 186.

(z) Amsterod. p. 23.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 277

zyns tyds, vriendschap en gemeenschap on-
 derhouden, onder anderen, met den Ridder
 Hooft, wiens eerste Huwelyk met *Christi-*
na van Erp hy met een Latynsch Bruilofts-
 gedigt vereerd heeft (a). Hy gewaagt, daar-
 enboven, elders, met agting, van den Bur-
 gemeester *Cornelis Pieterszoon Hooft*, en van
 deszelfs Vader, *Pieter Willemszoon Hooft*, on-
 der anderen, zeggende, dat zyn Vader, *Gys-*
bert, hem vermaand hadt, het gellagt der
 Hoofden altoos in waarde te houden: gelyk
 hy ook den Burgemeester en den Droffgaard
 beide, onder zyne geëerdste vrienden, re-
 kende (b). Wy hebben, in het voorige ge-
 deelte deezer *Beschryvinge*, meer dan eens,
 gebruik gemaakt van een Digtstukje van
 onzen Plemp, *Amsterdamum* of *Amsterdam*
 genaamd: 't welk hy, veelligt, meer uitge-
 breid zou hebben, zo hem de toegang tot
 de *Stads Registers* hadt opengeftaan; welken
 hy te kennen geeft, dat hem niet hadt mo-
 gen gebeuren in te zien (c). Het werk is,
 derhalve, onvolmaakt gebleeven. Ten be-
 fluite van dit berigt wegens *Cornelis Gys-*
bertszoon Plemp, tekenen wy alleen nog
 aan, dat hy zynen naam afleidt van de vis-
 schuiten, die, in zynen tyd, *Plempen* plag-
 ten genoemd te worden, en van 't gebrui-
 ken van welken zynen voorouderen, die vis-
 chers schynen geweest te zyn, de naam van
Plemp bygebleeven was (d). 't Kan waar zyn.

Doch

(a) *Quisquil.* p. 95.

(b) *Amsterod.* p. 16, 17.

(c) *Amsterod.* p. 34.

(d) *Amsterod.* p. 21.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

Doch ik vind ook, dat men, hier ter Stede, al voor Plemps tyd, door eene *Plempe*, eene verwkuip verstaan heeft (*e*). Dat Plemp, tot zynen dood toe, den Roomschen Godsdienst heeft aangekleefd, leert ons VONDEL, die hem, in zeker Grafdigt (*f*), dus doet spreken:

*Doch boven Poëzy en snaer
Ombelsde ik yvrig 't Roomsch altaer,
En hing om staet noch snoot genot
Myn hart aen niemant dan aen Godt,
En Jesus nimmer feilbre stem.
Hier rust nu PLEMP. Ay, bidt voor hem.*

By Cornelis Gysbertszoon, voegen wy

VOPISCUS
FORTU-
NATUS
PLEMP.

VOPISCUS FORTUNATUS PLEMP,

die, op den drie en twintigsten December des jaars 1601, te Amsterdam, gebooren werdt. Hy is, waarschynlyk, een nabestaande van Cornelis Gysbertszoon Plemp geweest. Doch ik weet niet, hoe na hy hem bestaan hebbe. 't Is, als men op den tyd zynere geboorte agt geeft, niet onmogelyk, dat Cornelis zyn Vader geweest zy; schoon my hiervan nergens iet gebleeken is. Uit twee Latynsche Gedigten van Cornelis, blykt, dat hem een Zoon gebooren is, die naauwlyks twintig dagen geleefd heeft (*g*). Doch naderhand is zyne Vrouw nog eens zwanger ge-

(*e*) Refol. Vroedsch. N. 1. 28 January 1562. Zie ook hier voor, II. Deel, II. Boek, bl. 22.

(*f*) Poëzy, II. Deel, bl. 77.

(*g*) Quisquil. p. 73, 75.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 279

geweest (*b*), zonder dat my bekend is, of, ZEVEN-
 en wien zy toen gebaard hebbe. Van elders, TIENDE
 blykt, dat twee zyner Zoonen, van welken EN AGT-
 de Advokaat Plemp een was, goede vrien- TIENDE
 den van den Digter *Jooft vanden Vondel* ge- EEUWE.
 weest zyn (*i*). Maar Vopiscus Fortunatus GELEER-
 Plemp, wie ook zyn Vader moge geweest DEN.
 zyn, heeft zig, eerst te Gend en te Leuven,
 in de beginsels der weetenschappen, en na-
 derhand, te Leiden, in de Geneeskunde ge-
 oefend; in welke wetenschap, hy, sedert
 naar Italie gereisd zynde, te Bononie, tot
 Doctor bevorderd is. Van hier, te Amster-
 dam te rug gekeerd, heeft hy de Genees-
 kunde eenigen tyd geoefend, ten dienste zy-
 ner medeburgenen, tot dat hy, in 't jaar
 1633, door de Aartshertoginne *Isabella Kla-
 ra Eugenia*, tot het Hoogleeraarschap der
 Geneeskunde, op de Hooge Schoole van
 Leuven, beroepen werdt, daar hy, met *An-
 na Maria van Dive*, getrouwd, en, op den
 twaalfden December des jaars 1671, over-
 leeden is. Hy heeft verscheiden' Genees-
 kundige werken geschreeven, en in 't licht
 gegeven (*k*), en onder anderen CABRO-
 LIUS *Ontleeding des menschelyken Lighaams*,
 in 't Nederduitsch, overgezet; op welke
 vertaaling, VONDEL een Lofdigd gemaakt
 heeft (*l*).

De twee geleerde Amsterdammers Corne-
 lis

(*b*) Quisquil. p. 90.

(*i*) VONDELS Leven, bl. 72.

(*k*) Bibl. Belg. Tom. II. p. 1113.

(*l*) Poezy, II. Deel, bl. 248.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

lis Gysbertszoon Plemp en Vopiscus Fortunatus Plemp hebben beide den Roomschen Godsdienst beleeden. Wy voegen hierby eenen derden, die, boven deezen twee, in yver voor den zelfden Godsdienst, heeft uitgemunt, te weten

MAXIMI-
LIANUS
SAN-
DAEUS.

MAXIMILIANUS SANDAEUS,

of *van den Sande*, die, hier ter Stede, op den agttienden April des jaars 1578, ter weerd gekomen is, en zig, in de beginsels der weetenschappen, te Keulen en te Pont à Mousson, in Lotharingen, en in de Godgeleerdheid, te Rome, geoefend heeft. Hy nam, in de laatstgemelde Stad, in 't jaar 1597, de Orde der Jezuiten aan, en werdt, sedert, tot Professor in de Godgeleerdheid, te Wurzburg in Frankenland, beroepen; daar hy, op den tweeden November des jaars 1656, overleeden is. Hy heeft een groot getal van Theologische werken in 't licht gegeven, meest Twistschriften tegen de Gereformeerden, in welken, hy zig, doorgaands, diende van eenen gemeenzaamen en schertsenden styl. Onder anderen, heeft hy den Amsterdamschen Predikant *Jacobus Laurentius*, die, tegen de Jezuiten, en tegen hem in 't byzonder, geschreeven hadt, getragt te wederleggen. Ook heeft hy, in verscheiden' werkjes, de geschillen tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten, en de besluiten der Dordrechtsche Synode onderzocht (1).

(1) Bibl. Belg. Tom. II, p. 332.

JACOBUS LAURENTIUS,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.
JACOBUS
LAUREN-
TIUS.

van wien wy, terstond, gewaagden, is ook te Amsterdam gebooren; doch de tyd zyner geboorte heb ik nergens aangetekend gevonden. Indien hy, in May, of op den negentienden Maart des jaars 1644, in den ouderdom van zestig jaaren, overleeden is, gelyk sommigen aantekenen (n), moet hy, in 't jaar 1584, ter weereld gekomen zyn. Zig in de Hervormde Godgeleerdheid geoefend hebbende, werdt hy, in 't jaar 1612, Predikant te Oude Niedorp; in 't jaar 1613, te Diemen; in 't jaar 1617, te Hoogkarspel; in 't jaar 1618, te Naarden; en in 't jaar 1621, in zyne Geboortestad, Amsterdam, daar hy ook gestorven is. Hy heeft verscheiden' Godgeleerde werken in 't licht gegeven, en onder anderen ook eenige Twiftschriften tegen de Roomsche Kerke, die, in verscheiden' tyden, te Rome, op de Lyst der verboden' Boeken, gebragt zyn. Ook zyn, gelyk niet te verwonderen is, alle zyne werken, aldaar, veroordeeld (o). In 't jaar 1628, beschreef hy, in rym, ten verzoeke van *Henrik Jacobszoon-Staets*, Stads Timmerman, de stifting der voornaamste gebouwen van Amsterdam, die, ten tyde en onder 't opzigt van Staets, waren aangelegd, van 't jaar 1594, tot het jaar 1627 ingeslooten: een stukje, waarin, nogtans, meer welmeenendheid dan konst doorsteekt. Wy hebben 'er, in de

Be-

(n) M. VERERIS Kerk. Alphab. bl. 33. COMMELIN, bl. 265.
(o) Eibl. Belg. Tom. 1. p. 521.

**ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.** Beschryving van de Gebouwen en Werken
der Stad, meermaalen, gebruik van gemaakt.

S I M O N E P I S C O P I U S ,

**GELEER-
DEN.** die zig, ter gelegenheid der geschillen tus-
schen de Remonstranten en Contraremon-

**SIMON
EPISCO-
PUS.** stranten, eenen naam gemaakt heeft, is ook
hier ter Stede, op den eersten of agtsten Ja-
nuary des jaars 1583 (5), gebooren. Zyne
ouders, *Egbert Rembertsz. Bisschop* en *Geer-
truid Fans*, rykelyk met kinderen, en niet
zo rykelyk met middelen gezegend, zou-
den niet ligt beslooten hebben, den jongen
Simon, die, al vroeg, blyken van meer dan
gemeene bekwaamheid gaf, tot de studie te
schikken, zo de Vroedschap *Cornelis Ban-
ning* niet aangeboden hadt, tot de kosten
te draagen. In 't jaar 1600, de Latynsche
Schoolen zynde doorgestaan, werdt hy, als
kweekeling der Stad, gezonden naar 't Staa-
ten-Collegie te Leiden, van welk *Joannes
Kuchlinus*, voorheen Predikant te Amsterdam,
en een gemeenzaam vriend zyner ouderen,
toen Regent was. In 't jaar 1606, werdt hy,
tot *Meeſter der vrye konſten*, of, gelyk men
nu spreekt, tot Doctor in de Philosophie,
bevorderd; leide zig voorts toe op eene vly-
tige beoefening der Godgeleerdheid, en der
Weetenschappen, daartoe behoorende, zo
te Leiden, als op de Hooge Schoole te Fra-
ni-

(5) Dus twyfelagtig spreekt LIMBORCH (*Vita Epis-
copii* p. 2.) van den dag van 's mans geboorte. BRANDT
stelt dien (*Dagw. der Geschiedenissen*, bl. 565) op den
agt en twintigsten October.

niker, en werdt, in 't jaar 1610, tot Predikant te Bleiswyk beroepen. Kort hierna, woonde hy de Haagfche Conferentie by, tusfchen zes Remonfrantsche en zes Contraremonfrantsche Predikanten, zynde hy een van de eerften zes. In 't jaar 1612, werdt hy, tot Profeffor in de Godgeleerdheid, beroepen, op de Hooge Schoole, te Leiden, in de plaats van *Franciscus Gomarus*, die van dit ampt afstand gedaan hadt. De ontmoeting, die hy, in 't volgende jaar, te Amsterdam, hadt, ter gelegenheid van het doopen van zyns broeders kind, hebben wy, elders, te boek gefield (p). Wy zullen ons, wyders, niet ophouden, met een verhaal zyner ver- rigtingen, op de Dordrechtsche Synode des jaars 1618. De Kerkelyke Gefchiedeniffen deezes Lands leeren ons, hoe hy, aldaar, onder de gedaagde Remonfranten geplaatft, eene Redevoering deedt, die veel misnoegen veroorzaakte: ook, hoe de Remonfranten, met de Synode niet konnende eens worden, over de wyze, op welke zy hun gevoelen voordraagen en verdedigen zouden, in 't begin des jaars 1619, uit de Vergadering gezet: en, eindelyk, hoe hunne Leer veroordeeld, en zy van hunne Kerkelyke ampten verlaaten werden: waarop, eerlang, de gedaagde Remonfranten, en onder dezelve ook *Episcopus ten Lande* uit werden gebannen. *Episcopus* hieldt zig, eenigen tyd, te Waalwyk, en, naderhand, te Antwerpen op, en werdt, na 't opregten der

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

Re-

(p) II. Deel, XII. Boek, bl. 180 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

Remonstrantsche Societeit of Broederschap, nevens *Joannes Uitenbogaard* en *Nicolaas Gre-vinkhoven*, tot buitenlandsche Bestierders der-zelve, verkooren. Te Antwerpen, stelde hy de Geloofsbelydenis der Remonstranten op, die, door verre het grootste gedeelte der Remonstrantsche Predikanten, werdt goed-gekeurd. Doch in 't jaar 1621, tegen 't uit-gaan van 't Bestand, begaf hy zig naar Frank-ryk, zig eerst te Rouan, en in 't jaar 1623, te Parys, nederzettende. Gedurende zyne uitlandigheid, schreef hy verscheiden' wer-ken, zo tot verdediging van de zaak der Remonstranten, als tegen de Roomschezinden, en byzonderlyk tegen de Jezuiten. De brieven, die, toen en sedert, uit het Vader-land, aan hem gezonden werden, en van welken nog eenigen onder my beruften, wa-ren gerigt aan *Simon* of *Frederik de Wagter*. Doch in 't jaar 1626, toen men, in Holland, en byzonderlyk te Amsterdam en te Rotter-dam, veel oogluiking begon te gebruiken, omtrent de Remonstranten, kwam Episco-pius te rug te Rotterdam, daar hy zig eenige jaaren ophieldt, midlerwyl, nu en dan, pre-dikende, in de stille Vergaderingen der Re-monstranten, te Amsterdam; alwaar, eer-lang, eene genoegzaame openbaare Kerk ge-ftigt werdt, in welke Episcopus, op den agtsten September des jaars 1630, de eerste Predikatie deedt. De Remonstrantsche So-cieteit, sedert, te Amsterdam, eene Kweek-school hebbende opgeregt, om jongelingen bekwaam te maaken tot den Predikdienst, werdt

werdt Episcopi^{us} beroepen om de Godgeleerdheid aldaar te onderwyzen. Hy begaf zig dan, in 't jaar 1634, met der woon, naar Amsterdam; daar hy eene *Theologie* onder-<sup>ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.</sup>nam te schryven, die hy egter niet voltooid heeft. Hy is hier, op den vierden April des jaars 1643, overleeden (q). Veelligt, is 'er nimmer iemand onder de Remonstranten geweest, die de Kerkelyke verdraagzaamheid wyder heeft uitgestrekt dan Episcopi^{us}. Uit eenige geschreeven' *Aantekeningen van Uitenbogaard*, is my gebleeken, dat hy, in zekere Kerkelyke byeenkomst, in Augustus des jaars 1631, te Rotterdam, gehouden, verklaard heeft, broederlyke gemeenschap te kunnen houden met zulken, die de opstanding der godloozen uit de dooden ontkenden: 't welk Uitenbogaard, derwyze, ontsteld hadt, dat hy hadt gedreigd, van de bestiering der Societeit te zullen afstappen. Ik heb ook, uit eenen zynen brieven, kort voor zynen dood, op den negenden February des jaars 1643, aan *Petrus Cupus*, Remonstrantsch Predikant te Rotterdam, geschreeven, bespeurd, dat men, ten dien tyde, onder de Remonstranten, in overweeging nam, om *Cornelis Hanekop*, die, in 't jaar 1626, door den Gereformeerden Kerkenraad te Amsterdam, van den Predikdienst afgezet was (r), tot Leeraar aan te neemen; en dat Episcopi^{us} hiertoe neigde, schoon Hanekop, in 't stuk der Predestinatie en 't ge-

(q) *Vid.* Vita eius a PHIL. A LIMBORCH confect.
 (r) *Zie* II. *Dest.*, XIV. *Boek*, bl. 381.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

gene 'er aan kleeft, met de Gereformeerde Kerke, van één gevoelen gebleeven was. Zie hier zyne eigene woorden: *Wy hebben hier wecrom eens gesproken met Galli-Caput [Hanekop], ende bevonden, dat de goede man in meest alle onse dingen met ons symbolizeert: t ware een gewenst man, indien hy, in dit stuck van de absolute verkiefsinge en volberdinge, so styf niet en ging; alhoewel hy te kennen geeft, dat hyder noyt en soude van spreekken of prediken dan t geene ter wederzyde wel genomen soude connen worden, ende niet dan tot stichtinge en soude dienen. Vreesde ick niet, dat hy een hoop Contraremonstranten met hem slepen soude, die noch al meenen dat hy in 't principaale met de publycke Kerke hout, en die ons groote moeyte en verwerringe souden connen toebrengen, ick soude het voor myn deel welderven met den man wagen. Edoch wy hebben ons so gedragen, dat wy te kennen hebben gegeven, dat het beswaarlyck soude vallen voor zyne E. en voor ons verder in handelinghe met malcanderen te treden, gevende hem te bedencken, of hy 't so mede niet en verstont. Episcopijs is met Maria Pesser, Dogter van Jan Pesser, en Weduwe van Henrik Niellius, gehuwd geweest, by welke hy geene kinderen heeft nagelaaten. Zyne menigvuldige werken zyn, by anderen, opgeteld.*

WILLEM
JANS-
ZOOM
BLAAUW.

WILLEM JANSZOOM BLAAUW
werdt, in of omtrent het jaar 1571, hier ter Stede, gebooren, daar hy zig, met den Boekhandel, geneerd, en verscheiden' fraaije Wer-

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 287

Werken in 't licht gebragt heeft. Hy hadt
zig ook op de oefening der Wiskundige we-
tenschappen toegelegd, en was, in zyne
jeugd, een leerling van den beroemden *Ty-
cho Brahé* geweest. Hy heeft eenige werken,
in 't Nederduitsch, over de Sterren- en Zee-
vaartkunde geschreeven (*s*), die by de ken-
ners in agtinge zyn. Hy is, den agttienden
October des jaars 1638, overleeden. Zyn
oudste Zoon,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

J O A N B L A A U W,

JOAN
BLAAUW.

een der vermaardste Boekdruckeren zyn-
er eeuwe, werdt, in 't jaar 1651, verkooren
tot Schepen en Raad deezer Stad; doch bleef,
desonaangezien, den Boekhandel voortzet-
ten. De Atlas en Stedenboeken zyn de voor-
naamste werken, die van zyne drukkerij
zyn voortgebragt. Zy stondt eerst op de
Blomgragt; werdt, daarna, verplaatst agter
de nieuwe Kerke; en bevatte negen druk-
persen, die de negen Musen genoemd wer-
den (*t*). Doch deeze schoone Drukkerij
verbrandde, in 't jaar 1672, ongelukkiglyk,
met een aanmerkelyk gedeelte van de afge-
drukte Atlas en Stedenboeken; gelyk wy,
elders (*u*), hebben aangetekend. De Jezuit
Papenbroch meldt, dat sommigen, hier ter
Stede, liefdeloos genoeg waren, om dit on-
geluk aan te merken, als eene Hemelsche
straf, over het drukken van eenige Room-
sche

(*s*) Bibl. Belg. Tom. I. p. 408.

(*t*) Zie J. Vos Gedichten, I. Deel, bl. 525.

(*u*) III. Deel, V. Boek, bl. 661.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

FREDRIK
DE VRY.

sche Kerkboeken, en andere voornaame werken, met welken men, ten tyde van den brand, bezig was (v). Blaauw is, op den agt en twintigsten December des jaars 1673, overleeden (w).

F R E D R I K D E V R Y,

die, hier ter Stede, reeds voor 't einde der zestiende eeuw, moet gebooren zyn, also ik vind, dat hy, al in 't jaar 1607, Diaken der Gereformeerde Gemeente geworden is, werdt, in 't jaar 1612, tot Schepen, en in 't jaar 1620, tot Burgemeester verkooren. Wy melden hem hier alleenlyk, om dat hy, in 't jaar 1621, eene *Historie of kort en waarachtig Verhaal van den oorspronck en voortganck der Kerkelyke beroerten in Hollandt* in 't licht gegeven heeft (x).

GERARD
SCHAEP
PIETERS-
ZOON.

GERARD SCHAEP PIETERSZOOM,

dien wy, veelligt, even zo gevoeglyk, onder de Staatkundige als onder de geleerde Amsterdammers hadden kunnen plaatsfen, werdt, hier ter Stede, in 't jaar 1599, gebooren (y). Zyn Overgrootvader, *Jacob Schaep Pieterszoon*, was, in 't jaar 1530, Schepen te Amsterdam geworden. Hy zelf begaf zig, ter gelegenheid van zyn huwelyk, met *Joanna de Visschere*, Dogter van *Joan de Visschere*, Burgemeester van Zevenbergen, met der

(v) *Vid. Bibl. Belg. Tom. I. p. 582.*

(w) *K. LESCAILJES Poëzy, II. Deel, bl. 318.*

(x) *Zie II. Deel, XIII. Boek, bl. 344.*

(y) *VAN LEEUWEN Batav. illust. bl. 1081.*

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 289

der woon, naar Dordrecht, daar hy, in 't ZEVEN-
 jaar 1627, tot Raad in de Vroedschap, en TIENDE
 in 't jaar 1628, tot Schepen, verkooren EN AGT-
 werdt. Doch kort hierna, keerde hy naar TIENDE
 zyne Geboortestad, Amsterdam (z), daar EEUWE.
 hy, in 't jaar 1638, insgelyks, tot Schepen GELEER-
 en Raad werdt verkooren. In 't jaar 1639, DEN.
 werdt hy, in zyns Vaders plaats, die, te
 Middelburg, overleeden was, aangesteld tot
 Raad in de Admiraliteit aldaar, welken last
 hy waarnam; tot dat hy, in 't jaar 1651, tot
 buitengewoonen Ambassadeur aan de Repu-
 blyk van Engeland werdt afgevaardigd, van
 waar hy, te rug gekeerd, op den twee en
 twintigsten Juny des jaars 1654, hier ter
 Stede, overleeden is. Gerard Schaep Pieters-
 zoon, dien sommigen, ten onregte, met
 den Burgemeester, *Gerard Schaep*, zynen
 Neef, en Heer van Korteboek, verward heb-
 ben (a), was niet slegts in de Latynsche en
 andere taalen bedreeven; maar van zulk ee-
 nen arbeidzaam aart, dat hy verscheiden
 Boekdeelen beschreeven heeft, met veeler-
 lei byzonderheden, de Stad Amsterdam be-
 treffende; uit welken hy, naar 't schynt, ee-
 ne betere Beschryving der Stad zou hebben
 opgesteld, dan men, tot dien tyd toe, ge-
 had hadt, zo hy 'er, door andere bezighe-
 den, en door de dood, niet in belet gewor-
 den was. Ik heb het geluk gehad van dee-
 ze schriften te mogen gebruiken, en 'er,
 hier en daar, vry wat lichts uit geschept.

Wy-

(z) BALEN Dordr. bl. 334, 335, 969. 1678, 1200.
 (a) Biblioth. Belg. Tom. I. p. 360.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

Wyders, heeft de Heer Schaep ook de eerste uitgaave bezorgd van het *Nederlandsch Plakaatboek* (b), gelyk, onder anderen, ook in het Voorberigt voor het *Groot-Plakaatboek* van CORNELIS CAU, erkend wordt. De orde des tyds brengt ons nu, tot het hoofd der Nederlandsche Historiefchryveren, den beroemden

PIETER
CORNE-
LISZOO
NHOOF.
PIETER CORNELISZOO NHOOF,
die, op den zeventienden Maart des jaars 1581, hier ter Stede, ter weereld kwam. Zyn Vader was *Cornelis Pieterszoon Hooft*, Burgemeester van Amsterdam, van wien wy, hier voor (c), omftandiger gewaagd hebben: zyne Moeder, *Anna Jacobs Blaauw*. Hy werdt vroeg gezonden naar 's Lands Hooge Schoole te Leiden, daar hy zig, in de Regtsgeleerdheid en in andere weetenschappen, oefende. Doch hy vertoonde, in zyne eerste jeugd, reeds groote zugt tot de Nederduitsche Taal- en Digtkunde, en werdt, eer hy nog twintig jaaren bereikte, een Lid der oude Amsterdamsche Rederykers-Kamer, in *Liefde bloeiende*. In 't agttiende jaar zyns ouderdoms, deedt hy eene reis naar Frankryk en Italie, en keerde, in 't jaar 1601, door Duitſchland, te Amsterdam te rug. Prins Maurits bevorderde hem, kort na 't fluiten van 't Bestand, in 't jaar 1609, tot Droſſaard van Muiden, en Baljuw van Gooiland. En met dit ampt, viel hem het slot te Muiden
ten

(b) PARS Naamrol, bl. 195, 196.

(c) Bladz. 237.

ten deel, tot zyn gewoonlyk verblyf. In een vertrek van eenen der toorens van dit Slot, welk hy zyn *Toorentje* plagt te noemen, en waaruit hy een aangenaam gezigt hadt over de Zuiderzee, heeft hy zyne meefte werken, in dicht en ondigt, gefchreeven. 's Winters, hieldt hy zig op te Amsterdam, daar hy, op de Keizersgraft, over de Groenlandsche pakhuizen, woonde (d). Omtrent den jaare 1618, begon hy het *Leeven van Henrik den Grooten*, Koning van Frankryk, te befchryven, welk, in 't jaar 1626, in 't licht kwam, en hem, eerlang, door Lodewyk den XIII., Zoon van Koning Henrik, met brieven van adeldom en een wapen, zynde een wit hoofd in een rood veld; en met de Ridder-orde van S. Michiel, vergolden werdt. Op den negentienden Auguftus des jaars 1628, leide hy de eerfte hand aan het onfterfelyk werk zyners *Nederlandsche Historien*, daar hy, geheele negentien jaaren, en genoegzaam tot zynen dood toe, aan gearbeid heeft. Hy ving dit werk aan, met de overdragt der Nederlanden door Keizer Karel den V., en fchynt voorgehad te hebben, om het te vervolgen tot aan het fluiten van 't Bestand, in 't jaar 1609: doch eer hy aan 't einde der Regeeringe des Graaven van Leicefter gekomen was, werdt hy, door de dood, overvallen. Hoe veel vlyt en naauwkeurigheid hy, tot het famenstellen van dit voortreffelyk Historiewerk, hebbe toegebracht, is uit zy-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELER-
DEN.

(d) Zie zyne Brieven, N. 259. bl. 213.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

zyne *Brieven* af te neemen. Hy ontzag geene moeite, om alle schryvers, die van de Nederlandsche zaaken gehandeld hadden, en vooral uitheemschen, gelyk Conestaggio, Justiniano, Mendoza, Campana en Colonna, magtig te worden (*e*), en lasze met oordeel. Van ongedrukte schriften, bediende hy zig, insgelyks; met naame, van twee geschreeven verhaalen van den slag by Nieuwpoort, een van den Ridder *François Vere*, en een van den Raadpensionaris *Antoni Duik* (*f*): waaruit, onder anderen, blykt, dat hy zyne Historie veel verder dagt te brengen, dan zy gebragt is. In 't beschryven van Krygsbedryven, maakte hy gebruik van de *Veldslagen van den Wagtmeeſter* JACOB WYTS, wiens raad hy ook, dikwils, innam (*g*). Doch tot de *Registers der Stad Amsterdam*, die, ten zynen tyde, naar 't schynt, zeer geheim gehouden werden, kon hy geenen toegang verwerven (*b*). Voorts, deedt hy, wegens byzondere voorvallen, onderzoek by oude luiden, die, aangaande het gebeurde, goede kennis en geheugen hadden. Zo onderzocht hy, by *Griete Pieter Proosten*, op den Nieuwendyk, in den Engel, naar den tyd van 't ombrengen van *Geele Fy* (*i*): by den Makelaar *L'Hermite*, eertyds Schepen te Antwerpen, naar

(*e*) *Brieven*, N. 197, 235, 238, 325. *bl.* 155, 194, 197, 200.

(*f*) *Brieven*, N. 192, 194, 195, 197, 314. *bl.* 153, 154, 155, 212.

(*g*) *Brieven*, N. 258, 264, 271, 298. *bl.* 213, 217, 222, 243.

(*b*) *Brieven*, N. 399. *bl.* 313.

(*i*) *Brieven*, N. 204, 210. *bl.* 161, 169.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 293

naar 't gruwelstuk, aan eene bruid aldaar ge-
 pleegd (k): en wegens 't geus worden van Am-
 sterдам, by de Moeder van zynen Zwaager
Justus Baak; by *Cornelis van Campen*; by den
 Schepen *van de Poll*; by den ouden Heer van
Vryenes, den Otter; by zekeren Koorendraa-
 ger, *Jan Janszoon*, en in de wandeling
Zuipuit genaamd, en by andere oude luiden
 (l). In September des jaars 1631, hadt de
 Drossaard het eerste Boek der Historien op-
 gesteld; en in Juny des jaars 1634, waren
 'er elf Boeken af (m). In 't jaar 1641, ving
 men aan, met het drukken van twintig Boe-
 ken, die, in 't volgende jaar, met eene Op-
 dragt aan zyne Hoogheid, Prinse Fredrik
 Henrik, in 't licht kwamen, en met de dood
 van Prinse Willem den I. eindigden. Voor
 de opdracht, werdt de Historieschryver ver-
 eerd met een zilveren lampet en schotel.
 Midlerwyl, hadt de Heer Hooft de *Werken*
 van TACITUS, die hy, meer dan vyftig
 maalen, hadt doorgelezen, ten dienste,
 voornaamlyk, van zynen Zwager Baak, uit
 het Latyn; en eenige andere stukken, uit
 andere Taalen, overgezet; ook de *Ramp-
 zaligheden der Verheffinge van den Huize van
 Medicis*, en verscheiden' Gedigten geschree-
 ven, en in 't licht gegeven. Doch 't ver-
 volgen zynere *Historien*, die hy, boven alle
 zyne andere werken, waardeerde (n), ging
 hem allermeest ter herte. De bezigheden van
 zyn

ZEVEN-
 TIENDE
 EN AGT-
 TIENDE
 EEUWE.
 GELEER-
 DEN.

(k) HOOFTS Brieven, N. 407, 408. bl. 317, 318.

(l) Dezelfd. N. 451. bl. 346.

(m) Dezelfd. N. 298, 417. bl. 243, 322.

(n) Dezelfd. N. 697. bl. 520.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

zyn ampt en huis en de wankelē staat zynēr gezondheid, zynde hy, dikwils, met jigt, en ook nu en dan met graveel gekweld, tegen welke laatste kwaale, hy, met nut, Meede plagt te gebruiken (o), stremden nogtans den voortgang van 't werk; van welks ver- volg, in de Lente des jaars 1647, nog geene zeven Boeken voltrokken waren, toen hy, met een ziekelyk lighaam, naar den Haage verreisde, om de Lykstaafie van Prinse Fre- drik Henrik, die den tienden May stondt te geschieden, by te wonen. Hy bereikte zyn oogmerk: doch werdt, nog in den Haage, van eene hevige koorts en buikloop aange- tast, die hem, op den een en twintigsten der gemelde maand, uit het leeven rukten. Zyn lyk werdt naar Amsterdam gevoerd, en, den zeven en twintigsten, in 't Choor der nieuwe Kerke, in zyns Vaders graf, byge- zet. Ten volgenden dage, werdt, op den Schouwburg, dien hy, door verscheiden' Treurspelen, en door zynen geestigen *Wa- renar*, veel voordeels hadt aangebragt, eene Lykrede ter zynēr eere gedaan, die, door *Geeraardt Brandt*, opgesteld was, en door *Adam Karelszoon van Zjermesz*, eenen der welspreekendste Tooneelspeeleren van dien tyd, uitgesproken werdt. Hooft is twee- maalen getrouwd geweest, eerst in 't jaar 1610, met *Christina*, Dogter van *Arnoud van Erp*, die hem, in 't jaar 1624, ontviel: en daarna, in 't jaar 1627, met *Leonora*, Dogter van *Arnoud Hellemans*, Weduwe
van

(o) Brieven, N. 264. bl. 217.

van *Jan Baptista Bartelot*. Uit dit laatste ZEVEN-
 huwelyk, zyn hem alleenlyk twee kinderen TIENDE
 overgebleeven: een Zoon, *Arnoud*, die Sche- EN AGT-
 pen van Amsterdam geworden is, en eene TIENDE
 Dogter, *Christina*, die met *Coenraad Burg*, EEUWE.
 Schepen en Raad deezer Stad, en nader GELEER-
 hand Thefaurier-Generaal der Vereenigde DEN.
 Nederlanden, gehuwd geweest is. De Heer
 Arnoud Hooft heeft het vervolg der Histo-
 rien zyns Vaders, nevens deszelfs Gedigten,
 Brieven en andere werken, in 't licht gege-
 ven (p). Doch de uitgaave van HOOFTS
Tacitus is, in 't jaar 1684, door Geeraardt
 Brandt, bezorgd. En de hoogagters van
 Hoofts naam zyn den Heere BALTHASAR
 HUYDECOPER, Schepen deezer Stad, en
 beroemd' kenner en opbouwer onzer Taale
 en Digtkunde, grooten dank schuldig voor
 eene vermeerderde Uitgaave der *Brieven* van
 den Droffaard, die, in 't jaar 1738, uitge-
 komen is. In deeze Brieven, en in de an-
 dere schriften van den Droffaard, munt bo-
 ven alles uit een geest van gemaatigdheid,
 in zaaken van Regeeringe en van Godsdienst.
 Uit deezen geest, ontstonden de poogingen,
 die hy aanwendde, om den doorlugtigsten
 balling, de Groot, een vry verblyf in 't Va-
 derland te bezorgen. Zelfs begreep hy, dat
 men de strenge veroordeelingen tot balling-
 schap en gevangenis, die, sedert het jaar
 1618, ter oorzaake van den Godsdienst, ge-
 schied waren, door het afkondigen eener
 al-

(p) Zie G. BRANDTS Leven van P. C. HOOFT, voor de
 tweede Uitgaave der Nederl. Historien.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

algemeene Vergiffenisse, behoorde in te trekken (q): en 't verheugde hem zeer, dat de Prins-Stadhouder, Fredrik-Henrik, zig bevlytigde, om de gemoeden, ontsteld, ter gelegenheid der voorleeden' geschillen in de Kerk en in den Staat, tot bedaaring ende 't landt in ruste te brengen (r). 't Schynt, dat hy nooit Lidmaat der Gereformeerde Kerke geweest is, schoon hy, met de geleerdste en gemaatigdste Predikanten, gemeenschap onderhieldt, en dikwils ter Kerke kwam. Doch voor zulken, die vervolging in 't hoofd hadden, of der Regeeringe te na kwamen, toonde hy luttel agting: 't welk hem, ter gelegenheid van het uitkomen van VONDELS Harpoen en Roskam, waarin heerschezugtige Kerkelyken en weerdlyken gehekeld worden, schryven deedt: *Niet dat my schempen en schieten een ridderlyke hanteering dunkt; — maar — den verweenden bakhuizen hunne wanschapenheid, en ezelen hunne ooren te toonen, op boope dat zy 't zoo klaar niet vindende tot hunnent oft het een duif geleezen badt, wat waters in hunnen wyn doen moogen en kleender leeren zingen. Want anders is my tegens de borst, dat men de luiden leelyk en afschouwelyk in 't oog der gemeente maakt, daar zy leer en stichting by te zoeken, en uit te zuigen heeft (s).* Sommigen spreekten niet gunstig van den Drossaard, zeggende „ dat de vermaarde Hooft „ wel niet Roomschegezind geweest is; maar „ eg-

(q) Brieven, N. 138. bl. 113.

(r) Brieven, N. 206. bl. 164.

(s) Brieven, N. 204. bl. 161.

„ egter nimmer den Gereformeerden Gods-^{ZEVEN-}
 „ dienst beleeden heeft (t).” Doch 't was, ^{TIENDE}
 zeker, noodeloos, te vermaanen, dat Hooft ^{EN AGT-}
 niet Roomschgezind geweest was, alzo men, ^{TIENDE}
 in zyne schriften, geen het minste zweem- ^{FEUWE.}
 fel van neiging tot de Roomsche Kerke, ^{GELEER-}
 maar eer het tegendeel bespeurt. ^{DEN.}

By Hooft, voegen wy eenen zyner boezemvrienden,

CASPAR VAN BAARLE,

anders *Barlaeus*, die hem maar weinige ^{CASPAR}
 maanden overleefd heeft, en digt by zyne ^{VAN}
 Grafkelder, in de Nieuwe Kerke, begra- ^{BAARLE.}
 ven is: 't welk VONDEL, met dit Graf-
 schrift, aanduidde:

*Hier sluimert BAARLE neffens HOOFT,
 Geen Zerk hun glans noch vriendschap dooft.*

Van Baarle is wel niet te Amsterdam gebooren. Doch hy heeft 'er de laatste vyftien jaaren zyns leevens doorgebracht, en den eersten luister verspreid over de pas gestigte Doorlugtige Schoole. Hy verdient, derhalve, eene plaats, in onze Lyft der Geleerden, die hier ter Stede gebloeid hebben.

Caspar van Baarle dan is, op den twaalfden February des jaars 1584, te Antwerpen, ter weereld gekomen, daar zyn Vader, die den zelfden naam voerde, Griffier was; doch zyn ampt verliet, en naar Holland toog, na dat

(t) VOETII *Bibl. Stud. Theolog. Libr. II. p. 172. ap. BURMANN. Traject. erudit. p. 32.*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

dat de Stad, door den Hertoge van Parma, veroverd was. De jonge Caspar oefende zig in de Godgeleerdheid, op 's Lands Hooge Schoole te Leiden, en werdt, in 't jaar 1608, tot Predikant beroepen in de nieuwe Tonge, op 't Eiland Overflakkee (u); welken dienst hy, tot in 't jaar 1612, waarnam, wanneer hy tot Onder-Regent in 't Staaten-Collegie te Leiden werdt aangesteld, en afstondt van den Predikdienst. Op 't einde des jaars 1617, werdt hy, door de Bezorgers der Hooge Schoole, verkooren tot Professor in de *Logica*, of Redeneerkunde (v). Midlerwyl, waren de geschillen der Remonstranten en Contraremonstranten ontstaan. Barlaeus hieldt de zyde der eersten, welke hy, van 't jaar 1615 af, met zyne penne, ten dienst stondt. Ook woonde hy de Dordrechtsche Synode by, onder de aanschouwers (w), zo lang die Vergadering, met open deuren, gehouden werdt, maakende aantekeningen van 't gene hy zag en hoorde, die, sedert, in 't licht gegeven zyn (x). Hy hielp de gedaagde Remonstranten, eenen geruimen tyd, in het stellen van eenige schriften en brieven, die, geduurende het houden der Synode, ingesteld en afgevaardigd werden. Doch in February des jaars 1619, keerde hy naar Leiden, en tot de waarneeminge van zyn gewoonlyk beroep te rug (y). De Leer der

Re-

(u) SOERMANS Kerk. Register, bl. 125.

(v) SOERMANS Academ. Regist. bl. 63, 122.

(w) BRANDT II. Deel, bl. 243, 451, 524, 952. III. Deel, bl. 26, 85.

(x) *Vid.* Epist. Præst. & erudit. Viror. p. 513 & seqq.

(y) BRANDT III. Deel, bl. 171, 404, 444.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 299

Remonstranten veroordeeld zynde op de Synode, werdt ook de Hooge Schoole gezuid, en Barlaeus, onder anderen, verlaaten van 't Onder-Regentschap, omtrent het midden van July, en, in de volgende maand, ook van 't Professorschap in de Logica. Doch eer 't laatste gebeurde, hadt hy, die vooreen Predikant geweest was, de Acte van Stilstand getekend, en zig verbonden, voortaan, niet te prediken, schoon hy, ten zelfden tyde, betuigde, der Remonstrantsche zaake nog toegedaan te blyven; welke betuiging hy, in July des jaars 1621, nog herhaalde (z). Midlerwyl, hadt hy, ontzet van zyn beroep, zig toegelegd op de Geneeskunde, en was, te Kaan in Normandye, tot Doctoor bevorderd. Hy heeft, nogtans, deeze weetenschap byna niet geoefend, en zig, te Leiden, daar hy bleef wonen, bezig gehouden, met het onderwys van jongelingen in de Philosophie en in de geleerdheid, tot dat hy, in 't jaar 1631, tot Professor der Philosophie en der Welspreekendheid, in de Doorlugtige Schoole te Amsterdam, beroepen werdt (a); daar hy, van groot en klein geëerd en bemind, zyn beroep, vlytiglyk, waarnam, en, van tyd tot tyd, eenige treffelyke Latynsche Gedigten en andere werken in 't licht gaf, tot dat hy, van eene zwaare ziekte aangetast, die hem den geest, geweldiglyk, benaauwde, en alleenlyk nu en dan eenige tusschenpoozingen gunde, 's daags na

dat

(z) BRANDT III. Deel, bl. 843, 849, 888 enz. 919. IV. Deel, bl. 522.

(a) Zie II. Deel, XIV. Boek, bl. 490.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELER-
DEN.

dat hy voor zyne Studenten nog gelezen hadt, op den veertienden January des jaars 1648 (b), overleedt. Over de natuur zyners ziekte, en de onmiddelyke oorzaak zyns doods, is verscheidenlyk geoordeeld. Zeker genoeg is 't, dat zyne ziekte eene vergaande zwaarmoedigheid is geweest, waarvan hy, reeds in 't jaar 1623, kort na 't ontdekken van den aanflag op het leeven van Prinsse Maurits, aangetast geweest was, ter gelegenheid dat Schout Bont, te Leiden, hem, langs straat gaande, onverhoeds, een papier, welk hem ten deele uit de zak stak, ontrukte; 't welk hem, schoon 'er niets kwaads in stondt, derwyze ontstelde, dat hy, om te minder verdagt te zyn, tot driemaal toe, in de openbaare Kerke ging: waar op, schryft BRANDT (c), eene zwaare wroeging en droefgeestigheid volgde, die egter, door den tyd, wederom verdween. Doch na zyn beroep te Amsterdam, in 't jaar 1632, trof hem nog grooter zwaarmoedigheid. Hy zelf spreekt 'er, in zekeren Latynschen brief, aan zynen Neeve *Cunaeus*, met deeze woorden, van: „ Ik, elendige, ben gestort in eene „ droefgeestigheid, veel zwaarder dan die „ my voor negen jaaren getroffen heeft. „ Eerst, heb ik my, door sterk studeeren, „ afgemat. Daarop is verstopping gevolgd. „ Vervolgens, is my, 't gene te vooren ligt „ schein, zwaar voorgekomen. Eindelyk, „ heb ik, door ik weet niet welk eene klein- „ , moe-

(b) G. BRANDTS Poëzy, III. Deel, bl. 144.

(c) IV. Deel, bl. 955.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 301

„ moedigheid, begonnen, my zelven t'ee-^{ZEVEN-}
„ nemaal te mistrouwen, en te gevoelen,^{TIENDE}
„ dat ik onbekwaam ben, om deezen last^{EN AGT-}
„ te draagen. Vervuld met deeze verbeel-^{TIENDE}
„ ding, leg ik, zit ik, byna zonder spraak,^{EEUWE.}
„ en geheel moedeloos. En ik ben my zelf^{GELEER-}
„ naauwlyks, als my het deerlyk lot van myn^{DEN.}
„ huisgezin te binnen komt. Ik, die de ge-
„ lukkigste was, ben de elendigste, in myne
„ oogen. De redenen, door welken, gy
„ my opbeurt, worden my, door braave
„ Luiden, dagelyks, voorgehouden. Ach!
„ Neef, ik ben de man niet, dien gy meent,
„ dat ik ben. Ik heb deeze post, uit eene ydele
„ en dwaaze overtuiging, aanvaard. Maar
„ ik gevoel nu, dat het heel wat anders is,
„ in 't byzonder, heel wat anders, in 't open-
„ baar, te onderwyzen. Ik heb die vrymoe-
„ digheid niet, als ik in 't openbaar onder-
„ wyzen moet, die my, wanneer ik in 't by-
„ zonder onderwees, plagt eigen te zyn. Ja,
„ ik ben zo vervuld van schroom, dat ik zelf
„ geen byzonder onderwys geeven durf.
„ Myne gezondheid is ook minder, uit hoof-
„ de myner droefgeestige verbeeldingen, en
„ der geneesmiddelen zelven. Myne slaap is
„ zwaar en afgebroken: de huishouding des
„ lighaams geheellyk ontsteld. My schiet
„ geene hoop over, dan op de barmher-
„ tigheid en magt des grooten Scheppers,
„ die my, eertyds, van diergelyke kwaal,
„ doch allengskens, verlost heeft. Want gy
„ weet, dat deeze ziekten van langen duur
„ zyn. Ik beveel my zelven en myn huis-
„ gezin, waarde Neef, aan uwe gebeden.
„ Ik

ZEVEN- „ Ik heb geen' lust om meer te schryven,
 TIENDE „ en dit treurig en my zeer lastig verhaal
 EN AGT- „ te vervolgen. Uit myn' styl, uit myne
 TIENDE „ uitschrabbingen, zult gy ligtelyk kunnen
 EEUWE. „ zien, hoe ik gesteld geweest ben, toen ik
 GELEER- „ dit op 't papier bragt. De voorige krag-
 DEN. „ ten van lighaam en geest zyn geknakt.
 „ Myne Huisvrouw, die by my stondt, ter-
 „ wyl ik dit schreef, heeft myne pen ge-
 „ noegzaam bestierd. God geeve, dat ik
 „ blyder en beter schryven moge. Nu kan
 „ ik niet (d).”

Doch uit deezen naaren toestand, is Barlaeus ook gered, zo dat hy, in 't begin des jaars 1635, in staat was, om de openbaare Redevoering van den *Wyzen koopman* te doen: en uit de Brieven van den Drossaard HOOFT, na dien tyd, aan en wegens hem geschreeven, schynt men te mogen afneemen, dat hy, nu en dan, en byzonderlyk omtrent den aanvang des jaars 1639, toevallen van onpaffelykheid gehad (e); maar, verder, tot diep in 't jaar 1646, eene redelyk goede gezondheid genooten heeft. Doch toen schynt hy van zyne oude kwaale, op nieuws, aangetast te zyn. Men heeft verteld en geloofd, dat hy meende van glas te te wezen, en vreesde aan stukken gestooten zullen worden; of van boter, of stroo: waarom hy zig ver van 't vuur hieldt. Sommigen meenen, dat hy in eene put gevallen, of gesprongen, en zo gesmoord is. Doch

in

(d) Claror. Viror. Epist. e Museo J. BRANT. p. 118.

(e) Epist. M. Z. BOXHORNII e Museo J. G. MEELII p. 166.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 303

in de Lykrede, door *Joannes Arnoldus Cor-* ZEVEN-
vinus, over hem uitgesproken, leeft men, TIENDE
dat den Redenaar verhaald was, hoe eene EN AGT-
fchielyke flauwte, die, in dien tyd, vee- TIENDE
len trof, den overleeden de dood gedaan EEUWE.
hadt (*f*). GELEER-
DEN.

Barlaeus heeft zig, inzonderheid door zyne Latynsche Verzen en Redevoeringen, beroemd gemaakt. Ook zyn 'er brieven van hem in 't licht, die by de kenners geagt worden. Weinige maanden voor zynen dood, heeft hy een verhaal van de Krygsbedryven van Prinsse Joan Maurits van Nassau in Brazil in 't licht gegeven. Alle deeze werken hebben hem agting verworven, by de geleerde weereld. Doch zyne scherpe Twistschriften, ten behoeve der Remonstranten, hebben hem de ongunst van veele Kerkelyken op den hals gehaald; welker hevige wederleggingen ook, zo men wil, iet hebben toegebracht, tot 's mans droefgeestigheid. Ik meen egter, dat hy zig nimmer openlyk tot de Remonstranten gevoegd heeft, toen dezelve eene byzondere gezindheid uitmaakten (*g*): schoon hy, in 't jaar 1634, zynen Zoon, in stilte, door eenen hunner Predikanten, hadt laten doopen (*b*).

By Barlaeus, voegen wy, schoon hy eenige jaaren laater gebloed heeft, den beroemden Historieschryver en Digter,

GEER-

(*f*) *Voiez* BAYLE Diction. Art. BARLEUS Rem. E. & F.

(*g*) *Vid.* Præst. & eruditor. Viror. Epist. p. 738.

(*b*) *Zie* II. Deel, XIV. Boek, bl. 494.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.
GEER-
AARDT
BRANDT.

GEERAARDT BRANDT,

die met zyne Dogter gehuwd geweest is, en hem zynen *eersten Mecenas* plagt te noemen. Brandt werdt, op den vyf en twintigsten July des jaars 1626, te Amsterdam gebooren. Zyn Vader, een Horologiemaaker hier ter Stede, en een der Hoofden van den Schouwburg, ook *Gerret Brandt* genaamd, was der Remonstranten gezindheid toegeedaan, en tekende, in 't jaar 1628, de Volmagt, volgens welke, men vryheid van Godsdienstoefening voor deeze gezindheid dagt te verzoeken (i). Zyne Moeder was *Cornelia Jeroens*, elders *Neeltje Jeroens* genaamd. In zyne jeugd, deedt hy zyns Vaders handwerk; doch toonde, al vroeg, trek tot de Digt- en Tekenkunde. Naauwlyks zeventien jaaren oud, digtte hy een Treurspel, *de Veinzende Torquatus* genaamd; 't welk, met veel toejuiching, ten tooneele gevoerd werdt, en den jongen Digter bekend maakte by Barlaeus, die 't spel met een lofvers vereerde. Hy schreef, sedert, nog eenige andere Gedigten: doch verkreeg zig, nog geen een en twintig jaaren oud, in 't jaar 1647, eene algemeene agting, door het opstellen eener Lykrede in onrym op den Ridder Hooft, die, door den Tooneelspeeler van Zjermesz, op den Schouwburg, uitgesproken werdt. Barlaeus, Huigens, Vondel in 't byzonder, die deeze rede hadden aangehoord, waren opgetoogen van verwondering, over de zuiver-

(i) Zie II. Deel, XIV. Boek, bl. 403.

verheid en kragt van taale, die in dezelve uitstaken. De laatste liet 'er zig, naar 't gezonde 'er ANSLO van gezongen heeft, dus, openlyk, over uit:

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

— — — *Dees heeft natuur te baat,*
Het zy by schryft op maat of zonder maat,
Zyn oordeel is ervaren.
't Verstand quam voor de jaaren (k).

GELEER-
DEN.

Brandt zong, in 't volgende jaar, een' korten treurzang op het overlyden van Barlaeus, wiens Dogter, *Suzanna*, hem, sedert eenigen tyd, bekoord hadt, terwyl zy hem ook niet ongenegen was. Doch Brandts beroep, het horologiemaaken, stondt haar tegen. Om haar te behaagen, leerde hy de Latynsche taale, en oefende zig, vervolgens, drie jaaren, in de Godgeleerdheid, in de Kweek-schoole der Remonstranten, te Amsterdam, onder den Professor *Stephanus Curcellaeus*. In 't jaar 1652, werdt hy, tot Leeraar der Remonstranten, te Nieuwkoop, beroepen; 't welk JAN VOS, schamper genoeg, deedt schryven, dat *de Liefde van een' Tooneelpoët een' Predikant gemaakt* hadt (l). Hy tradt, kort daarop, met *Suzanna van Baarle*, in de egt: die hem verscheiden' kinderen gebaard heeft. In 't jaar 1657, vong hy aan te arbeiden aan de *Historie der Reformatie*, waarvan hy, eerlang, een kort begrip in 't licht gaf, welk zeer geprezen werdt. Hy vervolgde

dee.

(k) Lof- en Lykdichten op G. BRANDT, bl 75.

(l) Gedichten II. Deel, bl. 295.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

deezen arbeid te Hoorn, werwaards hy, in 't jaar 1660, beroepen werdt, en gaf, drie jaaren laater, de tien eerste boeken in *octavo* uit, die tot aan 't jaar 1600 liepen. Doch deezen, die slegts het *eerste* Deel van een grooter werk stonden uit te maaken, kwamen, andermaal, in 't jaar 1671, in *quarto*, te voorschyn, en werden, drie jaaren daarna, van een *tweede* Deel gevolgd; welk de Historie der Reformatie, tot aan 't jaar 1618, en de beginsels der scheuringe tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten, inhieldt. De Noordhollandsche Synode viel, over dit *tweede* Deel, klagtig by 's Lands Staaten, als behelsde het „scherpe en hoo-
„ nende uitdrukkingen, tegen verscheiden'
„ Predikanten niet slegts; maar zelfs tegen
„ de Prinsfen van Oranje; en daarenboven
„ eenige blykbaare valscheden.” De Staa-
ten vonden, derhalve, geraaden, het Oc-
troi, welk zy op het Werk verleend had-
den, in te trekken, en den Schryver te be-
veelen „ zig, in het schryven en uitgeeven
„ van het vervolg zyner Historie, van alle
„ aanstootelykheid, zo omtrent de Regee-
„ ring als omtrent de Kerk, te onthouden.”
De twee volgende Deelen, die de Historie der Dordrechtsche Synode vervatten, en in het jaar 1623 eindigen, zyn eerst, lang na des schryvers dood, in 't jaar 1704, uitgekomen. Midlerwyl, hadt Brandt, in 't jaar 1666, ook eene *Historie van Enkhuizen*, zonder byvoeging van zynen naam, in 't licht gegeven, en was, in 't volgende jaar, te Amsterdam beroepen, daar hem, in 't jaar
1674,

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 307

1674, zyne huisvrouw ontviel; en daar hy, ZEVEN-
in 't jaar 1675, andermaal, in de egt tradt, TIENDE
met *Catharina van Zorgen*, by wien hy gee- EN AGT-
ne kinderen verwekt heeft. Sedert, bezorg- TIENDE
de hy eene nieuwe Uitgaave van HOOFTS GELEER-
Nederlandsche Historien en andere *Werken*, en DEN.
van VONDELS *Poëzye*; welke Uitgaaven
hy, onder anderen, versierde, met de Lee-
vensbeschryvingen deezer vermaarde man-
nen. De laatste tyd zyns leevens besteedde hy
aan de beschryvinge van 't *Leeven van den Ad-
miraal de RUITER*, een werk, welk hy,
met ongemeene naarstigheit, samengesteld;
en waaraan hy, honderd dagen, veertien
uuren 's daags, te kost gelegd hadt. 't Was,
in den Herfst des jaars 1685, naauwlyks half
afgedrukt, toen Brandt, zyne kinderen in
den Haage en te Rotterdam bezoekende,
van koorts en buikloop werdt aangetast, die
hem, ter laatstgemelde Stede, op den twaalf-
den October, uit het leeven rukten. Hy
werdt, in de Fransche Kerke, ter aarde ge-
bragt, in 't zelfde graf, daar zyn jongste
Zoon, *Geeraard*, geagt Leeraar onder de
Remonstranten te Rotterdam, twee jaaren
te vooren, begraven geworden was. In de
Beschryvinge van Brandts Leeven, door den
Zoon zyn'er Dogter, *Joan de Haas*, opgesteld,
en, in 't jaar 1740, uitgegeven, wordt nog
van twee werken van onzen Historieschry-
ver gewaagd, die, na zynen dood, in 't licht
gekomen zyn, de *Historie der Regtspleeging
over de Heeren Oldenbarneveld, Hogerbeets en
de Groot*, en den *Dagwyzer der Geschiedenis-
sen*. Men kan 'er het *Onpartydig Chrony-
ken*.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
ERUWE.
GELEER-
DEN.

ken byvoegen; 't welk, door Brandt, zo ik my niet bedriege, tot aan 't jaar 1650, gebragt; doch, naderhand, door anderen, veel gebrekkelyker, vervolgd is.

Men heeft Brandt, ten allen tyde, geteld onder de voornaame Digtters, en vooral, onder de beste Nederlandsche Historiefchryvers, zo ten opzigte van den styl, als van de wyze van verhaalen. De Gereformeerde Predikanten alleen hebben, in 't algemeen, geoordeeld, dat hy, ingenomen met zyne gezindheid, de zaaken der Remonstranten te gunstig voorgedraagen heeft, in zyne *Historie der Reformatie*. De eerwaardige Digtter VOLLENHOVE, Predikant in den Haage, en zulk een vriend van Brandt, dat hy hem, somtyds, in zyne Brieven, *Broeder* noemde, liet zig, deswege, in zyn Lykdigt op onzen Historiefchryver, in deezer voege, uit:

*Indien 't geschil, dat lant en kerk beroerde,
's Mans zucht voor zyn gevoelen niet vervoerde,
En bleek zyn vrégezintheit niet verdwaalt
Van 't vredespoor, in't branden van zyn' yver,
De kerk vernam van geen' historiefchryver
Haar kruislot en bedryf zo net verhaalt.*

Nogtans, is my niet bekend, dat hem immer bewezen is, dat hy der waarheid, in 't verhaalen van 't gebeurde, te kort gedaan hadt. Voor 't overige, is hy, schoon niet t'eenemaal ongeagt by de Gereformeerde Kerkelyken van zynen tyd, met de gemaatigdsten van welken, hy zelfs briefgemeen-

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 309

meenschap hieldt (*m*); egter meer gezien geweest by Luiden van Regeeringe, sommigen van welken zelfs zaaken van gewigt aan hem vertrouwden, gelyk, des noods, met de stukken, zou kunnen getoond worden. Wy hebben ook, op eene andere plaats (*n*), reeds te kennen gegeven, dat hy, naar alle waarfchynlykheid, *de Arminiaanfche Predikant* geweest is, door wien, de Fransche Ambaffadeur d'Avaux de Amfterdamsche Regenten, onderling, en met de Provincien Friesland en Stad en Lande, zagt te vereenigen. D'Avaux hieldt hem voor *een man van verftand, en van veel vermogen by de Heeren van Amfterdam*: en vergde hem, hierom, tot briefwiffeling, die Brandt, nogtans, voorzigtiglyk, afloeg, te kennen geevende, dat de berigten, die de Ambaffadeur herwaards wilde fchikken, aan twee voornaame Leden der Regeeringe konden gezonden worden, die 'er, in de Vroedfchap, gebruik van zouden kunnen maaken (*o*). De Historiefchryver Brandt heeft, behalve Geeraard, dien wy reeds genoemd hebben, nog twee Zoonen gehad, die hem overleefd hebben, *Kaspar* en *Johannes*, beide Predikanten onder de Remonstranten. Doch geene van deeze Zoonen zyn te Amfterdam gebooren, noch hebben 'er zulk een gedeelte huns levens gefleeten, dat wy hun eene bekwaame plaats, in dit *Boek*, konnen inruimen; fchoon zy zig, anderszins, door verfcheidenerlei flag van

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

(*m*) Zie J. DE HAAS *Leeven van G. BRANDT*.

(*n*) II. *Deel*, XX. *Boek*, bl. 73.

(*o*) *Negociat. du Comte D'AVAUX*, Tom. I. p. 103.

ZEVEN- van werken, eenen naam gemaakt hebben.
 TIENDE Kaspar schynt de zwaarmoedigheid van zy-
 EN AGT- nen Grootvader Barlaeus overgeërfd gehad
 TIENDE te hebben; in eenen hevigen aanval van wel-
 EEUWE. ke, hy, hier ter Stede, in October des jaars
 GELEER- 1696, overleeden is (p). Johannes is, op
 DEN. den dertienden January des jaars 1707, ins-
 gelyks, te Amsterdam, gestorven (q). Hy
 heeft, onder anderen, eene Dogter nagelaa-
 ten, *Susanna Wilhelmina* genaamd, die, met
Jacob van Merken gehuwd zynde, de be-
 roemde Amsterdamsche Digteres LUCRE-
 TIA WILHELMINA VAN MERKEN ter
 weereld gebragt heeft, in wier onlangs uit-
 gegeven DAVID, men, op elke bladzyde,
 twyfelt, of men meer door den deftigen
 zwier van 't Heldendigt, dan door de beval-
 lige schilderagtigheid van den Veldzang, be-
 koord en verrukt worde.

De namaagschap van Brandt met Barlaeus
 heeft ons de orde des tyds een weinig doen
 te buiten gaan. Wy treden, derhalve, te
 rug tot zulken, die zig, voor Brandt, te Am-
 sterdam, vermaard gemaakt hebben. En
 hier ontmoet ons

DAVID
 BLON-
 DEL.

D A V I D B L O N D E L,

die wel, te Chalons in Champagne, voor 't
 einde der zestiende eeuw, en, zo sommi-
 gen schryven, in 't jaar 1591, gebooren is;
 doch de laatste jaaren zyns leevens hier ter
 Ste-

(p) Zie de Boekzaal van P. RAEBUS *May en Juny* 1698.
 bl. 458.

(q) Zie CL. BRUYNS *Zededichten II, Deel, bl. 563.*

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 311

Stede heeft doorgebracht. Hy werdt, in 't ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE. jaar 1614, tot den Predikdienst beroepen, en schreef, kort daar na, verscheiden' werken, tot verdediging der Gereformeerde Kerken, in Frankryk. Men heeft hem ge- GELEER-
DEN. roemd, als een man van een wonderbaarlyk geheugen, die alles, wat hy, in oude en nieuwe Schryvers, gelezen hadt, met eene onbegrypelyke vaardigheid en naauwkeurigheid, wist te pas te brengen. De Gereformeerde Kerken in Frankryk leiden hem, in 't jaar 1626, op, tegen den Kardinaal Baro-
nius, te schryven. Doch hy heeft dit werk niet voltrokken. De Jaarboeken van Baro-
nius, op den rand van welken, hy eenige aantekeningen geschreeven hadt, zyn, in laater tyd, door de Stad Amsterdam, ten dienste haarer Boekerye, gekogt, en sedert, op be-
vel van Burgemeesteren, gebruikt, door eenen Predikant, *Magendie* genaamd, en uit Bearn herwaards gevlugt, die eene zoge-
naamde wederlegging van den Kardinaal in 't licht gegeven heeft, met welke, hy kleine eer heeft ingelegd. Wat Blondel aangaat; hy werdt, in 't jaar 1631, beroepen tot Pro-
fessor te Saumur. Doch dit beroep hadt geen voortgang. Blondel schreef verscheiden' geleerde werken, byzondere deelen der Kerkelyke Historie betreffende, een, onder anderen, om te bewyzen, dat de Historie van de Pausin Joanna een louter verdigt-
fel is; met het uitgeeven van welk werk, hy merkelyken aanstoot gaf aan eenige Ge-
reformeerden. Na de dood van *Gerardus*

ZEVEN-
TIENDE
EN ACT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

Joannes Vossius, werdt hy, tot Professor in de Historien, beroepen, in de Doorlugtige Schoole, te Amsterdam. Hy kwam, hier ter Stede, in 't jaar 1650. En schreef 'er, geduurende den oorlog met de Republyk van Engeland, ten tyde van Kromwel, eenige *Godsdienstige en Staatkundige Aanmerkingen*, die veelen, in Holland, mishagden, om dat 'er 't Parlement en de Parlementsgezinden, en derzelver gedrag omtrent Karel den I., al te sterk, in veroordeeld werden. Voorts, maakte Blondel zig ook, by sommigen, verdagt van Arminiaanerye. Hy hadt niet lang hier ter Stede gewoond, toen hy geheel blind werdt: in welken staat, hy, nog eenige jaaren, geleefd heeft, en eindelyk, op den zesden of negenden April des jaars 1655, overleeden is (r).

JOANNES
CLOP-
PEN-
BURGH.

JOANNES CLOPPENBURGH

is, op den dertienden May des jaars 1592, hier ter Stede gebooren. In zyne jeugd, de Latynsche Taale geleerd hebbende, werdt hy, als kweekeling der Stad, gezonden naar 's Lands Hooge Schoole te Leiden, daar hy, zig eenige jaaren in de Godgeleerdheid hebbende geoefend, in 't jaar 1616, bekwaam geoordeeld werdt, om de Gemeente van Aalburg en Heesbeen, in 't Land van Heusden, als Proponent, te dienen: twee jaaren later, werdt hy Predikant te Heusden; van waar hy, in 't jaar 1621, in zyne Geboortestad, Am-

(r) *Voyez* BAYLE Diction. Art. BLONDEL (David).

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 313

Amsterdam, beroepen werdt. Hier voegde ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN. hy zig, in 't jaar 1628, aan de zyde der zul-
ken, die misnoegen hadden opgevat tegen
de Wethouderschap, over het dulden der
Remonstrantsche Vergaderingen, 't welk
van zulk een gevolg was, dat hy, dug-
tende, dat hem, even als Smout gebeur-
de, eenige schande mogt worden aange-
daan, op den raad zyner vrienden, in 't
jaar 1629, de Stad en zynen dienst ver-
liet (s), en zig, eenigen tyd, te Leiden
onthieldt; vanwaar hy, in 't jaar 1630, in
den Briele beroepen werdt. Hier tien jaa-
ren gestaan hebbende, werdt hy, tot Pro-
fessor op de Geldersche Hooge Schoole te
Harderwyk, bevorderd, in 't jaar 1640.
Doch deeze post bekleedde hy slegts vier
jaaren. In 't jaar 1644, werdt hy, tot Pro-
fessor der Godgeleerdheid en Akademie-
prediker, naar de Friesche Hooge Schoo-
le te Franiker, beroepen; daar hy, in 't
jaar 1652, overleeden is (t). Eenigen
zyner geleerdste werken zyn gevoegd, in
de groote verzameling van Uitleggenen der
H. Schriften, onder den naam van *Criti-
ci Sacri*, in 't licht gegeven. De overi-
gen zyn, door 's mans Neef, den beroem-
den *Joannes a Marck*, in drie deelen *in
quarto*, verzameld, en naderhand, nog eens,
herdrukt.

AR-

(s) COMMELIN, bl. 265. . .
(t) VEERIS Kerk. Alphab. bl. 31.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.
ARNOL-
DUS SEN-
GUER-
DIUS.

ARNOLDUS SENGUERDIUS

werdt, in 't jaar 1610, te Amsterdam, gebooren, en studeerde op 's Lands Hooge Schoole te Leiden, daar hy, in zyn negentiende jaar, tot Doctor in de Philosophie, bevorderd werdt. In 't jaar 1638, werdt hy, tot buitengewoonen, en in 't jaar 1639, tot gewoonen Professor, op de Hooge Schoole te Utrecht, aangesteld. Zyne Hoogheid, Fredrik Henrik, deedt hem, sedert, aanzoecken, om de Philosophie, op de doorlugtige Schoole te Breda, te onderwyzen; 't welk hy van de hand wees. Doch in 't jaar 1648, werdt hy, in dezelfde hoedanigheid, in Barlaeus plaats, beroepen in de Doorlugtige Schoole van zyne Geboortestad, Amsterdam; welk beroep hy aanvaardde. Hy gaf hier ook lessen in de Overnatuurkunde, en werdt, eerlang, door de Bezorgers der Schoole, tot *Bibliothecarius* aangesteld (u). In de verzameling van geleerde Brieven, door ANTONIUS MATTHAEUS uitgegeven, vindt men 'er een', door *Joannes Isaacus Pontanus*, aan onzen Senguerdius geschreeven, waarin zyne naarstigheit hooglyk geroemd wordt; hebbende hy, in één Akademisch half jaar, verscheiden Philosophische stellingen verdedigd (v). Hy volgde de Philosophie van Aristoteles nog; gelyk, uit zyne uitgegevene werken, blykt. Hy is, op den agtsten Maart des

(u) SOERMANS Akad. Register, bl. 146. Bibl. Belg. Tom. I. p. 104.

(v) A. MATTHAEI Syll. Epistol. p. 147.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 315

des jaars 1667, overleeden. Zyn Zoon *Wol-* ZEVEN-
pherdus, dien hy, by zyne Huisvrouw, *Cor-* TIENDE
nelia Webber, verwekt hadt, is te Utrecht EN AGT-
gebooren, en Profeffor der Philosophie, op TIENDE
's Lands Hooge Schoole te Leiden, geweest, EEUWE.
daar hy, in 't jaar 1724, overleeden is. GELEER-
DEN.

JOANNES VAN HORNE

JOANNES
VAN
HORNE.

is, in 't jaar 1621, hier ter Stede, gebooren. Zyn Vader was *Jacob van Horne*, Bewind-
hebber der Oostindifche Maatschappye. De
Zoon, zig, in de Geneeskunde, op de U-
trechtsche Hooge Schoole, geoeffend heb-
bende, deedt, sedert, eene reis naar Italie
en Zwitferland, en werdt, te Bazel, bevor-
derd tot Doctör. Vervolgens, de Hooge
Schoole te Montpellier en te Orleans bezogt
hebbende, keerde hy te rug naar Amsterdam,
daar hy tot Profeffor der Ontleed- en Heel-
kunde, in de Doorlugtige Schoole, werdt
aangesteld. Doch in 't jaar 1653, werdt hy,
in deeze zelfde hoedanigheid, naar 's Lands
Hooge Schoole te Leiden, beroepen. Hy
hieldt zig hier, behalve met het onderwys
der jeugd in de genoemde weetenschappen,
 bezig met het fchryven van eenige Genees-
 en Heelkundige werken, en met het verbe-
 teren, en op nieuws uitgeeven der werken
 van anderen. Galenus werk over de Been-
 deren is, door hem, in 't Grieksch en in 't
 Latyn, in 't licht gebragt. Hy verstondt
 niet alleen deeze, maar nog vyf andere
 taalen, behalve zyne moedertaal. Hy is,
 op

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

GELEER-
DEN.

NICO-
LAUS
FONTA-
NUS.

op den vyfden January des jaars 1670, overleeden (w).

N I C O L A U S F O N T A N U S ,

Fontein of de la Fontaine, een inboorling deezer Stad, heeft wat vroeger gebloed dan van Horne, en de Geneeskonst, hier ter Stede, met lof, geoeffend. Hy heeft verscheiden Geneeskundige werken geschreeven (x), die, in zynen tyd, zeer geagt waren. In 't jaar 1640, werdt hy tot *Inspector Collegii medici*, of Opzigter over 't Geneeskundig genootschap, verkooren. *Joannes Konteyn*, Lyfarts van Prinse Maurits, is, zo ik my niet bedriege, een ouder Broeder van Nicolaas geweest, en heeft, hier ter Stede gewoond, daar hy, nevens andere luiden van aanzien, ook Lessen over de Ontleedkunde gegeven heeft, boven de kleine Vleeschhal in de Nes (y). Beide zynze, meen ik, Zoonen van *Teunis Fontein* en *Belie Plemp*. Wat laater, bloeide, hier ter Stede, een geleerd Geneesmeester, *Isaac de la Fontaine* genaamd, dien ik, alleen uit de Latynsche Gedigten van *Robertus Keuchenius*, Arnhemmer van geboorte en Professor der Historien, in de Doorlugtige Schoole deezer Stad, heb leeren kennen (z). Hy heeft, op deeze Gedigten, een Grieksch Lofvers gemaakt. Doch ik weet niet, of hy een Amsterdammer en van de namaagschap der

(w) SOERMANS Akadem. Regist. bl. 56, 87. Bibl. Belg. Tom. II. p. 662.

(x) Bibl. Belg. Tom. II. p. 909.

(y) COMMELIN, bl. 650, 652.

(z) R. KEUCHENII Mus. Juvenil. 1662. edit. p. 44, 192.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 317

der gemelde twee Fonteynen geweest zy, of niet.

NICOLAAS JANSZOOM VAN WASSENAER

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

schreef zig, op den titel zyner werken, *Amsterdammer Medicyn*; waaruit sommigen schynen opgemaakt te hebben, dat hy, te Amsterdam gebooren was (a); schoon hy, volgens anderer aantekening, te Heusden, ter wereld was gekomen (b). Indien hy, gelijk ik meen, een Zoon geweest is van den Predikant *Jan Nicolaaszoon van Wassenauer*, schynt hy, op Stads kosten, gestudeerd te hebben (c). Eenigen melden, dat hy ook Conrektor der Latynsche Schoole te Haarlem geweest is (d). Hy was bedreeven in de Grieksche taale; in welke, hy een Gedigt over 't beleg van Haarlem uitgegeven heeft. 't Is zeker, dat hy de Geneeskunde, omtrent het jaar 1620, te Amsterdam, heeft geoefend. In 't Nederduitsch, heeft hy ook eenige werken in 't licht gegeven: onder anderen, een *Chronyk der Geschiedenissen van Turkye*, en een *Historisch Verhaal* van 't genen, ten zynen tyde, van jaar tot jaar, in de bekende wereld, voorviel: welk verhaal, door *Barend Lampe*, ook een Geneesmeester hier ter Stede, van het jaar 1631 af, vervolgd is. Of van Wassenauer toen reeds overleeden ware, of, om de eene of de andere reden, het vervolgen van zyn Historisch ver-

GELEER-
DEN.
NICO-
LAAS
JANS-
ZOOM
VAN WAS-
SENAER.

(a) PARS Naamrol, bl. 95.

(b) Bibl. Belg. Tom. II. p. 925.

(c) Zie II. Deel, XII. Boek, bl. 162.

(d) COMMELIN, bl. 865.

ZEVEN
TIENDE
EN AGT
TIENDE
EENDE.

verhaal hadt laten vaaren, is my nergens gebleeken.

A L E X A N D E R M O R U S ,

GELEER
DEN.
ALEXAN
DER MO
RUS.

van Schotsche afkomst, en te Castres in Languedoc, in 't jaar 1616, gebooren, werdt, in den ouderdom van twintig jaaren, gezonden naar Geneve, om zig aldaar verder te oefenen in de Godgeleerdheid; waarop hy zig reeds, in zyne Geboorteplaats, hadt toegelegd. Terwyl hy zig hier ophieldt, werdt hy, tot Professor in de Grieksche Taale, verkooren, en in 't jaar 1642, tot Professor in de Godgeleerdheid, in de plaats van den beroemden Spanheim, die naar Leiden vertrokken was. Eenige jaaren laater, bragt Salmasius te wege, dat hy tot Professor en Predikant te Middelburg beroepen werdt, welk beroep hy verkoor, boven 't Professorschap op de Geldersche Hooge Schoole te Harderwyk, welk hem, te gelyk, werdt opgedraagen. Zelfs wees hy 't Professorschap in de Historien, op de Doorlugtige Schoole te Amsterdam, van de hand, welk hem, ten zelfden tyde, aangeboden was. Hy bleef, eenige jaaren, te Middelburg; doch in 't jaar 1655, werdt hy, op nieuws, hier ter Stede, in de plaats van Blondel, beroepen tot Professor in de Historien, op zulke voordeelige voorwaarden, dat hy de post, gereedelyk, aannam, en eenigen tyd loffelyk bekleedde. Ondertusschen, was'er, toen hy nog te Geneve stondt, reeds iet, op zyne Leer en op zyn gedrag, te zeggen geweest, waartegen hy

hy zig, onder anderen, met een getuigſchrift der Wethouderſchap, gedekt hadt. Hy hadt, ſedert, ook met den beroemden *Milton*, overhoop gelegen, die hem zo vinnig hadt aangetaſt, dat hy goedvondt, Burgemeesteren van Amſterdam, inſgelyks, te verzoeken, om een getuigſchrift wegens zyn goed gedrag, welk hem, op den elfden July des jaars 1654, verleend werdt (e). Kort hierna, deedt hy, met verlof van Burgemeesteren, eene reis naar Italie; doch bleef zo lang uit, dat hy, in Amſterdam te rug gekeerd, veel moeite hadt, om zig, deswege, te verontſchuldigen, naar behooren. De oude bezwaarniſſen wegens zyne Leere, en eenige nieuwen werden ook wederom opgehaald, op de Waſſche Synoden, daar hem, ten laaſte, alle Kerkelyke dienſt, in deeze Landen, verbooden werdt. Burgemeesteren van Amſterdam, toen weinig nut van hem konnende trekken, in de Doorlugtige Schoole, gaven hem, inſgelyks, zyn aſſcheid, op den vyf en twintigſten Maart des jaars 1659 (f). Hy trok, ſedert, naar Frankryk, daar hem de Synoden ook luttel ruſt lieten. Eindelyk, overleedt hy, te Parys, aan 't huis van de Hertoginne van Rohan, in September des jaars 1670. Hy heeft, behalven eenige uitleggingen over de H. Schrift, en eenige Theologiſche werken, ook een bondel Latynſche Redevoeringen en Gedigten in 't licht gegeven (g).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

LU-

(e) Groot-Memor. N. IV. f. 22.

(f) Groot-Memor. N. IV. f. 190.

(g) BAYLE Dictionn. Art. MORUS. (*Alexandre*)

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.
LUDOVICUS
WOLZOGEN.

LUDOVICUS WOLZOGEN

is, even als Morus, Professor der Historien in de Doorlugtige Schoole deezer Stad geweest; doch te Amersfoort gebooren. Hy hadt zig, in zyne jeugd, op de oefening der Godgeleerdheid toegelegd, en deedt, tot Proponent bevorderd zynde, eene reis door Frankryk, Italie en Duitschland, waarna hy zig, eenen geruimen tyd, te Geneve ophieldt. Hier te Lande, te rug gekeerd, werdt hy, tot Predikant der Walsche Gemeente te Groningen, en daarna, te Middelburg, in dezelfde Gemeente, beroepen. Hier stondt hy, tot in 't jaar 1664, wanneer hy tot Predikant der zelfde Kerke, te Utrecht, en te gelyk tot buitengewoonen Professor der Kerkelyke Historien, beroepen werdt. Doch in 't jaar 1670, werdt hem 't Professorschap der Historien, in de Doorlugtige Schoole te Amsterdam, opgedraagen: 't welk hy, twintig jaaren agtereen, loffelyk, bekleed heeft. Te gelyk was hy, tot Predikant der Walsche Gemeente alhier, beroepen. Hy heeft verscheiden' geleerde werken in 't licht gegeven. Ter gelegenheid van eenen twist met den Professor van der Waaijen, over de nieuwe Philosophie van Descartes, werdt Wolzogen beschuldigd, dat hy den Sociniaanen te veel toegegeven hadt. Hy is, op den dertienden November des jaars 1690, overleeden, en te Utrecht begraaven. De Heer CASPARUS BURMAN heeft, uit den mond van *Fabricius de la Bassecour*, aangekend, dat Burgemeesteren van Amsterdam, dik-

III. BOEK: VERMAARDE PERSOONAADJEN. 321

dikwils, op Wolzogen begeerd hadden, dat hy 't Professorschap en den Predikdienst zou nederleggen; wanneer zy hem, tot Pensionaris der Stad, wilden aanstellen; doch dat hy zulks, heuschelyk, van de hand geweezen hadt (b).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

JOHANNES VAN DER WAAIJEN,

JOHAN-
NES
VAN DER
WAAIJEN.

van wien wy, zo even, gewaagd hebben, is hier ter Stede gebooren. Zig op de stude die der Godgeleerdheid hebbende toegelegd, werdt hy, in 't jaar 1662, te Spaarnewoude en te Spaarnedam, en in 't jaar 1665, te Leeuwaarden, tot Predikant, beroepen. De geschillen in de Kerke, tusschen de aanhangers der Leere van Voetius en Coccejus, ten deezen tyde, van de eene en de andere zyde, met veel hevigheid, gedreeven worden, koos van der Waaijen wel de zyde van de laatsten; doch arbeidde, desonaangezien, aan de herstelling der vrede tusschen Voetius en Marefius, die meer dan vyf en twintig jaaren met elkanderen overhoop gelegen hadden, en zig, in 't jaar 1669, onderling, verdroegen. Marefius kante zig, vervolgens, en inzonderheid na de verandering der Regeeringe, in 't jaar 1672, tegen de Coccejaanen, dezelve, by de hooge Overheid, afschilderende als Arminiaansgezinden, Barnevelds-, en Wittsgezinden. En de yveraars, die 't met hem hielden, bragten, eindelyk, te wege, dat van der Waaijen, die, in 't jaar

1672,

(b) BURMANI Traj. erudit. p. 458.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

te Middelburg, beroepen was, in December des jaars 1676, om dat hy 't beroep van *Wilhelmus Momma*, verdagt van Coccejaanerye, hadt helpen bevorderen, door den Prinse Erfstadhoudcr, Willem den III., van zynen dienst verlaaten, en uit Zeeland gezet werdt. Hy begaf zig toen naar zyne Geboortestad, Amsterdam, daar hy, by veele voornaame luiden, wel gezien was. Doch in 't jaar 1678, werdt hy, tot Professor in de Godgeleerdheid, beroepen, op de Friesche Hoo-ge Schoole te Franiker, daar hy de Leer van Coccejus, met mond en penne, verdedigde (i). Hy stondt ook diep in de gunst van den Stadhouder van Friesland, Prinse *Henrik Kasimir*, en de Prins van Oranje hieldt hem verdagt, dat hy deezen, uit weêrwraak over 't gene hem in Zeeland aangedaan was, aanspoorde, tot het volgen van maatregels, die met de inzigten des Stadhouders van Holland streeden. Doch in 't jaar 1685, arbeidde van der Waaijen, om het misnoegen, welk tusschen de twee Stadhouders ontstaaen was, by te leggen: 't welk hem, eindelyk, gelukte, schoon de Provinciën Friesland en Stad en Lande beide, volgens sommiger aantekening, niet zeer te vrede waren, over de voorwaarden, op welken, de eendragt hersteld geworden was. Ook leedt het niet lang, of daar ontstondt nieuw misnoegen, tusschen de twee Prinzen; om welk by te leggen, ik vind, dat van der Waaijen, in December des

(i) VEERIS Kerk. Alph. bl. 165. Kort en Opr. Verhaal van den oorsprong der Broedertwisten, gedrukt 1708. Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 448, 449.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 323

gemelden jaars, een heimelyk gesprek, in ZEVEN-
den Haage, met den Prinse van Oranje, TIENDE
gehad heeft (k). Van zyne verdere verrig- EN AGT-
tingen in Staatszaaken, is niet van belang TIENDE
tot myne kennisse gekomen. Hy heeft ver- EEUWE.
scheiden' Godgeleerde werken geschreeven, GELEER-
en, onder anderen, ondernomen, BEKKERS DEN.
Betoverde weereld te wederleggen. Hy is,
in November des jaars 1701, te Franiker,
overleeden (l).

BENEDICTUS DE SPINOZA,

BENEDIC-
TUS DE
SPINOZA.

Jood van afkomst, wiens denkbeeldig en
ongerymd famenstelsel van Godgeleerdheid
en Zedekunde, in de zeventiende en in 't
begin der agttiende eeuw, veel gerugts ge-
maakt heeft, en, door veelen, en op vee-
lerlei wyze, wederlegd is geworden, is ook
te Amsterdam, den vier en twintigsten No-
vember des jaars 1632, gebooren (m), waar-
schynlyk, van geringe ouders, alzo hy geen
middel van bestaan gehad zou hebben, zo
een zyner vrienden hem, by uitersten wil,
niet van onderhoud voorzien hadt. Een Ge-
neesmeester, *François van den Ende* genaamd,
onderwees hem, hier ter Stede, in de La-
tynsche taale. Hy oefende zig ook, in zy-
ne vroege jeugd, in de Joodsche Godge-
leerdheid, en was, in 't Hebreeuwisch, en
ook eenigszins in 't Grieksch bedreeven.
Doch na verloop van eenige jaaren, leide
hy

(k) *Negotiat. du Comte D'AVAUZ, Tom. IV. p. 130,*
294, 330, 334, 335. *Tom. V. p. 208.*

(l) *VEERIS Kerkel. Alphab. bl. 165.*

(m) *BRANDT Dagwyzer, bl. 617.*

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

hy zig t'eenemaal toe op de studie der Car-
teziaanfche Philosophie, op welke, zyn God-
geleerd famenfelfel, geheellyk, gebouwd is;
waarom het ook, met het verval deezer Phi-
lofophie, geheellyk, in kleinagting is ge-
raakt. Ondertuffchen, week hy, allengskens,
meer en meer af van 't Joodendom; fchoon
de Synagoge te Amsterdam, zo fommigen
willen, aanbodt, hem te verdraagen, en
hem zelfs een jaargeld toe te leggen, indien
hy zig voegen wilde naar haare uiterlyke
Kerkplegtigheden. Doch hy kon niet goed-
vinden, zo zeer te veinzen. Miffchien, zou
hy langer onder de Jooden verkeerd heb-
ben, zo hy niet, op eenen avond, uit den
Schouwburg komende, verraaderlyk, door
eenen Jood, met een mes, gegriefd gewor-
den was. De wond hadt egter weinig om
't lyf, en genas, ligtelyk. Hy fcheidde zig,
federt, geheellyk af van de Jooden, en werdt,
vervolgens, door hen, in den ban gedaan.
Wat laater, verliet hy Amsterdam; woon-
de, eenen tyd lang, te Rynsburg by Lei-
den, en ook in den Haage, en gaf zig, ge-
heellyk, aan denken, leezen en fchryven o-
ver. Het Paltfifche Hof boodt hem het Pro-
felforfchap der Philosophie te Heidelberg
aan. Doch hy wees deeze aanbieding van
de hand. Eindelyk, door fterk ftudeeren,
afgemat, verviel hy, in den Haage, in ee-
ne kwynende ziekte, die hem, op den een
en twintigften February des jaars 1677,
wegfleepte (n). Men wil, dat hy, de dood
voe-

(n) BRANDT Daggwyzer, bl. 84.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 325

voelende naderen, zyne Huiswaardin beval, ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN. geene Predikanten by hem toe te laten, op dat, zo hem, misschien, door zwakheid, iet ontvallen mogt, srydig met de stellingen, die hy, tot dien tyd toe, gehad hadt, zulks niet, tot kleinagtinge dier stellingen, verspreid mogt worden. Spinoza is weinig meer dan vier en veertig jaaren oud geworden (o). Wy spreken niet van zyne werken, welker voornaamsten thans weinig gelezen worden, en, onzes agtens, ook naauwlyks leesenswaardig zyn, doordien zy niet leeren, hoe de dingen zyn; maar hoe de schryver gedagt heeft, dat zy waren.

By Spinoza, voegen wy

W I L L E M D E U R H O F F,

WILLEM
DEUR-
HOFF.

niet, om dat wy, gelyk sommigen doen, zouden durven verzekeren, dat hy Spinozas gevoelen toegedaan geweest is; maar om dat hy, even als Spinoza, zyne gantsche Philosophie, en een groot gedeelte zyner zogenaamde Godgeleerdheid, op loutere denkbeelden, gebouwd heeft. Hy werdt, in Maart des jaars 1650, hier ter Stede, gebooren. Zyn Vader was *Abraham Deurhoff*, winkelier, en zyne Moeder *Johanna Senguerd*, Zuster van den Professor *Arnoldus Senguerdius*. Hy zelf heeft zig geneerd met het maaken en verkoopen van koffers. Hy was ongeoeffend in taalen: doch hadt de vertaalde werken van *Descartes*, vlytiglyk, gele-

(o) BAYLE Diction. Critique Art. SPINOZA. (*Benoit de*)

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

lezen, en zyne Philosophifche begrippen van de Godgeleerdheid gefchikt naar het Carteziaanfch Stelfel. Een zyner werkjes, in 't jaar 1694 uitgegeven, veroorzaakte hem eenige moeite, met den Kerkenraad alhier. Tegen zyne Schriften en Stellingen in 't gemeen, hebben ook eenige Predikanten en anderen de pen opgevat, die hy niet onbeantwoord gelaaten heeft. Hy is, in October des jaars 1717, overleeden. Zyne meeste werken zyn, nog by zyn leeven, in twee ftukken *in quarto*, byeen verzameld, en uitgegeven. Eenige jaaren na zyn overlyden, hebben eenigen zyner vrienden ondernomen, zyne *Verklaaring over 't Boek van Job* op de drukpers te brengen, doch de voortgang van 't werk is, geregtelyk, belet.

WILLEM
SE'WEL.

W I L L E M S E W E L,

die zig, door zyne *Spraakkonst*, zyn *Engelfch en Nederduitsch Woordenboek*, zyne *Historie der Quakers* en eenige andere werken en vertaalingen eenigen naam gemaakt heeft, is ook, hier ter Stede, in 't jaar 1654, ter weereld gekomen. Zyn Vader fchreef zig *Jan Willemszoon Zeenwel*, of *Zeeuwel*, en was, te Utrecht, gebooren. Doch zyn Groot-Vader was een Engelfchman, *William Séwel* genaamd, en, omtrent het einde der zestiende eeuw, met de Browniften of Bruiniften, herwaardsgekomen (p). Zyne Moeder heette *Juditb Zinspenning*. Beide behoordenze

tot

(p) Zie een' Brief van W. SE'WEL in de Boekzaal van J. VAN GAVEREN. *July en Aug.* 1708. bl. 129 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 327

tot de Gemeente der Vlaamsche Doopsgezinden; doch lieten zig, in of omtrent het jaar 1657, overhaalen tot de gezindheid der Quakers, welker Vergaderingen onze Séwel ook, van zyne vroege jeugd af, bygewoond heeft (q). Hy heeft zig, sedert, gehouden by deeze gezindheid. Hy was, in zyne jeugd, tot een Handwerksman geschikt; schoon hy, al vroeg, zyn werk van Taalen Boekoefeninge maakte, en, naderhand, in zynen Schryfarbeit, een middel van bestaan vondt. Onder anderen, heeft hy, in 't begin deezer eeuw, eenen tyd lang, geschreeven aan de Amsterdamsche Nederduitsche Courant. Hy verstondt de Latynsche, Fransche, Engelsche en Hoogduitsche taalen. Ook schynt hy niet onbedreeven in 't Grieksch geweest te zyn. Onder zyne werken, is zyne *Historie der Quakers*, waaraan, hy meer dan vyf en twintig jaaren gearbeid heeft, en die, in 't jaar 1717, in 't licht kwam, het voornaamste. Onder zyne Vertaalingen, munten uit de *Historie des Ouden en Nieuwen Testaments*, en de *Joodsche Historien van FLAVIUS JOSEPHUS*. Hy trouwde, in 't jaar 1681, met *Jacomina Boekenogen*; en is, op den dertienden Maart des jaars 1720, overleeden, eenen Zoon, en drie Dogters nalaatende, die allen, ongehuwd, gestorven zyn.

Séwels *Historie der Quakers* brengt ons

G E-

(q) W. SE'WEL Hist. der Quakers, IV. Boek, bl. 205. V. Boek, bl. 247.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.
GERARD
CROESE.

in gedagten, die, voor hem, eene *Historia Quakeriana*, of *Historie der Quakers*, in 't Latyn, uitgegeven hadt, en, op den zes en twintigsten April des jaars 1642, te Amsterdam, gebooren was. Zyne Ouders waren *Hendrik Hermansz Croese* en *Anna Reiniers*, die hem, tot de studie der Godgeleerdheid, schikten. Hy oefende zig eerst, drie jaaren, in de Doorlugtige Schoole deezer Stad, onder den Professor Arnoldus Senguerdius, en begaf zig, vervolgens, naar 's Lands Hoo-ge Schoole te Leiden, daar hy de Professo-ren Coccejus, Hoornbeek, Gronovius en Hornius hoorde. Proponent geworden, deedt hy eene reis naar Smirna, als Predikant, on-der 't beleid en met het Oorlogschip van Jonkheere *Engel de Ruiter*. In zyn Vader-land te rug gekeerd, heeft hy de Staatsche bezetting te Ypere, eenen tyd lang, als Pre-dikant gediend. Doch in 't jaar 1678 in Hol-land wedergekomen, werdt hy, te Alblas, beroepen: in welken dienst, hy gebleeven is, tot dat hy, in 't jaar 1707, *emeritus* ver-klaard werdt. Hy was, in 't jaar 1681, te Amsterdam, in de egt getreden met *Eliza-beth de Cerff*, gesprooten uit een oud adelyk Vlaamsch geslagt; by welke, hy zeven kin-deren verwekt heeft, vier van welken jong gestorven zyn. In 't jaar 1709, hadt hy zig, ter gelegenheid der overstrominge van de Alblafferwaard, met der woon, naar Dor-drecht begeven, daar hy, in 't volgende jaar,
van

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 329

van eene beroerte werdt overvallen , die hem , na negen dagen verloops , op den tienden May , uit het leeven rukte. Zyne *Historia Quakeriana* is , in 't jaar 1695 , in 't licht gekomen , en , wegens haare onpartydigheid , altoos zeer geroemd geweest : ook , in verscheiden 'talen , overgezet. SE'WEL schryft (r) , dat hy Croese de beste stukken tot deeze Historie verschaft hadt ; doch berispt 'er niet wezenlyks in. Croese hadt nog eenige geleerde werken onder handen , toen hem de dood overviel , en onder anderen , een vervolg op den *Homerus Hebraicus* , dien hy , in 't jaar 1704 , in 't licht gegeven hadt (s).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
ERUWE.
GELEER-
DEN.

Wy hebben , veelligt , reeds te lang , uitgesteld , te spreken van den beroemden

P E T R U S F R A N C I U S ,

PETRUS
FRAN-
CIUS.

die , hier ter Stede , op den negentienden Augustus des jaars 1645 , ter weereld kwam. Zyn Vader , *Jacob de Frans* , werdt , door Burgemeesteren deezer Stad , op den zeventienden December des jaars 1664 , aangesteld , om het bewind te hebben over den Haagfchen Postwagen , welk bewind , naderhand , door den Zoon , aan *Jacob de Gryp* overgedaan is. De jonge Francius , zig , in de Latynsche en Grieksche talen , geoefend hebbende , onder den Rector *Adriaan Junius* , die hem het leezen van *Ovidius* aan-
ge-

(r) *Historie der Quakers. Voorr.*

(s) SOERMANS Kerk. Register , bl. 22. HOOGSTRATEN
Woordenb. Art. CROESE (*Getard*).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

gepreezen hadt, toonde, al vroeg, groote zucht en bekwaamheid tot de Latynsche Poëzye. Hy oefende zig, vervolgens, eenige jaaren, in de Historien, en in andere wetenschappen, onder de twee Gronovien, Vader en Zoon, Professoren te Leiden; en deedt, daarna, eene reis door Engeland, Frankryk en Italie. Te Angers, werdt hy, tot Doctör in beide de Regten, bevorderd. In zyne Geboortestad, Amsterdam, te rug gekeerd, werdt hy, in 't jaar 1674, aangesteld tot Professor der Historien en Welspreekendheid, in de Doorlugtige Schoole alhier, na dat hy, in 't jaar 1672, in de Geheoorzaal dier Schoole, reeds eene openbaare Redevoering *over de oefening der Welspreekendheid* gedaan hadt. In 't jaar 1686, verloor men hem, daarenboven, tot Professor der Grieksche taale, waarin hy zeer bedreeven was. De agting, die hy zig, door zyne geleerdheid en vlyt, verkreegen hadt, gaf den bezorgeren van 's Lands Hooge Schoole te Leiden, in 't jaar 1692, aanleiding, om hem het Professorschap der Historien en Welspreekendheid op te draagen. Doch alzo Burgemeesteren, om hem hier te houden, hem verhooging van wedde aanboden, wees hy 't Professorschap te Leiden van de hand, en deedt eene openbaare Redevoering tot dankzegging aan Burgemeesteren, te gelyk, verklaarende, dat hy zig, voortaan, alleen aan de Stad zyner geboorte, waar hem zo veel eer beweezen werdt, verbonden rekende. De dood van Koninginne Maria van Groot-Britanje gaf hem, in 't jaar 1695,

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 331

1695, aanleiding, tot het uitspreken eener ZEVEN-
TIENDE
CH AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN. deftige Lykrede, in de Oude Kerke. En op den eersten dag des jaars 1700, deedt hy eene Rede, in 't Choor der Nieuwe Kerke, over de Jubeljaaren. Alle deeze Redevoeringen en eenige anderen, tot vyf en veertig in getale, zyn, in 't jaar 1705, in éenen bondel verzameld, in 't licht gegeven. Onder dezelve, is 'er eene tot *Lof van Amsterdam*, die, door hem, opgesteld was; doch, in 't jaar 1692, door DIEDE-
RIK SIX, eenen der Zoonen van den Burgemeester JAN SIX, Heere van Wimmenum en Vromade, uitgesproken werdt (t). Francius hadt, by zyn leeven reeds, eenigen zynen Redevoeringen en een deel zynen Poëzye in 't licht gegeven; ook eene *Verhandeling over de Gebaaren eens Redenaars*. Na zyn overlyden, welk juist op zynen verjaardag, den negentienden Augustus des jaars 1704, voorviel, kwam 'er, onder zyne nagelaaten' werken een bondel brieven te voorschyn, uit welken, bleek, hoe zeer hy, by de voornaamste geleerden zyns tyds, bekend en geagt geweest was. Hy muntte, byzonderlyk, uit in de konst der Welspreekendheid; doch plagt te erkennen, dat hy, in 't verkrygen van gepaste uitspraak en gebaaren, niet minder verschuldigd was, aan den beroemdsten Tooneelspeeler zyns tyds, *Adam Karelz. van Zjermesz*, dan Cicero, van ouds, aan den Tooneelspeeler Roscius verschuldigd geweest was.

(t) *Vide P. FRANCII Poëmata, p. 349.*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

was. Francius is ook een kenner, hoogagter en opbouwer van de Nederduitsche taal geweest, gelyk blykt, uit de Voorrede zyner vertaalinge der Grieksche *Redevoeringe van Gregorius den Nazianzener over de Mededeelzaamheid*, die, in 't jaar 1699, in 't licht kwam. In deeze Voorrede, pryft hy Hooft aan, als den eersten der Nederlandsche Schryveren, en stelt Vondel, in de tweede plaats: voorts, geeft hy ook aan den klaren en zuiveren schryfftyl van Brandt den verdienden lof. Onder de Kerkelyke Redevoeringen, munten, zyns oordeels, boven allen uit de voortreffelyke Predikaatsien van Vollenhove en Moonen, en die der drie Branden, Zoonen van den Historieschryver. Voorts, meldt hy, kortelyk, zyn gevoelen over de Spelling (*u*). De Nederduitsche Poëzy heeft Francius zeldzaam geoefend. Nogtans, zyn 'er enkele kragtige en vloeiende Nederduitsche verzen van hem voor handen, en onder anderen een Lofdicht op de *Poëzy van ANTONIDES*, waarin hy zig dus laat hooren:

*Leef lang, leef lang, tot T en Amstels eer,
Men zette u by den grooten Vondel neer,
En laate u beide, in 't midden onzer vlieten,
Een beeld, gelyk het Rotterdamsche, gieten.*

GER-
BRAND
VAN
LEEU-
WEN.

GERBRAND VAN LEEUWEN,
schoon, op den negenden September des
jaars 1643, te Boskoop, by Gouda, gebooren,

(*u*) Zie de Voorrede voor GREGOR. NAZIANZ. van de Mededeelzaamheid. & P. FRANCIJ Oration. Edit. 1705.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 333

ren , heeft egter een goed gedeelte zyns ^{ZEVEN-} ^{TIENDE} ^{EN AGT-} ^{TIENDE} ^{EEUWE.} ^{GELEER-} ^{DEN.} leevens doorgebracht te Amsterdam , daar hy , tot Professor der Godgeleerdheid in de Doorlugtige Schoole , bevorderd geweest is. Zyn Vader , *Cornelius van Leeuwen* , Predikant te Boskoop , schikte hem , al vroeg , tot den Predikdienst. Hy oefende zig in de Godgeleerdheid , op 's Lands Hooge Schoole te Leiden , onder de Professoren Heidanus , Coccejus en Hoornbeek , en werdt , Proponent geworden zynde , in 't jaar 1665 , het twee en twintigste zyns ouderdoms , beroepen tot Predikant te Velzen. In 't jaar 1675 , werdt hy naar Amersfoort , en in 't jaar 1678 , naar Haarlem verplaatst ; van waar hy , in 't jaar 1681 , te Amsterdam beroepen werdt. Hy hadt hier , vyf jaaren , als Predikant , gestaan , toen hem het Professorschap der Godgeleerdheid , in de Doorlugtige Schoole alhier , opgedraagen werdt (v). Men hadt hier , tot dien tyd toe , nog geen ' Professor in de Godgeleerdheid gehad. Van Leeuwen was de eerste , wien deeze post werdt aanvertrouwd : in 't vlytiglyk waarneemen van welke , hy , op den elfden May des jaars 1721 , in hoogen ouderdom , overleeden is. Hy was , door twee huwelyken , aan aanzienlyke geslagten hier ter Stede vermaagschapt geweest , en in 't jaar 1669 , met *Cornelia van Collen* , en in 't jaar 1696 , met *Jacoba Balde* , Weduwe van den Geneesheer *Joannes van Flamerdingen* getrouwd (w). Zyne

VOOR-

(v) VEERIS Kerk. Alphab. bl. 88.

(w) HOOGSTRATEN Woordenb. Art. LEUWEN of LEEUWEN (Gerband van).

**ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.** voornaamste Werken, behelzende *Uitleggingen over de Handelingen der Apostelen en over den Brief van Paulus aan de Romeinen*, zyn, in 't Nederduitsch, geschreeven.

**GELEER-
DEN.** GODEFRID, of GOVERT BIDLO

GODE-
FRID of
GOVERT
BIDLO.

is, op den een en twintigsten Maart des jaars 1649, hier ter Stede, ter weereld gekomen, daar hy, met *Hendryne Kiskes*, getrouwd geweest is (x), en de Geneeskunst geoefend heeft. Doch zig byzonderlyk hebbende toegelegd op de Ontleed- en Heelkunst, werdt hy, in 't jaar 1688, beroepen tot Professor dier Konsten, in den Haage. Zig hier hebbende weeten te dringen in de gunst des Prinzen van Oranje, die, kort hier na, den vermaarden togt naar Engeland ondernam, werdt hem, in 't jaar 1690, het algemeen opzicht over alle 's Lands Gasthuizen voor de gekwetste en kranke Soldaaten opgedraagen. En twee jaaren later, vertrouwde Koning Willem hem, insgelyks, het opzicht over de Gasthuizen, voor het Engelsch Krygsvolk. In 't jaar 1694, werdt hy tot Professor der Genees- en Ontleedkunde te Leiden beroepen, en in October des jaars 1701, tot Lyfarts van Koning Willem aangesteld (y), in welke hoedanigheid, hy eger niet veel dienst heeft kunnen doen, alzo die Vorst, in Maart des volgenden jaars, overleedt. Bidlo hadt den Koning, in zyne laatste ziekte, nog bygestaan (z); doch begaf

(x) Zie ANTONIDES Gedichten, bl. 109.

(y) SOERMANS Academ. Register, bl. 58.

(z) Vaderl. Histor. XVII, Deel, bl. 106.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 335

gaf zig, na 's Konings affterven, wederom naar Holland, daar hy, niet lang hierna, verleeden is. Hy heeft eenige Ontleedkundige werken en eenige Tooneelspelen nagelaaten. Ook heeft hy, in 't jaar 1691, de inhaaling van Koning Willem in den Haage beschreeven: een werk dat, met grootfche konftplaatcn van *Romein de Hooge*, verfiend is. Zyne *Brieven der gemartelde Apostelen* worden, voor het beste zyner Digtkundige Werken, gehouden.

L U D O L F S M I D S

LUDOLF
SMIDS.

heeft, veele jaaren, hier ter Stede gewoond; doch was, op den dertienden July des jaars 1649, te Groningen, gebooren. Hy hadt zig, op de Hooge Schoolen van Groningen, Leiden en Franiker, in de Geneeskunde geoefend, en zette zig, tot Doctor bevorderd zynde, eerst in zyne Geboortestad neder. Hy was in den Roomschen Godsdienst opgevoed: doch, in 't jaar 1682, tot de Gereformeerde Kerke overgegaan. In 't jaar 1684 (a) of 1685, begaf hy zig, met der woon, naar Amsterdam (b), daar hy de Geneeskunde bleef oefenen. Ook leide hy zig hier, meer nog dan te vooren, toe op de Nederduitsche Poëzy, en digtte eenige Tooneelspelen, onder welken, zyn *Konradyn* nog, van tyd tot tyd, op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond wordt. Hy heeft ook eenige Latynsche Werkjes uitgegeven, en

(a) HOUBRAKEN Schouw. III. Deel, bl. 313.

(b) Zie zyne Poëzye, bl. 110, 114, 115.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

in Nederduitsch onrym, onder anderen, een *Chronyk van het oorlogend Europa*, en de *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden*. Ook heeft hy VALENTYNS *Vertaaling der Werken van Ovidius*, met breede aantekeningen, verrykt. Hy is eerst met *Maria Margareta Atinga*, en, naderhand, met *Anna de Groot*, gehuwd geweest (c), en, op den zevenden May des jaars 1720, hier ter Stede, overleeden.

BUR-
CHARD
DE VOL-
DER.

BURCHARD DE VOLDER

werdt, op den zes en twintigsten July des jaars 1643, hier ter Stede, gebooren. Zyne Ouders, *Justus de Volder* en *Maria Liesveld*, die der Doopsgezinden belydenis waren toegedaan, schikten hem tot de studie der Geneeskunde. Doch eer hy zig naar de Hooge Schoole begaf, oefende hy zig, in de Doorlugtige Schoole deezer Stad, onder de Professoren *Senguerdius* en *de Bie*, in de Philosophie en in de Wiskonst. Toen toog hy naar de Academie te Utrecht, daar hy, in 't jaar 1660, tot Meester in de vrye Konsten, werdt bevorderd. Van Utrecht, kwam hy te Leiden, daar hy, zig, onder den Professor *Franciscus de le Boë Sylvius*, in de Geneeskunde geoefend hebbende, in 't jaar 1664, Doctor werdt. Hy begaf zig, vervolgens, naar Amsterdam, alwaar hy zig met de oefening der Geneeskunde geneerde; doch, te gelyk, zig bezig hieldt met het onder-

(c) FOCQUENBROCHS Werken, II. Deel, bl. 12. K. LES-
GAILJES Mengelpoëzy, II. Deel, bl. 47, 332.

derzoek der Philosophie van Descartes, die, in dien tyd, grooten opgang maakte hier te Lande. Maar in 't jaar 1670, werdt hy, door toedoen, voornaamlyk, van den Heere *Johannes Hudde*, Schepen en Raad, en naderhand Burgemeester deezer Stad, en Bezorger van 's Lands Hooge Schoole te Leiden, tot Profeffor der Philosophie aldaar beroepen. Vooraf, hadt hy de zwaarigheid, die, te Leiden, wegens zyne geloofsgezindheid, gemaakt was, hebbende hy, tot hiertoe, by de Doopsgezinden, ter Kerke gegaan, uit den weg geruimd, door de aanbieding om zig by de Walfche Gereformeerde Gemeente te voegen, midts men zulks niet aanmerkte, als of hy, door zulk een' stap, het Profefforſchap hadt willen koopen. Men nam genoegen in deeze aanbieding. De Volder werdt Lid, en eerlang Ouderling der Walfche Gemeente. Hy onderwees, federt, de Philosophie van Descartes, met groote toejuiching; doch na de verandering des jaars 1672, die gelegenheid gaf, dat de Voetiaanfche begrippen meerder ingang vonden in de Kerke en op de Hooge Schoolen, en dat die van Coccejus en Descartes minder geagt werden, dan zy plagten; hadden de Collegien van de Volder ook minder toeloops dan voorheen. Tuffchen zyne Studenten en die van den Profeffor *Gerard de Vries*, ontftondt zelfs een gefchil, welk tot daadelykheden kwam, en waar over de Volder, in 't jaar 1674, verpligt werdt, zig, by 's Lands Staaten, te verdedigen. In 't zelfde jaar, deedt hy eene reis naar Engeland, van waar hy den ſmaak

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

voor de Proefondervindelyke Natuurkunde met zig te rug, en op de Hooge Schoole bragt. Op zyn verzoek, werden hem vier honderd guldens 's jaars toegelegd, tot het aankoopen van werktuigen en het doen van proeven; waarvan hy, terftond, eenen aanvang maakte; 't welk zyne Collegien wederom in den voorigen bloei bragt. De Volder, in 't jaar 1675, tot *Rector-Magnificus* verkooren zynde, werdt de goedkeuring, die de Prins-Erftadhouder op deeze verkiezing verleend hadt, wederom ingetrokken; hebbende men, naar 't fchynt, zyne Hoogheid diets gemaakt, dat de Volder niet regt Stadhoudersgezind was; met welken huik, de Coccejaanen en Cartesiaanen van dien tyd, in 't gemeen, ter Kerke gingen. De Volder deedt, in 't jaar 1681, eene reis naar Parys, en werdt, te rug gekeerd, door beleid van den Heer *Hieronimus van Beverningk*, Burgemeester van Gouda en Bezorger der Hooge Schoole, tot Professor in de Mathesis of Wiskonst, aangesteld. Hy onderwees, sedert, de Stellingen van den beroemden Newton. In 't jaar 1697, werdt hy, voor 't eerst, *Rector-Magnificus*, met volkomen goedkeuring van Koning Willem. In 't volgende jaar, gaf hy de *Cosmotheoros*, of *Weereldbeschouwer*, van den beroemden CHRISTIAAN HUYGENS, met eene Voorrede, in 't licht. Ook hebben hy en de Professor *Fullenius* de *Opera Posthuma* of *nagelaaten' Werken* van den zelfden vermaarden man, met een doorwrogt voorberigt, in 't jaar 1703, uitgegeven. In 't jaar

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 339

1704, ontviel hem zyn eerste bevorderaar **ZEVEN-**
Burgemeester Hudde, die hem egter een **LE-** **TIENDE**
gaat van vyftien honderd guldens gemaakt **EN AGT-**
hadt. Niet lang hierna, kreeg hy eene on- **TIENDE**
gesteldheid, die hem noodzaakte, op de min- **EEUWR.**
ste beweging, bloed te wateren. Hy ge- **GELEER-**
raakte hierdoor buiten staat tot de waarnee- **DEN.**
minge van zyn beroep; verzogt en verkreeg
zyn afscheid; doch behieldt duizend guldens
van zyne wedde. Hy overleedt, ruim drie
jaaren hierna, op den een en twintigsten
Maart des jaars 1709. Hy is nimmer ge-
trouwd geweest. Men hadt hem niet kon-
nen beweegen, tot het maaken van eenen
uitersten wil. Zyne nalaatenschap is, der
halve, tusschen eenige verre bloedvrienden,
gedeeld geworden (d).

De zeventiende eeuw heeft, behalve de
reeds genoemden, nog andere Amsterdams-
mers voortgebracht, die te gelyk in aanzien
en in geleerdheid hebben uitgemunt. Onder
deezē, tellen wy, in de eerste plaats,

J O A N N E S H U D D E,

JOANNES
HUDDE.

dien wy, zo even, en in 't verhaal van de *Ge-
schiedenissen* der Stad, meermaalen, genoemd
hebben. Hy was een Zoon van *Gerard Hud-
de*, en werdt, in 't jaar 1667, tot Raad; in
't jaar 1668, tot Schepen deezer Stad, ver-
kooren, en, by de buitengewoone verande-
ring der Regeeringe, op den tienden Sep-
tember des jaars 1672, tot Burgemeester aan-
ge-

(d) SOERMANS Acad. Regist. bl. 29, 64, 79, 80, 133.
GRONOVII Orat. funebr. LE CLERC Bibl. Chois. Tom.
XVIII. p. 346 & suiv.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

gesteld. Uit ons verhaal der *Geschiedenissen* van Amsterdam, is reeds gebleeken, dat hy, sedert, dikwils, in gewigtige Staatshandelingen, gemengd geweest is. D'AVAUX, Ambassadeur des Konings van Frankryk by den Staat, heeft geschreeven, dat Burgemeester Hudde, door den Heere van Dykvelt, was overgehaald, om in de werving der zefftienduizend man te bewilligen; doch dat hy de meerderheid der Vroedschap niet tot zyn gevoelen beweegen kon: ook, dat hy groot gezag hadt, in de Regeering der der Stad (e). Doch wy beschouwen hem hier alleenlyk als Geleerde. Hy hadt zig, in zyne jeugd, byzonderlyk toegelegd, op de verhevenste gedeelten der Wiskonst, en was een van de eersten, hier te Lande, die de *Meetkonst* van RENATUS DES CARTES in agtinge hielpen brengen. *Franciscus van Schooten*, Professor in de Wiskonst op 's Lands Hooge Schoole te Leiden, heeft, reeds in 't jaar 1659, twee Mathematische Werkjes van den jongen Hudde (6) in 't licht gegeven, en gewaagt, in zyne *Uitleggingen der Meetkonst van Des Cartes*, meermaalen, met lof, van Huddes wiskonstige uitvindingen (f). De beroemde *Leibnitz*, die hem, te Amsterdam, bezogt hadt, getuigt ook, dat hy verscheiden' dingen hadt uitgevonden, die, naderhand, door anderen, insgelyks, ont-

(e) *Negotiat. du Comte D'AVAUX Tom. I. p. 252, 253, 263. Tom. V. p. 137.*

(f) *Comm. in Libr. II. p. 220, 255.*

(6) *De Reductione Aequationum & de Maximis & Minimis.*

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 341

ontdekt, en gemeen gemaakt zyn (g). Ver- ZEVEN-
 scheiden' van zyne Mathematische schriften TIENDE
 zyn, sedert, geraakt in 't bezit zyner erfge- EN AGT-
 naamen; doch, alzo 'er de laatste hand niet TIENDE
 aan gelegd is, tot nog toe, niet in 't licht FEUWE.
 gegeven. Uit eenen brief van den schran- GELEER-
 deren Haarlemschen Wiskonstenaar *Henrik DEN.*
van Henraat (b), den dertienden January
 des jaars 1659, uit Saumur geschreeven, be-
 speur ik, dat Hudde zig toen, in Frankryk,
 onthieldt. Sedert, te Amsterdam in de Re-
 geeringe geraakt, heeft hy ook zyne Mathe-
 matische kundigheden besteed ten nutte zy-
 ner Geboortestad, welker waterleiding hy,
 door het aanleggen der vermaarde Amstel-
 fluize, zeer veel heeft helpen verbeteren. Ook
 wordt het voltrekken der heilzaame Water-
 keeringe, voor vier der voornaamste sluizen,
 aan zyne kennis en beleid, ten grooten dee-
 le, toegeschreeven (i). Hy is twintig maa-
 len Burgemeester geweest, en op den vyf-
 tienden April des jaars 1704 overleeden.

N I C O L A A S T U L P,

NICO-
 LAAS
 TULP.

die eerder gebloed, en dezelfde waardighe-
 den als de Heer Hudde, hier ter Stede, be-
 kleed heeft, werdt, op den elfden October
 des jaars 1593, gebooren, en in 't jaar 1622,
 het negen en twintigste zyns ouderdoms,
 tot Schepen en Raad, verkooren. Hy hadt
 zig,

(g) *Voiez* MONTUCCA *Histoire des Mathematiques*, Tom.
 II. p. 125, 126.

(b) *Tractat. ejus de Transmut. Curvar. in rect. praef.*

(i) *Vide P. FRANCII Poëmata p. 242.*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

zig, reeds te vooren, op de studie der Geneeskunde toegelegd; en was tot Doctor in deeze weetenschap bevorderd. Hy oefende de Geneeskunde te Amsterdam, daar hy ook, veele jaaren agtereen, boven de kleine Vleeschhal in de Nes, Lessen gegeven heeft, over de Ontleedkunde: 't welk hy eerst naliët, toen hy, in 't jaar 1654, Burgemeester werdt. Hy heeft deeze waardigheid, tot viermaalen toe, bekleed, en is, op den twaalfden September des jaars 1674, in den ouderdom van omtrent een en tagtig jaaren, overleeden. Hy heeft eenige *Geneeskundige Aanmerkingen* geschreeven, die, in 't Latyn en in 't Nederduitsch, in 't licht gegeven zyn (k). De Professor Wolzogen heeft eene treffelyke Lykrede, ter zyner gedagtenisse, gedaan. Van eene maaltyd, door Burgemeester Tulp, op den agt en twintigsten January des jaars 1672, toen hy vyftig jaaren Raad geweest was, aan Burgemeesteren en Raaden, ten zynen huize, gegeven, hebben wy, in onze jeugd, oude luiden, dikwils, hooren spreken: en dikwils, zonder grond, als of dezelve, uit zeer eenvoudige spyze, bestaan hadt. Doch my is, uit eene geschreevene aantekening van dien tyd, waarin alles, naauwkeuriglyk, gemeld staat, gantsch anders gebleeken. De maaltyd werdt, 's middags, gehouden, in den Tuin agter 't huis des Burgemeesters, op de Keizersgracht, tuschen de Westermarkt en Reestraat, in eene

op-

(k) COMMELIN, bl. 653, 365. BRANDT Dagwyzer, bl. 527, 462.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 343

opgeslaagen Loots, die met blaauw stof be-
 hangen was. Terwyl men de spys verwagt-
 te, viel 'er eenig gesprek onder de Gasten,
 of de Burgemeester, die de voornaamste
 aandryver geweest was van de Keure des jaars
 1655, tegen de kostbaare maaltyden, ook op
 de oude eenvoudige wyze, zou doen opdis-
 schen, om te toonen, hoe Amsterdam groot
 geworden ware. Doch de aanregting was
 niet anders, dan men, ten dien tyde, in dier-
 gelyke maaltyden, gewoon was. Driemaal,
 werdt 'er aangeregt. En by elke aanreg-
 ting, een Latynsch vers voorgelezen en om-
 gedeeld, gemaakt het eerste, door Schepen
Jan Six, die met eene Dogter des Burge-
 meesters gehuwd was; het tweede, door den
 Professor *Francius*, en het derde, door D.
François de Vicq. Met het tweede vers, werdt,
 aan ieder der Gasten, een zilveren gedenk-
 penning vereerd. Ook kreeg elk van het
 nageregt een' zwaaren schotel met Suiker-
 gebak en ingelegd ooft. Men diende ook
 tabak en pypen voor, op porceleinen scho-
 tels. 't Gezelschap scheidde, ten uiterste vol-
 daan, des nagts ten elf uren.

ZEVEN-
 TIENDE
 EN AGT-
 TIENDE
 EEUWE.
 GELEER-
 DEN.

N I C O L A A S W I T S E N

NICO-
 LAAS
 WITSEN.

werdt, in 't jaar 1671, tot Raad, en in 't jaar
 1673, tot Schepen verkooren, en is, in 't jaar
 1682, vereerd geworden met de Burgemees-
 terlyke waardigheid, die hem, tot dertien
 maalen toe, opgedraagen geweest is. Hy
 hadt zig, al vroeg, op de Doorlugtige Schoo-
 le deezer Stad, geoeffend, in de Wis en Ster-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

GELEER-
DEN.

rekunde, en, onder anderen, blyken zyner vorderinge gegeven, in twee Redevoeringen, eene over de Zon, en eene over de Comeeten (1). Doch de Zeevaart en Scheepsbouw trokken zyne aandagt, in vervolg van tyd, allermeeft tot zig. In 't jaar 1671, gaf hy een werk, in 't Nederduitsch, in 't licht, genaamd *Aloude en hedendaagsche Scheepsbouw en bestier*; om welk werk uit te voeren, naar behooren, hy noch kosten noch moeite gespaard hadt. ANTONIDÉS liet 'er zig, in zeker Lofdigt, dus over hooren:

*Nu weet een lid des Raets van 't magtig
Amsterdam,*

*Een hoofdtelg van de gryze en onbesproken
stam*

*Der WITSENS, afgeslooft in Burgermees-
terschappen,*

*En lofelyk staetbewint, d'aeloutheit na te
stappen*

*Met een gelyken tret. hy groeit in haren lof;
En zweet gelukkig in die heerelyke stof.*

*Hy maekt ons, op 't paneel van zyn geleerde
blaren,*

*Naer 't leven, hoe Egipte en Rome door
de baren*

Quam streven met den boeg. — — —

*Dan komt hy Nederlant haer eigen scheeps-
bouw leeren,*

*En gaert een ryken schat van woorden, op
den leest*

*Der Bouwkonst net geschoeit. Zyn onverzufe-
te geest*

Vliegt

(1) KEUCHENII Mus. Juvenil. p. 188.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 345

<i>Vliegt mē ten hemel, als zy d'Amsterdam-</i>	ZEVEN-
<i>sche vloten</i>	TIENDE
<i>Zoo trots volwrocht, den kruin ziet aen de</i>	EN AGT-
<i>wolken stooten,</i>	TIENDE
<i>En vaert ten starren in langs mars op mars;</i>	EEUWE.
<i>gebouwt</i>	GELEER-
<i>Op watertorens, die spanseeren door het zout</i>	DEN.
<i>Des wilden Oceaans, en breken vast de</i>	
<i>gronden.</i>	
<i>Gy hebt gantsch Neêrland, door dit werk-</i>	
<i>stuk, dier verbonden,</i>	
<i>Gelyk uw Vaderstad, door uwe zorg en raet,</i>	
<i>O WITSEN!</i>	

Doch zo dra de Heer Witsen tot Burge-
meester verheeven was, werdt hy, in ge-
wigtige Staatshandelingen, ingewikkeld, die
hem minder gelegenheid tot letteroefenin-
gen overlieten. Wy hebben 'er, in den loop
van de *Geschiedenissen* der Stad, en in de *Va-
derlandfche Historie*, meest uit 's mans eige-
ne aantekeningen, die nog onder zyne na-
zaaten bewaard worden, dikwils, melding
van gemaakt. Hy is, in hoogen ouderdom,
op den tienden Augustus des jaars 1717, te
Amsterdam, overleeden, en den veertienden,
te Egmond op den Hoeve, begraven (m).

JOHANNES COMMELIN,	JOHAN-
oudste Zoon van <i>Izaak Commelin</i> , die een	NES
goed gedeelte heeft samengesteld van de	COMME-
<i>Beschryving van Amsterdam</i> , in 't jaar 1665,	LIN.
op den naam van <i>Tobias van Domselaer</i> , in	

(m) Zie CL. BRUYNS Zedichten, II, Deel, bl. 557.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

licht gegeven; en Broeder van *Caspar Com-
melin*, die dezelfde Beschryving, met eeni-
ge vermeerderingen, in 't jaar 1693, kort
voor zyn overlyden, in staat gesteld hadt,
om, op nieuws, te kunnen uitgegeven wor-
den; werdt, op den drie en twintigsten A-
pril des jaars 1629, hier ter Stede, geboo-
ren. Hy hadt zig, van jongs op, toegelegd
op de oefening der Genees- en Kruidkunde,
en werdt, eerlang, tot Professor in de Kruid-
kunde alhier, verkooren. By de buitenge-
woone verandering der Regeeringe, op den
tienden September des jaars 1672, werdt
hy, door den Prinse van Oranje, Stadhou-
der van Holland, tot Raad aangesteld,
en in 't jaar 1682, nevens den Heer Joan
Huydecoper, Heer van Maarseeve, ver-
kooren tot Commissaris over den nieuwen
Artseny-Hof, die, ten dien tyde, in de Plan-
taadje, werdt aangelegd. Ook heeft hy het
voornaam bewind over deezen aanleg gehad,
en eene Lyft der zeldzaamste gewassen van
deezen Hof opgesteld, die, door *Fredrik
Ruyfch* en *Frans Kiggelaar*, in 't Latyn over-
gezet, en door zyns Broeders Zoon, den
Arts *Casparus Commelin*, die, na hem, de
Kruidkunde hier ter Stede onderweezen
heeft, tot twee stukken in *folio*, vermeer-
derd, en in 't licht gegeven is (n). Hy heeft
verscheiden' andere Kruidkundige werken
geschreeven, en uitgegeven (o), en is, den

(n) P. FRANCII Posthuma p. 230. COMMELIN, bl. 656,
657.

(o) HOOGSTRATENS Woordenb. Art. COMMELIN (Jo-
hannes)

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 347

negentienden January des jaars 1692, over-
leeden.

F R E D R I K R U Y S C H

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

dien wy zo even genoemd hebben, is wel,
op den drie en twintigsten Maart des jaars

GELEER-
DEN.

1638, in den Haage, gebooren; doch heeft,
omtrent de helft zyns leevens, te Amster-

FREDRIK
RUYSCH.

dam, doorgebracht; waarom wy ons verplicht
agten, hier eenig berigt van deezen ver-

maarden man te geeven. Zyn Vader was
Henrik Ruysch; zyne Moeder *Anna van Berg-*

hem. Ik weet niet, of deeze *Henrik Ruysch*

dezelfde geweest zy met *Henrik Ruysch* of

Ruysch, dien ik ergens beschreeven vind,

als een geleerd Edelman, te Amersfoort ge-

booren, Ridder van Jeruzalem, en Comman-

deur te Ingen, van wien men een glas, met

zyn afbeeldsel beschilderd, ziet, in de S. Jo-

ris Kerke te Amersfoort (p). Doch 't zy hier

mede zo 't wil, de jonge Ruysch begaf

zig vroeg tot de studie der Genees- en Ont-

leedkunde op de Hooge Schoole te Leiden,

onder den Professor *Joannes van Horne*, dien
wy, hier voor (q), onder de beroemde
Amsterdammers, geplaatst hebben. Hy oef-

fende zig ook in de Kruidkennis: en toog,
eerlang, van Leiden naar Franiker, daar hy,
tot Doctor in de Geneeskunde, bevorderd
werdt. Om deeze konst te oefenen, zette
hy zig neder in den Haage, alwaar hy in de
egt tradt met *Maria Post*, Dogter van *Pieter*

Post,

(p) HOOGSTRATEN Woordenb. Art. RUISCH of RUYSCH
(Henrik)

(q) *Bladz.* 315.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELI-
DEN.

Post, die Bouwmeester van wylen Prinse Fredrik Henrik geweest was. By deeze vrouwe, heeft hy verscheiden' Dogters en eenen Zoon verwekt. De Zoon, *Henrik* genaamd, heeft zig ook aan de oefening der Geneeskunde begeven, en bragt, onder anderen, de *Historie der Dieren van* JONSTON, met eenige vermeerderingen, in 't licht. Doch zyn gedrag was zo geregeld niet, als 't wel behoorde. Hy is, nog voor zynen Vader, in October des jaars 1727, te Amsterdam, overleeden. Wat Fredrik Ruysch betreft; hy hieldt zig, zo lang hy in den Haage woonde, geduuriglyk, bezig met het ontleeden van doode Lighaamen van menschen en dieren, en ontdekte, klaarlyk en volkomenlyk, de klapvliesjes, in de wei- en melkvaatjes der lighaamen, die hy, nog Student te Leiden zynde, reeds hadt begonnen op te spooren. Hy schreef, wegens deeze ontdekking, eene verhandeling in 't Latyn, die, in 't jaar 1665, uitkwam, waarop hy, in 't volgende jaar, in April, tot Professor in de Ontleed- en Heelkunde te Amsterdam, beroepen werdt. Ook werdt hy, in 't jaar 1685, tot Professor in de Kruidkunde aangesteld, en deedt, sedert, des Zomers, ook Lessen over deeze weetenschap, in den nieuwen Artfenny-hof in de Plantaadje. De Ontleedkunde was, nogtans, zyne geliefde bezigheid. De Lyken van misdaadigen, die met de dood gestraft; en van zieken, die in 't Gasthuis overleeden waren, werden hem, zo dikwils als hyze begeerde, t'huis gebragt. Hy bezat het geheim, welk egter, reeds voor hem, eenigs-

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 349

eenigszins, by *de Bils* en *van der Wiel* bekend geweest was, om de Lyken, of eenig gedeelte derzelve, zo te bereiden, dat zy, veele jaaren, in welstand bewaard konden worden. Door inspuiting van zeker vogt, welk met wasch toebereid was, wist hy den loop der vogten, door de zeer kleine buisjes en vaatjes van 't lighaam, voor 't bloote oog, te vertoonen; welke konst hy van *de Graaf* en *Swammerdam*, zyne boezemvrienden, geleerd hadt; doch die hy, door oefening, tot groote volmaaktheid hadt gebragt. Hy ontdekte, door het geduurig ontleeden en onderzoeken van 't menschelyk lighaam, veele byzonderheden, die anderen reeds gezien hadden, of die, tot hiertoe, verborgen gebleeven waren. Zyne jongste dogter, die ongetrouwd bleef, was hem, in zynen hoogen ouderdom, van veel dienst, in zynen ontleedkundigen arbeid. Zy kende alle de deelen van 't menschelyk lighaam volmaaktelyk, en hadt ook de konst, om lyken en planten voor 't verderf te bewaaren, van haaren Vader geleerd. Ruysch hadt eenen grooten voorraad van fraaije toebereide gedeelten van 't menschelyk lighaam verzameld, waaronder ongebooren vrugtjes waren van allerlei ouderdom en grootte: de kleinste evenaarden een zandkorrel: de grootsten waren volgroeid, en in den staat, waarin zy zyn, kort voor de geboorte. Peter de I., Keizer van Rusland, heeft deeze fraaije verzameling gekogt. Doch Ruysch, die, tot kort voor zynen dood toe, niet afliet van arbeiden, heeft nog een' tamelyken voorraad

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
ERUWE.
GELEER-
DEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

raad van allerlei deelen des lighaams nage-
laaten (r). Hy is, op den twee en twintig-
sten February des jaars 1731, in den ouder-
dom van omtrent drie en negentig jaaren,
hier ter Stede, overleeden. Zyne Ontleed-
kundige werken, rykelyk met konstplaatens
voorzien, zyn lang, by de kenners, in ag-
tinge geweest.

Onder de geleerde Amsterdammers, ver-
dient ook eene plaats

LAM-
BERT
TEN KA-
TE HER-
MANSZ.

LAMBERT TEN KATE HERMANSZ.

die der Nederduitsche taale, uit de aloude
Gothische, Frankische en Saxische spraaken,
een nieuw licht heeft bygezet, en ook in
andere weetenschappen bedreeven was. Hy
werdt, hier ter Stede, op den drie en twin-
tigsten January des jaars 1674, gebooren (s).
Zyne ouders waren *Herman ten Kate* en *Sara
Blaupt*. Hy heeft zig, in zyne vroege jeugd,
ernstelyk, toegelegd op de kennis der New-
toniaansche Philosophie, zo wel, als op de
gegronde kennis zyner Moedertaale, gelyk,
uit de Voorredenen van twee zyner uitge-
gevene schriften, af te neemen is (t). Ook
heeft hy, over de eene en de andere deezer
weetenschappen, eenige korte Verhandelin-
gen, afzonderlyk, en, in Twee- of Drie-
Maandelyksche Werkjes, het licht doen zien.
Onder anderen, kwam, in 't jaar 1716, te

VOOR-

(r) J. F. SCHREIBER Hist. Vitæ & merit. F. Ruysch
dans la Bibl. Raif. Tom. X. p. 175 & suiv. COMMELIN,
bl. 657.

(s) Zie H. T. K. Jr. Zededichten, bl. 264.

(t) Voorr. voor de Aanleiding tot de kennis van de Nederd.
Sprake, bl. * 2. en voor den Schepper en zyn Bestier, bl. ** 3.

voorschyn een Uittreksel van een Engelsch Werkje van D^r. *Cheyne*, welk, door ten Kate vertaald, en met aantekeningen verrykt was, onder den titel van *den Schepper en zyn bestier te kennen in zyne Schepselen*. Om-trent dien tyd, gaf hy ook een Werkje uit, *Gemeenschap tusschen de Gotthische en Nederduitsche Spraken* genaamd, en, in 't jaar 1723, zyne *Aenleiding tot de Kennisse van het Verbevene deel der Nederduitsche Sprake*, in twee Deelen in *quarto*, een Werk, waarover hy verscheiden' jaaren gearbeid hadt. Zyn voor-naam oogmerk in dit werk is, de overeen-komst tusschen ons Nederduitsch en eenige verouderde Taalen te toonen; de regte gronden van eene geregelde afleiding der beteknisse onzer woorden op te spooren, en te doen zien, dat de zogenaamde onregelmaatige Werkwoorden, die hy voor de egtsten en oudsten houdt, in der daad, naar bestendige regels, geboogen en veranderd worden, en alleenlyk ongelyk vloeijen. Onze ten Kate was, wyders, ook een kenner en liefhebber van de Teken-, Schilder- en Zangkunst: doch, met het klimmen zyner jaaren, leide hy zig meest toe op zedelyke en Godvrugtige bespiegelingen. In 't jaar 1728, gaf hy eene Vertaaling van *Mornays Verhandeling van het leven en sterven* uit: waargter gevoegd was *Pletho van de vier Hoofddeugden*, die, door hem, uit het Grieksch, was overgezet. En wat laater, in 't zelfde jaar, *Drie Bedenkingen over de Ootmoedigheid, Talentbeschouwing en Wandeling met God*, waarby een zedelyk werkje en eenige Gedig-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

digten gevoegd waren van zyns Broeders Zoon, *Herman ten Kate Junior*, dien hy tenderlyk bemind, en tot nuttige oefeningen opgeleid hadt; doch die, in zyne vroege jeugd, kort te vooren, aan eene sleepende ziekte, overleeden was. Het laatste, doch niet het geagteste zynere werken is een *Leven van Jezus Christus, in een getrokken uit eene overeenstemming der vier Evangelisten*, welk boek, eerst na zyn overlyden, in 't jaar 1732, in 't licht kwam. Ten Kate is nooit gehuwd geweest. Hy stierf, op den veertienden December des jaars 1731, en werdt, den twintigsten, in de Noorder-Kerke, ter aarde besteld.

JACOBUS
PHILIP-
PUS
D'OR-
VILLE.

JACOBUS PHILIPPUS D'ORVILLE, die, voor weinige jaaren, hier ter Stede, overleeden is, verdient, onder de geleerdste Amsterdammers, geplaatst te worden. Zyn Vader was *Joan d'Orville*, die hier van Hamburg met der woon gekomen was, en grooten en gelukkigen Koophandel dreef. Zyne Moeder heette *Catharina Neys*. Hy werdt, hier, op den agt en twintigsten July des jaars 1696, gebooren, en, in zyne jeugd, tot den Koophandel geschikt. Doch in de Latynsche en Grieksche taalen onderweezen zynde, toonde hy, in den ouderdom van zeventien jaaren, zulke uitsteekende blyken van bekwaamheid tot de Latynsche Poëzye, dat de Vader zig, schoorvoetende, bewee-gen liet, om den jongen d'Orville, in 't jaar 1715, te zenden naar 's Lands Hooge Schoole te Leiden, daar hy de Professoren Gronovius,

vius, Burmannus, Noodt en anderen hoor- ZEVEN-
 de. Midlerwyl, deedt hy eene reis naar TIENDE
 Londen; bezogt 'er de voornaamste Boek- EN AGT-
 zaalen, en voltrok, te Leiden te rug ge- TIENDE
 keerd, zyne studien, waarna hy, in February EEUWE.
 des jaars 1721, tot Doctör in de beide Reg- GELLEER-
 ten, bevorderd werdt. Hy zette zig neder DEN.
 in den Haage; doch geenszins met oogmerk,
 om zig aan de oefening der Regtsgeleerdheid
 over te geeven. Hy bleef 'er niet langer dan
 twee jaaren, toen hy eene reis deedt naar
 Brabant en Frankryk, en in 't jaar 1724,
 eene tweede naar Engeland, van waar hy,
 op 't einde des jaars 1725, in Holland te
 rug keerde. Hy woonde, sedert, dan eens
 te Amsterdam, dan wederom te Utrecht,
 te Leiden, of in den Haage; doch 't leedt
 slegts tot in den voorzomer des jaars 1726,
 toen hy eene andere en veel grooter reis
 naar Italie ondernam, met oogmerk, voor-
 naamlyk, om het Eiland Sicilie te bezien.
 Hy volbragt deeze reis gelukkiglyk, en keer-
 de, binnen twee jaaren, door Duitschland,
 te Amsterdam, te rug. In alle deeze reizen,
 hadt hy zyn werk gemaakt van het bezoe-
 ken der Geleerden; het doorzien der meeste
 en voornaamste Boekeryen; het doorblade-
 ren en vergelyken van oude Handschriften,
 en het onderzoeken van allerlei oudheden:
 uit al het welke, hy eenen grooten voorraad
 van geleerde aantekeningen verzamelde,
 van welken veelen zyner vrienden zig, by
 het uitgeeven van oude Grieksche en La-
 tynsche Schryveren, nuttiglyk, bediend
 hebben. In den aanvang des jaars 1730,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
GELEER-
DEN.

nam hy in overweeging, om zig te Utrecht neder te zetten. Doch Burgemeesteren van Amsterdam beslooten, juist op dien tyd, hem het Professorschap der Historien en Welspreekendheid, in de Doorlugtige Schoole alhier, welk, na Francius dood, niet be-
geven geweest was, op te draagen. Hy aanvaardde deeze post, die hy, twaalf jaaren jaaren agtereen, bekleed, en in 't jaar 1742, vrywilliglyk, aan den zeer geleerden *Petrus Burmannus Secundus*, toen Professor in de zelfde weetenschappen op de Friesche Hooge Schoole, afgestaan heeft. Hy leidde, federt, een stil leeven, zig egter, zo veel hem zyne lighaamlyke gezondheid toeliet, vermaakende in Letteroefeningen: waarvan de weereld, nu en dan, de vrugten zag, in de *Miscellanae Observationes*, die, van tyd tot tyd, in 't licht kwamen. Hy arbeidde ook aan zyne geleerde reis door Sicilie; doch werdt, door de dood, belet, dit werk in 't licht te geeven. Na verscheiden' hevige aanvallen van den steen, overleedt hy, tusschen den dertienden en veertienden September des jaars 1752 (*u*). De voorgemelde Professor Burmannus, zyn opvolger, deedt, op den twee en twintigsten October, eene treffelyke Lykrede over den overleeden, van den gewoonlyken Predikstoel in de Nieuwe Kerke, onder eenen ongewoonen toevloed van vreemdelingen en ingezetenen. Ook heeft hy, in 't jaar 1763, de *Sicula*, of *Oudheid-*
kun-

(*u*) P. BURMANNI SEC. Oiat. funebr. in JAC. PHIL. D'ORVILLE.

kundige Reis door Sicilie van zynen afgestorven vriend, aan de geleerde weereld medegedeeld. D'Orville hadt eenen Broeder gehad, *Pieter* genaamd, die tot Doctor in de Regten bevorderd was; doch zig op den Koophandel toegelegd heeft: met welken hy, nogtans, de Geleerdheid, en de Digtkunde in 't byzonder zo wel wist te paaren, dat de Professor d'Orville, in 't jaar 1742, eenen fraaijen bondel Latynsche Poëzye van hem in 't licht gegeven heeft. Hy was een jaar jonger dan de Professor, en is, op den derden January des jaars 1739, overleeden.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

D I G T E R S.

Amsterdam heeft, gelyk reeds gebleeken is, een aanzienlyk getal van geleerden voortgebracht en aangekweekt: doch het getal der Digteren, die, hier ter Stede, geboren zyn, en gebloeid hebben, is niet kleiner. Ook wordt 'er de Digtkonst, nog tegenwoordig, meer dan in eenige andere Stad onzes Vaderlands, geoefend. En de reden hiervan is, veelligt, niet verre te zoeken. FRANCIVS geeft 'er, in zynen *Lof van Amsterdam*, den Schouwburg de eer van. *Dikwils, zegt hy, heb ik my verwonderd, van waar het komen mogt, dat, daar de Digtkonst, in alle de andere Hollandsche Steden, slaauwlyk geoefend, of t'eenemaal verwaarloosd wordt, deeze Stad, altoos, zulk eenen ryken overvloed van Digteren heeft uitgeleverd? Doch ik heb gevonden, dat zulks toe te schryven is aan het geduuriglyk bywoonen van den Schouwburg; 't*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE,
DIGTERS.

welk onzen Amsterdammers eene sterke zugt voor de Tooneelpoëzye inboezemt. Hier hoorenze Digtters, en hier wordenze Digtters. Uit den Schouwburg, zyn, als uit een Trojaansch paard, altoos veele en voortreffelyke Digtters hervoortgekomen. Aan den Schouwburg zyn wy Coster, Vos, Brandt, en veele anderen, met naame den Vorst der Digtteren, den grooten, den onsterflyken Vondel, verschuldigd (v). Men kan 'er byvoegen, dat, lang voor 't stigten van den Schouwburg, en zelfs al vroeg in de zestiende eeuw, hier ter Stede, Kamers opgereggt zyn, waar men zig byzonderlyk toeleide, op de oefening der Digtkonst, die, in ééne derzelven, op het einde der zestiende, en in 't begin der zeventiende eeuw, merkelyk begon beschaafd te worden, gelyk wy, elders (w), uitvoeriger hebben aangetekend. Daar men dan, reeds zo vroeg, Akademien der Poëzye hier ter Stede gehad heeft, is 't geen wonder, dat Amsterdam altoos rykelyk van Digtters voorzien geweest is. Wy zouden veel te breed moeten uitweiden, zo wyze allen, hier ter plaatse, wilden opnoemen. Wy zyn genoodzaakt, ons tot de bekendsten en voornaamsten te bepaalen. Van Koornhert, Spiegel, Visscher en anderen, die reeds in de zestiende eeuw bloeiden, hebben wy, te vooren, gewaagd. Ook hebben wy van de Digtters Hooft, Brandt, en nog eenigen, die, ook in andere weetenschappen, hebben uitgemunt, onder de Geleerden der zeventiende eeuw,

ge-
(v) P. FRANCII Oration. N. XXIII. p. 306. Edit. 1705.
(w) III. Deel, V. Boek, bl. 727 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 357

gehandeld. Wy moeten hier dan alleen nog handelen van de bekendste en voornaamste Digtters, die hunne tydgenooten geweest zyn, of, voor en na hen, in de zeventiende en agttiende eeuw, hier ter Stede, gebloed hebben.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

En hier komt ons eerst voor

GERBRAND ADRIAANSZ. BREDERO, want dus schreef hy zynen naam, en niet *Brederode*, gelyk men hem, na zynen dood, genoemd heeft; een boertig Digter, die hier ter Stede, op den zestienden Maart des jaars 1585, gebooren werdt, en, in den bloei zyns levens, op den drie en twintigsten Augustus des jaars 1618, overleeden is. Men weet zeer weinige byzonderheden van zyn leven. 't Is alleenlyk bekend, dat hy Vendrig van eene Burger-Compagnie alhier geweest is. Hy heeft eenige Treurspelen gedigt, tusschen welker ernstige Tooneelen, hy, naar den smaak zyns tyds, eenige boertigen invoegde. Doch hy muntte meest in Blyspelen uit, in welken, hy de taal en zeden van 't Amsterdamsche gemeen, aartiglyk, wist naar te bootsen. Men verhaalt zelfs, dat hy, om aan 't een en 't ander kennis te krygen, zig, dikwils, op de visch- en andere markten, vervoegde, en de taal en spreekwoorden van snappende en kyvende wyven, en keuzelende praaters beluisterde en onthieldt, om 'er zyne Blyspelen mede te stoffeeren; gelyk hy, in het *Moortje*, en in den *Spaanschen Brabander*, rykelyk, gedaan heeft. Hy werdt, in 't begin des jaars 1613,

GER-
BRAND
ADRI-
AANSZ.
BREDERO.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

een Lid der Oude Amsterdamsche Kamer in *Liefde bloeiende*, waar zyne spelen, ten voordeele van 't Oude-Mannen-Huis, vertoond werden; en hy en Coster bragten veel toe, om andere Liefhebbers, ook luiden van verstand en aanzien, te lokken tot het opbouwen dier Kamer (x). Bredero verstondt de Fransche taal, uit welke, hy zyne *Lucelle* heeft overgezet: voor welk spel, iemant een Lofdicht maakte, waarin hy spreekt

Van BREERO, die maar Duytsch of niet veel anders kan.

Nogtans, is zyn *Moortje* eene navolging van den *Eunuchus* van TERENTIUS. Doch misschien heeft hy zig, daartoe, van eens anders overzetting, in 't Fransch of in 't Nederduitsch, bediend. Hy heeft ook een' bondel *Gezangen* van verschillende stoffe uitgegeven. VONDEL, die, toen Bredero stierf, nog den regten smaak der Poëzye niet hadt, maakte dit Graffschrift voor onzen Blyspel-digter:

*Hier herbercht 't lyf, wiens geest in schert-
sen munten uyt,
En met veel boertery steeds swanger ging
van herffen,
Wien Charon willigh voerd' om sunst in
d'oude schuyt,
Vermits de zieltjens droef noch lachten om
zyn farcen.*

't

(x) Zie S. COSTERS Opdragt voor BREDEROS Werken.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 359

't welk hy , naderhand , in deezer voege , ZEVEN-
verbeterde : TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

*Hier rust BRERO, heen gereist
Daar de boot geen veergelt eifcht
Van den Geest, die met zyn kluchten
Holp aen 't lachen al die zuchten (y).*

DIGTERS.

By Bredero, voegen wy zynen vriend ,

S A M U E L C O S T E R ,

SAMUEL
COSTER.

van wiens geboorte- en sterfdag, ons niet voorstaat, ergens, iet aangetekend gevonden te hebben. Hy was egter een Amsterdammer, en hadt zig, in zyne vroege jeugd, geoefend in de Geneeskunde, in welke wetenschap, hy tot Doctor bevorderd was. Hy moet eenen hoogen ouderdom bereikt hebben, alzo VONDEL, in zeker vers op zyne afbeelding, door *Sandrart* geschilderd, te kennen geeft, dat hy 't Gasthuis, hier ter Stede, vyftig jaaren lang, als Arts, bediend hadt. Hy schonk deeze afbeelding, sedert, aan het Gasthuis (z). Voorts, was hy, al omtrent den aanvang der zeventiende eeuw, een voornaam Lid van de Kamer in *Liefde bloeiende* (a). Ook stigte hy, in 't jaar 1617, de *Nederduitfche Akademie*, op de Keizersgraft, ter plaatse daar, twintig jaaren laater, de tegenwoordige Schouwburg gebouwd werdt. Hier werden, onder zyn op-

(y) Poëzy, II. Deel, bl. 30.

(z) Poëzy, I. Deel, bl. 585.

(a) HOOFTS Gedichten, door J. V. D. BURGH uitgegeven
bl. 425.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

opzigt, Treur- en Blyspelen vertoond; re-
devoeringen uitgesproken, de muzyk en an-
dere eerlyke konsten geoefend. Coster zelf
was zulk een goed Digter, dat VONDEL
van hem zingen kon:

— *Als Pegaes hem voert ten hemel op zyn
wieken,
Dan hoort men hemelval, een tong gestipt
in zout.
Den Hollantschen Parnas heeft hy aan 't T
gebouwt (b).*

Hy heeft verscheiden' Treur- en Bly- of
Klugtspelen gedigt, die, op zyne Akademie,
gespeeld werden. Zyne klugt van *Teeuwes
den Boer* was, reeds in 't jaar 1612, op de
oude Kamer *In Liefde Bloeiende*, en nader-
hand op de Brabantsche Kamer *Uit Leeven-
der Jonst* gespeeld, eer zy, op de Akademie
of Schouwburg, ten tooneele gevoerd werdt
(c). In zyne *Ifigenia*, waren verzen, waarin
't gezag der Overheid in 't Kerkelyke be-
weerd, en de heerschezugt van sommige Ker-
kelyken, in den persoon van den Griekschen
Priester Eurypilus, met leevendige verwen,
afgemaald werdt. Men hadt dit Treurspel,
in 't jaar 1617, voor 't eerst, vertoond, en
speelde het nog, in 't jaar 1630, toen de
geschillen, tusschen de Wethouderschap en
eenige Leden van den Kerkenraad, op 't he-
vigst, waren uitgeborsten. De Digter haal-
de

(b) Poëzy, I. Deel, bl. 585.

(c) Zie 't Voorbericht van Teeuwes den Boer.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 361

de zig, derhalve, den haat van sommige ZEVEN-
TIENDE Kerkelyken op den hals. *Trigland* en *Otto* EN AGT-
TIENDE *Badius* voeren, dikwils, van den predikstoel, EEUWE. uit tegen zyne Akademie, waarop VON-
DEL, in eenigen zyner Hekeldigten, met DIGTERS, naame, in den *Otter in 't Bolwerk* en in *Haan Kalkoen*, het oog heeft. Doch de Regeering liet het speelen zynen gang gaan, en trok zig de veroordeelingen der Kerkelyken niet aan. Doctor Coster behieldt, tot zynen dood toe, de agting van de aanzienlykste burgers en van veele Leden der Regeeringe (d).

Doch deezè twee Lichten der Poëzye en anderen hunner Tydgenooten, onder welken, de Amsterdammer,

JAN HARMENSZ. KRUL,

JAN HAR-
MENSZ.

Smid zyns handwerks, en Digter van de KRUL. *Papieren Weereld* en eenige Treur- en Klugtspelen, ook ten minste verdient genoemd te worden; werden doof gescheenen, door den helderen en kragtigen glans van den Febus der Nederduitsche Digteren, den grooten

JOOST VAN DEN VONDEL,

JOOST
VAN DEN
VONDEL.

die, eerst, met hen hand aan hand ging, en zelfs van hun geleid werdt; doch hen, naderhand, voorby streefde, en verre agter zig liet. Hy was wel, te Keulen, op den zeventienden November des jaars 1587, ter weereld gekomen; doch nog een kind zynde, met zyne Ouders, *Joost van den Vondel* of

(d) Zie HOOFTS Brieven, N. 210, bl. 169.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

of van *Vondelen* en *Sara Kranen*, die der Doopsgezinden belydenis toegedaan waren, getrokken naar Amsterdam, daar hy, tot aan zynen dood toe, gewoond heeft; *zo dat hy, gelyk FRANCIVS sprak (e), zyne Geboortestad tot geen' meerderen luister en sieraad verstrekt heeft, dan ons Amsterdam, welk hy als zyne Geboortestad aanmerkte.* Hy verdient, derhalve, eene voorname plaats onder de Amsterdamsche Digtters. Naauwlyks was hy der kindsheid ontwassen, of hy toonde reeds zulk een' trek tot de Digtkonst, dat HOORT hem, in zekeren brief, uit Florence, in 't jaar 1600, geschreeven, telde onder de Amsterdamsche konstoefenaars,

Die toen al toonden, watz' hier namaals zouden zyn.

In 't jaar 1612, gaf hy zyn eerste Tooneelspel, *Pascha* genaamd, in 't licht, welk, op de Brabantsche Kamer, tot Zinspreuk voerende, *Uit levender jonst*, openlyk vertoond werdt. Hy leerde de Latynsche taal, toen hy al zes en twintig jaaren bereikt hadt, en gaf, in 't jaar 1625, *de Amsterdamsche Hekuba* uit, die, uit de *Troades* van *Seneka*, met hulp van den Drossaard Hooft, in *prose*, vertaald, en, door hem, in verzen gebragt was. Zyn *Palamedes* kwam, in 't zelfde jaar, te voorschyn. Wy hebben, elders (f), aangetekend, wat hem, over dit Treurspel, wedervoer. PELS schynt te zeggen (g), dat het,

nog

(e) Orat. XXIII. p. 307.

(f) Zie II. Deel, XIII. Boek, Bl. 367.

(g) Geb. uik en misbruik des Tooneels, Bl. 16.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 363

nog op de Oude Kamer, gespeeld werdt, in
deze woorden:

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

't Is waar, dat staat, noch Kerk die aanstoot
heeft geleeden,

Die de eene, en de and're door der dichtren vin-
nigbeeden

In Palamédes, en Iphigenia léé

Op de oude kamer.

Doch BRANDT leert ons (b), dat het, hier
ter Stede, niet voor 't jaar 1665, openlyk,
vertoond werdt; toen de Oude Kamer lang
verdweenen was. De geschillen met de Am-
sterdamsche Kerkelyken, die, in 't jaar 1626,
ontstonden, gaven onzen Digter, vier of
vyf jaaren agtereen, gelegenheid, tot het
maaken van verscheiden' Hekeldigten. On-
dertuffchen, deedt hy eene reis naar Deene-
marke, om eenige schulden in te vorderen:
waarin hy egter kwalyk slaagde. In 't jaar
1632, ondernam hy, den togt van Konstan-
tyn naar Rome, in een uitvoerig Helden-
digt, te beschryven. Hy arbeide hieraan,
eenige jaaren, met ongemeenen yver, en
las 'er, nu en dan, een gedeelte van voor,
aan zyne beste vrienden (i). Doch de dood
zyner huisvrouw, *Maria de Wolf*, deedt zy-
nen lust, derwyze, verflaauwen, dat hy,
eindelyk, een' weerzin in 't werk kreeg, en
'er zo veel mistals in vondt, dat hy 't ver-
scheurde. Zig, midlerwyl, ook eenigszins
in

(b) VONDELS Leven, bl. 68.

(i) ZIE HOOFTS Brieven, N. 436, bl. 337.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

in de Griekſche taale geoefend hebbende, begaf hy zig wederom aan het digten en ver-
taalen van Treurſpelen. In 't jaar 1637, wyd-
de hy den nieuwlings gebouwden Schouw-
burg in, met zynen treffelyken *Gysbrecht
van Aemſtel*. Hy vertaalde, met hulp van
den geleerden *Iſaak Voſſius*, en op aanraading
van den grooten opbouwer der geleerdheid,
en byzonderlyk der Digtkunde, den Advo-
kaat *Joan Vechters* of *Victoryn*, zelv' ook een
Digter, de *Elektra* van Sophokles uit het
Griekſch (k), en digtte het Treurſpel van
de *Maagden*, in welk laaſte, hy de eerſte
openbaare blyken gaf van zyne zugt voor de
Roomſche Kerke, tot welke hy, in 't jaar
1639, overging. Sedert, ſtondt hy deezer
Kerke, met zyne penne, ten dienſt, en
ſchreef zyne fraaiſte en kragtigſte Digtſtuk-
ken, onder welken, de *Altaargeheimeniffen*
uitmunten, tot verdediging haarer Leere.
Hy bragt ook *Virgilius* in zuiver Nederduiſch
onrym over, en digtte, van tyd tot tyd,
verſcheiden' Treurſpelen, behalve een Land-
ſpel, *Leeuwendaalers* genaamd, op de eeu-
wige Vrede met Spanje van 't jaar 1648. Een
zyner Treurſpelen, *Lucifer* geheeten, werdt,
door toedoen der Predikanten, geweerd van
het Tooneel, 't welk zyne hekelpen, die
dikwils tegens de Gereformeerde Kerkely-
ken geſcherpt geweest was, op nieuws,
gaande maakte. Zyne *Maria Stuart*, waar-
in Elizabet, Koninginne van Engeland, met
de

(k) Zie de Opdragten van de ELEKTRA en den JOSEPH in
EGYPTIEN.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 365

de haatelykste verwen, afgemaald was, hadt hem, reeds te vooren, doen verwyzen in eene boete van een honderd en tagtig guldens, die de Boekverkooper, *Abraham de Wees*, voor hem, betaald hadt. In 't jaar 1657, gaf hy *Davids Harpzangen* uit, en ondernam, in 't zelfde jaar, eene tweede reis naar Deenemarke, om betaaling te vorderen van zyns Zoons schulden. 't Kwam nu, met zyne middelen van bestaan, zo bekrompen om, dat hy, vermoedelyk, tot armoede vervallen zou zyn, zo hy, door voorpraak van goede vrienden, en gunst van Burgemeester *Cornelis van Vlooswyk*, in 't jaar 1658, niet met eene Boekhouders plaats, in de Bank van Leeninge, voorzien geworden was. Dit ampt, welk zes honderd en vyftig guldens 's jaars opbragt, werdt, nogtans, slegt van hem waargenomen, besteedende hy den tyd, dien hy aan zyn boek behoorde doorgebracht te hebben, tot het maaken van verzen. Hy behieldt het, nogtans, volle tien jaaren, en werdt toen, met behoudenis van zyne wedde, ontslaagen. Terwyl hy nog in de Bank zat, kwamen 'er wel agt of negen Treurspelen van hem in 't licht; de meesten van welken, of om dat zy Bybelstof behelsden, of om andere redenen, ook, zo men wil, uit afgunst van eenen der Hoofden van den Schouwburg, *Jan Vos*, indien ik my niet bedriege, nooit of zeldzaam, ten tooneele gevoerd zyn. Zyne Treurspelen, die, t'eenigen tyde, op den Schouwburg, zyn vertoon, waren *Gysbrecht van Aemstel*, *Palamedes*, *Elektra*, *Jozef in Dothan*, *Jozef in Egip-*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

Egipte en Jozef in 't Hof, welk laatste, met hulp van den Secretaris *Daniel Mostert*, en van den Advokaat *Joan Victorijn* of *Vechters* (1), uit het Latyn van HUGO DE GROOT, was overgezet; de *Gebroeders*, de *Leeuwendaalers*, de *Maagden*, *Salmoneus*, *Faëton*, *Jephta*, *David in ballingschap*, *David hersteld*, *Salomon*, *Samson*, de *Batavische Gebroeders* en *Edipus*. De *Lucifer* is, slegts tweemaal, vertoond. In de jaaren 1662 en 1663, waren 'er drie werken van heilige stoffe van hem in 't licht gekomen, *Bespiegelingen van God en Godsdienst*, *Johannes de Boetgezant* en *Heerlykheid der Kerke*. Te voren, hadt hy *Virgilius* in verzen gebragt, en, in 't jaar 1671, gaf hy de *Herscheppingen van Ovidius*, in Digt, uit. Doch in deeze twee werken, en vooral in het laatste, bespeurde men tastbaare blyken van 's mans verzwakkenden digtgeest. Hy bereikte nu drie en tagtig jaaren. Ook kwam 'er, sedert, niets uitvoerigs van hem te voorschyn, en, na 't jaar 1674, liet hy de Poëzy geheellyk rusten. Ook begaf hem de gang, en 't geheugen allengskens. In dien toestand, ontving hy veel verkwikking uit het bezoek van goede vrienden, die hy, met hertelyke handdrukking, en een *God loon't*, plagt te bedanken. Eindelyk, stierf hy van verzwakking, na dat hy, met weinige ziekte, slegts agt dagen, het bed hadt gehouden, op den vyfden February des jaars 1679. Op den agtsten, werdt hy, in de Nieuwe Kerke,

ter

(1) Zie de Opdragt van JOSEPH in 't HOF.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 367

ter aarde gebragt, door veertien Digters of ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS. Liefhebbers der Poëzye, aan ieder van welken een zilveren penning, voerende, aan de eene zyde, 's mans beeldtenis, en aan de andere, eene zingende Zwaan met dit byschrift, D'OUDESTE EN GROOTSTE POET, vereerd werdt. Doch zyne zerk, niet ver van 't Choor, naar de Zuider- of Damdeur toe, gelegen, droeg geen gedenkteken, tot dat, omtrent drie jaaren na 's mans overlyden, de Heer *Jan Six*, Heer van Wimmenum en Vromade, toen Oud-Schepen en Raad deezer Stad, een graf-schrift op de zerk deedt houwen; gelyk wy reeds, in de Beschryving der Nieuwe Kerke (m), hebben aangetekend.

By zyn leeven, kwamen hem, naar zyn eigen oordeel, niemant nader, dan *Vollenhove* en *Antonides* (n). Na zyn' dood, heeft men zyn' geest en zwier van digten, mogelyk, in niemant volkomener zien herleeven, dan in *Hubert Corneliszoon Poot*.

J A N V O S,

JAN Vos.

dien wy, zo even, genoemd hebben, is ook een Amsterdammer, schoon ik den tyd zyn'er geboorte aldaar, nergens aangetekend vind. Alleenlyk, meldt hy zelf, in twee korte Graffschriften, dat zyn Vader ook *Jan Vos*, en zyn Moeder *Aaltje Opmeer* genaamd was (o). Hy moet, in 't jaar 1641, toen hy zynen

(m) III. Deel, II. Boek, bl. 394.

(n) Zie BRANDT J. v. Vondels Leven.

(o) Gedichten, II. Deel, bl. 393.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

nen eerfteling, *Aran en Titus*, een Treur-
fpel, welk groot en klein behaagde, in 't
licht gaf, nog jong van jaaren geweest zyn;
gelyk, uit de Lofdigten op het Spel, af te
neemen is. Vreemd kwam het elk voor,
dat een *Ambagtsman*, want Vos was een Gla-
zenmaaker, die geene talen kende, een *on-
geletterd gaff*, gelyk BARLAEUS hem noemt,
de oude Griekfche Treurfpeldigters naar de
kroon ftak. De Digters van dien tyd hemel-
den zyn Spel zo hoog op, dat hy, zig niet
meer gebonden rekenende aan eenige Tooneel-
wetten, eerlang, een tweede Treurfpel
fchreef, *Medea* genaamd; waarin hy niet
alleen afweek van de regels, die HORATIUS
op de Tooneelpoëzye hadt voorgesteld; maar,
in een Voorberigt voor welk, hy dien Dig-
ter ook, met deeze verzen, in den fchild
voer:

*Gy zyt een Lierpoëet, en fchryft het Treurfpel
wetten.*

*Zoo tergt een hardersfluit de klank der krygs-
trompetten.*

*Uw les is overlast: de kunst gedooft geen pyn:
Het fpel wil wel bepaalt, maar niet gedwon-
gen zyn.*

Kort na den *Aran en Titus*, gaf hy de Klugt
van *Oene* uit, waarin de taal en zeden van
't laage Amfterdamsche gemeen gefchilderd
werden, zonder dat 'er, op fchikking of
orde, agt gegeven was: behalve, dat het
gantsche beloop van 't fpel de ontugt veel
te dartel maalde; waarom ook de Digter,
na-

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 369

naderhand, zyne Klugt veroordeeld heeft (p). ZEVEN-
 Vos was, midlerwyl, door Burgemeesteren, TIENDE
 aangesteld tot eenen der zes Hoofden van den EN AGT-
 Schouwburg: 't welk hem niet alleen gele- TIENDE
 genheid gaf, om Treur- en Blyspelen van EEUWE.
 het Tooneel te houden, die anderen gaarne DIGTERS.
 vertoond zagen; maar ook te wege bragt,
 dat hy, voor anderen, gebruikt werdt, tot
 het uitvinden en schikken van de pragtige
 vertooningen, die, ter gelegenheid der Vre-
 de des jaars 1648 en des jaars 1654, en by
 verscheiden' andere gelegenheden, geschied-
 den. Doch Vondel klaagde, dikwils, dat
 Vos, uit nydigheid, toeleide, om zyne Treur-
 spelen te bederven, en onnut te maaken. Im-
 mers, ik twyfel niet, of hy was het Hoofd
 des Schouwburgs, welk, volgens BRANDT S
 verhaal, om *zeeker tooneelwerk, door eenige*
grootte Dichters, gelyk van Baarle, Jacob van
der Burgh, en Joaen Vechtersen, uit heuscheit,
en om hem in de kunst aan te moedigen, ge-
preezen, zich zelven op dien lof boven zyne
waarde verbief, en, Hooft des Schouwburgs
geworden, zynen roem zagt te vergrooten, door
dien van anderen, en van Vondel in 't byzon-
der, te verkleinen, te wege brengende, dat
men, in Vondels Treurspeelen, de rollen ver-
deelde aan onbequaame Speelers, en die ook mis-
maakte, door oude versleete en wanschikkelyke
kleederen (q). Jan Vos bleef, midlerwyl, het
 handwerk van glazenmaaken oefenen, ge-
 lyk, onder anderen, blykt, uit zyn gedigt
 aan

(p) Zie PELS Gebr. en misbr. des Toon, bl. 24.

(q) VONDELS Leven, bl. 68.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

aan den Heere *Joan Six*, waarin hy be-
weert, dat hy, die, van tyd tot tyd, Kei-
zers en Koningen aan- en afstelde, egter van
Staatzugt vry was; zyn *voorhuis*, waar *de*
bui hem deelt *glaazenmaaken*, ten bewyze
bybrengende (r). In een Smeekfchrift in
verzen, aan de Heeren Thefaurieren, ver-
zoekt hy, de glazen in de Lomberd te mo-
gen maaken (s). Ook vind ik gemeld, dat
hy Stads Glazenmaaker geweest is, en een
gedeelte der glazen van 't nieuwe Stadhuis
gemaakt heeft. Hy is, in 't begin van July
des jaars 1667, overleeden. Vondel heeft een
vierregelig Byfchrift op hem gemaakt, waar-
uit genoegzaam af te neemen is, wat hy van
zyne konst oordeelde. Dus luidt het:

*Zoo spant Natuur door Vos een regenboogh
van dichten,
Of bogen van triomfe, en leert tooneelen stichten.
Wat hoortge, als hy een wys op vrede en
oorlog zet?
Een stem gewrongen door een boghtige trom-
pet (t).*

REINIER
ANSLO.

REINIER ANSLO, .

door VONDEL, een Digter van eene cierlyke
netheid genaamd (u), is, hier ter Stede, in
in 't jaar 1626, van Doopsgezinden ouders,
gebooren. Zyn Vader was *Reyer Claaszoen*
Anslo, Zoon van *Claas Claaszoen Anslo*, ftig-
ter

(r) Gedichten, II. Deel, bl. 510.

(s) Gedicht. II Deel, bl. 543

(t) VONDELS Poëzy, I. Deel, bl. 589.

(u) VONDELS Leven, bl. 30.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 371

ter van Anslo's Hofje (v): zyne Moeder *Hester Willems Roodenburg*, die uit adelyken stamme gesprooten was. De jonge Anslo toonde, in den ouderdom van drie en twintig jaaren, veelligt op Vondels voorbeeld, eenige neiging tot den Roomschen Godsdienst, en ondernam, in 't jaar 1649, eene reis naar Italie, daar hy zig, omtrent twintig jaaren, en tot aan zynen dood toe, opgehouden heeft. De Digter *Joan Six van Chandelier* heeft hem, te Rome, gezien, en zelfs, ook elders in Italie, vriendschap met hem onderhouden (w). Hier beleedt hy de Roomsche Leere openlyk, en schreef, niet lang na zyne aankomst, eenige Latynsche verzen op het Jubeljaar, voor welken, Paus *Innocent de X.* hem, met eenen gouden gedenkpenning, vereerde. Koningin Christina van Zweeden, die, ten deezen tyde, haar verblyf te Rome hieldt, beschonk hem ook met eenen gouden keten, in erkentenis van welk geschenk, hy haar een Nederduitsch Lofdicht opdroeg, welk, in zyne *Mengeldigten*, te vinden is, en *Papier voor gout* heet. Zyne *Martelkroon van Steven* is het beroemdste zyner Gedigten. Het kwam, in 't jaar 1646, het twintigste zyns ouderdoms, te Amsterdam, in 't licht, en draagt nog verscheiden' kenmerken van afkeerigheid van de Roomsche Leere (x). In zyn *Treurspel*, de *Parysche Bruiloft*, welk, in 't jaar 1649, uit-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

(v) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 609.

(w) Zie Poëzy van J. SIX VAN CHANDELIER, bl. 41, 332, 333, 343, 601.

(x) Zie, onder anderen, de Klacht van *Euxebia*, op 't einde.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

uitgegeven werdt, doch vroeger gedigt was, bespeurt men ook nog geene neiging tot het Roomsche geloof; die zig klaarst, na zyn vertrek naar Italie, openbaarde. Hy is, op den tienden May des jaars 1669, te Perugia, eene oude Stad aan den Tyber, omtrent twaalf mylen van Rome, in een Landschap van den zelfden naam, welk tot den Kerkelyken Staat behoort, ongehuwd, overleeden (y).

De Amsterdammer Digter,

JAN
ZOET.

JAN ZOET,

zou, in onze Lyft der Poëten, veelligt, geene plaats gekreegen hebben, indien hy zig, hier ter Stede, niet, door het opregten van een Genootschap of *Bend* van Digteren, eenigen naam gemaakt hadt. Men kan, uit een der Gedigten van VERHOEK (z), afneemen, welke Digters zig al in deeze Bend hadden laten aanschryven, en te gelyk, dat zy niet van de voornaamsten geweest zyn. 't Blykt, dat Zoet, aan dit Genootschap, van tyd tot tyd, eenige vraagen voorstelde, die, in digt, beantwoord werden (a). 't Genootschap, door Zoet opgeregt, voerde den naam van de *Kamer by de Wyngaardranken*, en tot Zinspreuk, *Liefde boven al*. Het bloeide nog, omtrent het jaar 1670 (b). Te Haarlem, was, omtrent dien tyd, diergelyke Kamer

(y) Zie BROUWERIUS VAN NIDEK in HOOGSTRATENS
Woordenb. *art.* ANSLO (*Reinier*)

(z) Poëzy, *bl.* 192.

(a) VERHOEKS Poëzy, *bl.* 194, 197, 199, 203, 205, 207.

(b) VERHOEKS Poëzy, *bl.* 203.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 373

mer in stand, genaamd *de Witte Angieren*, ZEVEN-
 onder 't woord *In Liefde getrouw*, waaraan TIENDE
 Jan Zoet verscheiden' gedigten gezonden EN AGT-
 heeft (c). Hy was, op den zesden Maart, TIENDE
 hier ter Stede, gebooren; doch het juiste EEUWE.
 jaar vind ik nergens gemeld. Zyne Huis- DIGTERS.
 vrouw, *Machteld Klaasse van Medenblik* (d),
 maakte hem het leeven zuur, door haaren
 gemelyken aart. Hy zelf was in den waan, dat
 hy niet sterven zou, maar deel hebben aan
 een Ryk des Zaligmaakers, welk hy op aar-
 de te gemoet zag. Doch hy vondt zig be-
 droogen in zyne verwagting, en overleedt,
 op den elfden January des jaars 1674 (e).
 Zyne *Werken*, en daaronder, een missfelyk
 Tooneelspel, *Hel en Hemel* genaamd, zyn,
 meermaalen, en laatstelyk, in 't jaar 1719,
 uitgegeven.

Onder de aanzienlyke Amsterdamsche
 Digtters, moet vooral geteld worden de Heer

J O A N S I X,

JOAN SIX.

hier ter Stede, in 't jaar 1618 gebooren,
 uit *Jan Six*, afkomstig uit een oud geslagt
 in 't Kameryksche, waarvan zig de takken,
 wyd en zyd, verspreid hebben; en *Anna*,
 Dogter van *Pieter Wymer*. De jonge Six
 leide zig, al vroeg, toe op de Latynsche
 en Nederduitsche Digtkunde, waarin hy mer-
 kelyke vorderingen maakte. In 't jaar 1655,
 trouwde hy met *Margareta Tulp*, Dogter

van

(c) Zie zyne Werken, bl. 269, 271, 274, 277, 278, 281.

(d) Zie zyne Werken, bl. 225, 226.

(e) Zie de Graffschriften agter zyne Werken, bl. 387 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

van den Burgemeester *Nicolaas Tulp* (f), die hem, in 't volgende jaar, tot Commissaris van de Huwelyksche Zaaken bevorderde. In 't jaar 1667, werdt hy, tot Schepen; in 't jaar 1679, tot Raad, en in 't jaar 1691, tot Burgemeester verkooren, toen hy reeds den ouderdom van omtrent drie en zeventig jaaren bereikt hadt. Hy heeft deeze waardigheid maar eens bekleed, en is, op den agttienden May des jaars 1700, overleeden (g). Zyn Treurspel, *Medea* genaamd, is het bekendste zyner Nederduitfche Digtwerken. Hy was ook voor een keurig kenner der Nederduitfche Poëzye vermaard (h): 't welk P E L S bewoog, om den jongen Heeren G E E L V I N C K deeze vermaaning voor te houden:

*Of hebt gy eertyds iets gefchreeven, dat het oor
Van Schepen SIX, en van uw Vader 't eerst
eens hoor,
En 't myne (i). — — — — —*

De Heer Six onderhieldt ook eenige gemeenzaamheid met V O N D E L; gelyk, uit de Poëzye van deezen, af te neemen is (k). Ook heeft Vondel dit byfchrift op zyne afbeelding gemaakt, kort na dat hy Commissaris geworden was:

Zoo

(f) Zie VONDELS Poëzy, I. Deel, bl. 683.

(g) Zie K. LESCAULJES Mengelpoëzy, II. Deel, bl. 381.

(h) Vide P. FRANCIJ Poemata p. 344. & Posthuma p. 239.

(i) Horatius Dichtkunt, bl. 34.

(k) Zie, onder anderen, II. Deel, bl. III, 321.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 375

Zoo maelt men SIX, in 't bloeienjt van zyn ZEVEN-
jeught, TIENDE
Verlieft op kunst, en wetenschap en deught, EN ACHT-
Die schooner blinkt dan iemants pen kan schry- TIENDE
ven, REUWE.
De verfv ergaet : de deught zal eeuwigh blyven. DIGTERS.

Aan den Burgemeester Six, was ook ver-
maagfchapt, doch hoe na, is my niet geblee-
ken, de Digter

JOAN SIX VAN CHANDELIER, JOAN SIX
VAN
die, hier ter Stede (l), omtrent den jaare CHAN-
1610, fchynt ter weereld gekomen te zyn, DELIER.
fchoon ik den netten tyd niet heb aangete-
kend gevonden. Zyn Vader heette *Jacob*
Six: zyne Moeder . . . *Juliens (m)*. Hy
was de oudste van tien kinderen, zes zoonen
en vier dogteren, eenigen van welken, jong
gestorven zyn (n). Onze Six geneerde zig
met koophandel in droogeryen (o); doch
oefende, van vroeg af aan, de Nederduit-
fche Poëzy, waarin hy, door den tyd, eeni-
ge vordering maakte. Niet meer dan dertig
jaaren oud, werdt hy, van eene hardnekki-
ge mildzugt, aangetaft; om welke te genee-
zen, hy zig, met vrugt, bediende van de
wateren te Spa, welker nuttigheid hy, in
verscheiden' Gedigten, ongemeen verheft
(p). Naderhand, deedt hy eene reis, door
Frank-

(l) Zie zyne Poëzy, bl. 28.

(m) Poëzy, bl. 174, 407.

(n) Poëzy, bl. 132, 174, 176, 177, 195, 571, 584.

(o) Poëzy, bl. 145, 289.

(p) Poëzy, bl. 29, 122, 129, 138.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

Frankryk, Spanje en Italie, die, zo 't schynt, meer dan tien jaaren geduurd, en ook tot voortzetting van zynen Koophandel gestrekt heeft (q). Op zyne reis door Italie, schreef hy 's *Amsterdammers Winter*, het bekendste en geestigste van zyne digtstukjes (r). In zyne geboortestad te rug gekeerd, deedt hy, in 't jaar 1655, een reisje naar Londen (s), en gaf, in 't jaar 1657, zyne *Poëzy* in 't licht. Uit een zynen Gedigten, is af te neemen, dat hy nimmer getrouwd geweest is (t). Hy schynt, de laatste jaaren zyns levens, veel, in stilte, in de Diemermeer, gesleeten te hebben, daar zyne Grootmoeder, *Catharina Jebeu*, eene Lustplaats hadt (u), die hem, na haar overlyden, ten deel schynt gevallen te zyn. Hier voltooide hy eene nieuwe beryming der *Psalmen*, die hy, in 't jaar 1674, uitgaf. Ik weet niet, wanneer hy overleeden is.

Ten zynen tyde, bloeide, hier ter Stede,

JEREMIAS
DE DEC-
KER.

JEREMIAS DE DECKER,

ook, gelyk *Anslo*, door VONDEL, een Digter van eene cierlyke netheid genaamd (v). Hy was te Dordrecht gebooren (w), omtrent den jaare 1609 of 1610. Zyne ouders, *Abraham de Decker* en *Maria van Brenden*, waren, op den derden April des jaars 1607, getrouwd, zo dat hy niet veel vroeger kan ter

(q) Poëzy, bl. 16, 28, 29, 36, 48, 361.

(r) Poëzy, bl. 387.

(s) Poëzy, bl. 557.

(t) Poëzy, bl. 265.

(u) Poëzy, bl. 338, 390.

(v) VONDELS Leven, bl. 80.

(w) Zie BALEN Dordrecht, bl. 223.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 377

ter weereld gekomen zyn, en merkelyk laa-^{ZEVEN-}
 ter kan men zynen geboortetyd ook niet ^{TIENDE}
 stellen, om dat hy zelf te kennen geeft, hoe ^{EN AGT-}
 hem, in 't jaar 1659, nog wel voorstondt, ^{TIENDE}
 dat een zyner broederen, die den eersten ^{EEUWE.}
 November des jaars 1620 ter weereld kwam, ^{DIGTERS.}
ver te zoeken was (x). De Vader van
 onzen de Decker hadt Oostende, tegen den
 Aartshertog Albertus, als Vendrig, helpen
 verdedigen, in 't begin der zeventiende eeu-
 we; tradt, na 't overgaan der Stad, in de
 egt, en zette zig te Dordrecht neder; doch
 begaf zig, eerlang, naar Amsterdam, daar
 hy zig eerst met den Koophandel schynt ge-
 neerd te hebben; doch, daarin, naar 't schynt,
 ongelukkiglyk geslaagd zynde (y), zig, na-
 derhand, aan 't makelen begaf, uit de winst
 van welk beroep, hy eene vrouw en ver-
 scheiden' kinderen (z) onderhieldt. Op dit
 beroep, heeft onze de Decker het oog, zy-
 nen Vader, na deszelfs verscheiden, dus
 doende spreken:

*'k En hoeve, op afgeleefde beenen,
 Voortaan niet meer, door sneeu en slyk,
 Langs Water, Dam en Nieuwendyk,
 Om kleenen makelloon te loopen (a).*

De Decker, nog een kind, te Amsterdam
 gekomen, schynt, ouder geworden, zynen
 Vader in 't makelen geholpen te hebben. Hy
 maakt

(x) Rym-oefeningen II. Deel, bl. 244, 268.

(y) Rym-oefen. II. Deel, bl. 302.

(z) Zie Rym-oefen. II. Deel, bl. 383.

(a) Rym-oefen. II. Deel, bl. 322.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

maakt ook, in verscheiden' Gedigten, gewag van zyns Vaders yver en bekwaamheid, om hem, in zyne vroege jeugd, in de taalen, in den Godsdienst, en in 's Lands geschiedenissen, te onderwyzen. Van 't laatste zingt hy, onder anderen, in deezer voege:

*Helaes! 't bedryf der Helden
Zult gy voortaan niet meer
Ophalen, nogh ons melden,
Wat Meteren weleer
Heeft op papier gezet,
Wat Bor ons heeft gegeven,
Wat Froissard heeft beschreven,
Commin en Monstrelet (b).*

Onze Jeremias oefende zig zo wel, dat hy der Latynsche, Fransche, Italiaansche en Engelsche taalen meester werdt. In 't jaar 1661, gaf hy eene overzetting uit het Fransch van MATTHIEUS *Historie van Aelius Sejanus* in 't licht, en, eenige jaaren laater, zyns Vaders vertaaling van *Florus* en *Eutropius*, uit eene overzetting in dezelfde spraake (c). Hy leide zig ook naarstiglyk toe, op de verbetering der Nederduitsche taale, en ontwierp, ten dien einde, eene Spraakkonst tot zyn eigen gebruik. Doch de Digtkonst was zyne aangenaamste oefening. Hy bragt het Treurspel *Baptistes of Dooper* over, uit BUCHANANS Latyn, en gaf het, in 't jaar 1652, in 't licht. Zyn uitvoerig Hekeldigt, *Lof der Geldzucht*, is eerst na zynen

(b) Rym-oefen. II. Deel, bl. 312.

(c) Rym oefen. II. Deel, bl. 288.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 379

nen dood uitgekomen. Voorts, zyn 'er, in ZEVEN-
 den laatsten Druk zyner *Rymoefeningen*, die, TIENDE
 in 't jaar 1726, door MATTHEUS BROUE- EN AGT-
 RIUS VAN NIDEK, bezorgd is, ook vee- TIENDE
 lerlei andere soorten van Gedigten te lee- EEUWE.
 zen, en onder deezen, eene verzameling van DIGTERS.
Puntdigten; in welke soort van rym, de Dec-
 ker de beste Nederduitsche Digtters evenaar-
 de, of overtrof. Hy overleedt nog geene
 zestig jaaren oud, in December des jaars
 1666 (d).

A N D R I E S P E L S

ANDRIES
 PELS.

is ook een inboorling deezer Stad geweest,
 hoewel my de nette tyd zyner geboorte, ner-
 gens, voorgekomen is. Zyne Ouders waren
Andries Pels en *Catharina Vegelmans*. Hy hadt
 zig, in zyne jeugd, in de Regtsgeleerdheid
 geoeffend, en was tot Advokaat bevorderd.
 Doch, naderhand, leide hy zig, voornaamlyk,
 toe op de Tooneelpoëzye, brengende, al in 't
 jaar 1668, het Treurspel *Didoos doot*, in 't
 licht, welk, in drie bedryven, verdeeld was,
 tusschen welken, hy een Blyspel van gelyke
 drie bedryven, en *Julfus* genaamd, deedt
 voegen. Wat laater, werdt hy een voornaam
 Lid van het Konstgenootschap, onder de
 zinspreuk *Nil volentibus arduum*, dat is, *Niets*
is zwaar voor die willen, welk den Schouw-
 burg, eerlang, voorzag van een aanzienlyk
 getal van Treur- en Blyspelen; en toen ver-
 wierp hy zyne twee eerstelingen, als strydig
 met

(d) BALEN Dordr. bl. 223. Zie ook zyn Leven voor de
 laatste uitgave zyner Rym-oefeningen.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

DIGTERS.

met de Tooneelwetten van Aristoteles en Horatius, die, in Frankryk, stiptst gevolgd werden. Pels gaf, in 't jaar 1677, de *Digtkunst van Horatius* uit, in gemeenzaame verzen, en geschikt naar de zeden van zynen tyd: waarop, vier jaaren laater, zyn *Gebruik en misbruik des Tooneels* volgde. Doch hy en zyne Konstbroeders hadden, gelyk toch gemeenlyk gebeurt, het geluk niet van elk, noch met hunne Spelen, noch met hunne Tooneelwetten, noch ook met hunne taal en spellinge te voldoen. Blyken hiervan vindt men, in de Gedigten van ANTONIDES, die, te vooren, een Lid van het Konstgenootschap geweest zynde, zig, ter oorzaake van eenig misnoegen, door afgunst, zo men meende, verwekt, van het zelve afgescheiden hadt. Byzonderlyk, heeft hy 't op Pels gelaaden, dien hy als een gemeen Poëet, en te gelyk, als een' bedillaar van beter Digtteren, vinnig steekt, in zynen *Satyr Marsyas* (e). In zyne *Uitvaart van VONDEL*, keurt hy de schryfwyze van Pels en het Konstgenootschap, die, om sommige klanken uit te beelden, schuine streepjes boven de klinkletters plaatsten, af, zeggende:

Hy heeft zyn letters met geen spietsen te verweeren.

Zy zyn gebart, niets kan zyn regimenten deeren (f).

In een Gedigt voor de vuist, op zyn eigen hu-

(e) Mengeld. bl. 269.

(f) Mengeld. bl. 177.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 381

huwelyk gemaakt, en, door den Digter *Pluymer*, uit zynen mond, opgeschreeven, kelt hy Pels ook, onder den naam van Marfyas, zinspeelende, onder anderen, op zynen naam, in deeze woorden:

DIGTERS.

*En schoon by noch Apol dorst lastren zonder vrees,
Ruk hem de ruige pels niet verder van het vleesch (g).*

Doch *het ligtgeraakt Digtren-Gild* is wel meer gewoon geweest, kleine of gewaande beledigingen, met woeker, betaald te zetten. Pels en zyne vrienden hebben, gewisselyk, den Schouwburg en den Digteren dienst gedaan, met hun schryven. Van Pels is ook een bondel Gezangen in druk. Hy is, den derden July des jaars 1681, overleeden (h).

WILLEM GODSCHALK VAN FOCQUENBROCH WILLEM
GOD
SCHALK
VAN FOC-
QUEN-
BROCH.
was een Amsterdammer van geboorte (i), die zig meest op 't boertig digten heeft toegelegd, en, meer om zyne geestigheid, dan om zyne konst, vermaard geworden is. Hy hadt zig in de Geneeskunde geoefend, en was tot Doctor bevorderd: doch te sterk verslingerd op gezelschappen, maakte hy, met zyne practyk, weinig opgang, en ondernam, omtrent den jaare 1666, eene reis naar

(g) Zie HOOGSTRATEN *Leven van Antonides voor de Gedigten.*

(h) Zie T. ARENTS *Mengelpoëzy*, bl. 243.

(i) Zie zyne *Werken*, II. *Deel*, bl. 167.

ZEVEN- naar Guinea. In 't Kasteel del Mina (k),
 TIENDE schreef hy het Blyspel *de Min in 't Lazarushuis*,
 EN AGT- en eenige andere Gedigten. Zyne Werken
 TIENDE zyn, in éenen bondel, tot tweemaal en toe,
 EEUWE. in 't licht gegeven. Ik weet niet, wanneer,
 DIGTERS. noch waar hy overleeden is.

PIETER
 VER-
 HOEK.

P I E T E R V E R H O E K

is, te Bodegraave, den vierden September des jaars 1633, ter weereld gekomen; doch heeft het grootste gedeelte zyns levens, te Amsterdam, doorgebracht, daar hy 't marmerschilderen geoeffend heeft, na dat hy eerst het glafschilderen, by *Jacob van der Ulft*, te Gorinchem, geleerd hadt. Hy was, daarbenevens, een tamelyk goed en zoetvloeyend Digter, en voor eenen tyd, ook Lid van het Konstgenootschap, *Nil volentibus arduum*. MATTHEUS BROUERIUS VAN NIDEK heeft de uitgave zynere Poëzye bezorgd. Zyn Treurspel *Karel de Stoute* is het bekendste zynere Digtwerken. Hy is, hier ter Stede, op den negen en twintigsten September des jaars 1702, overleeden (l).

JOAN
 PLUY-
 MER.

J O A N P L U Y M E R,

van wien een bondel Poëzy het licht ziet, was, zo ik my niet bedriege, een Amsterdamer van geboorte. In 't jaar 1681, werdt hy een der Pagteren van den Schouwburg, over welker bestier, door sommigen, geweldiglyk geklaagd werdt. Ook duurde het niet

(k) Zie zyne Gedichten, II. Deel, bl. 425.

(l) HOUBRAK. Schouwbg. III. Deel, bl. 117.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 383

niet lang (*m*). Pluymmer was een boezem-
vriend van Antonides, en, zo wel als deeze,
misnoegd op het Konstgenootschap *Nil vo-*
lentibus arduum (*n*). Ik vind den tyd van zyn
overlyden niet aangetekend. Hy heeft ver-
scheiden' Tooneelspelen gedigt, die, nog
tegenwoordig, op den Schouwburg, ver-
toond worden. De bekendsten zyn de *Ge-*
kroonde na haar dood, de *Vrek*, 't *School voor*
de Jaloerschen, en *Krispyn Starrekyker*.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

T H O M A S A R E N T S,

THOMAS
ARENTE.

ook een redelyk goed Tooneeldigter, en
Lid van 't Konstgenootschap *Nil volentibus*
arduum, kwam, hier ter Stede, ter weereld,
op den zesden Juny des jaars 1652. Hy ge-
neerde zig met makelen, en genoot de gunst
van eenige voornaame luiden hier ter Stede,
onder anderen, van den Burgemeester *Joan-*
nes Hudde; op wiens last, hy, by zekere ge-
legenheid, de haatelykheid der dronkenschap,
in digt, uitbeeldde. Zyne *Mengelpoëzy* is,
in 't jaar 1724, door MATTHEUS BROUE-
RIUS VAN NIDEK, uitgegeven. Hy heeft
verscheiden' Treurspelen, en een of twee
Blyspelen gedigt. Hy is, in 't jaar 1700,
overleeden (*o*).

Wy spraken, tot hier toe, meest van Ne-
derduitsche Digters, die, te Amsterdam, ge-
booren zyn, of gebloeid hebben. Doch nu
brengt ons de orde des tyds tot den beroem-
den Latynschen Digter,

JOAN

(*m*) Zie III. Deel, V. Boek, bl. 747, 748.

(*n*) ANTONIDES Gedigten, bl. 268. en Leven.

(*o*) Zie 't Bericht voor zyne Mengelpoëzy.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

DIGTERS.
JOAN VAN
BROEK-
HUIZEN.

JOAN VAN BROEKHUIZEN,

of *Janus Broukbusius*, die, hier ter Stede, op den twintigsten November des jaars 1649, ter weereld kwam. Zyn Vader was *Gerard van Broekhuizen*, Hoedenwinkelier, en daarna, Klerk ter Secretarye van de Admiraliteit te Amsterdam: zyne Moeder *Eva Vos*, die aan de aanzienlyke huizen van Witsen en Hudde vermaagschapt was. Hy werdt, in de geleerde taalen onderweezen, onder 't opzigt van *Adrianus Junius*, toen Rector der Latynsche Schoolen alhier; en toonde, in dien tyd reeds, sterke zugt en bekwaamheid tot de Latynsche Poëzye. Men verhaalt, dat hy vyftig of meer Latynsche verzen, na dat hyze eens gehoord of gelezen hadt, van buiten opzeggen; doch, daarentegen, de regels der *Logica* of Redeneerkunde, nimmer, in 't geheugen drukken kon. Van de Latynsche Schoolen gekomen, werdt hy, door zynen Oom, die 't opzigt over hem hadt, alzo hem zyn Vader vroeg ontvallen was, besteld in een' Apothekers winkel, daar hy eenige jaaren fleet; zig nogtans vlytiger oefenende in de oude Latynsche Digtters, dan in het naarspooren van de kragten der kruiden en geneesmiddelen. Een sterke weêrzin in 't beroep, waartoe hy opgeleid werdt, dreef hem, eindelyk, tot den Krygsdienst, waarin hy spoedig tot Vendrig bevorderd werdt. Doch de Latynsche Digtters, en *Propertius* in 't byzonder, verzelden hem, overal, waar hy zig bevondt. Onder tusschen, deedt hy ook eenen togt te water

on.

onder den grooten de Ruitcr. In 't begin des jaars 1673, werdt hy, hier ter Stede, tot Luitenant over een vendel der Stads bezettinge bevorderd (p). Te lande, diende hy, midlerwyl, en federt, in de Nederlanden en in Duitfchland, en woonde verſcheiden' veldſlagen en belegeringen by. De Nieuwmeegſche Vrede des jaars 1678 gaf hem gelegenheid, om zig, eenigen tyd, te Utrecht neder te zetten, daar hy zig, geheellyk, aan de boekoefeningen overgaf. Van daar, kwam hy te Amſterdam, alwaar hy vlytiglyk arbeidde aan eene verbeterde uitgaave van *Propertius*. En terwyl hy hier woonde, werdt hy Lid van een Konſtgenootſchap, welk, eens ter weeke, byeen kwam, en waarvan ook de Heeren *Joan Hulft*, *Joan Huydecoper*, de Wagtmeeſter *Dirk Heinck*, Digter van het *Veranderlyk gewal* en *Don Louis de Vargas*, twee bekende Tooneelfpelen, de Secretaris *Dirk Geelvinck*, de Profefſor *Francius*, en andere luiden van aanzien en geleerdheid Leden waren. Eerlang, werdt hem, door beleid van Burgemeefter Hudde, die van zyne maagſchap was, eene Kapiteins plaats over een der vendelen van de Stads bezettinge opgedraagen. Doch na de Ryswykſche Vrede des jaars 1697, werdt zyn vendel afgedankt. Men liet hem egter eene jaarwedde, tot zyn onderhoud. Sedert, hieldt hy zyn verblyf, doorgaands, in een' gehuurden tuin onder Amſterveen, daar de geleerden van alle oorden des Lands hem kwamen zien. De
laat-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

(p) Groot-Memor. N. VI. f. 126.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

laatste jaaren zyns leevens flect hy, met oefenen van zynen Digtader in stigtelyke Poëzye, en vondt het meeste genoegen, in de aanspraak van geleerde en godvrugtige mannen. In deezen toestand, is hy, na omtrent drie jaaren geworsteld te hebben met lighaamelyke zwakheden (*q*), den vyftienden December des jaars 1707, overleeden, en den twintigsten, volgens zyne uitdrukkelyke begeerte (*r*), in de Kerke te Amsterveen, begraven. *Propertius* en *Tibullus* zyn, door hem, fraai en naauwkeurig, in 't licht gegeven: ook de Gedigten van *Sannazarius* en eenige andere werken. Van zyne eigene Latynsche Poëzye heeft DAVID VAN HOOGSTRATEN, in 't jaar 1711, eene fraaije uitgaave bezorgd. Ook heeft dezelfde Hoogstraten, in 't volgende jaar, een bondel Nederduitsche verzen van hem in 't licht gegeven, en met 's mans leeven verrykt. Men vindt, in deeze verzen, eene blykbaare navolging van Hoofts Digtstyl.

Terwyl wy dit schryven, in den Herfst des jaars 1767, wordt 'er, in de Kerke van Amsterveen, op kosten van den Heere en Mr. ABRAHAM CALKOEN, voormaals, Secretaris deezer Stad, en thans Baljuw en Dykgraaf van Amstelland, ter gedagtenisse van den beroemden Digter Broekhuizen, een net grafteken opgerecht, bestaande in eene aloude Lykbus van blaauwen arduinsteen, rustende

(*q*) P. BURMANI Orat. in Obitu Broekhusii. D. V. HOOGSTRATEN Broekhuizens Leven.

(*r*) Zie J. B. WELLEKENS Zedel. en Ernst. Gedichten, bl. 263.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 387

de op een diergelyk voetstuk, voor welk, ZEVEN-
dit vers van den Hoogleeraar BURMAN, op TIENDE
een wit marmereen tafereel, uitgehouwen is: EN AGT-
TIENDE

D. M.

REUWE.

DIGTERS.

J A N I B R O V K H V S I I,

DEFUNCTI ANNO MDCCCVII.

*Sparge sacro lauros myrtumque hederasque se-
pulcro,*

Pieridas quisquis, Pallada quisquis amas.

*Callimachum numeris referens BROVKHV-
SIVS Umbrum*

Hic Amsteloenia conditus aede jacet.

Ut, post Gradivi partas in pulvere palmas,

Otia qua coluit docta, quiescat humo.

Laude sua pietas, cineri nunc praestita, gratae

Nobile in exemplum Posteritatis eat;

*Quae male neglectis et honore carentibus um-
bris*

Lustra suum reddit post duodena decus:

Sint licet ingenii monumenta perennia tanti,

Busta sed e Pario marmore caesa ruant.

PETRUS BURMANNUS SECUNDUS.

't welk, in zin, omtrent hierop uitkomt:

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

Ter Gedagtenisse van

JOAN VAN BROEKHUIZEN,

overleeden, in 't jaar 1707.

„ Gy allen, die de digtkonst en wapen-
„ oefening bemint, stroot lauweren, myr-
„ then en veil op dit gewyde graf. BROEK-
„ HUIZEN, wiens gedigten die van Pro-
„ pertius evenaaren, legt hier, in de Amstel-
„ veensche Kerke, begraaven; op dat hy rus-
„ te in dien zelfden oord, waar hy, ontslaa-
„ gen van zyne krygsampten, die hy met
„ roem bekleed hadt, zig, in stilte, met ge-
„ leerde oefeningen, bezig gehouden heeft.
„ De erkentenis, die nu, aan zyne asch, waar-
„ voor men zo schandelyk verzuimd hadt,
„ eenig gedenkteken op te regten, na zestig
„ jaaren verloops, de verschuldigde eer be-
„ wyft, hebbe haaren verdienden lof, en
„ verstreke ten treffelyken voorbeelde voor
„ de dankbaare nakomelingschap. Doch
„ schoon dit Grafteken, gelyk alle anderen,
„ zelfs zulken, die uit het kostbaarst marmere
„ gehouwen zyn, eindelyk vergaan mogt;
„ zullen, nogtans, de werken van zo groot
„ een' geest alleen zynen naam onsterfelyk
„ maaken.”

By Broekhuizen, voegen wy

LUCAS
ROT-
GANS.

LUCAS ROTGANS,

die, schoon niet zo bedreeven in de Latyn-
sche Poëzye, egter, even als hy, den kryg
gevolgd, en 't vendel gedraagen heeft, en
onder de voornaamste Nederduitsche Dig-
ters

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 389

ters verdient geplaatst te worden. Hy werdt, ZEVEN-
 in October des jaars 1645, te Amsterdam, TIENDE
 gebooren. Zyne ouders, *Jacob Rotgans* en EN AGT-
Magdalena Timmerman, in zyne vroege jeugd, TIENDE
 verloren hebbende, werdt hy, door zyne EEUWE.
 Grootmoeder, opgevoed, en begaf zig tot DIGTEREN.
 de oefening der letteren, byzonderlyk tot
 het leezen der oude Latynsche Digteren.
 Doch de oorlog des jaars 1672 deedt hem
 besluiten, om zyn Vaderland te dienen, met
 de wapenen. Hy werdt met een vendel be-
 giftigd. Maar geene bevordering voorzien-
 de, verliet hy den dienst, in 't jaar 1674,
 en begaf zig, met der woon, op eene Hof-
 stede van zyne Grootmoeder, aan de Vegt,
 tusschen Maarsen en Breukelen, die, door
 de Franschen, verwoest; doch, naderhand,
 schooner herbouwd, en *Kromwyk* genaamd
 was. Na 't sluiten der Nieuwmeegsche Vre-
 de, deedt hy een reisje naar Parys, en tradt,
 op Kromwyk te rug gekeerd, in de egt met
Anna Adriana de Salengre, Zuster zyns Schoon-
 broeders, die hem, in 't jaar 1689, door de
 dood ontrukkt werdt, na dat zy hem twee
 Dogters gebaard hadt. De oefening der Digt-
 konst troostte Rotgans over zyn verlies. Hy
 schreef zynen *Willem den derden*, een tref-
 felyk Heldendigt: ook twee Tooneelstuk-
 ken, *Eneas en Turnus* en *Scilla*, die nog den
 Amsterdamschen Schouwburg eere aandoen.
 Voorts, is'er eene verzameling van *Zedeles-
 sen uit de oude Verdigtselen* gevloeid uit zyne
 penne. Aan de meesten zyner overige Ge-
 digten, voortbrengfels van vroegere jaaren,
 heeft hy zelf de laatste hand niet willen leg-

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

gen. Onder deezen, is ook zyne boertige *Boeren-kermis*, om welke, in haaren aart, af te beelden, zyn verblyf op Kromwyk hem, van naby, gelegenheid verschaft. Hy is, op deeze Hofftede, den derden November des jaars 1710, aan de kinderpokjes, overleeden, en te Breukelen, in de Kapelle zyner voorouderen, begraven (s).

LAURENS
BAKE.

L A U R E N S B A K E

is, zo ik my niet bedriege, ook een Amsterdammer van geboorte, daar hy, ten minsten, een groot gedeelte zyns levens geselecten, en tot in 't begin deezer eeuw, gebloed heeft. Hy was een der beroemdste Digteren zyns tyds. Het uitmuntendste zyner Werken zyn de *Bybelsche Gezangen*, die, in 't jaar 1682, voor 't eerst, in 't licht kwamen, en aan den Burgemeester *Coenraad van Beuningen* opgedraagen werden. Voorts, was hy een Lid van 't Konstgenootschap, welk tot Zinspreuk voerde, *In magnis voluisse sat est*, dat is, *In groote zaaken, is 't genoeg, gewild te hebben*, en waarvan verscheiden Tooneelspelen den Schouwburg versieren. In de Voorrede zyner *Mengelpoëzye*, in 't jaar 1737, door *L. van den Broek*, uitgegeven, leest men, dat onze Digter, uit het oud Amsterdamsch geslagt der *Baaken*, onder welken, voor hem, ook *Laurensen* geweest waren (t), voortgesprooten, en aan de aanzienlykste huizen hier ter Stede vermaag-

(s) Zie F. HALMA'S Voorreden voor zyne Werken.

(t) Zie VONDELS Poëzy, I. Deel, bl. 333, 334.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 391

maagschapt was: 't welk my, ook van el- ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.
ders, gebleeken is; zynde zyn ouders ge-
weeft *Justus Baak* of *Bake* en *Magdalena van*
Erp (u), eene Zuster der eerste vrouwe van
den Ridder *Pieter Korneliszoon Hooft*. Hy
hadt zig, in zyne jeugd, in de Regten ge-
oefend, en was tot Meester bevorderd. Ook
was hy *Heer van Wulverhorst*, eene Heerlyk-
heid in 't Land van Montfoort, in 't Stigt
van Utrecht, welke Heerlykheid zyn Va-
der reeds bezeten hadt (v). Uit een zyner
Gedigten op de Diemermeer (w), blykt, dat
hy, nog in 't begin deezer eeuw, geleefd
heeft, en van elders (x), dat hy, in 't jaar
1715, reeds overleeden was. Doch de net-
te tyd van zyn overlyden heb ik nergens ge-
meld gevonden.

De orde des tyds noopt ons, om hier plaats
te geeven aan de beroemde Digteresse,

KATHARYNE LESCAILJE,

KATHA-
RYNE
LESCAIL-
JR.

die, hier ter Stede, omtrent den jaare 1649,
gebooren werdt. Haare ouders waren *Jacob*
Lescailje en *Alida Verwou* (y). Haar Vader,
van Geneve herwaards gekomen, was zelf
een zinlyk Digter, en, van wege den Kei-
zer Leopold, tot gelauwerd Poëet verklaard,
en met een wapen vereerd. Hy geneerde
zig hier met den Boekhandel. Katharyne,
de

(u) Stads Missiven, N. XIII. f. 131. N. XXV. f. 32.

(v) Zie HOOFTS Leven, bl. 12.

(w) Mengelpoëzy, bl. 117.

(x) J. DE REGTS Mengeldigten, bl. 45. vergeleeken met
het Voorberigt.

(y) Zie haare Poëzy, I. Deel, bl. 218, 220.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

DIGTERS.

de middelste zyner drie Dogteren, toonde, in haare vroege jeugd, reeds zo sterken trek tot de Nederduitsche Poëzye, dat Vondel voorspelde, dat zy, t'eenigen tyde, eene uitmuntende Digteres stondt te worden: en zyne voorspelling is volkomenlyk bewaarheid. Men heeft zeven treffelyke Treurspelen van haar, allen gevolgd naar 't Fransch, welk zy in den grond verstondt. Twee of drie derzelve worden nog, van tyd tot tyd, ten tooneele gevoerd. Na de dood haars Vaders, die, in 't jaar 1677, voorviel, hieldt zy den Boekhandel aan, dien zy zeer wel verstondt. Haare oudste Zuster, *Barbara*, is met *Matthias de Wreed* gehuwd geweest. Eene Dogter uit dit huwelyk, *Susanna Lescailje de Wreed* genaamd, is, naderhand, met den Boekverkooper *Dirk Rank* getrouwd. Doch Katharyne en haare jongste Zuster, *Aletta*, zyn altoos ongehuwd gebleeven. Katharyne is, op den agtsten Juny des jaars 1711, overleeden (z). Haare Gedigten en Tooneelspelen zyn, in 't jaar 1731, in drie deelen in *quarto*, by de *Erfgenaamen van Jacob Lescailje en Dirk Rank*, gedrukt en in 't licht gegeven. Ten haaren tyde, bloeide, hier ter Stede, de sckrandere Digteres *GEZINE BRIT* (a), ééne haarer vriendinnen; doch te Blokzyl, in Overyffel, gebooren. Van deeze heeft men keurlyke Byschriften op de *Zinnebeelden van HOUBRAKEN*; en eeni-

(z) HOOGSTRATENS Woordenb. Art. LESCAILLE (*Jacob en Katryne*).

(a) Zie HOUBRAKEN Schouw. III. Deel, bl. 296.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 393

eenige andere deftige Gedigten, by verfcheiden' gelegenheden, gemaakt.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
LEUWE.

J A N D E R E G T

is, zo ik meen, ook te Amsterdam gebooren, daar hy, in November des jaars 1715, overleeden is. Hy was een redelyk goed Digter. Een kleine bondel zyner verzen, waaronder, de bekendsten zyn de *Slegte tyd* en het Klugtfpel *de Nagtwagts*, is, tot tweemaal toe, in 't licht gegeven.

DIGTERS.
JAN DE
REGT.

C L A A S B R U I N,

CLAAS
BRUIN.

veeltyds, de *Zededigter* gebynaamd, werdt, hier ter Stede, op den twintigften February des jaars 1671, gebooren. Zyne ouders behoorden tot de kleine Gemeente der oude Friefche Doopsgezinden, ook *Jan Jacobsz. Volk* genaamd, die haare Vergaderingen hieldt in de Blomstraat, en, in laater' tyd, met de Gemeente, die by 't Lam en den Tooren vergadert, vereenigd is (b). *Cornelis Claesz. Bruin*, Vader van onzen Digter, was Leeraar in deeze Gemeente: en men heeft nog een' bondel van vyf en veertig Predikationen van deezen man, die, in 't jaar 1692, te Leeuwaarden, by *Hendrik Rintjes*, gedrukt zyn. My is berigt, dat onze Digter zelf, eenige weinige reizen, den Predikstoel beklommen heeft, in zyns Vaders Gemeente: 't zy dat men hem ook tot Leeraar verzoegt hadt, 't zy dat hy zyne bekwaamheid

tot

(b) Zie III. Deel, III. Boek, bl. 39, 41.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

tot het Predikamt, van welks gewigt hy diep doordrongen was (c), eens heeft willen beproeven. Doch hy is nimmer Leeraar geweest, en heeft zig, tot zynen dood toe, geneerd met Boekhouden. Toen, in 't jaar 1723, na 't overlyden van *Jasper Douwes*, oudsten Leeraar in de Gemeente der oude Friezen, voor wien onze Digter een kort Graffchrift maakte (d), de weinige overgebleeven Leden, naauwlyks twintig sterk, in 't jaar 1725, tot de Gemeente by 't Lam en den Tooren overgingen, voegde onze Digter zig, meen ik, ook by deeze Gemeente, by welke hy zig, sedert, gehouden heeft. Hy toonde, al vroeg, smaak te hebben in Zedelyke Poëzye. Een zynere eerste Gedigten hadt tot onderwerp de Aardbeving, hier te Lande, op den agttienden September des jaars 1692, voorgevallen, en kwam, in October daaraan, in 't licht (e). Eenige jaaren laater, gaf hy een stukje uit, *Aandagtige Bespiegelingen* genaamd, en, sedert, in het eerste Deel zynere Zededigten, herdrukt. Hierop volgde een Treurspel, *de Grondlegging der Roomsche Vryheid* geheeten: welk, nevens zes anderen, die 'er sedert zyn bygekomen, jaarlyks, op den Amsterdamschen Schouwburg, vertoond wordt. In de jaaren 1713 en 1714, deedt hy, in 't gezelschap van *Andries Schoemaker* en anderen zynere goede vrienden, twee speelreisjes, naar Kleefslan

en

(c) Zie zyne overgeblevene Bybel-, Zede- en Mengel-poëzy, bl. 3 enz.

(d) Overgeblevene Poëzy, bl. 398.

(e) Zededichten I. Deel, in 't Byvoegf, bl. 29.

en door Zuidholland, die hy, sedert, in digt-
 maat, beschreef en uitgaf, onder den naam
 van *Kleeffche en Zuidhollandfche Arkadia*, welk
 werkje LUDOLPH SMIDS, met eenige oud-
 heidkundige Aantekeningen, verrykt heeft.
 Een derde Noordhollandfch reisje, niet lang
 hierna ondernomen, is, na eenige jaaren
 verloops, met den titel van *Noordhollandfche*
Arkadia, en met Aantekeningen van GER-
 RIT SCHOEMAKER, Zoon van Andries,
 in 't licht gekomen. Onder BRUINS over-
 gebleeven Poëzy, is ook nog eene *Speelreis*
langs de Vechtftroom. En hy heeft de *Lust-*
plaats Zoelen, aan de Haarlemmer Trekvaart,
 in Digtmaat beschreeven: waarop de eige-
 naar, CHRISTOFFEL BEUDEKER, Zede-
 lyke en Historiefche Aantekeningen gemaakt
 heeft. Wyders, vervatten de elf Boekdee-
 len zyner Gedigten, die, by zyn leeven,
 en na zyn' dood uitgekomen zyn, behalven
 een goed getal van Bybelfche Tooneelfpe-
 len, veelerlei slag van Zedelyke Tafereelen,
 Zinnebeelden, Samenspraaken, Alleenspraak-
 en, Spreuken, Byschriften en Mengelwerk,
 te menigvuldig en te verfcheiden, om 'er
 hier byzondere melding van te maaken.
 Bruin is, op den agt en twintigften Decem-
 ber des jaars 1732, overleeden. Onder zyn
 afbeeldfel, heeft de Digter SYBRAND
 FEITAMA deeze regels doen plaatfen:

*Dit 's BRUIN, de Cebes van het Y,
 Het Licht der Zedepoëzy.*

DA-

DANIEL WILINK

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.
DANIEL
WIL-
LINK.

werdt, hier ter Stede, in 't jaar 1676, gebooren, en in zyne jeugd, tot den Wynhandel geschikt. Doch hy toonde, al vroeg, sterken lust tot de Nederduitsche Poëzye, waarin hy tamelyke vorderingen gemaakt heeft. Hy werdt, eerlang, een Lid van het Konstgenootschap, welk *Constantia & Labore*, dat is, door *Standvastigheid en arbeid*, ten zinspreuk voerde, en van welk verscheiden' Tooneelspelen het licht zien. Wilink heeft de Gereformeerde Nederduitsche Gemeente deezer Stad, meermaalen, als Diacon gediend. Hy is, den zestienden October des jaars 1722, in de Beverwyk, overleeden, en aldaar, in 't Choor der Kerke, begraaven. Zyne bekendste Digtwerken zyn de *Amsteldamsche Tempe* of *nieuwe Plantagie*, *Amstelsroom* en *Buitensingel*. Ook heeft hy eene *Verzameling van Zedelyke Gedigten* en *Gezangen* te voorschyn gebragt. De naarstige *Gerrit Schoemaker* heeft, eenige jaaren na 's mans overlyden, eene *Amstellandsche Arkadia*, door Willink opgesteld, in orde geschikt, en ter drukperse overgegeven.

JAN BAP-
TISTA
WELLE-
KENS.

JAN BAPTISTA WELLEKENS,

schoon, op den dertienden February des jaars 1658, te Aalst in Vlaanderen, daar zyn Vader, *Cornelis Wellekens*, zig met den Lakenen Hophandel geneerde, ter weereld gekomen, werdt, nog een kind, naar Amsterdam

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 397

dam gezonden, daar hem een Oom van Moeders zyde op het Goudsmeeden bestelde. Zyne aangeboren zucht tot de Schilderkonst was egter oorzaak, dat hy dit handwerk vaaren liet, en zig, onder *Anthony de Grebber*, in 't schilderen oefende. Agttien jaaren oud zynde, begaf hy zig, tot voortzetting der konst, naar Italie, daar hy elf jaaren doorbragt, en den regten smaak wegkreeg van het digten van Herders- en Visschers-zangen, waarin hy, federt, zo zeer heeft uitgemunt. In een grappig Verjaardigt, op zynen vriend, *Pieter Vlaming*, in 't jaar 1718 gemaakt, geeft hy zelf te kennen, dat het toen veertig jaar geleeden was, dat hy de Appenynen betract (*f*). En van elders blykt, dat hy, in 't jaar 1684, te Rome (*g*), en in 't jaar 1687, te Venetie was (*h*). Ter laatstgemelder Plaatsse, werdt hy van eene beroerte aan de linkerzyde overvallen, die hem noodzaakte, herwaards te keeren. Deeze ramp en zyne byziendheid, om welke, hy, altoos met een' bril schilderen moest, deedt den lust tot de Schilderkonst, allengskens, in hem, verflaauwen. Ik weet niet, of 'er veel van zyn schilderwerk voorhanden zy. Men vindt, alleenlyk, dat hy zyne Moeder geschilderd heeft (*i*). Maar zyne zucht tot de Poëzye wakkerde, naar gelang, dat zyne liefde voor 't schilderen afnam. Italie lag hem

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

(*f*) Versch. Gedicht. *bl.* 303.

(*g*) Dichtliev. Uitspann. van J. B. WELLEKENS en P. VLAMING, *bl.* 212.

(*h*) Versch. Gedicht. *bl.* 115.

(*i*) Versch. Gedicht, *bl.* 410.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

hem, altoos, na aan 't hert: waarvan, onder anderen, de Herderszang van Silvander en Thyrsis, in welken hy Italie boven Nederland verheft, getuigen kan (k). Eenige jaaren na zyne terugkomst te Amsterdam, trouwde hy met *Joanna van Hardenbroek*, vermoedelyk, in 't jaar 1699, alzo hy, in 't Lykdigt op deeze vrouwe, die hem, den vier en twintigsten May des jaars 1724, ontviel, schryft, dat hy vyf en twintig jaaren met haar getrouwd geweest was (l). Welkens heeft vier kinderen by haar verwekt; twee van welken, een Zoon *Cornelis*, en eene Dogter, *Magdalena Barbara*, hem overleefd hebben. Op een Zoontje, *Michiel* genaamd, welk hy, in 't jaar 1712, in den ouderdom van zeven jaaren, verlooren hadt, heeft hy een' aartigen Lykzang gemaakt (m). Hy stierf, twee jaaren na zyne Huisvrouw, op den veertienden May des jaars 1726 (n). Hy hadt, het grootste gedeelte zyns levens, geworsteld met pynelyke ziekten, en onder anderen met het graveel en met verscheiderlei slag van jigt (o). Hy beleedt den Roomschen Godsdienst, gelyk, onder anderen, blykt, uit veelen zynen *Zedelyke en Ernstige Gedichten*: doch hy schynt zig gehouden te hebben by de partye, welke men die der Jansenisten genoemd heeft (p). Hy
en

(k) Dichtliev. Uitspann. bl. 201.

(l) Zedel. en Ernst. Gedicht. bl. 329.

(m) Zedel. en Ernst. Gedicht. bl. 306.

(n) Zie zyn Leven, door P. VLAMING, voor de Zedel. en Ernst. Gedichten.

(o) Versch. Gedicht bl. 249.

(p) Zie Versch. Gedicht. bl. 359, 360. vergeleeken met dit ons Werk, III. Deel, III. Boek, bl. 93, 113.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 399

en Pieter Vlaming gaven, in 't jaar 1711, *ZEVEN-*
de Dichtlievende Uitspanningen in 't licht, *TIENDE*
 waarin de fraaiste Herders- en Visschers- *EN AGT-*
 zangen van Wellekens vervat waren. In 't *TIENDE*
 jaar 1715, gaf Wellekens den vertaalden *A-*
mintas van TORQUATO TASSO uit, waar- *EEUWE.*
 by hy eene *Verhandeling van het Herdersdicht*
 gevoegd hadt. Doch na zyn overlyden, heeft
 zyne Dogter *Magdalena Barbara Wellekens*,
 die ook iet van haars Vaders Digtgeest ge-
 ërfd hadt, nog drie stukken zyner Poëzye
 ter drukperfe bezorgd.

P I E T E R V L A M I N G ,

PIETER
 VLA-
 MING.

de vriend van Jan Baptista Wellekens, wiens
 levensbyzonderheden wy, zoeven, hebben
 aangetekend, is, hier ter Stede, op den ne-
 gen en twintigsten Maart des jaars 1686,
 ter weereld gekomen. Zyne ouders waren
 Mr. *Floris Willemsz. Vlaming* en *Christina van*
Beek. De Latynsche Schoolen zynde door-
 gegaan, daar hy ook de beginsels der Griek-
 sche taale leerde, heeft hy zig, op 's Lands
 Hooge Schoole te Leiden, in de Regten ge-
 oefend, en zig, nevens Wellekens, al vroeg,
 op de Poëzye, met naame op het Herders-
 digt, toegelegd; waarvan beider *Dichtlie-*
vende Uitspanningen, die, in 't jaar 1711,
 in 't licht kwamen, duidelyke blyken uit-
 leveren. In de Herderszangen, die het vrien-
 denpaar, by verscheiden' gelegenheden, sa-
 menstelde, droeg Wellekens, veelyds, den
 naam van *Silvander*; Vlaming dien van *A-*
mintas. Vlaming tradt, in den jaare 1706,
 in

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

in de egt met *Wynanda Calkoen*, Dogter van *Gerard Calkoen* en *Catharina Verbeek*, die hem, binnen 't jaar, eene Dogter baarde, op welke Wellekens, meer dan eens, onder den naam van *Roozelyntje*, gezongen heeft. Doch dit kind stierf, in 't jaar 1711 (q). Vlaming heeft, sedert, nog dertien kinderen gehad, vier van welken, twee Zoonen en twee Dogters, hem overleefd hebben. Hy was niet slegts bedreeven in de Fransche, Engelsche, Italiaansche, Hoogduit- sche en Latynsche Taalen; maar, uit een der Gedigten van Wellekens, blykt, dathy, in zyne jeugd, van de Grieksche taale werk gemaakt hebbende, in den jaare 1713, zyne Grieksche Letter-oefeningen hervat heeft (r). In 't jaar 1719, werdt hy Boekhouder by de Oostindische Compagnie, ter Kamer deezer Stad (s): 't welk zyne bezigheden, merkelyk, deedt toeneemen. De lust tot de Letter-oefeningen bleef hem egter by, en, in 't jaar 1723, gaf hy *SPIEGHELS Hert- spieghele en andere Zedeschriften*, van nieuws, in 't licht, en verrykte het Werk, met het *Leeven des Digtters*; met ophelderende Aante- keningen en met het vertaalde *Tafereel van Cebes den Thebaan* (t). In 't jaar 1725, gaf hy de *Rederykkonst* van *David van Hoog- straten* uit: en in 't jaar 1730, eene Neder- duitche overzetting der *Arcadia* van *SAN- NAZARIUS*, insgelyks met Aante- keningen,
en

(q) Dichtliev. Uitsp. bl. 175. Zedel. Gedicht. bl. 272.

(r) Versch. Gedicht. bl. 262.

(s) WELLEKENS Versch. Gedich. bl. 315.

(t) WELLEKENS Versch. Gedich. bl. 411.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 401

en met het Leeven des Italiaanfchen Digters, ZEVEN-
 voorzien. Wat laater, heeft hy eene nieuwe TIENDE
 uitgaave der Latynfche Gedigten van den EN AGT-
 Kanselier *Hospitalius* bezorgd. Doch hy was, TIENDE
 ten dien tyde, reeds eenige jaaren, met een EEUWE.
 gewigtiger werk bezig geweest, te weeten, DIGTERS.
 met de *Historie en Beschryving der Stad Am-
 sterdam (u)*, die zeer uitgebreid zou geweest
 zyn, en eenige Deelen *in folio* beslaagen heb-
 ben. Men hadt reeds een gedeelte der stof-
 fe byeen gebragt. Zelfs getuigt de Schry-
 ver, in zyne Voorrede voor de *Arcadia van
 Sannazarius (v)*, dat hy 'er al eene proeve
 van zou hebben uitgegeven, zo de geduu-
 duuriglyk toevloeyjende nieuwe stoffe zulks
 niet verhinderd hadt. Doch deeze groote
 onderneeming is, genöegzaam in haare ge-
 boorte, gesmoord, door het onverwagt af-
 sterven des Schryvers, die, op zyne Hof-
 stede *Hoogewoerd*, van eene beroerte over-
 vallen werdt, waaraan hy, binnen vier en
 twintig uren, overleedt, in 't jaar 1733,
 en wel, zo men my berigt heeft, op den
 tweeden February. Zyne weduwe is, in't
 jaar 1752, gestorven. Eene zyner Dogte-
 ren is met den Schout by Nagt, *Jooft Sels*,
 gehuwd geweest: en uit dit huwelyk, zyn
 tien kinderen verwekt. Doch zyne Zoo-
 nen zyn, ongehuwd, overleeden.

S v.

(u) P. D'ORVILLE *Poemata*, p. 104.

(v) *Aan het einde.*

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

SYBRAND FEITAMA,

wien de meeste jonge Amsterdamsche Digt-
ters, zyne Tydgenooten, gaarne voor hun-
nen voorganger en onderwyzer in de konst
plagten te erkennen, werdt, hier ter Stede,
in de maand December des jaars 1694, ge-
booren. Zyne ouders waren *Izaak Feitama* en
Katharina Rooleeuw, die hem, in zyne vroege
jeugd, schikten tot de studie der Godge-
leerdheid. Doch, 't zy dat men bespeurde,
dat zyne neiging hiertoe minder strekte; 't
zy dat men, in hem, niet alle de gaaven
vondt, die in eenen Predikant vereischt
worden; hy werdt, eerlang, op 't Comp-
toir van *Jan Willink*, voornaam' Koopman
hier ter Stede, besteld, om den Koophandel
te leeren. Hier zynen tyd hebbende uit-
gediend, en kleinen lust gevoelende tot
den Koophandel, dien hy niet behoefde te
oefenen, als een middel van bestaan; gaf hy
zig over aan de oefening der Digt- en Te-
kenkonst, van welke beiden hy, reeds te
vooren, de gronden gelegd hadt. Omtrent
den jaare 1720, en sedert, zag men van hem
eenige Treurspelen te voorschyn komen,
ten deele vertaalingen uit, of navolgingen
van het Fransch, ten deele eigen' vindin-
gen. Doch, in 't jaar 1733, kwam 'er een
wigtiger werk van onzen Treurdigter in 't
licht, de *Telemachus* van den Aartsbiffchop
Fenelon, dien hy, uit Fransch ondigt, in
Nederduitsch Heldendigt hadt overgebracht;
doch,

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 403

doch, sedert, jaaren agtereen, zo vlytig-
 lyk, verbeterde en beschaafde, dat 'er, eerst
 na zynen dood, in 't jaar 1763, eene nieuwe
 uitgaave van voor den dag gekomen is, de
 zorg voor welke, door onzen Digter, aan
 zynen konst- en boezemvriend, *Frans van*
Steenwyk, aanvertrouwd was. Midlerwyl,
 hadt de Digter zelf, in de jaaren 1733 en
 1735, zyne *Tooneelpoëzy*, bestaande in der-
 tien Tooneelspelen, in twee stukken *in quar-*
to, ten deele, voor 't eerst, ten deele, ver-
 beterd, uitgegeven; de meesten van wel-
 ken, te vooren of naderhand, op den Schouw-
 burg vertoond zyn. Twee Treurspelen, *Jo-*
nathan en *de Machabeen*, als loutere Bybel-
 stof vervattende, zyn, door Feitama zelv',
 onbekwaam gekeurd voor het Tooneel (w).
 Ondertusschen, hadt hy de *Henriade* van den
 beroemden Franschen Digter *Voltaire* be-
 gonnen te berymen: een werk, dat veele
 jaaren onder handen geweest is, eer 't den
 zinnelyken Digter net genoeg beschaafd
 scheen, om het in 't licht te geeven. In
 't jaar 1738, was *Henrik de Grootte* eerst ten
 halve berymd, toen *Charles Sebille*, keurig
 kenner der Fransche, en loffelyk oefenaar
 der Nederduitsche Poëzye, met wien, onze
 Digter, in alles, te raade ging, hem door
 den dood ontrukkt werdt: 't welk Feitama's
 arbeid, geweldiglyk, agteruit zettede. 't
 Leedt tot in 't jaar 1743, eer alles afgerymd
 was (x). En toen werden 'er nog ten minste

ZEVEN-
 TIENDE
 EN AGT-
 TIENDE
 EEUWE.
 DIGTERS.

(w) Zie de Voort. van het II. Deel der Tooneelpoëzy.

(x) Zie de Voort. voor Henrik den Grooten.

ZEVEN-
 TIENDE
 EN ACHT-
 TIENDE
 EEUWE.
 DIGTERS.

negen jaaren gefleeten , met befchaaven ,
 eer't ftuk het licht zag : 't welk , eindelyk , in
 't jaar 1753 , gebeurde. Na deeze vertaaling ,
 is 'er niets van belang , by's Digtters leeven ,
 van hem uitgekomen. Doch na zyn' dood ,
 die , op den dertienden Juny des jaars 1758 ,
 voorviel , heeft zyn vriend van Steenwyk ,
 behalve den tweeden druk van den Tele-
 machus , nog drie Spelen , eenige vertaalde
 Fransche verzen , en eenige Mengelftoffen
 van onzen Feitama , in 't jaar 1764 , uitge-
 geven. Men getuigt , dat hy , tot wien ,
 dagelyks , de aankomende en gevorderde
 Digtters toegang hadden , niet alleen vrymoe-
 dig en befcheiden was , in 't aantoonen der
 digtfeilen van anderen ; maar ook , hoe ver
 gevorderd , veelen kon , dat hem de zynen ,
 op gelyke wyze , werden aangewezen ;
 wanneer hyze , met een taai geduld ; met de
 uiterfte naauwkeurigheid , en met een aan-
 houdend miftrouwen aan zig zelve , zegt te
 verbeteren. Feitama was ook een geduuri-
 ge vraagbaak van Schilders en Tekenaars ;
 doch maakte byzonderlyk zyn werk , om
 vriendschap en eendragt aan te kweeken ,
 onder de Amfterdamsche Digtters , die zyne
 verkeerling zогten. Wyders , heeft men my
 verzekerd , dat hy zeer bedreeven was in de
 Heilige Schriften , en , na een ernftig on-
 derzoek der Waarheid van den Godsdienst ,
 een opregt en overtuigd Christen. Vreemd
 mag 't , met reden , fchynen , dat Feitama ,
 die geen groot geheim maakte van 't gene
 hy in 't licht gaf , en zelfs zynen naam niet
 verborgen hieldt , in de Octroijen , en in
 fom-

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 405

sommige Lofdigten, die hy, voor zyne werken, liet stellen, nogtans zeer zeldzaam iets, en nimmer eenig Tooneelfpel of groot Digtstuk, met zynen naam voluit op den titel, heeft uitgegeven; maar altoos, of met de Letters S. F. en de zinspreuk STUDIO FOVETUR INGENIUM (7), dat is, 't *Verstand wordt gesleepen door oefening*, of onder deeze zinspreuk alleen.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
DIGTERS.

JAN DE MARRE

JAN DE
MARRE.

is, op den drie en twintigsten Augustus des jaars 1696, te Amsterdam, ter weereid gekomen. Zyne ouders waren *Harmen de Marre* en *Geesje Poster*. Van zyne vroege jeugd af, heeft hy de zee geploegd. In 't Voorbericht voor zyn *Batavia*, verhaalt hy, dat hy, in 't jaar 1731, van zyne laatste Oostindische reize, naar 't Vaderland, te rug gekeerd is, en dat hy toen, drie en twintig jaaren, op zee gezworven hadt. Hy kan, derhalve, niet veel meer dan twaalf jaaren oud geweest zyn, toen hy, voor 't eerst, in zee stak. Op deeze zelfde laatste reize, die hy, als Schipper, met het schip *Heesburg*, deedt (y), leidde hy de eerste hand aan 't gemelde Digtstuk, *Batavia*, in 't jaar 1728. Hy bragt het werk, welk, in 't eerst, maar weinig bladen be-

(y) *Batavia* I. Boek, bl. 2.

(7) Ik denk, dat de Digter, met de eerste Letters van ieder woord deezer Spreuke, S. F. I. zynen naam, *Sybrand Feitama Izaaksz.* heeft willen aanduiden.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EERWE.
DIGTERS.

besloeg, met zig te rug in zyne Geboortestad, daar hy 't zeer veel beschaafde en volmaakte, en, in 't jaar 1740, in 't licht gaf. Het schetst, in zes Boeken, de opkomst en voortgang der Oostindische Maatschappye, en schildert haare Hoofditad op 't Eiland Java, zo als zy was, toen 'er de Digter zig ophieldt. De Marre heeft, in 't jaar 1746, nog twee stukken zyner Poëzye uitgegeven, het eene behelzende *Bespiegelingen van Gods Wysheid, in 't bestier der Schepselen*, benevens eene *Eerkroon voor de Kaap de goede Hoop*, en het andere, *Hof- en Mengeldigten*. Burgemeesteren van Amsterdam hadden hem begunstigd, met het Penningmeesterschap van 't Fabryk-Ampt. Ook was hy, door de Regenten van het Wees- en Oude-Mannen-Huis, verkooren tot eenen hunner Adfistenten, in 't bestier van den Schouwburg, op welks eeuwge-tyde, dat in 't jaar 1738 gevierd werdt, hy een Tooneelspel gemaakt heeft (z). Men heeft nog twee andere Tooneelspelen van onzen Digter, *Marcus Curtius* en *Jacoba van Beyeren*. Hy is, op den negentienden January des jaars 1763, overleeden, en, in de Zuider-Kerke alhier, ter aarde besteld.

(z) Zie III, Deel, V, Boek 1, bl. 769.

K O N S T E N A A R S.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS,
en in 't
byzonder
SCHIL-
DERS.

De welvaart der Stad Amsterdam, in de zeventiende eeuw sterk zynde toegenomen, gaf, niet alleen aan veele inboorlingen, aanleiding, om zig toe te leggen op de oefening van nutte konsten, met naame op de Schilderkonst; maar lokte ook veele uitheemsche Schilders en andere Konstenaars herwaards, die de Stad, met fraaije konststukken, versierd, en zig, zelfs buitens Lands, vermaard gemaakt hebben. Wy zullen de voornaamsten alleen kortelyk opnoemen, en ons, ten opzigte der Schilders, doorgaands bedienen van HOUBRAKENS grooten Schou-
burgh der Nederlandsche Konstschilders, en van 't vervolg op dit werk, door den Schilder, JOHAN VAN GOOL, uitgegeven.

En hier komt ons eerst voor

PIETER LASTMAN,

PIETER
LAST-
MAN.

die, in 't begin der zeventiende eeuw, te Amsterdam, gebloed heeft, en vermoedelyk ook gebooren is. VONDEL, een goed Konstkenner, preeszyne ordonnantien, kleuren en kleederen, waarin hy naar Rubbens zweemde. Ook heeft hy een Lofdicht gemaakt op een zyner uitvoerigste stukken, de Offerstaatsie te Lystren voor Paulus en Barnabas verbeeldende. Jan Lievensz heeft twee jaaren by Lastman geleerd (a).

De

(a) VAN MANDER f. 207 verso. HOUBRAKEN I. Deel, bl. 97, 296.

De Bouwkonstenaar

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE-
KONSTE-
NAARS.
HENDRIK
DE KEY-
SER.

HENDRIK DE KEYSER

is, in 't jaar 1567, te Utrecht, ter weereld gekomen; doch heeft den besten tyd zyns leevens, te Amsterdam, doorgebracht, daar hy, in 't jaar 1594, tot Stads Bouwmeester, werdt aangesteld. Zyn Vader, een Kistenmaaker of Schrynwerker, heette *Cornelis de Keyser*. Hendrik leerde de beginsels der Bouwkonst by den Vader van den vermaarden Schilder *Abraham Bloemaert*, die een Beeldhouwer te Utrecht was. Doch, na dat hy zig, te Amsterdam, hadt nedergezet, werdt hy haast zo beroemd, dat HOOFT, in zekeren brief, den derden April des jaars 1607, uit Leiden, aan hem geschreeven, hem noemt een *eere van zyn Vaderlandt*, 't welk, by de nazaten, zyne werken zou gebruiken, tot de voornaamste getuigen van zyn tegenwoordig geluk (b). De Beurs, de Jan-Rooden-Poorts- en Reguliers-Toorens, de Haarlemmer-Poort, de Zuider-, Westeren Noorder-Kerken zyn de voornaamste openbaare gebouwen, die, hier ter Stede, onder zyn opzigt, of naar zyne schetsen, gestigt zyn. Hy is hier, op den vyftienden May des jaars 1621, overleeden terwylmen, met het bouwen der Westerkerke, bezig was. VONDEL heeft dit byschrift op zyne afbeelding gemaakt (c):

Hier

(b) HOOFTS Brieven, N. I. bl. 1.

(c) Zie zyne Poëzye, I. Deel, bl. 591.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 409

Hier leeft , die leven gaf aan marmer , en ZEVEN-
TIENDE
EN ACT-
TIENDE
EEUWE.
metael,
Yvoir , albast , en kley , dies laet zich Utrecht
hooren : KONSTE-
NAARS.
Is Rome op Keizers prat , en Keizerlyke prael ;
De Keizer van de kunst is uit myn' schoot ge-
booren.

Pieter de Keyser , oudste Zoon van Hendrik ,
is , na hem , Stads Bouwmeester geweest.
Een zyner andere Zoonen , Thomas de Keyser ,
heeft zig op de oefening der Schilderkonst
toegelegd (d) , en daar door ook eenen naam
verworven (e).

JOAN TORRENTIUS

JOAN
TOR-
RENTIUS.

werdt , hier ter Stede , in 't jaar 1589 , ge-
booren. Hy schilderde , doorgaands , on-
tugtige stukken. HOUBRAKEN meldt , in
't eerste deel van zynen Schouburgh (f) , dat
hy , hierom , te Amsterdam in hegtenis raak-
te ; en zyne schuld niet willende bekennen
aan de paleije gebragt werdt , en onder 't
pynigen overleedt. Doch in het tweede Deel
(g) , verbetert hy zyn eerste schryven , en
tektent , uit SCHREVELIUS (h) , aan , dat
Torrentius , met der woon van Amsterdam
te Haarlem gekomen , om zyn verfoeilyk
schilderen en slegt gedrag , onder eenen ui-
ter-

(d) Zie C. DANKERTS Architect. moderna , bl. 8 , 9 ,
14 , 15 , 16 , 17 , 18 , 19 , 20.

(e) Zie VONDELS Poëzy , I. Deel , bl. 552.

(f) Bladz. 137.

(g) Bladz. 118.

(h) Haarl. bl. 386.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
REUWE.
KONSTE-
NAARS.

terlyken schyn van staatigheid, ter laatstge-
melde Stede, gevat, aan de paleije gebragt,
en toen hy niet bekennen wilde, in het jaar
1630, in het Tugthuis geplaatst werdt: waar-
uit hy, op groote voorspraak, werdt geslaakt,
en sedert zig wederom te Amsterdam heeft
nedergezet, daar hy ook overleeden is.
Aanmerkelyk is, 't gene ik, in de *Aanteke-
ningen* van Schepen GERARD SCHAAP
PIETERSZON, gemeld vind, dat de Va-
der van deezen Haarlemschen Tugteling ook
gezeid werdt, de eerste Tugteling in het
Amsterdamsche Rasphuis geweest te zyn.

ROELAND
ROGMAN.

ROELAND ROGMAN,

een deftig Landschapschilder; doch die maar
één oog hadt, kwam hier ter Stede, in 't
jaar 1597, ter weereld. Hy heeft de meeste
adelyke Sloten van Holland, naar 't leeven,
getekend. En deeze tekeningen zyn, in
laater' tyd, in 't koper gebragt, en geplaatst
in LUDOLF SMIDS *Schatkamer der Neder-
landsche Oudheden*. Hy was, in 't jaar 1686,
nog in 't leeven, en woonde toen, hier ter
Stede, in 't Oude-Mannen-Huis (i).

WAR-
NARD
VAN DEN
VAL-
KERT.

WARNARD VAN DEN VALKERT

schynt ook Landschappen geschilderd te
hebben, en bloeide, reeds in 't jaar 1623.
HOUBRAKEN heeft een groot stuk van
hem gezien, verbeeldende Joannes den Doo-
per,

(i) HOUBRAK. I. *Deel*, bl. 173.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 411

per, predikende in de woestyne. Hy was te Amsterdam gebooren (k).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

PIETER DANKERTS DE RY,

een goed Pourtretschilder, kwam, hier ter Stede, ter weereld, in 't jaar 1605, en heeft zig, in Duitschland, en elders buitens Lands, door zyne konst, vermaard gemaakt (l).

KONSTE-
NAARS.
PIETER
DAN-
KERTS
DE RY.

REMBRAND VAN RYN,

tusschen Leiderdorp en Koudekerk, daar zyn Vader een Koorenmolenaar was, ter weereld gekomen, heeft, zo sommigen willen, de beginselen der Schilderkonst geleerd by *Pieter Lastman* te Amsterdam, wien wy boven genoemd hebben. Doch hy heeft zig ook, naderhand, elders en by anderen, geoeffend. Omtrent den jaare 1630, zette hy zig, hier ter Stede, neder. Hy schilderde de hertstogten kragtig, en was zeer ryk van verbeelding. Doch men heeft in hem altoos berispt, dat hy 't leeven, met gebreken met al, te dicht volgde, en zig aan geene regels bondt (m). Men hoore *PELS* zingen, in 't *Gebruik en Misbruik des Tooneels* (n), van

REM-
BRAND
VAN RYN.

*Den grooten Rembrand, die 't by Titiaan,
van Dyk,
Noch Michiel Angelo, noch Rafel zag te
baalen,*

En

(k) HOUBRAK. I. Deel, bl. 215.

(l) HOUBRAK. I. Deel, bl. 250.

(m) HOUBRAK. I. Deel, bl. 254 enz.

(n) Bladz. 55.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

KONSTE-
NAARS.

*En daarom liever koos doorluchtiglyk te
dwaalen,
Om de eerste ketter in de Schilderkonst te zyn.*

*Die, schoon hy niet voor één' van all' die
meesters week
In houding, noch in kracht van koloryt be-
zweek,
Als by een' naakte vrouw, gelyk 't somtyds
gebeurde,
Zou schild'ren, tot model geen Grieksche Vé-
nus keurde;
Maar eer een' waschter, of turfreesster uit
een' schuur,
Zyn' dwaaling noemende navolging van Na-
tuur,
Al 't ander ydele verzieling.*

*Die door de gansche Stad op bruggen, én op
boeken,
Op Nieuwe, én Noordermarkt zeer yv'rig op
ging zoeken
Harnassen, Moriljons, Japonsche Ponjerts,
bont,
En rafelkraagen, die by schilderachtig vond,
En vaak een' Scipio aan 't Roomsche lich-
chaam paste,
Of de eedle leden van een' Cyrus meê ver-
maste.*

JACOB
SAN-
DRART.

JACOB SANDRART,

te Amsterdam gebooren, een bevallig Schil-
der, die aan 't Beijersche Hof in agting ge-
weest

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 413

weeft is, bloeide ten tyde van Rembrand, of wat laater (o). Doch ik weet niet, wanneer en waar hy overleeden zy.

F E R D I N A N D B O L

is wel te Dordrecht gebooren; doch, naauwlyks drie jaaren oud, hier ter Stede gebragt, daar hy opgevoed is; de beginfels der Schilderkonst van Rembrand geleerd, en tot in 't jaar 1686, wanneer hy overleedt, gewoond heeft (p). Op het Stadhuis, en elders in deeze Stad (q), ziet men, nog heden ten dage, treffelyke blyken van zyne Penfeelkonst, onder welken, de *Fabricius* in Burgemeesters Vertrek uitmunt.

J A C O B B A K K E R,

JACOB
BAKKER.

een fraai Historie- en Pourtretschilder, is wel te Harlingen gebooren; doch heeft den meesten tyd zyns leevens, te Amsterdam, doorgebracht; daar hy, in 't jaar 1651, in den ouderdom van twee en veertig jaaren, overleeden is (r).

S A L O M O N K O N I N G,

SALOMON
KONING.

te Amsterdam, in 't jaar 1609, gebooren, was een goed Pourtret- en Historieschilder. Zyne stukken zyn nog, hier ter Stede, en zelfs buitens Lands, in groote agting (s).

P I E-

(o) HOUBRAK. I. Deel, bl. 291.

(p) HOUBRAK. I. Deel, bl. 301.

(q) Zie III. Deel, I. Boek, bl. 56, 64, 270. II. Boek, bl. 445.

(r) HOUBRAK. I. Deel, bl. 336.

(s) HOUBRAK. I. Deel, bl. 344.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.
PIETER
JANSZEN.

P I E T E R J A N S Z E N .

kwam, hier ter Stede, in 't jaar 1612, ter wereld, en stierf, in 't jaar 1672. Hy was een goed Tekenaar op papier, en hadt de beginsels der konst, te Haarlem, by den keurlyken Glaschilder, *Jan van Boekhorst*, geleerd (t).

OTTO
MARCE-
LIS.

O T T O M A R C E L I S ,

een keurlyk Schilder van slangen, hagedissen, rupsen, vlinders en andere geschubde en gekorven dieren en diertjes, is, meen ik, ook te Amsterdam gebooren, en overleedt 'er, in 't jaar 1673, in den ouderdom van ruim zestig jaaren. Doch hy hadt een goed gedeelte van zynen leeftyd buitens Lands, en aan vreemde Hoven, doorgebracht. In Frankryk, heeft hy, voor de Koninginne Moeder, en te Florence, voor den Groot-Hertog van Toskane, geschilderd (u).

GOVERT
FLINK.

G O V E R T F L I N K

werdt, in 't jaar 1616, te Kleeve gebooren; doch heeft het grootste gedeelte zyns levens doorgebracht te Amsterdam, alwaar hy de Schilderkonst, met meer dan gemeenen lof, geoefend heeft. Ook zyn hier nog veele van zyne Konststukken voor handen. Het zuidelyke schoorsteenstuk in Burgemeesters Vertrek is, onder anderen, door hem, geschild-

(t) HOUBRAK. I. Deel, bl. 356.

(u) HOUBRAK. I. Deel, bl. 357.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 415

schilderd. Hy was bezig, om de agt hoeken ZEVEN-
TIENDE van de gaanderyen der groote Zaale, en de EN AGT-
TIENDE vier boogen der zelve van fraaije konfstuk- EEUWE.
KONSTE-
NAARS. ken te voorzien, en arbeidde, met veel y-
ver, aan de modellen, toen hy, op den twee-
den December des jaars 1660, overleedt (v).

De Konstschilder

L A T O M B E

LA TOM-
BE.

is, in 't zelfde jaar als Flink, doch te Am-
sterdam gebooren. Hy schilderde veeltids
Italiaansche gezigten van gebouwen, graf-
steden, grotten en bergwerken. Ook hadt
hy, eenen geruimen tyd, te Rome, en el-
ders in Italie, de konst geoeffend. Hy over-
leedt, in zyne Geboortestad, in 't jaar
1676 (w).

PHILIPPUS DE KONING,

PHILIP-
PUS DE
KONING.

te Amsterdam, op den vyfden November
des jaars 1619, ter weerd gekomen, heeft
de Schilderkonst geleerd by den beroemden
Rembrand, dien hy, in eenige opzigten,
overtroffen heeft. Hy heeft Vondel dikwils
uitgeschilderd. Ook zyn 'er fraaije Histo-
rien van hem in wezen. Vondel heeft zyne
slaapende Venus, met een treffelyk Lof-
digt, vereerd (x). Hy is, in Oétober des
jaars 1689, hier ter Stede, gestorven (y).

JAN

(v) HOUBRAK. II. Deel, bl. 18 enz.

(w) HOUBRAK. II. Deel, bl. 27.

(x) Poëzv, II. Deel, bl. 354.

(y) HOUBRAK. II. Deel, bl. 53.

JAN BAPTISTA WEENINX,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.
JAN BAP-
TISTA
WEE-
NINX.

wiens Vader een vermaard Bouwmeester was, werdt, hier ter Stede, in 't jaar 1621, gebooren, en toonde, van jongs op, zo veel zugt tot de Teken- en Schilderkonst, dat zyn Vader, die hem gaarne tot een ander beroep opgeleid had, genoodzaakt werdt, zyne neiging in te volgen. Hy trouwde, pas agttien jaaren oud, eene Dogter van den Landschapschilder *Gillis Hondekooter*, en deedt, vier jaaren laater, eene reis naar Rome, daar hy, eenige jaaren, vertoefde, schilderende voor den Paus en voor den Kardinaal *Pamphili*. 't Hert trok hem egter zo sterk naar huis, en naar zyne vrouw, dat hy Rome, in stilte, verliet, om haar te haalen. Doch toen hy hier was, wisten zyne vrienden hem te bepraaten, om te blyven. Hy zette zig dan, eerst te Utrecht, en naderhand op 't adelyk Huis ter Mei, by het dorp de Haar, boven Utrecht, neder. Men getuigt van hem, dat hy, in alle deelen der Schilderkonst, uitmuntte, en daarenboven zeer vaardig in 't schilderen was. Hy is, in den ouderdom van niet meer dan negen en dertig jaaren, overleeden (z). Zyn Zoon, *Joan Weenix*, is ook een vermaard Schilder geworden, en was den Vader zo gelyk, in wyze van schilderen, dat zyne Werken, immers die van zynen eersten tyd, bezwaarlyk, van zyns Vaders kunnen onder-

(z) HOJBBAK. II. Deel, bl. 77 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 417

derscheiden worden. Hy heeft meest dood en leevend wild, bloemen en fruiten geschilderd, en is, in hoogen ouderdom, in 't jaar 1719, overleeden (a).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

GERBRAND VAN DEN EEKHOUT, KONST-
NAARS.

een treffelyk Historieschilder, is ook hier ter Stede, op den negentienden Augustus des jaars 1621, ter wereld gekomen. Hy hadt de konst by Rembrand geleerd, wiens wyze van schilderen hem ook eigen gebleven is; weetende hy de hertstogten, even als zyn meester, zeer natuurlyk, af te beelden. Hy is, op den twee en twintigsten September des jaars 1674, ongehuwd, overleeden (b).

GER-
BRAND
VAN DEN
EEK-
HOUT.

JACOB VAN DER DOES,

JACOB
VAN DER
DOES.

een redelyk goed Schilder, die byzonderlyk in 't maalen van Schaapjes uitmuntte, is, op den vierden Maart des jaars 1623, te Amsterdam, gebooren. Zyn Grootvader was Secretaris der Stad geweest, en zyn Vader Secretaris der Assurantie-Kamer. Doch deeze ontviel hem vroeg: waarom geraaden gevonden werdt, hem het schilderen te laten leeren. Hy trok, met zyn een en twintigste jaar, naar Italie, daar hy nogtans geen grooten opgang maakte. In zyn Vaderland te rug gekeerd, zettede hy zig neder in den Haage. 't Verlies eener beminde vrouwe maak-

(a) VAN GOOL, I. Deel, bl. 78 enz.

(b) HOUBRAK, II. Deel, bl. 100.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

maakte hem hier lusteloos en traag. Zyne vrienden bezorgden hem, sedert, het Secretarischap van Slooten, onder 't waarneemen van welk beroep, hy de Schilderkonst meer of min bleef oefenen, tot dat hy, op den zeventienden November des jaars 1673, overleedt (c). Hy liet twee Zoonen na, *Simon* en *Jacob* genaamd, die de Schilderkonst, insgelyks, geoefend hebben; doch met eenen ongelukkigen uitslag. *Simon* kreeg, door goede voorspraak, eene plaats in 't Gasthuis in den Haage; maar liep 'er, na verloop van een jaar, wederom uit, en naar Brabant, daar hy voor de konstkoopeers schilderde. *Jacob* heeft ook een zwervend leeven geleid, en is te Parys overleeden (d).

EMANUEL MEURANT,

EMA-
NUEL
MEU-
RANT.

een uitvoerig Schilder van Hollandsche Dorp- en Landgezigten, met name van bouwvallige boeren-wooningen, is, op den twee en twintigsten December des jaars 1622, hier ter Stede, gebooren. Hy was een leerling van *Philip Wouwerman*, en is, in 't jaar 1700, te Leeuwarden, overleeden (e).

BAREND GRAAT,

BAREND
GRAAT.

een konstig schilder van paarden, ossen, koeijen, schaapen, geiten en ander vee, is, hier ter Stede, ter weereld gekomen, op den een en

(c) HOUBRAK. II. Deel, bl. 105.

(d) HOUBRAK. III. Deel, bl. 326, 327.

(e) HOUBRAK. II. Deel, bl. 102.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 419

en twintigsten September des jaars 1628, en ZEVEN-
 toonde, al vroeg, zo veel zugt voor de konst, TIENDE
 dat hy, by nagt zowel als by dag, tekende; EN AGT-
 en, wanneer zyn Oom, by wien hy inwoonde, TIENDE
 hem het licht onthieldt, in de Oude of Nieu- EEUWE.
 we Kerke, op het uitgaan der Avondpreeke KONSTE-
 wist te passen, en de enden kaars in zyn' NAARS.
 zak te moffelen, om 'er's nagts by te wer-
 ken. Hy heeft zig ook op het schilderen
 van Pourtraiten en Historien toegelegd, en,
 ten zynen huize, eene Teken-Akademie of
 Oefenschool gehouden, daar de voornaam-
 ste Amsterdamsche Konstschilders, naar naak-
 te modéllen, kwamen tekenen. Hy is, in
 hoogen ouderdom, op den vierden Novem-
 ber des jaars 1709, overleeden (f).

WILLEM KALF,

WILLEM
KALF.

die goud en zilverwerk, paarlemoer, hoorn,
 agaat, en ander stil leeven, zeer uitvoerig
 en keurlyk, wist te schilderen, is ook een
 Amsterdammer van geboorte, en een leer-
 ling van *Henrik Pot* geweest. Hy is hier,
 op den een en twintigsten July des jaars 1693,
 omtrent een uur na dat hy, over de Bantam-
 mer brug gaande, gestruikeld, en voorover
 op zyne borst gevallen was, zeer onver-
 wagts, overleeden (g).

GERARD PIETERSZ. VAN ZYL,

GERARD
PIE-

in 't gemeen GERARDS genaamd, een TERSZ.
 Schil-VAN ZYL.

(f) HOUBRAK. II. Deel, bl. 200-enz.

(g) HOUBRAK. II. Deel, bl. 218.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

Schilder, die Antoni van Dyk volgde, en lang in Londen gewoond heeft, wordt, van sommigen, voor een' Amsterdammer, van anderen voor een' Leidenaar gehouden. Zeker is 't, dat hy, omtrent den jaare 1655, te Amsterdam, gewoond heeft. Hy schilderde, veelyds, vrolyke gezelschappen van mans en vrouwen (*b*). Ik vind den tyd van zyn overlyden niet aangetekend.

WILLEM
SCHEL-
LINKS.

W I L L E M S C H E L L I N K S ,

Amsterdammer van geboorte, en konstig Schilder, moet, in 't jaar 1634, ter weereld gekomen zyn, zo hy, gelyk men ergens gemeld vindt, in 't jaar 1664, dertig jaaren oud geweest is. Hy verstondt de konst reeds in den grond, toen hy den Heere *Jacob Thierry de Fonge* verzelde, op eene reize door de voornaamste gewesten van Europa, waarmede hy vier jaaren doorbragt. Hy heeft het scheepgaan van Karel den II., Koning van Engeland, op de Hollandsche kust, fraai en uitvoerig, geschilderd. Hy overleedt te Amsterdam, op den elfden October des jaars 1678 (*i*).

KORNE-
LIS KIK.

K O R N E L I S K I K ,

een tamelyk goed beeld-, pourtrait-, bloemen fruitschilder, is te Amsterdam, in 't jaar 1635, gebooren. Hy bediende zig, om te bekwaamer fruiten en bloemen te konnen
schil-

(*b*) HOUBRAK. II. Deel, bl. 225.

(*i*) HOUBRAK. II. Deel, bl. 263 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 421

schilderen, van zyn Schoonvaders tuin, buiten de S. Antonis poort, waarby eene be-
kwaame wooning was. Doch toen de Stad
uitgelegd werdt, was hy genoodzaakt, op
te kraamen. Hy verhuisde toen naar de
Diemermeer; in 't jaar 1667, naar Loenen,
en eindelyk, wederom naar Amsterdam, daar
hy, in 't jaar 1675, overleeden is (k).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

WILLEM VAN DEN VELDE,

WILLEM
VAN DEN
VELDE.

beroemd Schip- en Zeeschilder, werdt, in
't jaar 1633, hier ter Stede, gebooren, en
leerde de behandeling deezer byzondere wy-
ze van schilderen van *Simon de Vlieger*. Hy
toog, vervolgens, naar 't Hof van Engeland,
daar hy voor de Koningen, Karel den II. en
Jacob den II., veel uitmuntende stukken ge-
schilderd heeft. Hy is, op den zesden April
des jaars 1707, overleeden (l). Zyn Broeder,

ADRIAAN VAN DEN VELDE,

ADRIAAN
VAN DEN
VELDE.

ook een Amsterdammer, en zes jaaren jon-
ger dan hy, was gelyk als gebooren met de
konst, die hy, by *Fan Wynandsz*, voort-
leerde. Hy leide zig, voornaamlyk, toe op
het schilderen van Landschappen met beest-
jes. Ook heeft hy, in sommige Roomsche
Kerken te Amsterdam, fraaije outerstukken
geschilderd. Doch hy is, in den ouderdom
van

(k) HOUBRAK, II. Deel, bl. 333.

(l) HOUBRAK, II. Deel, bl. 324 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

KONSTE-
NAARS.
CORNE-
LIS en JAN
VIS-
SCHER.

van niet meer dan drie en dertig jaaren, in January des jaars 1672, overleeden (m).

CORNELIS en JAN VISSCHER,

gebroeders, en beide te Amsterdam gebooren, waren beide uitmuntende Plaatsnyders. Cornelis, de oudste, verstondt ook eene wyze van tekenen met zwart kryt, die, by de kenners, hooglyk geagt wordt. Jan heeft zig, in den ouderdom van zes en vyftig jaaren, omtrent den jaare 1690, ook op de Schilderkonst begonnen toe te leggen, en de behandeling van zynen meester, *Michiel Carré*, ook een' Amsterdammer, doch die veel buitenslands gezworven heeft (n), tamelyk wel, afgezien (o).

JAN VAN DER HEYDEN,

JAN VAN
DER HEY-
DEN.

schoon, te Gorinchem, in 't jaar 1637, gebooren, verdient, onder de Amsterdamsche Konstenaars, gedagt te worden, niet slegts, om dat hy aldaar het grootste gedeelte zyns levens heeft doorgebracht; maar, voornaamlyk, om dat hy 'er de Slang-brandspuiten en Stads-Lantaarnen uitgevonden heeft, waardoor hy zig, ook buitens Lands, beroemd heeft gemaakt. Hy was, daarenboven, een konstig Schilder en Tekenaar naar 't leeven, en muntte, byzonderlyk, uit, in het tekenen en uitvoerig schilderen van Kerken

(m) HOUBRAK. III. Deel, bl. 90.

(n) VAN GOOL Nieuwe Schouw. I. Deel, bl. 125.

(o) HOUBRAK. II, Deel, bl. 76, 77.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 423

ken, Heerenhuizen en andere openbaare ge-
bouwen. Hy heeft verscheiden tekeningen
van 't Stadhuis van Amsterdam gemaakt, die
hy, naderhand, opgeschilderd heeft. Ook
heeft hy de Beurs deezer Stad geschilderd.
Hy is, op den agt en twintigsten Septem-
ber des jaars 1712, overleeden (p).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

I Z A A K D U C A R T,

IZAAK
DUCART.

die te Amsterdam gebooren was, hadt, uit
Engeland, waar hy lang gewoond hadt, de
konst herwaards gebragt, om leevendige
bloemen te schilderen op Satyn: waarin hy
van zyne Huisvrouw werd bygestaan (q).
Hy heeft, na 't midden der zeventiende eeu-
we, gebloed.

De vermaarde Konstschilder,

GERARD DE LAIRESSE,

GERARD
DE LAI-
RESSE.

te Luik, in 't jaar 1640, gebooren, is eerst
beroemd geworden, na dat hy zig te Am-
sterdam hadt nedergezet. Hier schilderde
hy eerst voor den Konstkooper *Gerard Uilen-
berg*; doch werdt, wel haast, aangezocht door
anderen, die hem beter betaalden. Hy was
zo vaardig in 't schilderen, dat hy, op éé-
nen dag, den berg Parnas, met Apollo en de ne-
gen Zanggodinnen, volkomenlyk, afgeschil-
derd heeft. Men vindt een ongelooflyk groot
getal van zyne stukken, onder de Liefheb-
bers:

(p) HOUBRAK. III. Deel, bl. 80.

(q) HOUBRAK. III. Deel, bl. 83.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
ERUWE.
KONSTE
NAARS.

bers: onder welken, ook eenige graauwen uitmunten. Hy heeft ook veel met rood kryt getekend, en eene groote menigte van prenten geëft. Doch in 't jaar 1690, werdt hy bezogt met blindheid, die hem bybleef, tot zynen dood toe. In deezen staat, gaf hy nog lessen aan de Schilders en Plaatsfnyders, die eene weekelyksche byeenkomst hielden, ten zynen huize. Hy stierf in eenen behoeftigen staat, op den elfden July des jaars 1711 (r), en werdt, op 't Leidfche Kerkhof, begraven (s).

EGLON
VAN DER
NEER.

EGLON VAN DER NEER,

een goed Pourtraitschilder, beide in 't groot en in 't klein, is, in 't jaar 1643, hier ter Stede, ter weereld gekomen. Hy heeft nogtans de konst meest buitens Lands geoefend, en in Duitschland en in Brabant gewoond. Te Brussel, hieldt hy zig veel bezig, met het schilderen van Landschappen, Kruiden en Aardgewassen, waarin hy zeer uitmuntte. De Ridder van der Werf is een zyner Leerlingen geweest. Hy heeft twee vrouwen gehad, die beide de Schilderkonst verftonden en oefenden. De eerste was eene Dogter van den Konstschilder *Du Chatel*: de andere, *Adriana Spilberg*, te Amsterdam, op den vyfden December des jaars 1650, gebooren, hadt den Schilder *Joannes Spilberg* tot haaren Vader, en den Schilder *Wit-
lena*

(r) P. LANGENDYKS Gedichten, I. Deel, bl. 324.

(s) HOUBRAK. III. Deel, bl. 106 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 425

lem Breekveld tot haaren eersten man gehad. Van der Neer overleedt, te Duffeldorp, op den derden May des jaars 1703 (t).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
FEUWE.

A D R I A A N B A K K E R,

KONSTE-
NAARS.
ADRIAAN
BAKKER.

Broeders Zoon van Jacob Bakker, hier voor (u) genoemd, was een redelyk goed Historie- en Pourtraitschilder in 't groot. Van hem ziet men een stuk, het laatste oordeel verbeeldende, boven den ingang van Schepens-Kamer, tegen 't gewelf der groote zaale van 't Stadhuis hier ter Stede, waarin de tekening der overgrootenaakte beelden, meer dan de wyze van schilderen, gepreezen wordt. Men meent, dat Bakker, die hier gebooren was, hier ook, in't jaar 1686, overleeden is (v).

A L B E R T M E Y E R I N G,

ALBERT
MEYE-
RING.

in 't jaar 1645, te Amsterdam gebooren, heeft de Schilderkonst ook met lof geoeffend, en tien jaaren, met reizen door Frankryk en Italie, doorgebracht. Hy heeft veele zaalen en groote vertrekken treffelyk beschilderd, en is, op den zeventienden July des jaars 1714, overleeden (w).

D A V I D V A N D E R P L A A S,

DAVID
VAN DER
PLAAS.

beroemd Pourtraitschilder, is, hier ter Stede, op den elfden December des jaars 1647, ter

(t) HOUBRAK. III. Deel, bl. 45, 172 enz.

(u) Bladz. 413.

(v) HOUBRAK. III. Deel, bl. 186.

(w) HOUBRAK. III. Deel, bl. 210.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

JAN VAN
KESSEL.

JAN VAN KESSEL,

ter weereld gekomen. Hy heeft zig ook met vertekenen en verbeteren der grootte Bybelsche Tafereelen, die by *Pieter Mortier* in 't licht gekomen zyn, bezig gehouden. Hy is, op den agttienden May des jaars 1704, overleeden (x).

een geestig Schilder van binnenlandsche Gezigten, Hoffteden, Boerenwooningen en Winters, is, hier ter Stede, in 't jaar 1648, gebooren, en, in 't jaar 1698, overleeden (y).

JAN
LUYKEN.

JAN LUYKEN,

zeer beroemd Plaat-etsfer, werdt, hier ter Stede, gebooren, op den zestienden April des jaars 1649. Zyne ouders waren *Kaspar Luyken* en *Hester Coores*. In zyne jeugd, heeft hy ook de Schilderkonst geleerd, by *Marten Zaagmolen*. Doch hy liet de oefening deezer konst ras vaaren, en begaf zig aan het etsen, daar hy zeer vaardig mede voort kon; waarom hy 'er meer voordeels van trok dan van het schilderen, schoon hy zynen arbeid op geenen hoogen prys hieldt. Eene menigte voornaame Werken zyn, met zyne konstplaat, versierd; in veelen van welken, de hertstogten, kragtiglyk, verbeeld zyn. In zyne jeugd, hadt hy zig ook met de Digtkonst bezig gehouden, en een bondel

(x) HOUBRAK. III. Deel, bl. 229.

(y) HOUBRAK. III. Deel, bl. 238.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 427

del gezangen uitgegeven, onder den naam van *Duitsche Lier*, die hy, naderhand, door het leezen van stigtelyke boeken, tot ernstiger gedagten gekomen, zegt op te koop, op dat 'er de jongkheid niet door verleid mogt worden: in welk goed oogmerk, hy gestuit werdt, door de baatzugt van sommigen, die 't werkje herdrukten, en op nieuws in de weereld bragten. Luyken geraakte, eindelyk, door het leezen der Schriften van *Jacob Bohme* en *Antonette Bourignon*, en door de verkeering met luiden, die derzelve gevoelens waren toegedaan, in de verbeelding, dat hy zonder arbeid aan de kost komen zou, 't welk hy en de zynen noemden op, of door het geloof te leeven. Hy leide dan de etsnaald neder; verliet Amsterdam, en begaf zig, van eene oude dienstmaagd verzeld, tot een stil en eenzaam leeven. Doch 't leedt niet lang, of hy bespeurde zyne dwaaling, en keerde herwaards, en tot zyne voorige bezigheid. Nogtans, gebruikte hy van zyne winst maar even zo veel, als hy tot zyn onderhoud noodig hadt, en deelde het overige, mildelyk, uit aan de behoeftigen. Voorts, besteedde hy zynen tusschentyd aan het samenstellen van een goed getal van Godvrugtige Werkjes, die hy, met zinryke konstplaatens, en zedelyke versjes versierde; in welken egter, meer blyken van eenen vroomen geest, dan van een gezond oordeel en helder verstand te bespeuren zyn. In de laatste jaaren zyns leevens, werdt hy, veelyds, van zwaare kolykpy-

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

nen

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

nen bezogt. Hy overleedt, hier ter Stede, op den vyfden April des jaars 1712 (z).

JOHANNES VERKOLJE,

KONSTE-
NAARS.
JOHAN-
NES VER-
KOLJE.

den negenden February des jaars 1650, te Amsterdam, gebooren, kreeg, ter gelegenheid, dat hy, in zyne kindschheid, aan de hiel gekwetst zynde, lang het bedde houden moest, trek tot tekenen, en werdt, naderhand, een keurlyk Pourtraitschilder. Ook muntte hy uit in 't maaken van prenten in zwarte konst: 't welk hy, door eigen' oefening, geleerd hadt. Hy woonde te Delft, daar hy, in 't jaar 1693, overleeden is. Een zyner Zoonen, NICOLAAS genaamd, is ook een beroemd Schilder geweest (a).

JOHAN-
NES VAN
DER
BENT.

JOHANNES VAN DER BENT,

omtrent den zelfden tyd als Verkolje, hier ter Stede, ter weerd gekomen, heeft zig ook, door de Schilderkonst, eenen naam gemaakt. Zyne stukken zweemen, in verkiezing en behandeling, zeer naar die van zyne meesters, *Philip Wouwerman* en *Adriaan van den Velde*. Hy is, in 't jaar 1690, overleeden (b).

JOHANNA
KOERTEN.

JOHANNA KOERTEN,

Huisvrouw van *Adriaan Blok*, en hierom, veel

(z) *Zie zyn Leven voor zyn Werkje, genaamd 's Menschens begin, midden en einde. en HOUBRAK, III. Deel, bl. 253 enz.*

(a) HOUBRAK, III. Deel, bl. 282.

(b) HOUBRAK, III. Deel, bl. 283.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 429

veeltyds, *Johanna Koerten Blok* genaamd, ZEVEN-
 te Amsterdam, den zeventienden Novem- TIENDE
 ber des jaars 1650, gebooren, heeft zig niet EN AGT-
 alleen toegelegd op keurlyk borduuren, TIENDE
 kantwerken, schryven op papier en op glas, EEUWE.
 zingen en schilderen met waterverw; maar, KONST-
 inzonderheid, eenen naam gemaakt, door, NAARS.
 met de schaar, veelerlei werken van papier
 te snyden, gelyk beesten, vogels, bloemen,
 zeeën, landschappen, meesterlyk schrift,
 en vooral keurlyke en juist gelykende af-
 beeldfels van vermaarde mannen; zo dat 'er
 weinige vorsten of andere grooten, hier ter
 Stede, kwamen, die haare konst niet kwa-
 men zien. Zy is, op den agt en twintigsten
 December des jaars 1715, overleeden (c).

FRANÇOIS DANKS,

FRANÇOIS
DANKS.

gebynaamd *Schildpad*, een goed Schilder van
 Historien in 't klein, werdt ook hier ter Ste-
 de gebooren. Hy heeft ook Pourtraiten ge-
 schilderd, en, in 't jaar 1676, een zinne-
 beeld van den Tyd gebootseerd, welk daar-
 na uitgehouwen werdt boven eene poort op
 de Heerengraft, tusschen de Heerenstraat en
 Brouwersgracht, met het byschrift, *Myn glas*
loopt ras (d).

JAN VAN ALEN,

JAN VAN
ALEN.

die, van zyne vroege jeugd af, tot aan zy-
 nen dood, welke, in 't jaar 1698, voorviel,
 toe,

(c) HOUBRAK. III. Deel, bl. 293 enz.

(d) HOUBRAK. III. Deel, bl. 339.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

toe, te Amsterdam gewoond heeft, en waar-
schynlyk ook gebooren is, was een vaardig
Schilder van Haanen, Hennen en ander ge-
vogelte, waarin hy de schilderwyze van
Melchior de Hondekoeter, zo geestig en net,
wist naar te bootsen, dat zyne stukken, dik-
wils, voor Hondekoeters werden aange-
zien (e).

ABRAHAM
STORK.

A B R A H A M S T O R K ,

Amsterdammer van geboorte, was een gees-
tig en natuurlyk Schilder van onstuimige en
stille zeeën, en zeehoofden, vol levens en
gewoels. De verbeelding van het inhaalen
des Hertogs van Marlborough op den Am-
stel, waarin hy een groot getal van binnen-
jagten en veel beweging gebragt heeft,
wordt zeer gepreezen (f). Hy bloeide nog,
in 't begin deezer eeuw.

DAVID
COLYNS.

D A V I D C O L Y N S ,

zyn tydgenoot, en ook hier ter Stede ge-
booren, schilderde veel Bybelsche Historien,
met naame zulken, waarin veel gewoels te
pas kwam (g). Onder de Gedigten van J E-
R E M I A S D E D E C K E R , vindt men 'er een
op de afbeelding van Colyns, door zynen
Zoon geschilderd: waarin zyne konst, hoog-
lyk, geroemd wordt (h).

J A N

(e) HOUBRAK. III. Deel, bl. 320.

(f) HOUBRAK. III. Deel, bl. 320.

(g) HOUBRAK. III. Deel, bl. 321.

(h) Rym-oefen. II. Deel, bl. 185.

JAN H O O G Z A A D,

die, hier ter Stede, op den twaalfden Maart des jaars 1654, ter weereld kwam, is een der bekwaamste Leerlingen van den vermaarden Laireffe geweest, en heeft, hier, 't gewelf der groote zaale van 't Stadhuis, en andere voorname stukken geschilderd (i).

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.
JAN
HOOG-
ZAAD.

JAN G R I F F I E R,

in 't jaar 1656, te Amsterdam gebooren, gevoelde, in zyne vroege jeugd, eenen onverwinnelyken trek tot de Schilderkonst, om welke te leeren, hy zig, hier te Lande, en in Engeland, by verscheiden' meesters, oefende. Eene goede somme gelds in Engeland hebbende overgewonnen, en gaarne op 't water zynde, kocht hy een jagt, en stak, met zyn huisgezin, in 't jaar 1695, over naar Holland; doch verloor, voor 't Vlie, door storm, zyn vaartuig, met byna alles wathy hadt. Hy zette zig toen te Rotterdam neder, daar hy, eerlang, een ander vaartuig kocht. Hy hieldt dit tot zyne wooning en schilderplaats, en voer 'er mede, van de ééne Stad naar de andere. Te Amsterdam, plagt het, lang agtereen, in de Heeren-, Keizers-, of Leidfche graften, te leggen. Eindelyk, voer hy 'er mede naar Engeland, daar hy, meen ik, in hoogen ouderdom, overleeden is. Hy heeft zig aan geene eenerlei wyze van schilderen gehouden; maar zig, naar den
smaak

JAN
GRIF-
FIER.

(i) HOUBRAK. III. Deel, bl. 333.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

smaak der Liefhebberen, en naar 't gene hem
't meeste voordeel gaf, geschikt (k).

H E N R I K C A R R É,

KONSTE-
NAARS.
HENRIK
CARRE.

den tweeden October des jaars 1656, te Am-
sterdam gebooren, heeft zig eerst by Ju-
riaan Jacobsz, en naderhand by Jacob Jor-
daans, in de Schilderkonst, geoefend. Hy
was naauwlyks zestien jaaren oud, toen hy
den Krygsdienst verkóor, en, als Vendrig,
't beleg van Groningen bywoonde, in 't jaar
1672. Doch in laater' tyd, begaf hy zig we-
derom aan 't schilderen, byzonderlyk van
Landschappen, zo te Amsterdam als in den
Haage. Hy is, op den zevenden July des
jaars 1721, overleeden (l).

DIRK
DALENS.

D I R K D A L E N S,

hier ter Stede, in 't jaar 1659, gebooren,
heeft de Schilderkonst jong geoefend, en be-
gon 'er, na 't jaar 1672, sterke vorderingen
in te maaken; doch overleedt, in den bloei
zyner jeugd, in 't jaar 1689 (m). Hy heeft
eenen Zoon nagelaaten, insgelyks, DIRK
DALENS genaamd, die, op den derden Fe-
bruary des jaars 1688, ter weereld kwam,
en, in 't schilderen van Landschappen, heeft
uitgemunt. Hy heeft eene zaal geschilderd,
in 't Logement der Afgevaardigden deezer
Stad in den Haage (n).

M I-

(k) HOUBRAK. III. Deel, bl. 357.

(l) VAN GOOL I. Deel, bl. 122.

(m) HOUBRAK. III. Deel, bl. 385.

(n) VAN GOOL II. Deel, bl. 134 enz.

MICHIEL MADDERSTEG,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

insgelyks een Amsterdammer van geboorte, werdt voor den besten Leerling van *Ludolf Bakhuizen*, in dezelfde konst, gehouden; doch heeft den meesten tyd zyns leevens aan 't Hof van den Keurvorst van Brandenburg, doorgebracht, tot dat hy, eindelyk, dat Hof en de konst wars werdt, en zig, in zyne Geboortestad, met de Koopmanschap geneerde; waarin 't geluk hem nogtans niet gunstig was (o).

KONSTE-
NAARS.
MICHIEL
MADDER-
STEG.

BONAVENTUUR VAN OVERBEEK,

BONA-
VENTUUR
VAN O-
VERBEEK.

in 't jaar 1660, te Amsterdam gebooren, heeft zyn werk, inzonderheid, gemaakt van het verzamelen van tekeningen, afgietsels en bootseersels der oudheden van Italie, ten welken einde, hy drie reizen naar Rome gedaan heeft. Hy schilderde ook meest Oudheden en Historien: doch verliep zig in ongebonden leeven, en stierf, na veel omzwervens, in zyne Geboortestad, in den ouderdom van zes en veertig jaaren. Een groot Plaatwerk, *Overblyffels van 't oude Rome* genaamd, door hem samengesteld, is, na zynen dood, in 't licht gegeven (p).

RACHEL RUISCH,

RACHEL
RUISCH
POOL.

na haar huwelyk met den Pourtraitschilder

JV-

(o) HOUBRAK. III. Deel, bl. 386.

(p) VAN GOOL I. Deel; bl. 154 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWF.
KONSTE-
NAARS.

JURIAAN POOL, een' Amsterdammer van geboorte (q), in 't gemeen *Rachel Ruifsch Pool* genaamd, was eene Dogter van den beroemden Professor der Ontleedkunde, *Fredrik Ruifsch*, en is, hier ter Stede, in 't jaar 1664, ter weerd gekomen. Zy oefende zig, vroeg, in het tekenen en schilderen, onder den vermaarden Bloemen Fruitschilder, *Guillelmo van Aalst*. Ook heeft zy, in deeze soort van schilderen, uitgemunt, en is, hierom, in 't jaar 1708, bevorderd tot Hoffchilderesse van den Keurvorst van de Palts. Zy heeft, nogtans, haaren meesten leeftyd doorgebracht, te Amsterdam, daar zy, op den twaalfden October des jaars 1750, in den ouderdom van zes en tagtig jaaren, overleeden is (r). Haar man was, voor haar, in 't jaar 1745, gestorven (s).

ALBERT
VAN
SPIERS.

ALBERT VAN SPIERS,

die, hier ter Stede, in verscheiden' voornaame huizen, zolder-, deur- en schoorsteenstukken, en geheele zaalen geschilderd heeft, was hier ook, in 't jaar 1666, gebooren, en heeft zig, eerst onder den vermaarden *Lairesse*, en naderhand te Rome, in de Schilderkonst, geoefend. Van daar, keerde hy, in 't jaar 1697, te rug te Amsterdam, daar hy, in 't jaar 1718, overleeden is (t).

T H E O -

(q) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 329.

(r) VAN GOOL I. Deel, bl. 210 enz. II. Deel, bl. 501.

(s) VAN GOOL I. Deel, bl. 234.

(t) VAN GOOL I. Deel, bl. 242.

THEODORUS VAN PEE,

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.
THEODO-
RUS VAN
PEE.

die ook Historien, Zolderstukken en Pour-
trajten geschilderd, doch zig minder be-
roemd gemaakt heeft, is, hier ter Stede, in
't jaar 1669, ter weereld gekomen. Hy heeft
eenige jaaren in Londen gewoond, en is,
eindelyk, in hoogen ouderdom, in den Haa-
ge, overleeden (u). Zyne Dogter *Henriet-
te*, die, op den vyfden December des jaars
1692, te Amsterdam, gebooren was, is eene
vermaarde Konstschilderes, in *miniatuur*, of
in 't klein geworden. Zy is met *Herman Wol-
ters* gehuwd geweest, en, op den derden Oc-
tober des jaars 1741, overleeden (v).

Van Pee's Leerling,

A D A M S I L O,

ADAM
SILO.

die eerst Gouddraadtrekker, en naderhand
Scheepstimmerman geweest was, eer hy zig
aan 't schilderen begaf, is ook te Amster-
dam, in 't jaar 1670, ter weereld gekomen.
Hy heeft zig, in 't byzonder, op 't Schip-
en Zeefchilderen toegelegd, en in de laat-
ste jaaren zyns levens, ook van 't slypen en
opmaaken van brandspiegels, vergrootgla-
zen en andere gezigtkundige konstuigen,
en van 't bootseeren in wasch, zyn werk
gemaakt. Hy is, hier ter Stede, in den ou-
der-

(u) VAN GOOL I. Deel, bl. 272 enz.

(v) VAN GOOL II. Deel, bl. 179 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

derdom van meer dan tagtig jaaren, overleeden (w).

ALEXANDER VAN GALEN,

KONSTE-
NAARS.

ALEXAN-
VAN
GALEN.

een bekwaam Historieschilder, is, in 't zelfde jaar als Silo, op den agt en twintigsten April, te Amsterdam, gebooren: doch heeft zynen meesten leeftyd, in Duitschland en in Engeland, doorgebracht (x).

Het jaar 1670 heeft ook, hier ter Stede, den treffelyken Landschaps-Schilder,

IZAAK
MOUCHE-
RON.

IZAAK MOUCHERON,

voortgebracht, die de konst, by zynen Vader, *Fredrik Moucheron*, geleerd, en in zyne Geboortestad, verscheiden' zaalen fraai beschilderd heeft. De *Ordonnantie* of welstand munt, in zyne stukken, byzonderlyk, uit. Hy was ook een groot meester in het tekenen en in het schilderen in waterverw. Hy overleedt, op den twintigsten July des jaars 1744 (y).

GERARD
RADE-
MAKER.

GERARD RADEMAKER,

in 't jaar 1672, hier ter Stede, ter weerd gekomen, oefende zig, in zyne vroege jeugd, in het timmeren, zyns Vaders handwerk; doch begaf zig, na dat hy twee en twintig jaaren bereikt hadt, aan 't schilderen, onder den fraaijen Pourtraitschilder *van Goor*,

en

(w) VAN GOOL I. Deel, bl. 287 enz.

(x) VAN GOOL I. Deel, bl. 340.

(y) VAN GOOL I. Deel, bl. 362 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 437

en werdt, naderhand, door *Petrus Codde*, Bis-
schop van Sebaste, aangenomen, om eene
Nigt, in het tekenen, te onderwyzen. In
't gevolg van deezen, trok Rademaker, eer-
lang, naar Rome, werwaards Codde ontboo-
den was, om zig, wegens zekere beschul-
diging van Jansenisterye, te verantwoorden.
Doch men hielt Codde, te Rome, in heg-
tenis. Rademaker werdt herwaards gezon-
den, om te bewerken, dat Codde, als on-
derdaan van den Staat en burger van Am-
sterdam, werdt opgeëischt: 't welk hem ge-
lukte. Codde werdt ontflaagen: en Rade-
maker tradt, eerlang, in de egt met 's Bis-
schops nigte, *Catharina Bloemaart*, die voor-
heen zyne Leerlinge geweest was. Hy hielt
zyne woonplaats te Amsterdam, daar hy
verscheiden' Zolder-, Deur- en Schoorsteen-
stukken, en onder anderen, nevens *Jan*
Hoogzaad, het gewelf der groote Zaale van
't Stadhuis geschilderd heeft. Doch hy is,
in de kragt zyns leevens, in 't jaar 1711,
overleeden (z).

ABRAHAM RADEMAKER,

ABRAHAM
RADE-
MAKER,

die, zo ik meen, *Gerard* niet in den bloede
bestaan heeft, schoon hy den zelfden toe-
naam voerde, is ook, te Amsterdam, in 't
jaar 1675, gebooren, en leide zig, zonder
voorgang van eenigen meester, al vroeg,
zo naarstiglyk toe op tekenen en schilderen,
dat

(z) VAN GOOL I. Deel, bl. 378 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

dat hy, door den tyd, beroemd geworden is. Hy heeft, hier ter Stede, verscheiden' zaalen geschilderd. In 't jaar 1730, begaf hy zig met der woon naar Haarlem, daar hy de konst, eenige jaaren, oefende. Doch op den berugten S. Jans- en Sacraments-dag des jaars 1734, 's morgens vroeg, buiten de Stad, in 't veld zittende te tekenen, werdt hy, door eenige boeren, hem, naar 't schynt, verdenkende, dat hy deel hadt aan den toeleg, waarmede de Roomsche-zinden, toen, door 't onkundige gemeen, beschuldigd werden, met kneppels en vlegels, aangevallen: 't welk hem zulk eene onsteltenis baarde, dat hy, hunne handen ter naauwer nood ontkomen zynde, eerlang, in eene krankheid viel, die hem, op den twee en twintigsten January des jaars 1735, uit het leeven rukte (a).

De beroemde Pourtraitschilder,

PHILIP
VAN DYK.

PHILIP VAN DYK,

die 't grootste deel zyns leevens in den Haage gesleeten heeft, daar hy, voor weinige jaaren, overleeden is, is ook te Amsterdam, in 't jaar 1680, gebooren (b).

JAN VAN
HUYSUM.

JAN VAN HUYSUM,

een der konstigste Bloem- en Fruitschilderen, is, hier ter Stede, op den vyftienden April

(a) VAN GOOL I. Deel, bl. 403 enz.

(b) VAN GOOL I. Deel, bl. 420 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 439

April des jaars 1682, ter wereld gekomen. ZYVEN-
Zyn Vader, *Justus van Huysum*, was ook TIENDE
een Bloemschilder. Doch de Zoon overtrof CH AGT-
den Vader verre. Zyne stukken zyn, aan TIENDE
verscheiden' Hoven van Europa, sterk be- EEUWE.
geerd geweest. Hy is, op den agtsten Fe- KONSTE-
bruary des jaars 1749, overleeden (c). NAARS.

HEROMAN VANDER MYN,

HERO-
MAN VAN
DERMYN.

die, in 't jaar 1684, te Amsterdam, ter
wereld kwam, heeft zig, in zyne eerste
jeugd, ook op het schilderen van fruiten en
bloemen, doch, naderhand, op het schil-
deren van Historien en Pourtraiten, toege-
legd. Hy heeft de konst, in Duitschland,
aan 't Paltische Hof; naderhand, te Ant-
werpen in Brabant, en eindelyk, te Lon-
den, geoefend. Hier heeft hy, onder an-
deren, een zinnebeeldig stuk geschilderd,
op het huwelyk van den jongst overleeden
Prinse van Oranje en de Koningklyke Prin-
sesse, welk, sedert, op het Loo, geplaatst
is. Hy is, in November des jaars 1741,
te Londen, overleeden (d).

IZAAK WALRAVEN,

IZAAK
WALRA-
VEN.

te Amsterdam, den drie en twintigsten
Maart des jaars 1686, ter wereld geko-
men, werdt eerst op 't Goudsmeeden, toen
op 't Beeldhouwen besteld, en, eindelyk,
tot

(c) VAN GOOL II. Deel, bl. 13 enz.

(d) VAN GOOL II. Deel, bl. 34 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

tot den handel in Juweelen, zyns Vaders beroep, geschikt. Doch hy hadt, van jongs op, zulk een' sterken trek gevoeld tot tekenen en schilderen, dat hy, reeds vier en twintig jaaren oud, zig met ernst toeleide op de Schilderkonst, en eerlang een meester werdt in 't schilderen van Historien, met naame, in het leevendig en kragtig uitbeelden der hertstogten. Hy heeft, nogtans, in verder gevorderden ouderdom, de oefening der konst laten vaaren (e), en is, den elfden Maart des jaars 1765, hier ter Stede, overleeden.

JACOB
APPEL.

J A C O B A P P E L ,

die, den negen en twintigsten November des jaars 1680, te Amsterdam, gebooren werdt, heeft de beginsels der Schilderkonst geleerd by *Timotheus de Graaf* en *David van der Plaas*, en eenige jaaren, te Zaandam, gewoond; doch zynen meesten leeftyd, te Amsterdam, gesleeten, daar hy verscheiden' zaalen en schoorsteenstukken, in aanzienlyke huizen, geschilderd heeft. Hy is, op den zevenden May des jaars 1751, onverwagts, overleeden (f).

De beroemde Tekenaar en Plaatsnyder,

JAN
WANDE-
LAAR.

J A N W A N D E L A A R ,

is, op den veertienden April des jaars 1690,
hier

(e) VAN GOOL II. Deel, bl. 116 enz.

(f) VAN GOOL II. Deel, bl. 158 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 441

hier ter Stede , daar zyn Vader , *Thomas Wandelaar* , eene groote Theewinkel op-
 hadt , ter weerd gekomen. Zyne Moeder was *Adriana Nikker*. Men wilde hem , eerst , tot den Koophandel schikken ; doch hy schein een' ingeschaapen trek te hebben tot de Tekenkonst. Hy werdt dan , by *Guillam van der Gouwen* , besteed , om 't Plaatfnyden te leeren. Ook genoot hy 't onderwys van *Laireffe* , die toen reeds blind was , en werdt , eerlang , zo groot een meester in het tekenen naar 't leeven , en in het etsen en graveeren , dat hem het maaken van ontleedkundige Afbeeldingen , in 't koper , waartoe de uiterste naauwkeurigheid vereischt wordt , eerst door den Professor *Ruisch* , hier ter Stede , en naderhand door den Professor **BERNARD SIGFRID ALBINUS** werdt aanvertrouwd. Om de konstplaatn tot het ontleedkundig Werk van den vermaarden Albinus te vervaardigen , begaf Wandelaar zig , van hier , met der woon , naar Warmond , en wat later , naar Leiden , daar hy ook veele Pourtraiten getekend , en eenigen in 't koper gebragt heeft (g). Een zyner laatste werken is geweest het tekenen van eenige Amsterdamsche Burgemeesteren , die , door den beroemden *Jacob Houbraken* , in 't koper gebragt zyn. Hy is , op den zes en twintigsten Maart des jaars 1759 , te Leiden , overleden. Driemaal is hy getrouwd geweest , eerst met *Elizabeth Smit* ; daarna , met *Catharina*.

(g) VAN GOOL II. Deel , bl. 169 enz.

ZEVEN-
TIENDE
EN AGT-
TIENDE
EEUWE.

tharina Beatrix van Eyk, en, eindelyk, met
Johanna Maria Roon, die hem overleefd
heeft.

KONSTE-
NAARS.

CORNE-
LIS
PRONK.

CORNELIS PRONK,

een beroemd Tekenaar naar 't leeven, is, hier ter Stede, op den tienden December des jaars 1691, ter weereld gekomen. Hy heeft de konst meest geleerd van den beroemden *Arnold Boonen*, en zelfs verscheiden' schoone Pourtraiten geschilderd. Van hem zyn eene ontelbaare menigte van Steden, Dorpen, Kerken, Huizen, in de Nederlandfche Provinciën, met naame in Holland en Zeeland, naar 't leeven, getekend, en, voor een groot gedeelte, door anderen, in 't koper gebragt (b). Hy is, hier ter Stede, op den agt en twintigsten September des jaars 1759, overleeden. Hy heeft verscheiden' bekwaame Leerlingen gehad, onder welken, hem zeer naby gekomen is, en zelfs, naar veeler oordeel, in voornaame opzigten, overtroffen heeft

ABRAHAM
DE HAEN.

ABRAHAM DE HAEN,

die, hier ter Stede, op den zesden April des jaars 1707, ter weereld gekomen is. Hy was in zyne jeugd, tot de oefening der Regtsgelerdheid geschikt, en vroeg be-dreeven, in de Latynfche en Fransche taa-len: doch toonde een' onbedwingbaaren trek

tot

(b) VAN GOOL II. Deel, bl. 193 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONADJEN. 443

tot de Tekenkonst, waarop hy zig, eerlang, genoegzaam geheellyk toeleide. Hy heeft veele Steden, Dorpen, Kerken, Sloten en Heeren-huizen, in en om ons Vaderland, naar 't leven, afgetekend: veelen van welken, by verscheiden' gelegenheden, in in 't koper gebragt zyn. Ook heeft hy de Digtkonst, niet ongelukkiglyk, geoefend, waarvan getuigenis draagen kan een tamelijke bondel *Herders- en Mengeldichten*, die, na zynen dood, door de destige Amsterdamsche Digtteresse, SARA MARIA VAN DER WILP, in 't licht gegeven is. De Haen is, in het twee en veertigste jaar zyns ouderdoms, op den agtsten September des jaars 1748, overleeden.

ZEVEN-
TIENDE
EN ACT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

De vermaarde Historieschilder

J A C O B D E W I T

JACOB
DE WIT.

is, insgelyks, een Amsterdammer van geboorte, en aldaar, in 't jaar 1695, ter weerd gekomen. Hy heeft de beginsels der konst geleerd by *Albert van Spiers*, aan wien wy, hier voor (i) gedagt hebben; doch dezelve, naderhand, onder 't opzigt van *Jacob van Hal*, beroemd' Historieschilder te Antwerpen, in meerder volkomenheid geoefend. Hier, maakte hy tekeningen, naar de vermaardste stukken van *Rubbens*, van *Dyk* en anderen, die, in de Kerken, te vinden waren, en keerde, na verloop van eeni-

(i) *Bladz. 434.*

ZEVEN-
TIENDE
EN ACHT-
TIENDE
EEUWE.
KONSTE-
NAARS.

eenige jaaren, te rug naar zyne Geboortestad, daar hy, terstond, eerst met het schilderen van Pourtraiten, en daarna, met het schilderen van Historien, de handen volwerks kreeg. Omtrent den jaare 1730, werdt hy, door konstig schilderen in 't graauw, beroemd: 't welk, onder anderen, gelegenheid gaf, dat hem het schilderen der Raadkamer, op het Stadhuis deezer Stad, werdt aanvertrouwd. Wy hebben, elders (*k*), omstandiglyk, aangetekend, wat zyn konstpenfeel hier hebbe uitgevoerd. In de Roomsche Fransche Kerke, en op veele andere plaatsfen hier ter Stede, ziet men ook fraaije blyken zyner konst. Hy is, in 't jaar 1724, getrouwd; doch heeft nimmer kinderen verwekt by zyne egtgenootte (*l*). Op den twaalfden November des jaars 1754, is hy, in zyne Geboortestad, overleeden.

CORNE-
LIS
TROOST.

CORNELIS TROOST,

die, op den agtsten October des jaars 1697, hier ter Stede, ter weerd kwam, hadt zig, niet meer dan twee en een half jaar, geoeffend in de Schilderkonst, by den beroemden *Arnold Boonen*, toen hy zig zelven, zonder eenig onderwys van anderen, verder oefende, en eindelyk een groot Pourtrait- en Historieschilder werdt. In 't jaar 1724, gaf hy het eerste openbaare blyk zyner vorde-

(*k*) III. Deel, I. Boek, bl. 69.

(*l*) VAN GOOL II. Deel, bl. 218 enz.

III. BOEK. VERMAARDE PERSOONAADJEN. 445

deringe, in 't schilderen der vyf *Inspectores* ZEVEN-
van 't Genootschap der Geneesmeesteren, TIENDE
te Amsterdam. Sedert, heeft hy de Regent- EN ACT-
ten van het Aalmoesfeniers-Huis, en van TIENDE
het Oude-zyds-Huiszitten-Huis, en de O. EEUWE.
verluiden van het Chirurgyns-Gilde afge- KONSTE-
maald. Ook zyn 'er veele tekeningen, in NAARS.
eenen boertigen smaak, van onzen Konste-
naar in wezen: eenigen van welken, van
tyd tot tyd, in 't koper gebragt en uitge-
gegeven worden (m). Troost is, op den
agtsten Maart des jaars 1750, overleeden.

(m) VAN GOOL II. Deel, bl. 241.

